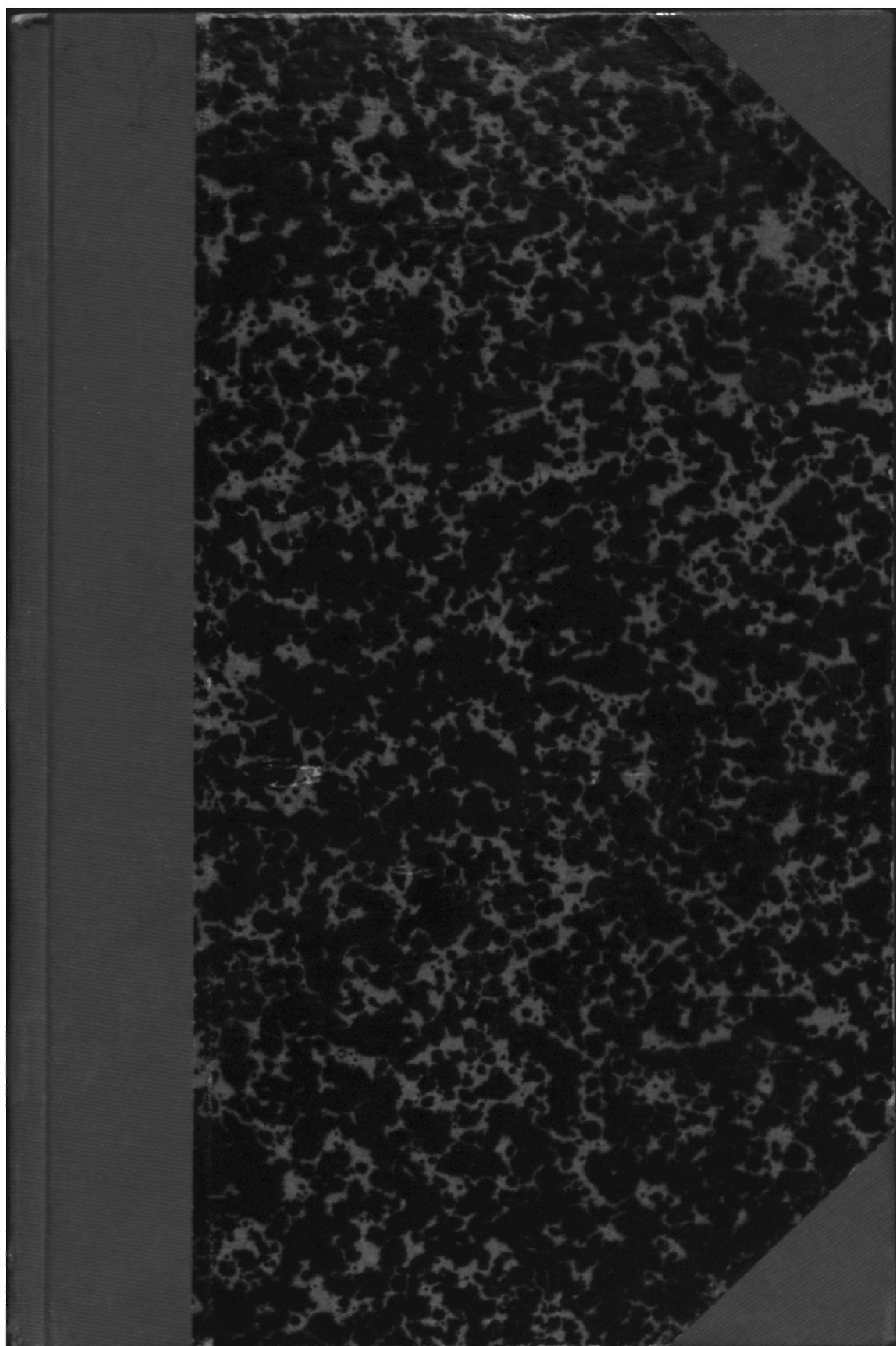

DE WEST-INDISCHE GIDS

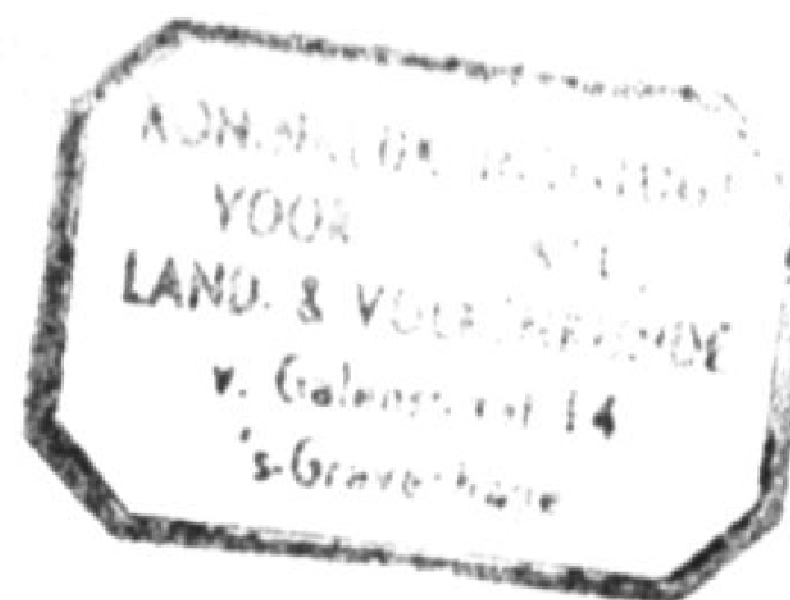
N.V. VAN DE GARDE & CO'S DRUKKERIJ, ZALTBOMMEL

De
West-Indische Gids

ONDER REDACTIE VAN

Mr JOHANNA L. G. FELHOEN KRAAL
Mr B. DE GAAY FORTMAN, W. R. MENKMAN
Dr P. WAGENAAR HUMMELINCK
en Dr J. H. WESTERMANN

VIJF EN DERTIGSTE JAARGANG

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1955

PRINTED IN THE NETHERLANDS

INHOUD VAN DE VIJF EN DERTIGSTE JAARGANG

BESPREKINGEN

BIBLIOGRAFIE

BOUWSTEENTJES

De uitgave van *De West-Indische Gids* wordt mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de STICHTING CULTURELE SAMENWERKING, Amsterdam, en van o.m. de volgende donateurs: N.V. ASSURANTIE MAATSCHAPPIJ DE NEDERLANDEN van 1845, 's-Gravenhage, N.V. BILLITON MAATSCHAPPIJ, 's-Gravenhage, N.V. CURAÇAOSCHE HANDEL MAATSCHAPPIJ, Amsterdam, KONINKLIJKE LUCHTVAART MAATSCHAPPIJ N.V., 's-Gravenhage, MADURO & CURIEL'S BANK N.V., Curaçao, NEDERLANDSCHE HANDEL MAATSCHAPPIJ N.V., Amsterdam, N.V. OVERZEESE GAS- EN ELECTRICITEITSMAATSCHAPPIJ, Rotterdam, DE SURINAAMSCHE BANK N.V., Paramaribo.

A SURVEY OF ARCHIVES IN THE NETHERLANDS PERTAINING TO THE HISTORY OF THE NETHERLANDS ANTILLES

BY

M. A. P. MEILINK-ROELOFSZ

The Netherlands General State Archives (*Algemeen Rijksarchief*) at The Hague are divided into three sections. The *first section* contains the Central Government records up to the year 1796, those of the Boards of the East India Company and the two West India Companies, and those of the colonial administrations overseas, as far as these have been transferred to the Netherlands.

The West India Company's first charter dates from 1621, whereas Curaçao was not conquered by the Dutch until 1634. For the earlier period of the colony's history it is thus necessary to resort to the First West India Company's archives (*archief van de Eerste West-Indische Compagnie*), the greater part of which have, however, been lost.

When J. ROMEYN BRODHEAD was making extensive researches for the publication of his "History of the State of New York" (1856) he came — on the basis of official information — to the conclusion that these First West India Company archives had been sold for scrap paper in 1821. This he reported to his Government.

Later authors, such as HAMELBERG and L'HONORÉ NABER, re-iterated this fact and exposed it as a sample of 19th century vandalism. They were wrong, however, for old inventories saved from the end of the 18th and earlier 19th centuries clearly indicate that most of the First Company's archives had already been lost at that stage. All the papers destroyed in 1821 were dated later than 1674. They were concerned for the most part with financial affairs. It is probable that a large portion of the archives of the

first West India Company was already done away with in 1674 on the occasion of the Company's reorganisation. The remainder still in existence today has been catalogued in a manuscript inventory containing 80 numbers.

The Central Board of the W.I. Company known as *Heren XIX* (the nineteen trustees consisting of representatives of the five confederated Chambers) kept records of their meetings, both secret and ordinary ones. Of these proceedings only a few years are still extant, those for the period 1623–1624 and 1629–1645. The same applies to those of the Amsterdam Chamber, which cover the periods 1635–1636 and 1668–1674.

The surviving proceedings of the Zeeland Chamber meetings are more comprehensive. With the exception of the years 1646–1658 they form a consecutive series between 1626 and 1674.

These 13 volumes, however, have no indices.

Any research concerning the Netherlands Antilles will thus first necessitate the sifting of the proceedings, then a search through the meagre remainders of other series, such as the copybooks of outgoing letters of the Nineteen, 1629–1657 (3 nos.) or the proceedings of subcommittees set up by the Nineteen (the so-called *besognes*), 1645–1665 (4 nos.).

The Zeeland Chamber archives contain, moreover, a few miscellaneous papers: reports, descriptions, commissionings, charters for new colonies to be settled, agreements, journals, etc., part of which also contain data on the Caribbean area.

A letter about the conquest of Curaçao on 27 August 1634 by PIERRE LE GRAND has been preserved among the Amsterdam Chamber papers.

In addition to the archives of the First West India Company, other papers will require to be consulted, in order to cover the first period of colonization, in particular those of the States General, which had secured rather wide powers according to the terms of the charter.

A new Chartered Company was formed in 1674. It is more accurate, however, to regard this change as a reorganisation of the existing Company, since the only important modification was the reduction of the membership of the Central Board from nineteen to ten members. Nine of these ten were representatives of the several Chambers, as the Nineteen had been, the tenth member being appointed by the States General.

Of the Second West India Company's archives (*archief van de Tweede West-Indische Compagnie*) — which are far more complete than those of its predecessor — a manuscript inventory is bound in the same volume which contains the inventory of the first Company. This inventory was compiled by A.

TELTING early in the present century. Though useful, it does not contain any data on the organisation and administration of the Company nor on the archives themselves, such as one is accustomed to expect nowadays.

The papers of the Second W.I.C. are likewise divided into subsections: those originating from the Board of *Heren X* and those from the Chambers.

To some extent these sub-sections contain the same (i.e. duplicate) papers. This applies especially to letters from the colonies to the metropolis, of which as many copies were despatched as there were Chambers.

Since by reason of this fact references to the Antilles papers were included in the inventory under several different headings, TELTING published a survey of the sources of the history of the Netherlands Antilles in the 1st and 4th annual report of the Historical Society at Curaçao [1]).

In the Heren X sub-section the most important series is that of the proceedings from 1701 to 1791 (22 nos.).

The Zeeland Chamber papers contain an additional series beginning with 1674 to 1791 (20 nos.). Both these series have indices and chronological registers.

In the Heren X sub-section the secret proceedings for the periods 1675–1700 and 1663–1789 (2 nos.)have been preserved. Important also are the copy-books of letters to America among which those to Curaçao are to be found, 1691–1791 (9 nos., with index till 1779). Apart from these, drafts are also extant covering the periods 1687–1690 and 1722–1784 (10 nos., without tables).

Letters from Curaçao exist in 13 nos., 1700–1788, with tables; also, resolutions and sentences for the years 1704–1758 (6 nos.) and papers on several law cases, 1721–1792 (4 nos.). Particulars of individuals are provided by military pay-books, 1675–1792 (6 nos. with indices) and by the lists of family and capitation taxes, 1786–1791 (1 no.).

Some papers on miscellaneous subjects prove to be of more general importance, such as those pertaining to the fortification of the island (1737–1743) while a report by the naval commander, SCHRIJVER, on conditions on the island dates from 1737.

Letters addressed to the Heren X from the island of St. Eustatius have also been preserved for the years 1697–1778 (6 nos.) with tables of contents till 1767. Mention might also be made of the papers concerning the purchase by the W.I.C. of the isles of Saba and St. Eustatius in 1681–1683, and of those concerning the transfer of Saba and St. Eustatius into the custody of the French in 1784; a report made to the Stadhouder

---

[1]) A. TELTING: Bronnen voor de Geschiedenis van de Nederlandsche Antillen in het Rijksarchief te 's-Gravenhage. *Jaarlijksch verslag van het Geschied-, Taal-, Land- en Volkenkundig Genootschap* gevestigd te Willemstad, *Curaçao, 1* and *4*, Amsterdam, 1897 and 1900.

in 1791 on St. Eustatius, St. Martin and Saba and "observations regarding the commerce of the islands of Curaçao, St. Eustatius, St. Martin and Saba" (after 1788).

The same division has been made as regards the papers of the Amsterdam and Zeeland Chambers. The Amsterdam papers include proceedings for the period 1674–1791 (117 nos., with tables), secret records, 1701–1750 (1 no.), and copy-books of letters to America, 1675–1791 (12 nos., with tables till 1779). Another series contains letters to Curaçao 1773–1786 (4 nos.) and some drafts, 1687–1791 (2 nos.) Also letters and papers from Curaçao, 1700–1791 (51 nos., the majority with tables). A second series including the same documents 1732–1794 (13 nos., the majority with tables). A separate register of secret letters was also kept during the period 1680–1689.

Apart from a few letters and papers from St. Eustatius dating from the 17th century (1666, 1679, 1680, 1686) the consecutive series, also including letters from St. Martin, starts with 1722 and extends as far as 1791 (20 nos., with tables). A second series contains letters from St. Eustatius and St. Martin 1723–1779 (4 nos.). One separate paper may be mentioned here in connection with the American War of Independence, i.e. a deduction and memoir of JOHANNES DE GRAAFF, the commander of St. Eustatius, 1777–1779.

As regards the Zeeland Chamber, the archives contain proceedings for the period 1674–1791 (76 nos., with chronological registers, tables of contents etc., 27 nos.). Secret resolutions have been preserved for the period 1758–1777 only (1 no.); further, instructions, 1675–1798 (4 nos., with tables); copy-books of foreign letters, 1675–1791 (9 nos.); letters from the Amsterdam Chamber to Curaçao, 1773–1789; idem from Curaçao to the Zeeland Chamber 1700–1791 (31 nos.). Most of these are provided with tables. Letters to St. Eustatius are extant for the period 1773–1791 from the Amsterdam Chamber and the Chamber of the Maas (Meuse) i.e. Rotterdam (1 no.). Letters were received from St. Eustatius and the other islands during the period 1688–1791 (17 nos.), the series showing hiatuses between 1715 and 1717, and between 1770 and 1780. The registers contain tables of contents. Some pay-books originating from St. Eustatius have also been preserved for the period 1726–1779 (5 nos.).

The archives of the Chamber of the Maas only contain letters and papers from Curaçao, St. Martin and St. Eustatius, 1701–1723 (23 nos.); 1774–1791 St. Eustatius, St. Martin (7 nos.).

Only a few papers on special subjects concerning St. Martin have been preserved in the archives of the second W.I. Company, for instance a plan for purchasing the French half of St. Martin for the Dutch W.I. Company and documents concerning the delimitation of the boundary between the two zones of the island, 1748–1763.

A number of papers, mostly from the 18th century, concerning the Antilles may be found in a collection known as West Indian Miscellania (*Verspreide West-Indische stukken*) which belong for the greater part to the Second Company's archives, but which have not yet been incorporated (manuscript catalogue of 1410 numbers, arranged topographically).

The abolition of the Second West India Company in 1791 led to the setting up of an interim Directorate for the West Indian Colonies. The Council for the Colonies in the West Indies (*Raad der koloniën in West-Indië*) began its activities in 1792. The archives of both Directorate and Council (*archief van directie en Raad*) are described in a manuscript catalogue (190 nos.)

Similar papers are available for the Council's period of office (up to 1795) as for the W.I. Company: the proceedings of the Central Authority (22 nos.) and the letters to and from Curaçao (2 nos.). The series of pay-books relating to Curaçao is also continued (2 nos.); letters to and from St. Eustatius and St. Martin are contained in 7 nos., only some of which possess tables of contents.

Among the separate papers there are some concerned with the shipping traffic to the islands. This archival group also contains a report on the isle of Bonaire, dated 1793.

The former Chambers continued to exist as departments of the new administration. Papers for Amsterdam and Zeeland have been preserved, such as the Amsterdam proceedings (4 nos. and tables of contents), Zeeland proceedings (6 nos.), outgoing letters, Amsterdam (4 nos. and a table of contents) and Zeeland (3 nos. and tables of contents), incoming letters, Amsterdam (1 no.) and Zeeland (2 nos.).

As has already been stated, the archives mentioned so far belong to the first section of the General State Archives held at the Hague, whereas the archives we shall now proceed to treat belong to the *second section*, i.e. the Central Government records subsequent to 1795/1796.

During the "French period" from 1795 to 1813, when the Netherlands were under French influence the West-Indian colonies were administered in the Netherlands from 1795–1801 by the Committee for the Affairs of the Colonies and Possessions on the Guinea Coast and in America (*Comité tot de zaken van de koloniën en bezittingen op de kust van Guinee en in Amerika*).

The Committee's archives are listed in a provisional manuscript catalogue (247 nos.). Its proceedings (draft, secret and fair copies) with indices and appendices form the backbone of this collection for the whole period up till 1800 (41 nos.). These archives also contain outgoing letters to Curaçao, St. Eustatius and St. Martin for the period 1795–1800 (3 nos. with indices).

The reports of the departments of "policy" (i.e. home affairs) and justice, of militia and defence and of commerce and finance (all with index), and the petitions received, may all contain data concerning the history of the Antilles, but this is especially the case with 2 numbers of

missives and appendices from Curaçao (1796–1802) the journals dispatched from the island between 1795 and 1798 (3 nos.), and the Accountant-General (*boekhouder-generaal*) 's missives with appendices and journals, 1796–1798 (1 no.). There is even one volume of the political proceedings of the Governor and Councillors of Curaçao, dispatched from the island.

Documents concerning the island's defence and a list of plantations and properties sold on April 6, 1795, show the repercussion in the Caribbean area of events in Europe.

A general roll of persons having paid the 4% tax (25th penny) according to a notification dated May 9, 1797 may be of importance as regards the history of families. There is also a list of functionaries in office on Curaçao, St. Eustatius and St. Martin in 1796. As regards the two latter islands the most important documents are 2 volumes of missives plus appendices, with index; while as to St. Martin itself, besides a memoir on the defence of the island, most of the documents preserved are of a financial nature.

Proceedings with appendices are extant for the departments of Amsterdam (19 nos.) and Zeeland (5 nos.) both with indices; further a copy-book of outgoing missives from Amsterdam, covering the period 1796–1800 (with index); from Zeeland drafts of letters 1795–1801 (1 no.) and petitions 1795–1800, with index (1 no.).

The Council for Possessions and Establishments in America (*Raad der Amerikaanse bezittingen en etablissementen*) came into being on January 5, 1801 and functioned till July 1806.

The manuscript inventory of its archives (265 nos.) is provisionally arranged in the same way: proceedings (57 nos. containing ordinary and secret proceedings, appendices and indices), copy-books of letters to and from the colonies, e.g. from Curaçao 1801–1807 (4 nos.). The journals of the Governor of Curaçao for the period 1804–1806 (5 nos., with appendices) and the proceedings of the civil council meetings of the Governor and Council of Curaçao during the period 1800–1803, have also been despatched.

Separate papers concerning Curaçao of which mention may be made are those on the surrender of the islands to the British in 1800 (2 nos.), the rolls of military officers stationed with the troops in Curaçao 1795–1804 (2 nos.), petitions to the *Staatsbewind* (State Government, i.e. the central authority in the Netherlands) on Curaçao affairs, matters submitted to the Council of American Possessions for advice and reply (1804). — In addition to these documents, the Council's secretary, J. C. van der Kemp, collected a number of papers concerning Curaçao and Surinam (Dutch Guiana), referring, for instance, to the activities of the French agents at Guadeloupe aimed at Curaçao 1797–1801, to the British attack in 1804 and further a roll of Company officials stationed on Curaçao during the same period.

Letters from St. Eustatius with appendices have been preserved for the period 1802–1805 (1 no.); and journals for the period 1802–1803 (1 no.); likewise for St. Martin, 1800–1806 (2 nos. with tables of contents).

Correspondence between the Governor and the Home Council between 1803 and 1806 (4 nos.) is also to be found in these archives. For the rest, papers concerning St. Martin deal mostly with financial and shipping matters, apart from a description of the island, dating from 1805.

Information on the troops in the West Indies is contained in Council papers e.g. officers' rolls and pay-books, with alphabetical register.

The Amsterdam department of the Council is i.a. represented by a copybook of letters from 1801 to 1803 (2 nos.), and by reports of the Council's commissioner 1803–1806, with tables (7 nos.).

The Council for the American Possessions was succeeded in July 1806 by the Ministry of Trade and Colonies (*Ministerie van Koophandel en Koloniën*) which functioned until December 31, 1807, when its activities were taken over by the Ministry of Naval and Colonial Affairs (*Ministerie van Marine en Koloniën*) the activities of which came to an end on the incorporation of the Kingdom of Holland into the French Empire in 1810.

The records of these Ministries (provisional manuscript inventory, 97 nos.) contain the Ministers' written reports (*verbalen*) with appendices for the period 1806–1807 (4 nos.). Extracts only exist for the years 1808–1810 (3 nos.). The archives also embody ministerial orders, 1806–1810, copy-books of ministerial missives to Curaçao, 1806–1807, to St. Eustatius, 1806–1809 and to St. Martin, 1806–1810, all three with tables of contents (3 nos.) and a copy-book of outgoing secret missives 1804–1807; reports and letters of the Head of the section for West-Indian affairs 1806–1807; letters with appendices from St. Eustatius, 1807 (1 no.), from St. Martin and Saba, 1807–1809 (5 nos.); letters to St. Eustatius, St. Martin and Saba 1809–1810. Pay-books have been preserved from Curaçao, commencing with 1802 (1 no.), and from St. Eustatius and St. Martin, 1802–1810 (2 nos.), with alphabetical registers.

Curaçao's conquest by the English in 1807 gave rise to a number of papers concerning accounting, fortifications, officials, civil and military. Also some documents are extant concerning the swearing of the oath of loyalty to the new sovereign in the Netherlands, King LOUIS NAPOLEON, by officials in the West Indies (1806–1808). As regards St. Martin, apart from a few financial documents there exists also an account by a former Governor of a British attack on the island in 1809.

Some general memoranda on the West-Indian Possessions dating from 1806 and 1807 are contained in the Ministry's records. No papers exist in the Netherlands concerning the central administration of the Dutch colonies during the period of incorporation in the French Empire

After the inauguration of the United Kingdom of the Netherlands, data on the Netherlands Antilles are to be found in the Ancient Archives of the Ministry of Colonial Affairs after 1813 (*oud archief van het Ministerie van Koloniën na 1813*) in which much correspondence with, and concerning, these islands has been deposited.

These Archives, to be found in the General State Archives at the Hague, are arranged in chronological order and may be easily consulted by means of the classified indices and the alphabetical annual indices.

Apart from these records, other documents of particular importance but poorly inventoried are as follows: The Proceedings of the High Council of the West Indian Colonies, 1828–1829 (1 no.); reports on the West Indies in general, 1815–1823 (8 nos.); the dispatches of the Governor-General of the West-Indian Possessions, 1830–1843 (46 nos.); Royal Decrees and Ministerial Decisions on the West Indies in general, 1814–1824 (2 nos.).

As regards Curaçao these archives contain the journal of the Governor-General of that island and of the dependencies of Bonaire and Aruba, 1816–1828 (16 nos.); idem, in duplicate, 1817–1828 (23 nos.); the government journal 1830–1849 (78 nos.); proceedings of the Political Council, 1816–1827 (12 nos.), of the Court of Civil and Criminal Justice, 1825–1828 (1 no.); Royal and Ministerial Decrees concerning Curaçao, 1814–1828 (2 nos.); reports on Curaçao, 1816–1823 (8 nos.); letters, 1816–1829, 1836–1845 (19 nos.).

As regards St. Eustatius, St. Martin and Saba the archives contain the Governor's journal, 1817–1823 (7 nos.); the journal of the Commander of St. Martin and Saba, 1816–1828 (3 nos.) with duplicate copy, 1816–1819 (2 nos.); the journals of the Commander of St. Eustatius, Saba and St. Martin, 1828–1833 (20 nos.; for 1828 St. Eustatius and Saba only); reports on Saba, St. Eustatius and St. Martin, 1815–1824 (4 nos.); records of the Political Council 1817–1822 (2 nos.); records of the Court of Civil and Criminal Justice, 1820–1828 (1 no.); letters, 1816–1823 (13 nos.).

For St. Martin, the archives in question contain resolutions of the Commander and members of the Political Council, 1816–1821 (2 nos.); written reports of the President of the Political Council, 1823–1828 (1 no.); proceedings of the Court of Civil and Criminal Justice, 1823–1828 (1 no.); letters 1816, 1817 (1 no.).

Finally these archives include appointments of, and pensions to, civil servants, and ministers of religion in the East and West Indies and elsewhere, 1815–1819 (1 no.); lists of deceased Europeans in Surinam, Curaçao, St. Eustatius, St. Martin, 1816–1829 (1 no.) and reports on the slave trade, 1818–1823 (2 nos.).

Besides the sources mentioned the archives of the several Ministeries and those of the Kings' Cabinet (State Secretariat) may be consulted.

All the archives mentioned so far concern the successive administrations of the West-Indian Colonies IN THE NETHERLANDS.

Royal decrees of December 22, 1915 and July 7, 1919 ordered the archives accumulated in the West-Indian colonies up till 1828 to be transferred to the Netherlands. A comparison of these with old inventories, however, shows that many documents — especially those relating to the earlier periods — have been lost.

The transferred archives till 1828 have been catalogued, inventories with detailed introductions prepared by R. BIJLSMA having been published in the annual reports on the Ancient State Archives for 1920 and 1924 [1]).

The transfer to the Hague of West Indian Archives covering the period 1828–1845 was ordered by a Royal decree of May 12, 1930. Manuscript inventories covering this period were prepared by E. HOOGENDIJK, an official of the General State Archives. A list of the West Indian Archives compiled by H. HARDENBERG [2]) has been published as part of a survey of the General State Archives in 1953. The same sequence used in this survey is followed below.

One centralized administration covering all the Dutch West-Indian Possessions functioned for the period 1828 to 1845 only. Manuscript inventories exist of the archives of this central administration, i.e. the Archives of the Governor-General of the Dutch West-Indian Possessions (*archief van de Gouverneur-generaal der Nederlandse West Indische bezittingen*) 1828–1845 (948 nos.) and the Archives of the High Council assisting the Governor-General of the West-Indian Possessions (*archief van de aan de Gouverneur-generaal toegevoegde Hoge Raad over die bezittingen*) 1828–1832 (17 nos.).

As regards the Antilles, the most important documents are the archives of the Governor-General, divided into two sections: General Secretariat (*Algemene secretarie*) 1828–1832 — known as Government Secretariat (*Gouvernements-secretarie*) between 1833 and 1845 — and the Bureau of the Military Command (*Bureau van het militair commandement*) 1828–1845. In 1845 the latter was suspended and incorporated into the Government Secretariat.

The records of the General (Government) Secretariat contain, inter alia, the journals of the Governor-General, 1828–1845 (63 nos.) with tables of contents after 1833; draft proceedings 1828–1829 (7 nos.); the incoming letters of the Ministry of the Colonies with appendices for the same period (37 nos.); incoming documents from various authorities (195 nos.); incoming letters from the Director of Curaçao, Bonaire and Aruba with appendices (33 nos.), idem from the Commander of St. Eustatius and Saba (3 nos.), and from the Government of St. Martin (5 nos.). There is also a diary, with index, covering these incoming documents (83 nos.). The archives in question also contain the journals, with appendix, of the Director of Curaçao, Bonaire and Aruba 1829–1845 received as incoming documents by the Governor-General (23 nos.);

---

[1]) R. BIJLSMA: Het oud archief van Curaçao en onderhorige eilanden Bonaire en Aruba. *Verslagen 's Rijks oude Archieven 1920*, suppl. 1924. — De oude archieven van Sint Eustatius, Sint Martin en Saba. *Verslagen 's Rijks oude Archieven 1924.*

[2]) *De Rijksarchieven in Nederland. Overzicht van de inhoud van de Rijksarchiefbewaarplaatsen.*

copies of the proceedings of the Court of Civil and Criminal Justice at Curaçao with copies of the appendices, 1830–1842 (7 nos.) and Curaçao ledgers, 1828–1842 (12 nos.).

Similar papers exist for the islands of St. Eustatius and St. Martin, i.e. journals of the Commander of St. Eustatius and Saba, 1829–1845 (5 nos.) copies of proceedings of the Court of Civil and Criminal Justice of St. Eustatius and Saba with copies of appendices, 1829–1840 (3 nos.), ledgers, 1830–1842 (7 nos.), journal of the President of the Political Council, in which was vested the civil and military authority (*gezaghebber*), of St. Martin, 1829–1844 (4 nos.), copies of proceedings of the Court of Civil and Criminal Justice of St. Martin with copies of appendices, 1829–1841 (3 nos.), ledgers of St. Martin 1828–1842 (11 nos.). A daily record 1830–1845 exist (33 nos.) of the volumes of copies of outgoing letters 1828–1845 (38 nos.), in which the letters 1830–1842 to the Government of Curaçao and dependencies (2 nos.), those to St. Eustatius and Saba (1 no.) and those to St. Martin (1 no.) are recorded separately. The archives of the Governor-General contain further segulations, instructions and notifications, some of them with tables of contents (6 nos.). Among papers kept separately is a copy of a report of the Governor-General for 1829, with appendices. Furthermore, documents on special subjects are classified topographically under separate headings.

Military affairs concerning the Antilles may be found recorded in the archives of the Military Bureau. Here are kept orders received from the Government (16 nos.); incoming documents from the Ministry of Colonial and Naval Affairs *1834–1844 (11 nos.); papers* received concerning affairs of Navy Units stationed in the West-Indian Possessions and military affairs regarding Curaçao, St. Eustatius and Saba, 1828–1833 (6 nos.); papers received from Curaçao, 1834–1844 (11 nos.); idem from St. Eustatius and St. Martin, 1834–1844 (11 nos.); idem from the Commander (*gezaghebber*) of St. Eustatius and Saba, 1834–1840 (3 nos.) idem from St. Martin, 1837–1840 (1 no.); reports, petitions, etc., received 1828–1844 (65 nos.), idem concerning the Civil Guard (*schutterij*), 1829–1844 (16 nos.) and concerning persons sentenced 1827–1838 (11 nos.). A roll of these persons was kept from 1825 to 1837.

Most of these registers have tables of contents while a daily register exists of the papers received 1838–1845. The outward letters, 1825–1845, with tables, have also been preserved (25 nos.).

Among the documents on special subjects belonging to the military Bureau may be mentioned those on the fortification of Curaçao in 1827 and 1828 (1 no.).

Of the archives of the High Council of the Netherlands West-Indian Possessions only the proceedings, 1828–1832, with appendices, are extant (15 nos.), partly with tables of contents.

The *Government Archives of the island of Curaçao* (*bestuursarchieven van het eiland Curaçao*) for the period 1709–1828 contain the records of the Director and Councillors (*Directeur en Raden*) 1709–1803, and those of the Provisional Government by Commissioners and Councillors (*provisioneel bestuur door Com-*

missarissen en Raden) 1803–1804. The latter was an interim body, set up after Curaçao had been restored to the Netherlands by the British and functioning until the arrival of a Governor in September, 1804.

The inventory of these archives has been published in the report of the General State Archives for 1920 p. 617–629, with supplement in the report for 1924 p. 133–134 (254 nos. in all), and a supplement MS inventory (4 nos.).

In the beginning political and juridical affairs were not kept strictly distinct in these archives since the same Councillors dealt with both matters. After 1774, however, the Court Rolls and sentences with case papers were kept in separate series. With the exception of a few volumes of draft proceedings of the Director and Councillors and some fragments of registers on resolutions and sentences commencing in 1709, the actual series of resolutions and sentences (including petitions received and case papers) commences with the year 1727 (67 nos., with tables from 1770 on). The first number contains no resolutions. Up to the year 1756 these volumes also contain the resolutions and sentences passed by the Commissioners for Puny Affairs.

In 1774 a separate series of Director's and Councillors' resolutions, together with incoming petitions, deeds of revision and of oaths concerning sentences began to be kept (38 nos. to 1804) and another series of Court Rolls and sentences pronounced by the Director and Councillors (48 nos., to 1804). The resolutions have tables of contents from 1783 on, the rolls from 1786. A series of draft proceedings of meetings of the Director and Councillors' (with appendices) begins with the year 1791 (12 nos.); idem regarding meetings of the councillors commissioned to hear pleas for 1789–1801 (3 nos.).

From 1790 onwards a separate series of petitions with decisions of the Director and Councillors was compiled (15 nos., with annual tables). A series of edicts, licences, passports, commissions, instructions and oaths taken by officials commences as from 1720 (66 nos., with tables from 1764 on), while there is also a register of outgoing documents leaving the Fiscal Councillor for 1792–1793.

On June 12, 1804 the Central Government (*Staatsbewind*) of the Batavian Republic laid down a new constitution for Curaçao and the dependent isles. Supreme authority was vested in a Governor and a Political Council. A separate body was charged with the administration of justice, i.e. the Court of Civil and Criminal Justice, which Court obtained its own administrative office. Both Council and Court continued to exist after the capture of Curaçao by the British, a "Governor and Commander-in-Chief" being appointed as head of the Government.

Curaçao reverted to Dutch rule in 1816 on which occasion a new settlement regarding Government policy, the administration

of justice, and trade and shipping for Curaçao and the dependent islands, was established by the Royal Decree of S ptember 14, 1815 (No. 58).

The supreme executive power was vested in a Governor-General who was at the same time the Commander-in-Chief of the Army and Navy. In 1820 this title was simplified to that of Governor.

An inventory of the Archives of the Governor and the two Councils (*archieven van de Gouverneur en de beide Raden*) from 1804 till 1828 has been published in the General State Archives Report for 1920, p. 630–651, and for 1924, p. 134 (496 nos.). A manuscript supplement includes 74 additional numbers.

Government journals from 1816 on exist (12 nos. without index), regulations, instructions and ordinances since 1816 (16 nos. partly provided with tables), commissioners' instructions and instruments of oaths taken by officials from 1807 onwards (14 nos.), the Governor's notifications since 1816 (17 nos.) the copies being provided with indices), incoming petitions with decisions 1816–1829 and repertories till 1823 (13 nos.).

A file of requests for the inhumation of corpses 1823–1827 (with table) is interesting genealogically. The incoming documents include royal decrees laying down regulations and instructions, etc., 1814–1826 (4 nos.), and internal letters on civilian affairs 1809–1827 (12 nos.), letters on military affairs 1816–1827 (6 nos.), naval letters from 1817–1827 (4 nos.), letters from the Civic Guard, 1823–1827 (5 nos.), letters from Bonaire and Aruba (7 nos.), and from abroad (4 nos.). Repertories exist covering incoming decrees, letters, instructions and regulations for the period 1814–1827 (5 nos.).

Reports on their administration received from the Boards of Orphans' Trustees have been preserved for 1808; the same from the councillor-fiscal on prisoners, 1827–1828.

Among the incoming papers of the Governor's archives (*gouverneurs-archief*) are also the journals of the Commanders of Aruba, 1816–1826 (3 nos.) and of those of Bonaire, 1816–1827 (1 no.), while for this period publications and notifications from St. Eustatius are also present.

Apart from a number of documents received from the Ministry of the Colonies in 1815, all the letters from the Netherlands are missing.

Outgoing papers to the mothercountry are present for the period 1816–1820, while a repertory relating to these continues up to 1824.

Incoming papers, 1816–1829 of which copies or duplicates had been sent to the Netherlands with outgoing letters, are kept separately (20 nos.).

Further papers preserved are outgoing civilian letters to the dependencies (11 nos. with repertories); outgoing military letters, till 1823 only (1 no., with an alphabetical register, 1816–1826). Only repertories are extant of the outgoing papers concerning the fortifications, 1826–1827 (1 no.) and of the outgoing letters to the Civic Guard, 1823–1824 (1 no.). Outgoing letters to the naval authorities, 1816–1827 (3 nos. with repertory), and outgoing letters to addresses abroad 1816–1825 (3 nos., with repertory) have been preserved. Of the outgoing letters to Bonaire and Aruba only a repertory is extant (2 nos.).

A series of notifications regarding inheritances, etc. commences from 1807 (17 nos. with tables), deeds of manumission exist for the period 1808–1815 (5 nos. with tables); different kinds of warranty deeds, 1807–1816, refer to the transport of passengers (26 nos.).

These archives contain moreover reports, verbatim and others, bills of lading, claims and certificates, documents concerning inheritances (1817–1829 with table), also statements of colonial revenues and church revenues, 1826–1827.

News items concerning the revolution in Venezuela derived from the Caracas daily papers have been preserved 1817–1819; and a number of papers on geological and mineralogical research regarding the soil of Curaçao, Bonaire and Aruba dated 1827.

Documents of the Political Council (*Politieke Raad*) begin in 1804, in which year a series of council meeting proceedings was begun (25 nos.). The same applies to petitions received, decisions on these, notifications regarding inheritances, etc., licences, passports, etc. (68 nos.). A series of letters of manumission starts from 1816 (11 nos.). Almost all series contain tables.

Proceedings of the Court of Civil and Criminal Justice (*Raad van Civiele en Criminele Justitie*) begin with 1805 (24 nos. with tables). Incoming documents and drafts of outgoing letters have been preserved for the period 1816–1827 (12 nos.); petitions and decisions thereon from 1805 (37 nos. with tables); Court Rolls and sentences from 1804 (10 nos.); instruments of evidence and oaths appertaining to sentences for 1806 (9 nos. with tables).

Draft proceedings of the Councillors Commissioned to hear pleas (*Raden commissarissen tot het houden der dingtalen*) begin as early as 1802 but continue only as far as 1817 (12 nos.); sentences of the said councillors have been preserved for the period 1804–1827, and appendices to the sentences for the period 1816–1827 (12 nos.).

Statements on revision of sentences, 1806–1825 (4 nos.) and case papers of civil and criminal cases, 1816–1827 (15 nos.) are also to be found in this group. Most of the volumes mentioned contain an index.

As regards the Councillor-Fiscal (*Raad-fiscaal*) the following documents have been preserved: government dispositions 1817–1827, incoming letters 1816–1824, police reports 1827–1828, and outgoing letters for the period 1816–1828 (42 nos.).

Personal data may be found in the ships' muster-rolls, 1821–1825 (4 nos. with index) and in a list of passengers arriving at Curaçao, 1819–1821.

The inventory of the Archives of the Commissioners for Minor questions and Disputes (*Commissarissen van mindere questiën en geschillen*) has also been published in the repor- of the General State Archives for 1920, p. 652 *et seq.* (48 nos.). This court had been established in 1717 for cases involving sums not exceeding 300 pesos. It was known generally as the Little Council in contradistinction to the Grand Council of the Director and Councillors. It was only after a separate secretary had been appointed to the Little Council in 1756 that it began to form its own archives.

The data for the first period are to be found in the series of resolutions and sentences of the Director and Councillors. Of the Little Council's papers those present are: court rolls with sentences and appendices 1757–1815 (41 nos., since 1771 with tables) and proceedings 1803–1815 (7 nos.).

The inventory relating to the Board of Commerce and Marine Affairs (*College van commercie en zeezaken*) established by constitutional regulation of September 14, 1815, and charged with the administration of trade and maritime affairs, was published in the report of the General State Archives for 1920, p. 654, with a manuscript supplement inventory (22 nos.). There are also proceedings with appendices, since 1816 (11 nos.), court rolls with sentences 1816–1827 (12 nos.) and summonses issued by the Board with related documents 1822–1823 (1 no.).

In the reports for 1920 (p. 677–683) and 1924 (p. 136–137) the inventories of the archives of the Councillor-Accountant-General (*Raad boekhouder-generaal*) and the Councillor-Comptroller-General of finances, and other accountable officers (*Raad controleur-generaal van Financiën en andere comptabele ambtenaren*) 1779–1828 have been published (184 nos., plus 4 more in a MS inventory).

The interim Directorate of the West-Indian Colonies had appointed a Councillor-Accountant-General on Curaçao in 1792. After the restoration of Dutch rule in 1816 this functionary was referred to as the Comptroller-General.

Only a few of the former councillor's documents have been preserved, viz., lists of accounts of government revenues, goods in stock, etc., 1792 (1 no.), a register of balance sheets 1795–1796 (1 no.), and incoming letters from Bonaire and Aruba 1799–1800 (1 no.).

The journals of day to day transactions of the office of the Councillor -Comptroller-General (*Raad contrarolleur-generaal*) have been preserved for the period 1816–1827 (10 nos.). Also incoming government circulars from 1819 (33 nos.); registers of outgoing letters (7 nos.) and General office ledgers (12 nos.), both series since 1816; taxation registers for the Collector-General from 1820 (3 nos.), idem for accountable officers from 1819 (6 nos.); registers of capitation and family-taxes, 1820, 1823 and 1827, listed topographically (10 nos.); idem for the store keeper, 1819–1821 (1 no.); several series of registration books 1816–1828 (34 nos.) among others concerning capitation and family tax, tunnage and import duties, pay rolls of civil servants 1816–1825 (6 nos. partly with indices), transcript cash-books 1816–1825 (2 nos.), excise accounts 1816–1828 (1 no.), accounts of tonnages of foreign ships 1820–1821 (1 no.); a register of patent licences issued; a current account of the Commander of Bonaire and of the tax collector at Aruba, 1818–1821 (1 no.); a book of accounts from Aruba, 1821–1829 (1 no.).

Documents preserved relating to the office of the Collector-General (*ontvanger-generaal*), referred to after 1821 as the Collector-in-Chief, are: a consumption tax ledger 1818–1823 (with index), cash-books 1820–1822 (2 nos.), a register of taxes on houses and furniture 1828

(1 no.), a journal of taxes received on horses, vehicles, ferries and tilt-boats, and water-canoes 1820 (1 no.); a register of revenues for collateral inheritance 1816–1830 (1 no.), clearing journals 1818–1826 (5 nos.), a current account for import and export duties 1822–1827 (1 no.), a list of recognizances received for exported good 1823–1826 (1 no.); weighhouse records of incoming goods 1816–1826 (2 nos.), and a journal of legal fees received 1825–1826 (1 no.).

The Civil Servants' Pensions Fund (*pensioenfonds voor ambtenaren*, was founded in 1818. Proceedings of meetings of the administrative council with appendices are extant for the period 1819–1827 (9 nos.), as well as a journal, 1819–1827, and ledgers, 1819–1826 (2 nos.).

A separate functionary was installed in 1762 as auction master (*vendumeester*), from whose office auction books have been preserved from 1779 (18 nos.).

A separate office was set up for stamp duty receipts (*ontvangst der zegelrechten*), the journals of which are extant for the period 1809–1816 (5 nos.).

The papers of the military commander (*militaire commandant*) contain only incoming reports for 1805 (inventory in report of General State archives for 1924, p. 138; 1 no.).

The store-keeper (*magazijnmeester*) appointed in 1816, kept registers of goods received and distributed and of victuals; two of these are preserved covering the years 1822–1828, also a register of officers' rations for 1823–1828 (inventory in report for 1924, p. 138, and manuscript supplement, 2 nos.).

In the Civic Guard (*schutterij*) archives (inventory manuscript supplement, 4 nos.) we find the commander's incoming and outgoing papers, 1821–1824 (2 nos. with tables), a register of regulations and orders for the Citizen's Militia and the Civic Guard, 1816–1823 (1 no.) and a punishment book relating to non-commissioned officers, corporals and other ranks, 1823–1825 (1 no. with alphabetical index of names).

In 1828 a new constitutional regulation for the Netherlands Possessions was promulgated, which provided — as mentioned above — a central administration covering all the possessions in the West-Indies. The supreme authority in Curaçao, under the Governor-General, was vested in a Director, assisted by a Political Council. In 1833 the title of Director (*directeur*) was changed into that of Commander (*gezaghebber*) and the Political Council (*Raad van Politie*) was succeeded by a Colonial Council (*Koloniale Raad*). The dependant islands were administered by a Commander subordinate to the Commander of Curaçao.

The office of the Governor-General established in 1828 was repealed in 1845, so that from then on there was a direct relationship between the *gezaghebber* of Curaçao and dependencies and the

Ministry of the Colonies. The *gezaghebber's* administration covered not only Curaçao, Aruba and Bonaire but also St. Eustatius, Saba and the Netherlands part on St. Martin. The new functionary assumed office on July 19, 1845.

The government archives for this period, 1828–1845, are listed in a manuscript inventory only.

The main series of the Archives of the Director (*directeur*) or Commander (*gezaghebber*) and the Secretary of the Colony (*koloniale secretaris*) (378 nos.) are the Director's journal for the said period, with appendices, 1819–1839 (30 nos.); incoming internal civilian letters (19 nos.) with 3 nos. of alphabetical repertories for the period 1824–1841; incoming military letters (18 nos.); letters from the naval authorities, 1827–1840 (14 nos.); idem from the Civic Guards and Reserve, 1828–1839 (12 nos. with repertory, 1 no.); letters from Bonaire and Aruba, 1828–1845 (18 nos., with 1 volume of repertory covering the period 1824–1842); incoming letters from abroad 1828–1829 (2 nos.) with repertory for the period 1834–1840 (1 no.). Further a general repertory of the incoming letters between 1827 and 1846 (6 nos.).

Although the letters received from the Netherlands are missing, a chronological repertory of them is extant for the period 1824–1836. Moreover, a series of petitions with appendices, 1828–1845 (21 nos.); requests for export permits for slaves, 1834–1846 (6 nos.); requests for the inhumation of corpses 1828–1847 (4 nos. partly with indices); for marriages without charge 1835–1840 (1 no.). A repertory of the requests in general covers the period 1824–1833 only.

Also present are weekly reports from Dutch men of war, 1828–1834 (1 no.); the pilot's reports on incoming and outgoing ships 1828–1836 (1 no.), reports of the police commissioner on prisoners 1829–1836 (1 no.), reports from the Commander of the Engineers on the condition of government buildings 1825–1838 (1 no.), written reports from various officials on their inspection of imported victuals 1828–1840 (1 no. with table); rolls of the population of Curaçao compiled by wardmasters, 1838–1845 (1 no.).

The journals of the Commanders of Bonaire and Aruba are extant for the periods 1827–1837 and 1827–1845 respectively (4 nos. and 12 nos.).

Government and Garrison Orders have been preserved for the period 1822–1834 (2 nos.), a register of letters to the mother country, 1826–1844 (1 no. with table); government circulars for the whole period (71 nos., with tables); registers of outgoing internal letters 1827–1845 (8 nos.) and letters to military authorities 1823–1839 (3 nos.).

There is an alphabetical index to the military correspondence for the period 1834–1840 (1 no.).

Other outgoing papers contain letters concerning fortification, 1826–1833 (1 no.); letters to naval authorities 1827–1843 (2 nos. with alphabetical index 1834–1840), letters to the commanders and other officials on Bonaire and Aruba 1816–1843 (5 nos.), outgoing letters to addresses abroad 1825–1840 (2 nos.), letters to captains of packet-ships 1827–1832 (1 no.), to trade commissioners, consuls and the representatives of various countries 1824–1843 (2 nos. with tables), letters to the store keeper 1827–1843 (1 no.; the index covering the period 1827–1841).

Moreover, notifications from private persons concerning manumissions of slaves have been preserved, 1828–1832 (2 nos. with tables); instruments of oaths taken before the Director of the colony, 1832–1834 (3 nos.); a register of certificates issued between 1824 and 1836 (1 no.); letters of manumission with appendant documents, 1828–1836 (8 nos. with alphabetical index); instruments of security for obtaining letters of manumission, 1834–1839 (1 no.); a register (with notes) of letters received in the colony, 1832–1837 (1 no.), lists of persons arriving and departing, 1821–1842 (4 nos.); registers of passports issued, 1833–1844 (2 nos.); contracts for the hiring of government slaves by private persons, 1839–1840 (1 no.); a list of slave transfers, 1840–1842 (1 no.); regulations, instructions and notifications, 1794–1846 (6 nos., partly with index).

Manuscript and printed publications covering the whole period have been preserved in a series of 37 nos. with tables.

Among the documents concerning special subjects relative to either Curaçao, Bonaire and Aruba in general, or to one of these islands in particular, are an instruction issued to the supervisor of the gold mining on Aruba, circa 1827; papers concerning the administration of church and poor relief funds of the Protestant Church on Curaçao, 1826, and a register, with annotations, on the Indians of the so-called Wild Coast, who were living on Aruba in 1827; also financial documents concerning the islands; papers relating to civil servants; idem on the cultivation of cochineal imported from Cadix and on the import of sheep to improve the breed, 1837–1838; lists of foreigners present on the island, 1834–1836, a list of plantations (c. 1840), etc.

For Aruba a list of persons having lands under cultivation, with indication of the area cultivated in 1839, has been preserved.

Among the papers dealt with by the secretary of the colony we may mention a register of outgoing letters, 1831–1840 (2 nos.), and an alphabetical repertory covering his correspondence, 1831–1840 (1 no., with alphabetical index).

The Political Council (*Raad van Politie*) was suspended when another constitutional regulation came into force. Its archives contain minutes and decisions with appendices, 1828–1834 (10 nos., with tables); incoming papers, 1828–1834 (6 nos., with tables); a register of outgoing letters, 1828–1833 (1 no.); sales contracts made before the Council, 1834 (1 no., with index); papers concerning appeals heard by the Council in 1832 (1 no.).

The archives contain draft proceedings of the Colonial Council (*Koloniale Raad*), which succeeded the Political Council in 1833 (12 nos.; tables for the period 1834–1835 only).

The Court of Civil and Criminal Justice (*Raad van civiele en criminele Justitie*) administered the law. This Court was replaced by the Bench for the Colony of Curaçao and Dependent Islands (*Rechtbank der kolonie Curaçao en onderhorige eilanden*) in accordance with the constitutional regulation of 1833. The Court's (later Bench's) archives contain minutes of meetings with appendices, 1828–1845 (18 nos., with tables); petitions received with the decisions thereupon, 1828–1845 (17 nos., with tables);

registers of outgoing letters, 1828–1835 (1 no.); sentences of the Court (Bench), 1828–1845 (26 nos., with tables). The Bench recorded sentences in civil and in criminal cases separately. In addition, case papers concerning civil and criminal cases are present for the period 1828–1845 (32 nos.). The Commissioned Councillors or Roll Commissioners (*Raden Commissarissen* of *Commissarissen ter rolle*) of the Court of Justice kept their own records, of which those for the period 1828–1845 still exist (17 nos.); also a register of sentences (3 nos. with tables); papers used by the Roll Commissioners, 1828–1845 (18 nos.); statements made and oaths taken, 1828–1844 (10 nos. with tables); deeds of appeal 1821–1832 (1 no.); a roll of appeals, 1831–1832 (1 no.); press notices regarding inheritances etc., 1828–1844 (6 nos., those for the period 1832–1836 with tables.)

The fiscal office had been suspended in 1828. The police commissioner was charged with the function of public prosecutor and in 1834 he was replaced by a King's proctor. The archives contain all these officials' journals from 1829 to 1835 (9 nos.); also the documents received by the councillor-fiscal, later called the public prosecutor, 1828–1845 (36 nos., partly with tables); registers of outgoing letters, 1828–1845 (13 nos.); registers of remonstrances preferred by the public prosecutors, 1830–1835 (7 nos.); a register of judicial expenses 1822–1830 (1 no.); muster-rolls of ship's crews, 1826–1844 (10 nos. mostly with alphabetical indices); transcript reports of the councillor-fiscal and his successors concerning prisoners, 1822–1836 (3 nos.); a current account kept between the Councillor-fiscal and the Police Commissioner on the one hand and the Collector on the other, 1822–1828 (1 no.); a register of funds received and deposited by the Clerk to the Court on behalf of the "Lazarus Fund", 1834–1839 (3 nos.); summonses of various judical courts, 1824–1829; testimonies of witnesses, 1833–1836, etc.

The Commission of Puny Affairs (*College van kleine zaken*), which administered justice in all cases involving amounts up to 150 guilders without practioners' assistance, functioned till 1833. In this year such affairs were brought under the jurisdiction of three members of the Bench, called Commissioners for Puny Affairs.

Their archives (45 nos.) contain draft proceedings with appendices (17 nos.); sentences (9 nos. with tables); documents used by the commissioners (16 nos.), lists of cases brought before them, 1829–1833 (2 nos.).

The Board of Commerce and Shipping (*College voor commercie en zeevaart*) adjudicated all cases which in the Netherlands were referred to the Commercial Courts. In cases involving more than 300 guilders appeals were heard by the Political Council. In 1834 the Board of Commerce and Shipping was abolished and the cases it had dealt with were henceforth decided by the Colonial Council. The archives contain 15 numbers in all, 6 comprising minutes with appendices, 2, registers of sentences from 1828 to 1833, with tables, and 7, papers used by the Board.

In 1828 the administration of financial affairs (*verschillende financiële ambtenaren*) was put in the hands of a Comptroller, his title being altered in 1833 to that of Administrator. The archives

(158 nos.), which are divided into five sections, viz., those of the Comptroller (Administrator), of the Collector, the Comptroller's subordinated, of the administration of the Civil Servant's Pensions Fund of the Auctioneer and the pilotage records contain the following documents:

Comptroller (*controleur* or *administrateur*)'s documents: journals of official business, 1828–37, 1839 (10 nos.); registers of outgoing letters (13 nos.); receipts and expenditures cash book, 1828–1833 (1 no.); bookkeeper-auditor's journal of receipts and expenditures, 1830–1831 (1 no.); general office ledgers (18 nos.); registers containing statements of receipts and expenditures, 1833–1845, (8 nos.); idem regarding orders to pay (10 nos.); idem regarding property tax paid, 1831–1844 (6 nos.); registers of assessments of property tax, 1827–1844 (21 nos.); list of creditors, 1828–1840 (2 nos.); invoice books, 1836–1845 (2 nos.); register of expenditure according to the budget, 1834–1851 (3 nos.), one of these numbers (1834–1837) contains lists covering the period 1823–1830 of deceased persons, grouped according to religious denomination, in connection with their estates; lists of salaries, pensions and gratuities paid out to civil servants, 1826–1845 (9 nos.); reserve cash books, 1826–1841 (2 nos.); cash accounts, 1837–1844 (1 no.); contracts regarding various deliveries, 1825–1834 (2 nos.); budget statements for Curaçao and dependent islands for the period 1828–1836 and 1844, with relevant papers (1 no. with table); lists of daily wages, accounts for materials, etc., for the maintenance of Government buildings, 1827–1836, 1844 (1 no.); monthly statements of finances and of accounts chargeable to the Government, 1835 (1 no.); register of the value of imported or confiscated goods, 1828 (1 no.).

The records of the Collector (*ontvanger*) comprise: tax registers, 1827–1842 (4 nos.); Chief Collector's registration books, 1828–1845, (13 nos. partly with tables of contents); papers concerning collection of taxes by legal action, 1828–1832 (1 no.).

The records of the Civil Servants Pensions Fund (*pensioenfonds van ambtenaren*) contain: minutes of the meetings of the Board of Administration, with appendices, 1828–1845 (11 nos.); incoming documents, 1843–1845 (1 no.); register of outgoing letters to the Head Administrative Office for Pensions at the Hague and to officials on Curaçao and dependent islands, 1819–1838 (1 no.); Pensions Fund Ledger, 1827–1834 (1 no.).

The auction master (*vendumeester*)'s records contain the auction books, 1827–1844 (11 nos.) with alphabetical indices. The Pilotage (*loodswezen*) records contain a pilot's receipts and expenditures cash book, 1828–1838 (1 no.).

Some financial documents are to be found in the records of the military commander (*militaire commandant*; 3 nos.). These include statements of food supplies received and used in the military hospital, 1837 (1 no.); statement of artillery material received and issued for the forts, 1831, 1836–1837; pay lists of men employed by the artillery in Curaçao, 1829 (1 no.).

In the storekeeper's records (*magazijnmeester*; 5 nos.) a tax register is to be found, 1821–1830 (2 nos.); also invoices for foodstuffs, etc.,

received in Curaçao from the Netherlands, 1816–1828; invoices for military and other goods delivered from Surinam, with appendices, 1830–1837 (1 no.); statement of goods in stock and goods issued from the garrison's clothing store, 1837–1838 (1 no.).

The records of the Civic Guard (*schutterij*) and the Reserve (*landstorm*; 40 nos.) divided into two sections, viz., those of the Commander of the Civic Guard and those of the Commander of the Reserve, contain, in the first section, documents received by the Commander, 1825–1845 (5 nos.), with tables; register of the Commander's outgoing letters, 1825–1836 (1 no.) with table; battalion orders, 1821–1845 (7 nos.) partly with tables of contents; statements of the strength of the Civic Guard and Reserve, 1821–1845 (4 nos.); punishment roll for non-commissioned officers and corporals of the Civic Guard, 1835–1838 (1 no.); guard duty rosters of the Civic Guard, 1835–1845 (11 nos.); register of fines collected from officers, non-commissioned officers and other ranks of the Civic Guard, 1821–1830 (1 no.); statement of the clothing and weapons of the Civic Guard and Reserve, 1837–1838 (1 no.). The records of the Commander of the Reserve include papers received by the Commander from the Governor (Director) of Curaçao, 1822–1845 (1 no.); other documents received, 1827–1838 (3 nos.); outgoing orders and letters from the Commander, 1825–1838 (2 nos.); statements of the strength of the Reserve, 1839–1841 (3 nos.).

By the Constitutional Regulation of 1828 the administration of local affairs had been put in the hands of a Municipal Council. In 1832 the administrative system of Curaçao was simplified, the activities of the municipal administration being transferred to the Political Council.

The archives of the municipal administration (*gemeentebestuur* 42 nos.) including the old ecclesiastical and civil registration (*Burgerlijke stand*) records had to be transferred to the Government Secretariat, while the financial administration now came under the bookkeeper-auditor.

As regards the municipal administration the following documents have been preserved: draft proceedings of meetings, 1829–1833 (5 nos.); government notifications received, 1828 and 1831 (2 nos.); papers received from the Colonial Director, 1829–1833 (5 nos.); reports, etc., received from various bodies and officials, 1828–1832 (4 nos.); reports from the Orphans' Trustees submitted to the municipal government, 1832–1833 (1 no.); petitions received, 1828 (1 no.) with table; repertory appertaining to incoming documents, 1828–1832 (1 no.); register of the outgoing letters of the Chairman of the Municipal Council, 1828–1833 (2 nos.); alphabetical repertory of the latter's correspondence, 1828–1832 (1 no.); official reports of cash verifications and audit of the administration of accountable institutes and officials, 1828–1833 (3 nos.); accounts of receipts and expenditures of the Protestant Church and of the Orphans', Ownerless and Insolvent Estate Court for the years 1828–1829, with appendices (1 no.); accounts of receipts and expenditures of church and other organizations, 1829–1832 (2 nos.); budget estimates and accounts of receipts and expenditures of the municipal administration, 1829–1832 (1 no.); papers concerning the municipal

budget for the years 1829–1832 (1 no.); notifications received by officials of the Civil Registration Office, 1831–1832 (1 no.); notifications from various authorities received by the secretary and collector of the municipal administration, 1831–1832 (1 no.); memorandum books of the municipal collector, 1830–1833 (2 nos.); journals of the Police Commissioner, 1827–1834 (8 nos.).

The inventory of the Orphans' and Estate Court (*Wees- en Boedelkamer*) 1709–1845 (1876), has been published as far as the year 1828 in the State Archives Report, 1920, p. 673–677 (78 nos.). For the period 1828–1876 a manuscript inventory only exists (101 nos.).

No archival remains exist covering the administration carried on by the Orphans' Trustees during the 17th century. The oldest ledger preserved commences in 1709.

In the 18th century the administration of the Orphans' Court was put in the hands of two Orphans' Trustees, who also had to take charge of ownerless estate. In accordance with the Constitutional Regulation of 1815 an Orphans' Ownerless and Insolvent Estate office was set up on Curaçao. In 1870 this Office was abolished once the estates concerned had been dealt with. A separate administration was set up for the management of the private funds and the guarantee capital, now separate from the Orphans' Court. The management of these funds fell to the Mortgage Bank of Curaçao. In 1876 the Orphans' Court and the Mortgage Bank were both dissolved in their entirety, while the funds not received before Nov. 1. 1876 were booked in the administration to the names of the parties entitled or to the names to which they had been booked by the Mortgage Bank of Curaçao, founded in 1875; meanwhile the records were deposited with the Government Secretariat.

The relevant archives contain: proceedings of the Board of the Orphans' Court, with appendices, 1817–1870 (50 numbers), of which those subsequent to 1828 are in badly damaged condition; registers of outgoing letters from the Orphans' Trustees or from the secretary of the Orphans' and Ownerless Estate Court, 1771–1870 (10 nos.), damaged after 1817; journals, 1710–1876 (16 nos.); ledgers, 1709–1876 (17 nos.) with alphabetical name-tabs; cash books 1777–1874 (20 nos.); cash account books, 1770–1840 (8 nos.); memoranda regarding estate, 1773–1845 (7 nos.), with alphabetical name-tabs as from 1777; estate accounts books, 1769–1869 (7 nos., as from 1777 with alphabetical name-tabs); estate accounts with appendices, 1787–1869 (45 nos.); accounts book regarding management of houses, 1774–1783 (1 no.); monthly lists of receipts and expenditures, 1833–1845 (1 no.); statement and accounts book of administered capital due to creditors, 1821–1845 (1 no.); a statement of account based on the ledger for the years 1857–1869 (1 no.); alphabetical lists of names regarding payments of interest on outstanding capital, 1858–1875 (1 no.); lists of unidentified estates, referred to the Orphans' Court, 1850–1869 (1 no.); lists of donations received in aid of the hospital and mental asylum, with notes regarding patients, 1831–1838 (1 no.); list of resolutions of the Political Council, in 1833 still in force since 1828 (1 no.).

An inventory of the Secretarial and Notarial Protocols (*Secretariële en notariële protocollen*), 1708–1845, exists up to

1828, printed in the 1920 Report, p. 655–673 and the 1924 Report, p. 135 (458 nos.). An MS inventory only exists for the period after 1828(126 nos.).

These protocols represent a group of public deeds executed by two councillors, the Director (Governor), or an official functioning as a notary. The first kind are referred to as secretarial deeds, the second as notarial deeds. Secretarial deeds executed by Councillors were deeds of conveyance and mortage regarding real estate, and marriage banns and licences. The deeds were prepared by the Clerk to the Director and Council.

In 1816 the Political Council became responsible for attesting the execution of mortgage deeds and deeds of conveyance regarding real estate. The secretaries were authorized to draw up notarial deeds, though a sworn clerk of the secretariat could deputize for them. The tables of the secretaries' protocols are arranged according to the different sorts of deeds in alphabetic order. Secretarial and notarial protocols have been preserved as from 1708. In the early years only fragments remain, but the series is consecutive after 1730 and is supplied with tables as from 1780, the tables for that year, however, being incomplete.

The mortgage deeds form a separate series starting in 1721, with tables from 1770.

Of the old records of the Registrar's Office (*Retroacta van de Burgerlijke Stand*), an Inventory (34 nos.) has been published in the 1920 Report, p. 684–685.

They include: deeds relating to notices of intended marriage, 1807–1816 (8 nos.), with tables; baptismal registers of the Dutch Reformed Church, 1727–1820 (5 nos.); the banns and marriage registers of the aforementioned Church, 1714–1822 (7 nos.); a baptismal register of the Lutheran Church, 1757–1825 (1 no.); baptismal registers of the Roman Catholic Church, 1768–1819 (9 nos.). All the above books show fairly considerable gaps. Also present are: lists of births among Portuguese Jews with notes of their decease, 1722–1831 (1 no.) and a journal of receipt of church burial dues, etc., 1769–1831 (3 nos.) with alphabetical name-tabs.

An MS inventory of the records of the Mortgage Bank of Curaçao (*hypotheekbank van Curaçao*), mentioned above in connection with the Orphans' and Estate Court, is present (22 nos.).

In 1875 the management of this bank was taken over by the Curaçao Mortgage Bank Ltd., which was founded in the same year. The inventory contains minutes of meetings of the Board of Directors, with appendices, 1870–1875 (6 nos.); registers of outgoing letters 1870–1876 (2 nos., very badly damaged), letters received by the Liquidator of the Mortgage Bank of Curaçao, 1876 (1 no.); journals, 1871–1876 (4 nos.); cash books, 1870–1876 (4 nos.); balance-account, 1870–1875 (1 no.); register of mortgage sums of the Orphans' and Estate Court and, from 1871, of the Mortgage Bank of Curaçao, 1863–1875 (1 no.); expenses book of the Orphans' Court Administration, subsequently of the Mortgage Bank of Curaçao, 1859–1876 (1 no.); certificates of discharge in favour of the administrators of the liquidated Mortgage Bank of Curaçao in respect of

claims taken over by the new Curaçao Mortgage Bank Ltd., 1876 (1 no.); records of the transfer of moneys, documents and goods by the Board of the liquidated Mortgage Bank of Curaçao to the Curaçao Mortgage Bank Ltd., 1876–1877 (1 no.).

The islands of BONAIRE and ARUBA were subordinate to the Director of Curaçao; the archives, however, were kept separately from 1816 onward, those relating to these islands prior to this date being included in the Curaçao archives.

Of the *Bonaire archives*, an inventory of which, 1816–1828, has been published in the 1920 Report, p. 685 (2 nos.) plus a supplementary inventory (1 no.), only the journals of the Commander, 1816–1826, 1827–1828, and of the Deputy Commander, 1828, have been preserved (3 nos.).

The archives of the Commander of Bonaire, 1827–1845, have a MS inventory (22 nos.). They include: the journals, 1829–1843 (8 nos.); decisions received from the Director (later Commander) of Curaçao and dependent islands, 1830–1845 (7 nos.); letters received 1837–1838 (1 no.); and registers of outgoing letters from the Commander, 1827–1845 (6 nos.).

The inventory of the *archives of Aruba* 1816–1845 (23 nos.) has been published in the Report for 1920, p. 685–687, and in MS form (61 nos.).

Documents present are: the Commander's journals, 1821–1848 (11 nos.); government notifications received by the Commander, 1816–1826 (3 nos.) with tables; papers received by the Commander from the Director (later Commander) at Curaçao, 1830–1845 (7 nos.) with tables; missives and papers received by the Commander, 1818–1839 (4 nos.); register of the Commander's outgoing letters, 1818–1848 (6 nos.); proceedings of the Magistrate's (Justice of the Peace) Court, 1824–1827, 1838–1844 (2 nos.); protocols of secretarial deeds (deeds of conveyance for real estate) 1816–1848 (8 nos.) with tables; idem for notarial deeds, 1816–1845 (20 nos.) with tables; mortgage deeds, 1816–1847 (6 nos.) with tables; journal of receipts and expenditures, 1842–1844 (1 no.); registration book regarding financial affairs maintained at the colonial bureau, 1843–1846 (1 no.); "De Curaçaosche Courant" (The Curaçao News), 1818–1846 (15 nos.).

The archives of the islands of ST. EUSTATIUS, ST. MARTIN and SABA were also transferred to the Netherlands by the Royal Decrees of Dec. 22, 1915, July 7, 1919 and May 12, 1930. Up to 1828 the governments of S Martin and Saba were subordinate to that of St. Eustatius except for the period 1802–1816. In 1802 the constitutional bond uniting St. Eustatius with the other two islands was severed, the government of Saba being subordinate to that of St. Martin from 1802 until 1816. A large part of the archives has been lost.

Of the *St. Eustatius archives* only those subsequent to 1781 have been preserved. On occupying the island in that year, the English destroyed the government archives, the ecclesiastical archives only having been saved. After taking St. Martin in 1810, the English likewise destroyed a part of the secretariat papers, while more papers were lost in a hurricane in 1819. The ancient ecclesiastical registers are also missing from the old Civil Registration archives. They were deposited with members of the clergy and were lost during a hurricane in 1792. On both St. Martin and Saba authority resided in a vice-commander responsible to the government on St. Eustatius.

As regards the government archives of St. Eustatius the inventory of the archives of the Governor (*Gouverneur*; after 1795 the Captain-Commander and in 1801 the Commander) and Councillors (*Raden*), 1781–1802, has been published in the Report for 1924, p. 99–103 (35 nos.)(with a MS supplement (1 no.).

The papers preserved are: proceedings of the meetings of the Governor (Captain-Commander, Commander) and Councillors, 1785–1787, 1790–1802 (10 nos.); petitions received and the decisions thereupon, 1782–1802 (13 nos.); documents received, 1783–1796 (1 no.); register of notifications, 1785–1802 (3 nos.); civil court rolls, 1790–1792 (1 no.); civil sentences, 1790–1797 (1 no.); fiscal roll, 1792–1793 (1 no.); judicial documents, 1786–1794 (2 nos.); register of summonses, 1782–1791 (2 nos.); register of verdicts, 1785–1792 (1 no.).

The inventory of the archives of the Governor, Political Council and the Court of Justice 1802–1828 (1835) has been published in the Report for 1924, p. 103–108 (86 nos.), with a MS supplementary inventory (5 nos.).

The governor (*gouverneur*)'s archives include letters received from the Colonial Office, 1815–1828 (9 nos.); letters received from the authorities on St. Eustatius, 1816–1828 (1835) (1 no.); petitions received with the decisions thereupon, 1817–1828 (2 nos.); letters received from the military authorities, 1828–1832 (1 no.); letters received from the accountant-general, 1818–1828 (1 no.); letters received from St. Martin, 1816–1828 (1835) (3 nos.); journals of the Commander of St. Martin and Saba, after 1821 of the President of the Political Council of St. Martin, 1821–1826 (2 nos.); proceedings of the Political Council of St. Martin, 1817–1826 (1 no.); letters received from the Juridical Council of St. Martin, 1821–1827 (1 no.); the proceedings of this Council, 1824–1826 (1 no.); documents received from St. Martin, 1816–1827 (1 no.); letters received from the Vice-Commander of Saba, 1816–1828 (1835) (1 no.); letters received from the Governor General (Governor) of Curaçao, 1818–1828 (1835) (1 no.); letters received from the Governor of Surinam, 1822–1826 (1 no.); letters from authorities in other countries, 1817–1828 (1834) (1 no.); register of outgoing letters addressed to the Colonial Office, 1815–1828 (3 nos.); register of outgoing advice notes relating to bills of exchange despatched to the Colonial Office, 1817–1828 (1 no.); idem to

various authorities in the West Indian Colonies etc., 1824–1828 (3 nos.); register of letters despatched to military authorities, 1818–1825 (1 no.); idem to the accountant-general, 1817–1821 (1 no.); idem to St. Martin, 1817–1828 (1 no.); regulations and instructions, 1817–1826 (2 nos.).

The archives of the Political Council (*Raad van Politie*) and the Juridical Council (*Raad van Justitie*) contain proceedings of the meetings of the Governor (Commander) and Councillors of the Political Council, 1802–1829 (1832) (3 nos.); decisions on petitions, 1803–1816 (1 no.); petitions received by the Political Council and the Juridical Council with connected documents, 1803–1829 (1832) (4 nos.); registers of notifications, 1802–1817 (2 nos.); proceedings of the Juridical Council, 1802–1803 (1 no.); civil court roll, 1803–1816 (1 no.); fiscal roll, 1803–1816 (1 no.); Juridical Council proceedings with court rolls, 1816–1829 (14 nos.); letters received by the Juridical Council, 1818–1829 (1833) (1 no.); register of summonses 1803–1829 (1831) (14 nos.); register of summonses and remains, 1803–1829 (1832) (4 nos.); register of verdicts, 1803–1829 (3 nos.).

The records of the Accountant-General and other accountable officers 1792–1828 (1851) are published in the 1924 Report, p. 112–114 (30 nos.).

These contain the accountant-general (*boekhouder-generaal*)'s ledgers 1818–1828 (6 nos.); general tax registers, 1818–1828 (3 nos.); register of receipts issued, 1828–1831 (1 no.); register of orders to pay, 1818–1826 (1 no.); reserve cash books, 1816–1828 (2 nos.).

The only document of the Collector-General (*ontvanger-generaal*) present in these archives is a cash book, 1819–1830 (1 no.).

Papers of the Civil Servants' Pensions Fund's Administrative Council (*Raad van administratie van het pensioenfonds voor ambtenaren*) preserved contain: proceedings of the meetings, 1819–1848 (1 no.); letters received from the Colonial Office, etc., 1820–1829 (1 no.), with table; letters received, 1822–1833 (1 no.) with table; register of outgoing papers, 1819–1841 (2 nos.); ledger, 1819–1851 (1 no.).

Auction Master (*vendu-meester*)'s papers present are: journals, 1794–1828 (8 nos.). Besides this, another journal, of the collector of import and export duties (*ontvanger der inkomende en uitgaande rechten*), has been preserved covering the period 1792–1797 (1 no.).

Among the deposited papers (*gedeponeerde stukken*) must be reckoned printed documents regarding military affairs and issued from the War Office, 1815–1817 (4 nos.); a book of minutes belonging to the English Church on St. Eustatius, 1752–1790 (1 no.); and papers originating from the firm of Anthony Beaujon and Sons on St. Eustatius, 1780–1787 (1 no.)

In 1828, by decision of the Commissioner-General for the West-Indian Possessions, a Commander of St. Eustatius and Saba was appointed, subordinate to the Governor-General, to replace the former Governor of St. Eustatius, St. Martin and Saba. St. Martin was no longer a dependency of St. Eustatius but subordinate only to the General Government of the West Indies. The admini-

stration of local affairs was entrusted to a Municipal Council. In 1833 the Commander of St. Eustatius was assisted by a Colonial Council which replaced the Municipal Council. The Commander of St. Eustatius exercised authority over the dependent island of Saba via the intermediary of a Vice Commander.

Only MS inventories are present covering the government archives for the period 1828–1845.

The archives of the Commander, 1828–1845 (1846) (27 nos.) contain journals of the Commander (*Commandeur*), after 1833, of the *Gezagheb-ber*, 1828–1839 (4 nos.); the journal of the Vice-President of the Political Council, ad interim Commander, 1828 (1 no.); documents received from the Governor-General, 1828–1845 (10 nos.); documents received from the Military Office of the Governor-General, 1828–1836 (2 nos.); documents received from various bodies and authorities, 1828–1835 (1 no.); financial documents received from the bookkeeper, store-keeper and other functionaries, 1828–1833 (1 no.); papers received from private individuals, 1828–1835 (1 no.); list of documents received 1836–1838 (1 no.); repertory of outgoing documents 1836–1841 (2 nos.); register of publications, notifications, 1828–1835 (1 no.); letters of manumission 1836–1846, (1 no.); notices regarding slaves issued by the secretary of the colony, 1843–1846 (1 no.).

No documents of the Municipal Council (*gemeenteraad*), known after 1833 as the Colonial Council (*koloniale raad*), have been transferred to the Netherlands.

Papers belonging to the archives of the Court of Civil and Criminal Justice (*Raad van civiele en criminele Justitie*), known subsequent to 1834 as the Bench (*rechtbank*; 3 nos.) contain: documents received, 1828–1834 (1 no.); register of verdicts, 1830 (1 no.); case papers, 1833–1845 (1 no.).

All civil cases involving not more than 150 guilders were decided by the Commission (from 1833 on, the Commissioners) for Puny Affairs (*College*, from 1833 *commissarissen, tot de Kleine Zaken*. The proceedings of the meetings of the commission are present for the period 1829–1831 (1 no.).

The records of the Accountant-General (*boekhouder-generaal*) (from 1833 on, the Financial Administrator (*administrateur der Financiën*), also those of the Colonial Collector and other accountable officials (*koloniale ontvanger en andere comptabele ambtenaren*), 1828–1845 (1852) (24 nos.), include a register of outgoing letters, 1828–1852 (1 no.); a general ledger, 1829–1839 (4 nos.), partly with indices; the Collector's General Office cash book, 1834 (1 no.); receipted orders to pay, 1828–1845 (18 nos.).

The records of the Storekeeper (*magazijnmeester*) 1829 (2 nos.) contain a General Store stock book, 1829.

The Constitutional Regulation of 1815 set up an Orphans' and Ownerless Estate Court (*Wees- en onbeheerde boedelkamer*) for St. Eustatius (inventory in the 1924 Report, p. 112, 5 nos.), which Court continued unchanged by the Constitutional Regulation of 1828. No papers relating to this later period have been tranferred to the Netherlands. The documents present are: proceedings of the Court, 1816–1832, with appendices 1816–1828 (4 nos.); register of estate accounts, 1819–1832 (1 no.).

The inventory of the secretarial and notarial protocols (*scabinale of secretariële protocollen*), 1781–1829 (1869) has been published in the 1924 Report, p. 109–111 (84 nos.) with a supplementary MS inventory (1 no.). Only one volume of estate inventories, 1829–1834, has been transferred to the Netherlands for the period subsequent to 1828.

The secretarial protocols contain the deeds attested by the Governor. These include instruments of conveyance and mortgage, ships' charters and musterrolls. Notarial deeds were executed in the presence of the secretary. Most of these protocols are supplied with tables.

The inventory of the old ecclesiastical and civil registration records (*retroacta van de Burgerlijke Stand*) 1710–1817 has been published in the 1924 Report, p. 114 (14 nos.). It contains registers of (civil) marriage banns, applications and weddings, 1787–1816 (4 nos.); idem for Jews, 1786–1796 (1 no.); register of deaths, 1793–1817 (1 no.); baptismal register of the Dutch Reformed Church, 1709–1791 (4 nos.); registers of banns and marriages of the Dutch Reformed Church, 1710–1791 (4 nos.).

During the 18th century the Vice-Commandership of SABA was subordinate to the government established on St. Eustatius After having been captured by the English, the island was returned to the Netherlands in 1803. There were then a Vice-Commander and Councillors on Saba who continued in office on the orders of the Governor of St. Martin and Saba. The title of Vice-Commander was changed to that of Vice-Governor. In 1810 the island was taken by the English once again. Dutch authority was re-established there in 1816. The Vice-Governor continued in office as the Vice-Commander, subordinate to the Commander of St. Martin and Saba. Appointments were made to the Political and Juridical Council.

Appeals on sentences passed by this Council could be made to the Juridical Council on St. Martin. In 1820 a change was made in the constitutional relationship existing between Saba and the command on St. Martin, whereby the Vice-Command on Saba came directly under the supreme authority of the Governor of St. Eustatius, St. Martin and Saba. The Government Settlement of 1828 left Saba linked constitutionally to St. Eustatius.

The inventory of the Saba archives 1780–1828 (1868) has been published in the 1924 Report, p. 131–132 (5 nos.). It contains letters

from St. Eustatius and St. Martin received by the Vice-Commander, 1818–1829 (1 no.); proceedings of the Political and Juridical Council, 1812–1828 (1868) (1 no.); register of deeds recorded by the secretary, 1825–1828 (1840) (1 no.); auction books, 1780–1828 (1855) (2 nos.).

After the conquest by the Commander of St. Eustatius of a part of ST. MARTIN in 1703 the government of the island was organized. The Commander of St. Eustatius appointed a Vice-Commander on the island, which Vice-Commander was assisted in the task of administration by a Council chosen from among the island's inhabitants.

In 1719 a French Commander was permitted to enter the island and took over the administration of the former French zone of the island. The governor on St. Martin was referred to as the Vice-Commander on St. Eustatius, but on St. Martin itself he took the title of Commander.

In 1781 the island was captured by the English who evacuated it once again during the same year. The French, who held it on behalf of the States General, retained the former Commander as Governor, and in 1784 they returned the island to the Dutch. In 1785 a new Vice-Commander was appointed whose title was changed once again in 1786 to that of Commander.

In 1795 the Commander of St. Martin signed an agreement with the French Commissioners on Guadeloupe whereby the military command of the island was, among other things, to be transferred to the French. The Commander and his Councillors continued to exercise civil authority. In 1801 the island was conquered by the British who handed over the administration of the Dutch part of the island to the Dutch Government in 1802.

Of the *St. Martin archives* for the period 1729–1802 only those of the Commander and Councillors (*commandeur en Raden*) from 1729–1802 have been preserved, the inventory of which has been published in the 1924 Report, p. 115–120 (58 nos.) with a supplementary MS (9 nos.). These archives contain the proceedings (draft and copy) of the meetings and the court rolls of the Commander (Governor) and Councillors, 1729–1801 (14 nos.); petition rolls, 1793–1801 (2 nos.); petitions received with decisions thereupon, 1735–1800 (2 nos.); papers received from the West India Company, 1751–1799 (2 nos.); idem from St. Eustatius, 1737–1798 (1 no.); idem from the French zone of St. Martin, 1785–1797 (4 nos.); land survey reports received by the Commander, 1738–1786 (1 no.); registers of letters to the West India Company, 1778–1791 (1 no.); registers of letters to St. Eustatius and St. Martin, 1742–1798 (6 nos.); papers concerning relations between the Dutch and the French zones, 1734–1799 (3 nos.); copies of instructions, 1778–1779 (1 no.); edicts, publications and notifi-

cations, 1733–1801 (6 nos.); various inventories of documents concerning St. Martin, 1770–1801 (5 nos.); ordinary and extraordinary court rolls, 1790–1801 (4 nos.); fiscal roll, 1790–1800 (1 no.); cases papers, civil and criminal, 1717–1801 (5 nos.); register of summonses and verdicts etc., 1755–1799 (5 nos.).

When Dutch authority was re-established over the island of St. Martin in 1802 the former constitutional relationship existing between the island and St. Eustatius was brought to an end, while Saba was made a dependency of St. Martin. In addition to the Governor a Political Council was appointed which was referred to as the Juridical Council when it dealt with juridical matters In 1810 the islands went over to the English and supreme authority was then vested in a civil and military commander, who functioned as acting Governor and administered the island with the assistance of the Councillors. The Dutch administration was restored in 1816, and a Constitutional Regulation came into force covering St. Eustatius, St. Martin and Saba, whereby the Commander of St. Martin and Saba was made subject to the orders of the Governor of St. Eustatius. The Political Council and the Juridical Council of St. Martin dealt with the affairs of Saba also.

In 1820 the administration of St. Martin was again simplified The island of Saba now came directly under the authority of St. Eustatius. The government of St. Martin was headed by the President of the Political Council on that island, acting under the authority of the Governor of St. Eustatius.

The constitutional link uniting St. Martin with St. Eustatius was severed in 1828, the government of the former being no longer subordinate to that of St. Eustatius but to the General Government seated in Surinam. For the rest, the existing government structure on St. Martin continued in being.

The inventory of the archives of the Governor (Commander) of St. Martin and Saba, the Political Council and Juridical Council, 1802–1816, of the Commander of St. Martin and Saba, the Political Council and Juridical Council, 1816–1821, of the President of the Political Council and Juridical Council, 1821–1828, has been published in the 1924 Report, p. 120–125 (78 nos.), with a MS inventory (35 nos.).

The archives of the Governor (Commander) and President of the Political Council contain papers concerning the Governor's acceptance of office in 1802 (1 no.); papers relating to the organization of the government on Saba, 1803 (1 no.); publications of the Civil and Military Commander, 1815–1816 (1 no.); papers relating to the transfer of St.

Martin to Dutch rule and the organization of the government on Saba, 1816 (1 no.); journals of the Commander of St. Martin and Saba and, after 1821, those of the President of the Political Council of St. Martin, 1817–1827 (6 nos.); instructions, 1816 (1 no.); letters from the Colonial Office, 1814–1828 (2 nos.); letters from St. Eustatius, 1816–1828 (2 nos.); incoming letters, reports, petitions, etc., from officials and private individuals on St. Martin and elsewhere, 1816–1827 (12 nos.); papers from Saba, 1817–1818 (1 no.); letters from the government of the French zone of St. Martin and from the governments of other foreign islands (St. Bartholomew, St. Thomas, etc., 1816–1827 (1 no.); outgoing letters to the Colonial Office, 1817, 1826 (2 nos.); idem to the Governor of St. Eustatius, St. Martin and Saba, 1820 (1 no.); idem to various authorities, bodies and others, 1820 (1 no.); idem to the Garrison Commander, 1820–1823 (1 no.); rolls of persons in the Dutch and French zones of St. Martin who swore the oath of allegiance to the English government, 1811–1813 (1 no.); register of oaths of allegiance sworn by inhabitants of St. Martin to the King of the Netherlands ,1816–1828 (1 no.); register of (land) title deeds issued, 1806–1807 (1 no.); register with extracts from the regimental roll of officers of the Rifles Battalion detached to the islands of St. Martin and St. Eustatius, 1827 (1 no.) damaged; miscellaneous papers including, interalia, statements relating to deceased soldiers, 1819; draft report on St. Martin and Saba, 1818, 1819; lists of departing passengers, 1826 (1 no.).

The archives of the Political Council (*Raad van Politie*) and the Juridical Council (*Raad van Justitie*) include a register of resolutions passed by the Commander and the Political Councillors, 1819 (1 no.); proceedings of the Political Council, 1802–1828 (1831) (7 nos.); petitions received by the Political Council and the decisions taken thereon, 1802–1824 (7 nos.); minutes addressed to the Governor and Commander by the Political and Juridical Councils, 1804–1815 (2 nos.); registers of publications and notifications issued by the Governor and Councillors, 1802–1809 (2 nos.); register of publications by the Political Council and Juridical Council, 1816–1828 (1831) (2 nos.); minutes of the meetings of the Juridical Council, 1803–1825 (5 nos.); petitions received by Juridical Council and decisions thereupon, 1802–1828/1829 (4 nos.); ordinary and extraordinary court rolls, 1803–1823 (15 nos.); fiscal rolls, 1803–1823 (13 nos.); puny affairs court roll, 1803–1805 (1 no.); case papers, civil and criminal, 1803–1812 (1 no.); appendices to the court rolls, 1817–1823 (3 nos.); registers of summonses, 1804–1828 (3 nos.); register of notifications, 1802–1828; idem of verdicts, proclamations, protests, appeals, 1802–1824 (4 nos.).

The inventory of the archives of the Commissioners for Puny Affairs (*Commissarissen tot de Kleine Zaken*), 1790–1794 has been published in the 1924 Report, p. 126 (3 nos.) and includes court rolls, 1790–1794 (2 nos.) and a register of summonses, 1790–1794 (1 no.).

The inventory of the archives of the bookkeeper and other accountable officials (*boekhouder en andere comptable ambtenaren*), 1739–1828 (1831) has been published in the 1924 Report, p. 129–130 with a supplement-

ary MS (6 nos.) and contains the bookkeeper's ledgers, 1816–1826 (6 nos., partly with indices); the auction master's documents include: lists of auction notices, 1786–1797 (1 no.); auction books, 1739–1828 (17 nos.); seller-creditor ledger, 1785–1796 (1 no.); purchaser-debtor ledger, 1768–1791 (2 nos.); lists of receipts, 1779–1801 (4 nos.); receipt books, 1742–1811 (4 nos.); statement of public sale of real estate, 1785–1809 (1 no.).

The archives contain the following documents of the Collector of incoming and outgoing duties: lists of ships arriving and departing, 1804–1805 (1 no.); monthly returns supplied by planters and merchants of the quantity of sugar and rum in their charge, 1811–1815 (1 no.).

The storekeeper's records (*archief van de magazijnmeester*), 1817, MS inventory (1 no.) include: statements of goods in the general store under the storekeeper's control, 1817 (1 no.).

The deposited papers (*gedeponeerde stukken*), 1726–1820, inventory in the 1924 Report, p. 130–131 (6 nos.), with MS Supplement (1 no.) include: copy of the proceedings of meetings of the Church Council of the Dutch Reformed Church on St. Martin, 1791–1792 (1 no.); a members subscription list of the English Church on St. Martin regarding the collection of funds for the repair of the church, undated (1 no.); property deeds relating to the plantations of St. Andrews' Hill, Bishopshill and Belvedere, 1726–1797 (1 no.); papers relating to the Golden Rock sugar plantation, later known as the Two Brothers plantation, 1800–1820 (1 no.); papers relating to goods belonging to private individuals, 1771–1809 (1 no.); permits issued by the Commander to various persons for the cultivation of plots of land, 1712–1791 (1 no.).

MS inventories only are present of the government archives for the period 1828–1845. In 1828 the government of St. Martin was no longer subordinate to that of St. Eustatius but only to the General Government established at Surinam. No change was made, however, in the form of government on the island. In 1833 St. Martin received a constitution of its own, corresponding very closely with that of St. Eustatius and Saba. Supreme authority was vested in the Commander (*gezaghebber*), who was assisted by a Colonial Council, which replaced the former Political Council. The Court of Civil and Criminal Justice was abolished and justice was henceforth administered by the members of the Colonial Council, who, acting in this capacity, comprised what was known as the Bench. With the exception of military cases, all other civil and criminal cases, including commercial and shipping cases, were tried by this Bench. The Bench was also charged with the task of drawing up deeds of conveyance regarding real estate and mortgages.

In 1845 the General Government which had been set up in

1828 was abolished. The Commander of Curaçao and dependent islands now came under the direct supervision of the Colonial Office, while the scope of his authority extended not only to Bonaire and Aruba but also to St. Eustatius, Saba and the Dutch zone of St. Martin.

First of all there are the archives of the President of the Political Council (Commander) and the Political Council (Colonial Council) (43 nos.).

The papers of the President (*President van de Raad van Politie (gezaghebber)*) comprise: journals, 1828–1845 (8 nos.) provided in part with alphabetical repertories; draft resolutions, 1832–1834 (1 no.); incoming papers from, and drafts of letters to, the Commissioner-General of the Netherlands West Indian Possessions, J. van den Bosch, 1828 (1 no.); incoming extracts from the journal of resolutions of the Governor-General, 1831–1844 (4 nos.); incoming letters and other papers from the Governor-General, 1829–1842 (1 no.); incoming letters and government instructions from the General Government (Military Office) 1828–1843 (2 nos.); incoming papers from various bodies, officials and other sources on St. Martin, 1828–1845 (2 nos.); letters received from Curaçao and St. Eustatius, 1828–1845 (1 no.); letters received from the French zone on St. Martin and from foreign islands in the area, 1828–1845 (1 no.); incoming petitions, 1828–1845 (1 no.); register of outgoing letters to the General Government, 1821–1845 (5 nos.); reports covering the years 1834, 1837/1838 and explanatory memorandum regarding the government budget estimates of St. Martin for 1845; minutes, 1835 (1844) (1 no.); registers of publications, instructions, 1818–1840 (3 nos.); register of citizens of the colony of St. Martin living outside the island, 1832 (1 no.) with alphabetical index; register of emancipated slaves who have produced their certificates of manumission at the Secretariat, 1806–1845 (1 no.); statement showing the officials present on St. Martin and their salaries, 1842 and 1844 (1 no.); statements regarding the appointment of and changes in, the corps of officials on St. Martin in the years 1837–1845 (1 no.); model lists and other documents used by the financial administration of the Government Store prior to 1834 (1 no.); confidential reports on the officers of the garrison on St. Martin, 1831–1837 (1 no.); papers regarding the hurricane of 1837 (2 nos.); papers received by the secretary of the colony, 1833 (1 no.).

The papers of the Political Council (*Raad van Politie (Koloniale Raad)*) comprise: proceedings of the meetings, 1832–1834 (1 no.); also the first and rough copies of the proceedings of the meetings of the Colonial Council, 1837–1845 (2 nos.).

Other archives are those of the Court of Civil and Criminal Justice, 1828–1834, and of the Bench, 1834–1845 (11 nos.), of the Commission (after 1834, the Commissioners) for Puny Affairs, 1828–1845 (3 nos.), of the Administrator and other accountable officials, 1816–1845 (1848) (37 nos.), and the records of the Garrison Commander (2 nos.) and of the Reserve (1 no.).

The archives of the Court of Civil and Criminal Justice (*Raad van civiele en criminele Justitie*) and of the Bench (*Rechtbank*) contain: proceedings of the court, 1826–1834 (3 nos.); idem of the Bench, 1834–1842 (3 nos.); documents received, 1834–1836 (1 no.); court roll, 1831–1834 (1 no.); register of press notices regarding inheritances, etc., 1831–1835 (1840) (1 no.); documents received by the Attorney-Royal, 1835 (1 no.); declarations and other deeds regarding estates, 1828–1839 (1 no.).

The archives of the Commission (Commissioner) for Puny Affairs (*College (commissarissen) tot de Kleine Zaken*), for all civil cases below 150 guilders, include the proceedings of the Commission's meetings, 1836–1840 (2 nos.), sentences, 1831–1834 (1 no.).

The financial administration was in the hands of an administrator whose function was filled by the Colony Collector. The archives of this administrator and other accountable officials (*administrateur en andere comptabele ambtenaren*) include extracts from the Commander's resolutions received by the administrator, with appendixes, 1837–1845 (1 no.); incoming papers from the Commander, 1838 (1 no.); ledgers, 1827–1845 (7 nos.) with alphabetical indexes; accounts-current between the mother country or the General Government in Surinam and the government of St. Martin, 1830–1845 (1 no.); annual general accounts of the government administration on St. Martin for the period 1834–1835 (1 no.); extracts from the Commander's resolutions received by the Colony Collector, 1837–1842 (1 no.); tax register, 1821–1828 (1 no.) with index; cash books, 1828–1845 (3 nos.); alphabetical tabulated list of persons paying capitation tax, 1838 (1 no.); lists of outstanding capitation tax for the period 1832–1838 (1 no.); statement of outstanding capitation tax received during the years 1841–1842 (1 no.); register of outstanding capitation tax and other taxes, 1832–1845/1848) (1 no.) with alphabetical index; clearance register for incoming goods, 1829–1834 (1 no.); rough register of goods imported and exported, 1838–1842 (1 no.); registers of the clearance of incoming and outgoing vessels with accounts of the fees received in respect of them, 1829–1845 (2 nos.); register of import and export duties received, 1843 (1 no.).

The archives of the Administration of the Civil Servants' Pensions Fund contains the minutes of the meetings of the Administrative Council, 1819–1836 (2 nos.); papers received by the Council, 1838–1843 (1 no.); papers received by the Collector and the Paymaster 1837 (1 no.); register of receipts and expenditures, 1819–1842 (1 no.); statements and current accounts, 1819–1844 (2 nos.); inventory of the Administration of the Civil Servants' Pension Fund, 1831 (1 no.).

Among the papers originating with the auction master are a register of announcements of public auctions by the auction master, 1820–1829 (1 no.); register of announcements of forthcoming public auctions of personal property and real estate, 1831–1834 (1 no.); receipts book relating to auctions, 1816–1831 (1 no.).

In the Government Store a few statements have been preserved, compiled by the financial administrator, 1837–1843 (1 no.).

The records of the Garrison Commander (*Garnizoenscommandant*) contain papers received by this Commander, 1830–1836 (1 no.); statements of the garrison's stock of equipment and gunpowder, 1828; model army list of the garrison officers, 1830 (1 no.).

As regards the Reserve (*landstorm*), the records contain papers received by the captain and other functionaries, 1832 (1 no.).

The inventory of the archives of the Orphans' and Estate Court (*Wees- en Boedelkamer*) founded in 1793 is to be found in the 1924 Report, p. 129 (2 nos.) and MS supplement (2 nos.).

Documents present are: proceedings of the meetings, 1808–1819 (2 nos.) with repertories; Commissioners' minutes of the meetings of the Orphans' and Ownerless Estate Court, 1840–1845 (1 no.); inventory of the moneys, effects and securities deposited with the Court, 1840 (1 no.)

The magisterial and notarial protocols (*scabinale. en notariële protocollen*) include, among the former, the deeds executed in the presence of the Commander (Governor) or two Councillors. Such deeds were, for instance, deeds of conveyance, mortgage and manumission deeds. The notarial deeds executed in the presence of the secretary were referred to as secretarial deeds. After 1834 the Court of Justice on St. Martin was charged with the drawing up of deeds of conveyance in respect of real estate and mortgages. The secretary of the colony was charged, among other things, with notarial business.

The inventory of the magisterial and secretarial (notarial) protocols has been printed in the 1924 Report, p. 126–128 (99 nos.) and an MS supplement (3 nos.). The documents present are: protocols of magisterial deeds, 1753–1828 (26 nos.); protocol of notarial (secretarial) deeds, 1714–1827 (54 nos.). Both types of deeds are provided with tables (6 nos.). Holographic wills, 1753–1813, have also been preserved (1 no.); also a register of registered deeds, 1781–1828 (1829) (6 nos.), with table 1801–1802 (1 no.); memorandum books of secretarial business, 1785–1824 (4 nos.); protocol of magisterial deeds drawn up by the Political Council, 1829–1834 (1 no.); protocol of notarial deeds drawn up by the secretary of the colony, 1828–1829 (2 nos.).

All that has been preserved of the Ancient Civil Registration Records (*Retroacta van de Burgerlijke Stand*) 1808–1832 — inventory published in the 1924 Report, p. 130 (1 no.) — is a list of persons reported as having died to the Orphans' and Estate Court, 1808–1828 (1832) (1 no.).

In addition, a few papers are held by the General State Archives relating to the period 1828–1911, which form part of the archives still in the Netherlands West Indies. MS inventory (208 nos. Antilles: 44 nos.)

As regards CURAÇAO these papers include a few documents from the Governor's archives, viz., the Governor's incoming and outgoing papers, 1852–1874 (3 nos.) relating, inter alia, to the military administration

and to a school at St. Cruz, also regulations, instructions and publications, 1856–1872 (4 nos.); death certificates, 1849–1850 (1 no.); reports regarding the condition of government buildings on Curaçao, 1856–1870 (1 no.); expired land concession licences, 1840–1872 (1 no.), with table of contents; lists of marriages solemnized at home, for which payment was made into the Poor Fund, 1874–1877 (1 no.); reports from the attorney-general on the receipt of fines in aid of the poor, 1848–1877 (1 no.); lists of persons who died in the first quarter of 1880 on Curaçao, Bonaire and Aruba (1 no.); contracts entered into by the Government for the carriage of Government passengers, the delivery of various articles to the hospital, etc., 1883–1885 (1 no.).

As regards the Colonial Council, proceedings of a meeting of the Council is present, 1854 (1 no.).

Documents of the Bench (*rechtbank*) and Court (*hof*) of Justice of Curaçao relating to a number of cases, 1850–1914 (4 nos.) are also present

Papers originating with the Commissioners for Puny Affairs and relating to a case in 1853 (1 no.) have also been transferred to the Netherlands.

Documents originating with the Financial Administration include: lists of names of complainants against payment of the tax on personnel and furniture, 1850–1853 (1 no.); accounting returns from the postmaster, the attorney-general, the harbour master and other officials, 1889–1890, 1909–1911 (1 no.); lists of slaves with evidence of enrolment recorded by the Inspectorate of the Financial Administration, 1848 (3 nos.); proceedings of the meetings, drafts of outgoing letters and other papers of the Administrative council of the Civil Servants' Pension Fund, 1846 (1 no.).

Further, the following papers are present:

From the storekeeper: a return from the Government Store on Curaçao 1856 (1 no.).

From the Military Commander: a statement of materials received and distributed at Fort Beekenburg on Curaçao, 1852 (1 no.).

From the Civil Guard and Reserve; lists of names of complainants against payment of contributions for the upkeep of the Civil Guard, 1852–1858 (1 no.); returns of weapons and clothing used by the Civil Guard of Curaçao, 1876 (1 no.).

From the Orphans' and Estate Court: a letter addressed to the Court 1852 and a deed of mortgage drawn up on its behalf, 1861 (2 nos.).

From the notarial records: a declaration relating to a plantation and a certificate of registration, 1847 (2 nos.).

A few papers relating to the period after 1845 have also been transferred from Bonaire and Aruba.

From BONAIRE: a power of attorney, 1846 (1 no.); lists accounting for medicines used and held by the medical service on Bonaire during 1846 (1 no.); list of persons deceased during the fourth quarter of 1856 on Bonaire, 1856 (1 no.).

From ARUBA: the Commander's journal, 1846–1848 (1 no.); papers from the Commander on Curaçao received by the Commander, 1846–1847 (1 no.) with table of contents; protocol of notarial deeds, 1846–1847 (1 no.) with table of contents. Furthermore, in the archives of the

Governor of Curaçao lists are present showing the land tax (bundergelden) due for payment in Aruba from persons deceased, abroad or impecunious and of those owing land tax, 1875 (1 no.).

As regards St. Eustatius and Saba the following documents have been preserved: legal statistics of cases dealt with by the Bench and the Commission for Puny Affairs of St. Eustatius and Saba, 1853–1857 (1 no.); extract from the auction journal maintained on St. Eustatius with reference to the sale of landed property, 1860 (1 no.).

As regards St. Martin a return of magisterial deeds drawn up in the office of the Clerk to the Court on St. Martin, 1852 (1 no.) is present; also a statement and inventory of a deceased's estate, 1866 (1 no.); a return of import duty paid by various persons in respect of flour, peas, etc., 1849 (1 no.); notice of assessment regarding collateral death duties, 1855 (1 no.); instruction for the collector of customs on the island of St. Martin, 1863 (1 no.); certificates of manumission, 1849 (1 no.); papers received by the Commander on St. Martin, 1846–1902 (1 no.); register of writs and enforcement regarding inheritances and auctions, etc., 1831–1853 (1 no.).

In addition to the archives mentioned above, the Archives of the States General (*Staten Generaal*) are of importance for supplementary research regarding the Antilles, and especially so for the period of the First West India Company, since this Company's documents are for the greater part missing.

In the States General archives resolutions covering the period 1576–1795 have been preserved, those from 1671 onwards being printed. The series of secret resolutions runs from 1592 to 1795. The West India files containing the correspondence between the West India Company and the States General are present for 1623 to 1795, the secret letters from 1672 to 1795. Data concerning the Antilles are also to been found among the petitions addressed to the States General. This series covers the period 1600–1795. A collection of court case papers, 1716–1795, may also contain data relevant to the Antilles. Furthermore the States General Archives contain resolutions which deal exclusively with West Indian affairs, 1638–1695. Of the above-mentioned documents only the series of resolutions possess indexes. Papers relating to the Antilles are also to be found under the heading "West India" in the filing cabinet (*loket kas*), a collection of separate papers contained in the States General archives relating to the period prior to 1700.

In view of the important role played in the general government by the Province of Holland, the resolutions of the Provincial Assemblies of this province, in particular, may contain data concerning West Indian affairs. These resolutions are also provided with indexes.

Moreover, a small number of papers regarding the Antilles are to be found in the family archives, originating with

directors and officials of the West India Company and forming part of the first section of the General State Archives, that is to say, in the Luycx-Massis and Radermacher collections, both of which are provided with MS inventories.

Of the collections in the second section of these Archives, those of CANTZ'LAAR (an account printed in Verslagen (Reports) 1943, p. 18) and VAN HEECKEREN (MS inventory) also contain material regarding the Antilles.

The Map Collection of the General State Archives contain a number of maps and plans of the Antilles, described by P. A. LEUPE (1867) in the Foreign Maps inventory. This inventory of LEUPE's distinguishes between marine, coastal, river and land maps and groups these categories under two different headings. Both sections contain maps of the Antilles. The maps of Curaçao in the land map section are especially concerned with the fortification of the island.

The collection contains a number of general maps of Central America and the Antilles from the early and mid 17th century, inter alia maps by HESSEL GERRITSZ., ARNOLD COLOM and GERARD VAN KEULEN. The earliest separate map of the Antilles dates from 1629. In addition various 17th and 18th century maps of the island of Curaçao, principally of the bays, have been preserved. Most of these maps accompany letters and papers from Curaçao to the Amsterdam Chamber of the West India Company. There are also 18th and early 19th century survey maps of the island, plans for Willemstad and Fort Amsterdam, fortification of bays, plans for military buildings and maps of some plantations. The collection also contains a few maps of Aruba, St. Eustatius, and St. Martin.

In a collection of maps from the archives of the State Secretariat is a map of Bonaire, dated 1825; also two geological charts of Curaçao and Bonaire respectively, dated 1826.

In addition to the General State Archives the State Archives in the Province of Zeeland can also been consulted for research regarding the Antilles, the series of resolutions in particular being important. Moreover in the Archives of the *Middelburgsche Commercie Compagnie*, deposited in the State Archives (inventory published by W. S. UNGER, 1951) data concerning the Antilles are to be found.

The notarial records in the Municipal Archives of Amsterdam will also contain documents relating to the Antilles. These notarial archives cover the period 1578–1841 and comprise over 20,000 volumes, which lack a general index. This latter fact makes any systematic search for deeds relating to the Antilles an impossibility.

Finally, mention may be made of the Archives of the Diocese (Classis) of Amsterdam which contain data regarding the West Indian Possessions, i.a, correspondence with Curaçao, a copy of a baptismal register 1659—1662, church-member lists, etc. E. T. Corvin has published an outline of these archives in "Ecclesiastical Records" (State of New York, Albany, 1901). No other printed inventory of them exists.

LE VERBE EN CRÉOLE MARTINIQUAIS

PAR

MME. ELODIE JOURDAIN

Autrefois, quand un romancier français plaçait son action aux Antilles il se croyait obligé, pour la couleur locale, de prêter à ses personnages, noirs ou de couleur, un langage spécial caractérisé phonétiquement par l'absence de la consonne *r* et, du point de vue syntaxique, par l'absence de mots-outils. Ce langage artificiel ne peut plus tromper que les lecteurs ordinaires, les philologues sachant pertinemment qu'il existe dans toutes les anciennes possessions françaises un langage hybride, le créole, qui n'a rien à voir avec le „petit nègre" cher aux romanciers. Certains spécialistes du langage ont pu même s'émouvoir à l'idée que les progrès rapides du français dans les pays restés français, ou l'implantation de l'anglais dans les autres, feront disparaître avant longtemps ce parler qui fut le truchement entre des populations de races différentes et qui représente un moment de l'Histoire de France: celui du peuplement d'une grande partie des Antilles, de la Guyane, de la Louisiane et de deux îles de l'Océan Indien: l'île Maurice et la Réunion, ou, pour leur restituer leurs noms de cette époque: l'île de France et Bourbon.

Etant née et ayant vécu de longues années aux Antilles, tant françaises qu'anglaises, nous pouvons résumer, dans une brève étude, l'état de la question telle qu'elle se présente au moins dans le groupe des créoles antillais. Malgré les progrès du français, ce langage est très vivant à la Martinique, à la Guadeloupe, en Guyane française, encore davantage en Haïti (notre ancienne colonie de St. Domingue), où il constitue la langue de 80% de la population, la langue officielle demeurant le français.

Et malgré 150 ans d'occupation anglaise, le créole français (celui de la Martinique) est également connu de la population de la Dominique, de Ste Lucie, de St. Vincent, de la Grenade et des Grenadines et enfin, cas plus étrange, de la Trinidad. Cette île en

effet n'a jamais été française, mais sous régime espagnol, elle a accueilli, à deux reprises au moins, des colons français venus des îles voisines et ils y ont transporté, avec leur langue, celle de leurs esclaves émigrés avec eux, le créole. C'est dans ces îles, actuellement anglaises, qu'on peut retrouver, sous sa forme du XVIIIème siècle, ce qu'elles appellent encore en français le ,,patois''.

Du point de vue linguistique le créole n'est pas un,, patois'', mais un sabir, quelque chose comme le ,,pidgin-english'', le ,,papiamento'' ou le ,,taki-taki'' mais ce sabir présente, dans les différentes aires où il est parlé, des ressemblances si frappantes qu'il est assez facile d'établir les lois phonétiques auxquelles il a obéi, comme la syntaxe qu'il s'est créée. Ces recherches ont fait l'objet d'une thèse de doctorat ès lettres que nous avons présentée à la Sorbonne en Janvier 1945, sous les titres suivants: ,,Du français aux parlers créoles'' pour la thèse principale et ,,Le vocabulaire créole de la Martinique'' pour la thèse complémentaire.

Pour donner une idée de notre travail à ceux qui nous feront l'honneur de nous lire, il nous est agréable d'en détacher quelques passages pour les présenter aux lecteurs néerlandais. Nous avons choisi ces passages dans le chapitre consacré au Verbe parce qu'il nous a paru que la conjugaison créole étant très particulièrement éloignée du français nous aurions plus de chance d'intéresser le lecteur.

ORIGINE DES VERBES

Tout d'abord voyons l'origine de ces formes verbales invariables. On peut les ramener à quatre ou cinq types:

Le mot exprimant l'action ou l'état peut être:

1°. l'infinitif ou le participe d'un verbe français:
   (*a*) verbes en *er*
   (*b*) verbes français du 2ème ou du 3ème groupe, en *ir*, en *oir*, en *re*
2°. Un participe français masculin ou féminin
3°. Une flexion plus ou moins déformée d'un temps personnel
4°. Un nom, une locution d'origine française ou un adjectif
5°. Une formation créole par composition ou dérivation selon les procédés français.

1er type (le plus fréquent de beaucoup)

(*a*) Le verbe est issu soit d'un infinitif, soit d'un participe français du premier groupe. Exemples:

Palé = Parler / Maché = Marcher / Dansé = Danser / Pleuré = Pleurer / Gadé = Garder et regarder / Entré = Entrer / Tremblé = Trembler / Poté = Porter et apporter / Mangé = Manger / Tiré = Tirer et retirer / Planté = Planter / Coupé = Couper / Focé = Forcer, se forcer, s'efforcer / Allé = Aller / Néyé = se noyer et noyer / Sauvé =

Sauver, et se sauver / Lagué = Lâcher, laisser aller, larguer, terme de marine / Valé = Avaler / Tranglé = S'étrangler et étrangler / Touffé = s'étouffer et étouffer / Vlopé = Envelopper, etc. etc.

(*b*) Verbes issus du 2ème et du 3ème groupes français. Pour les verbes en *ir* on pourrait se demander aussi si l'on a affaire à un participe passé (par exemple fini pour finir) si l'usage phonétique qui fait disparaître l'*r* final n'était une règle absolue. Cette prononciation courante en France au XVII° siècle se maintient encore dans certains pays pour les infinitifs en *ir* (Berry, Normandie par exemple). Etant donné qu'on ne peut songer à un participe pour les verbes en *re* du 3ème groupe (lire = li et non lu, coudre = coude et non cousu, etc) nous inclinons à croire que pour tous ces verbes, l'origine est un infinitif français.

Nous aurons donc:

Couri = Courir / Senti = Sentir / Vivi = Venir / Pati = Partir Menti = Mentir / Fini = Finir / Cuilli = Cueillir / Bouilli = Bouillir / Pourri = Pourrir / Langui = Languir / Soti = Sortir / Guéri = Guérir / Blanchi = Blanchir / Jauni = Jaunir / Souffri = Souffrir [1]) / Consenti = Consentir, etc.

Ouè = Voir / Doué = Devoir / Reçuvouè = Recevoir / Couè = Croire / Bouè = Boire [2]).

Di = Dire / Fai = Faire / Plai = Plaire / Condui = Conduire / Fri = Frire / Suffi = Suffire.

Bat' = Battre / Débat' = Débattre et se débattre / Coud' = Coudre / Parait' = Paraître / Disparait' = Disparaître / Permet' = Permettre.

Ren' (dre) (rãn) = Rendre / Fen'(dre) (fãn) = Frendre / Pen'(dre) (pãn) = Pendre / Appren'(dre) (aprãn) = Apprendre / Suspen'(dre) (suspãn) = Suspendre [3]).

Join'(dre) (jwẽn) = joindre / Fon'(dre) (fõn) = Fondre / Pon'(dre) (põn) = pondre / Répon'(dre) (répõn) = répondre.

Toutes ces formes semblent donc bien être à l'origine des infinitifs.

2ème type

Formes empruntées à des participes.

Mò < mort = Mourir / Assise = s'Asseoir / Défaite = Défaire / Cuite = cuire / Ouvè < ouvert = Ouvrir / Couvè < couvert = couvrir / Découvè < découvert = Découvrir / Souffè < souffert = Souffrir, etc. etc.

---

[1]) On emploie également la forme: souffè < souffert, voir plus loin.

[2]) Tous ces verbes en *oir* (ou *oire*) se prononcent régulièrement comme au XVIIe siècle, ouè, comme encore actuellement à la Martinique toutes les finales en *oir* (Ex: noir = nouè), mais devoir se dit: doué; peut-être l'origine du mot est-elle ,,devez''.

[3]) Prendre fait exception à cette série en ãn' = endre, il se dit pran (prã) de l'impératif plus fréquent probablement = ,,Prends cela''.

Nous avons adopté le tilde pour noter la nasalisation de la voyelle, l'n devenu final, par suite de la chute de la dernière syllabe, s'articule avec la voyelle nasale.

3ème type

Formes empruntées à d'autres flexions du verbe.

Pran < prends = prendre / Baille ou ba < bailler = donner [1]) / Peu < je peux, tu peux, il peut, = Pouvoir / Lé (autrefois vlé) < voulez = Vouloir / Vau < je vaux, tu vaux, il vaut = Valoir.

Le verbe ,,savoir'' offre une particularité, il se dit ,,save'' réduction probable de ,,savez'' qu'on retrouve à la Guadeloupe dans d'anciennes chansons, et il possède une forme réduite qui sert assez fréquemment d'auxiliaire: ,,sa'' dans le sens de ,,possibilité''.

4ème type

Nous voyons apparaître comme verbes des locutions françaises complètement déformées, dont on reconnaît à peine les éléments, des noms et des adjectifs.

Le verbe ,,tenir'' par exemple se dit ,,quimbé'' (kẽbé) qui n'est autre que tiens ben!

De même ,,foucamp'' < je fous le camp, est devenu une forme verbale. Ex.: moin ka foucamp, ou ka foucamp, etc. = je pars, tu pars.

,,Se taire'' se dit: Péla < paix là! ou même *Pé* tout court. Ex.: Veux-tu te taire? = Ou lé bien péla!

Préférer se dit: sumié < c'est mieux. (En Haiti c'est l'adverbe ,,plutôt'' > pito, qui remplace le verbe ,,préférer'' et le verbe ,,se taire'' est également: ,,pé'').

S'agenouiller = ajounou < à genoux.

Les verbes avoir faim, avoir soif, avoir peur, avoir soin, avoir envie de, qui sont régulièrement: ni faim, ou tini faim, forme ancienne (tenir = avoir) ni souèf, ni peù, ni soin, ni envie, sont bien souvent employés seuls; ,,Soin'', en particulier s'emploie toujours seul, précédé de la particule qui exprime le temps.

Par contre: ,,Prier Dieu'' est devenu synonyme de prier, ou du moins d'adresser des prières à la Divinité. Ex.: Je prierai Dieu pour toi = Moin ké priédieu bonDieu pouou.

Enfin, on trouve comme formes verbales des adjectifs. Ex.: molé < mollet; molé an zoeu = faire cuire un oeuf à la coque.

Marron < espagnol: cimarron qui signifie sauvage = s'échapper, se sauver, s'esquiver. Ex.: je suis pressé, je me sauve = Moin pressé, moin ka marron.

Pointu = tailler en pointe, mais on dit aussi: pointusté, par dérivation. Ex.: je vais le tailler en pointe = Moin ké pointu y, ou = moin ké pointusté y.

5ème type (Dérivation et composition)

Pour créer des verbes nouveaux, le créole emploie les procédés français de dérivation et la composition.

---

[1]) L'impératif ,,baille'', devenu verbe, s'est réduit actuellement à ,,ba'' qui souvent se nasalise devant le pronom ,,moin''. Ex: donne moi ça = bã moin ça.

Dérivation

I°. Radical verbal + é. Ex.: mettre met, metté; mordre mod, mòdé.

II°. Substantifs, adjectifs ou onomatopées + é. Ex.: Le mot „lélé", d'origine africaine, qui désigne le fouet ou moussoir local, consistant en une tige terminée par des branchettes en rayons (disposition propre à certains arbustes, particulièrement à celui qui s'appelle en créole „bois lélé") a fourni le verbe „léler" passé en français antillais et qui signifie „faire mousser un liquide". Fifine (très fine) > fifiné = bruiner. Mignon > amignonné = apprivoiser par la douceur. „Zonzon", imitation du bruit du moustique ou de la mouche a donné zonzonner (passé en français) et qui signifie asticoter, importuner. „Vonvon" imitation du bruit du bourdon a donné vonvonner = s'agiter sans cesse et bruyamment.

III°. Radical verbal + suffixe + é. Ex.: drivé < dériver, terme de marine > drivaillé = errer sans but. Pendre > pendrioché (influencé sans doute par pendeloque).

IV°. Préfixe + verbe. Ex.: virer dévirer = revenir / grigi (normand = plisser / dégrigi = déplisser / enfiler = filé / défiler = désenfiler.

Composition

Pour marquer le mouvement on emploie les verbes, „allé" et „vini" qui indiquent qu'on s'éloigne ou qu'on se rapproche du lieu où l'on est, ces verbes remplacent dans certains cas le préfixe „en" tombé en créole. Ex.: mẽnẽ-allé = emmener / poté-allé = emporter / chayé-allé = emporter, charrier vers / couri-allé = s'en aller en courant / couri-désãn = descendre en courant / couri-monté = monter en courant / mẽnẽ-vini = amener / poté-vini = apporter / couri-vini = venir en courant.

Pour marquer un commencement d'action on emploie le verbe „pran", tournure qui correspond au français „se prendre à". Ex.: pran-couri = se mettre à courir / pran-pleuré = se mettre à pleurer / pran-ri = se mettre à rire.

Pour indiquer la manière dont on marche on emploie le verbe marcher + un verbe ou + un adjectif. Ex.: maché-bouété = boiter / maché-sauté = sautiller / maché-doctè = marcher en docteur, c'est-à-dire d'un air important.

En général, pour exprimer une action complexe le créole forme des verbes composés. Ex.: semblé-contré (se rassembler et se rencontrer) = état d'une foule sans ordre. Tombé-levé = se relever vite d'un malheur, ne pas se laisser abattre [1]. Viré-gadé = regarder autour de soi. Coupé-assoce (ou associé) = s'associer solennellement, allusion à une coutume ancienne encore vivante vers 1890, 1900 et qu'on affectait de suivre par plaisanterie: les contractants se donnaient la main et le témoin les séparait en faisant le geste de „couper" d'un revers de main leurs mains jointes.

---

[1]) Ce nom a été donné à une plante de la famille des cactées dont une feuille séparée de la tige et tombée par terre pousse presque invariablement.

NATURE DU VERBE

En nous plaçant au point de vue du sujet du verbe, nous considérons en français les verbes ,,impersonnels'' et les verbes ordinaires. En nous plaçant au point de vue de l'objet du verbe nous considérons des verbes ,,transitifs'' et des verbes ,,intransitifs''.

Suivant que le sujet accomplit ,,l'action'' ou la subit, nous distinguons une ,,voix active'' et une ,,voix passive'' et, enfin, nous classons à part les verbes ,,pronominaux'' qui se conjuguent avec le même pronom employé comme ,,sujet'' et comme ,,objet''.

Que reste-t-il de tout cela en créole?

I. LES VERBES IMPERSONNELS

Certains verbes impersonnels désignant des phénomènes de la nature *n'existent pas à la Martinique*, Tels sont: il pleut, il tonne, il bruine [1]).

On les remplace par des périphrases avec un sujet. Ex.: La plie ka tombé (la pluie tombe). Tonné ka roulé (le tonnerre roule). La plie ka fifine, (la pluie fifine, c'est-à-dire tombe finement).

Les expressions toutes faites où entre le verbe ,,faire'' telles que: il fait beau, il fait froid, il fait chaud, il fait gris, etc., existent et sont employées sans pronom avec l'auxiliaire de temps qui convient. Ex.: Ka fait beautemps jodi = il fait beau temps aujourd'hui. Té ka fait fouet' hiè = il faisait froid hier. Ké fait chaud mois prochain = il fera chaud le mois prochain.

Les locutions où entrent le verbe avoir et le verbe falloir existent également.

1°. Mais ,,avoir'' qui n'existe pas en tant que mot et qui est remplacé par *ni* < tenir, autrefois tini, s'emploie à l'indicatif sans auxiliaire, à l'imparfait avec le seul auxiliaire té = était. Ex.: Dans l'écurie il y a trois chevaux = dans lécurie ni trois chouvals.

Il y a deux heures que je t'appelle = = ni deuzeù moin ka crié. Il y avait une fois une maman qui avait sept enfants = Té ni an fois an maman qui té ni sept yiches. (Voir tableau 2 de la conjugaison.)

2°. Pour ,,falloir'', on pourrait distinguer deux états du point de vue chronologique.

a) Fok = ,,il faut que'' est ancien et courant

b) Fallé = il fallait que. Faudra et faudré = ,,il faudra que'' et ,,il faudrait que'' sont plus rares et probablement d'introduction plus tardive. Ex: Il faut faire cela tout de suite = Fok fait ça tout suite (tousuite). Il ne fallait pas dire cela = Fallé pas di ça. Il faudra couper cet arbre = Faudra coupé pied bois a. Il faudrait courir pour arriver à temps = Faudré couri pou rivé à temps.

Il est à remarquer que ces expressions toutes faites s'emploient seules, c'est-à-dire sans le secours des auxiliaires habituels de temps.

La construction impersonnelle

La tournure française qui consiste à construire ,,impersonnellement'' un verbe ordinaire, telle par exemple: Il est arrivé aujourd'hui une

---

[1]) Et bien entendu, ,,il gêle'', ,,il neige'', qui expriment des choses inconnues.

chose extra-ordinaire, n'existe pas en créole, on emploie une tournure personnelle: Une chose extraordinaire est arrivée aujourd'hui = An bagage extrodinai rivé jodi.

De même les expressions: ,,il est à souhaiter", ,,il est à remarquer", seraient traduites par une périphrase si besoin en était, mais elles n'existent pas.

II. VERBES TRANSITIFS ET INTRANSITIFS

Le verbe transitif est celui dont l'énoncé ne se suffit pas à lui-même et qui appelle un complément. Lorsque ce complément n'est précédé d'aucune préposition, il est dit ,,direct"; introduit par une préposition, il est dit ,,indirect".

Le créole conserve le plus souvent la construction française, mais il arrive qu'il économise certaines prépositions, et rattache ainsi directement le complément au verbe. Ex.: Le chien mord le chat = Chien a ka modé chat' la. Il a échappé à la mort = I chappé lã mo.

Serait-ce ici une survivance de la construction ancienne ,,je l'ai échappée belle"? c'est possible.

Le verbe chappé < échapper qui signifie en créole échapper à, d'où se sauver, se tirer d'un danger, d'un embarras, peut s'employer aussi transitivement. Ex.: Moin chappé tout' meubes moin = J'ai sauvé tous mes meubles.

Le participe ,,chappé" employé comme adjectif signifie: heureux, servi par la chance.

Mais ,,chappé" n'est pas le seul verbe qui ait en créole une construction différente de celle du français actuel, c'est-à-dire sans préposition, cette construction est en effet assez fréquente.

Elle est de règle:

(*a*) pour les verbes qui ont changé de construction en français ou qui ont changé de préposition;

(*b*) elle atteint en outre les verbes qui ont une double construction (complément d'object direct et complément d'object secondaire);

(i) on dit en créole insulter ,,quelqu'un" et insulter ,,ses cheveux blancs".

Obéir sa mère, pardonner tout le monde, aider quelqu'un (jamais à quelqu'un). Ex.: Moin ka obéi maman moin / I ka padõnnẽ toute moune / Yo ka aidé yiche yo = ils aident leurs enfants / Apprãn' palé = apprendre à parler / Oublier mandé = oublier de demander / Aimẽ sòti = aimer sortir ou aimer à sortir.

(ii) On construit certains verbes transitifs doubles avec deux compléments directs. Ex.: donner quelque chose (à) quelqu'un / fournir quelqu'un (de) quelque chose / procurer quelque chose (à) quelque'un / prendre ou emprunter quelque chose (à) quelque'un / même quand l'un des deux compléments est une proposition complétive à l'infinitif. Ex.: J'ai donné dix francs à ma mère = Moin baille maman moin dix francs. C'est moi qui fournis le couvent de pain et de viande = Cé moin qui ka founi Couvent pain épi viãn'. Je puis procurer à Monsieur Durand du charbon = Moin peù procuré Monsieur Durand chabon. Elle a emprunté

mille francs à Emilie = I emprunté Emilie mille francs. [1]) Ta mère te prie ou te supplie de venir tout de suite = maman ou ka prié ou (ou ka supplié ou) vini tout suite.

L'auxiliaire ,,faire''

L'auxiliaire faire est employé comme en français pour donner à un verbe intransitif, une valeur transitive, mais il est *toujours séparé de l'infinitif* par le *complément d'objet*, et la construction est la même pour laisser. Ex.: faites venir les enfants = fai cé ti mãmaille la vini = laissé cé ti mãmaille la vini.

Quand ,,faire'' se double lui-même, il y a une particularité assez délicate à expliquer.

1°. ,,Faire faire'' a un seul complément d'objet direct. Dans ce cas les deux ,,faire'' ne sont pas séparés. Ex.: J'ai fait faire une robe = Moin fai fai an robe.

2°. ,,Faire faire'' a un deuxième complèment (complément d'intérêt): J'ai fait faire une robe à ma fille. Les deux formes de ,,faire'' ne sont pas séparées, car le complément d'intérêt est nettement marqué. Ex.: J'ai fait faire une robe à ma fille = Moin fài fài an robe *pou* fille moin. Je lui ai fait faire une robe (sous-entendu à ma fille) = Moin fai fai an robe pou y (*pour elle* sous-entendu ma fille).

3°. Mais s'il s'agit d'une couturière à qui on l'a *commandée*, les deux formes de faire sont de nouveau séparées. Ex.: Est-il vrai que tu aies fait faire une robe par (à) Madame Durand? = Est-ce ça vrai ou fai Man Durand fai *an robe pou ou?* Réponse: Oui, je la lui ai fait faire = Oui, moin fai y fai y. Mot à mot: Oui, moi ai fait *elle la* faire (les deux pronoms étant réduits à y après voyelle).

Les locutions verbales

Les locutions verbales constituées d'un verbe et d'un nom peuvent être en français transitives ou intransitives.

En créole, les premières sont *transitives directes*: faire peur, faire mal, donner faim, donner tort, donner raison, faire plaisir, etc. Ex.: Tu vas faire peur à ta soeur = ou ké fai soeù ou peù. Il a fait mal à son frère = I fai frè y mal. Elle donne toujours tort à sa mère = I ka toujou ba mãman y tò.

Nous constatons que la locution française inséparable est ici coupée par le complément secondaire, il faut donc construire mot à mot: Tu vas faire ta soeur peur. Il a fait son frère mal, il donne toujours sa mère tort, etc.

---

[1]) Dans tous les cas où le complément secondaire est un nom de personne, ce complément secondaire doit être placé *avant l'autre*, s'il était placé après il deviendrait un génitif possessif, et par conséquent changerait le sens de la phrase. Ex: J'ai donné dix francs à ma mère = Moin baille maman moin dix francs. Si l'on avait écrit: Moin baille dix francs Maman moin, cela voudrait dire: J'ai donné les dix francs de ma mère, ce qui n'est pas tout à fait la même chose; ou alors il faudrait dire: ,,Moin baille dix francs à Maman moin'', ce qui ne serait plus créole. La règle est la même à la Guadeloupe où l'on dirait: Moin baille Maman ãmoin 10 francs.

Les locutions verbales intransitives

Les locutions intransitives construites avec avoir, perdre, prendre, ne se séparent pas. Le verbe ,,avoir'' (remplacé par ni < tenir) peut disparaître dans les locutions avoir soif, avoir peur, avoir chaud, avoir froid, avoir envie de, mais subsiste toujours dans ,,avoir sommeil''; ,,avoir courage'', ,,avoir place'', (avoir de la place): Ex.: J'ai faim, tu as soif, il a peur, nous avons chaud, vous avez froid, ils ont sommeil = Moin ni faim, ou ni souèf, i ni peù, nous ni chaud, zautes ni fouet', yo ni sõmmeil. ,,Ni sõmmeil'' est d'introduction relativement récente, on disait plus couramment vers 1900 ,,moin envie dòmi'' = ,,j'ai envie de dormir'', ou ,,moin ni envie dòmi''. La locution ,,avoir peur'' se construit directement avec un complément d'objet. Ex.: Elle a peur de sa mère = I peù mãman y.

Verbes transitifs suivis d'attributs

Un certain nombre de verbes transitifs peuvent être suivis d'un attribut qui qualifie le complément d'objet direct.

Bien entendu tous les verbes français employés dans ce genre de construction ne sont pas en usage en créole, le plus courant est rendre = rãn'. On emploie aussi fréquemment ,,trouver'' et ,,crier'' dans le sens d'appeler, de nommer. Ex.: Pas metté pommade ta la dans cheveu ou, ça ké ran' ou chauve. I crié moin: ,,bourrique'' moin pas ka trouvé moin bourrique pièce. = Ne te mets pas cette pommade dans les cheveux, cela te rendra chauve. Il m'a appelée: bourrique, je ne me trouve pas bourrique du tout.

Les verbes intransitifs, c'est-à-dire ceux qui ne sont pas susceptibles de recevoir un régime direct, peuvent, comme en français, devenir transitifs. Ex.: Ti fi a té ka pleuré gros dleau = la fillette pleurait de grosses larmes (une grosse eau). En temps carnaval, toute moune ka ,,couri masse'' = Au temps du carnaval, tout le monde court ,,le masque'' ou ,,les masques'' (se déguise et se masque).

Le créole a rendu ainsi transitif et dans un emploi spécial certains verbes français. A la Guadeloupe on ,,bonifie'' le café, c'est-à-dire qu'on lui enlève sa première coque, à la Trinidad on ,,danse'' le cacao pour rouler le grain alors qu'il est encore assez souple.

Par ailleurs, le créole n'ignore pas la tournure française qui consiste à donner à un verbe intransitif un complément direct de même origine ou de même sens que le verbe, type: dormir son sommeil. Ex.: Moin *ri* compte ri moin = J'ai ri mon compte de rire, ou bien dans une exclamation, il dira: Moin ri an ri! Moin pleuré an pleuré! = J'ai ri un rire! J'ai pleuré un pleurer!

Ce procédé de redoublement pour marquer l'intensification est très caractéristique et très répandu. On peut soit répéter le verbe plusieurs fois avec un decrescendo d'intonation, soit employer une formule assez curieuse qui décrit en quelque sorte le procédé: C'é quat! (sous-entendu c'est au moins quatre fois que la chose eut lieu). Ex.: C'é quat maché moin maché! = J'ai beaucoup marché (quatre fois marché).

La voix passive

La voix passive n'existe pas à la Martinique, on rétablit par une périphrase la forme active. Ex.: Je suis aimé de mon fils = Gaçon moin

ãimẽ moin. Il est détesté (ou haï) de tout le monde=Tout' moune ıaiï y (Tout le monde le hait).

III. LES VERBES PRONOMINAUX

Bien que dans le langage actuel on voie apparaître l'emploi du verbe avec deux pronoms de la même personne, on peut dire que la forme pronominale n'existe pas en créole. Tantôt le verbe est ramené à la forme active, tantôt le pronom complément est représenté par ,,mon corps", ,,ton corps", ,,son corps", etc., tantôt (c'est le cas des verbes réciproques) on fait usage d'une périphrase.

1°. *Verbes transitifs directs* (réfléchis)

Pour les transitifs directs on use de deux tournures.

(*a*) Certains verbes sont ramenés à la forme active (sans pronom), tels sont: se lever = lévé, se débarbouiller = débabouillé; se coiffer (ou se peigner) = pẽgnẽ; se promener = prõmnẽ, etc. Ex.: Il se lève toujours de bonne heure = I toujou ka lévé bonheù. Madame se coiffe dans sa chambre = Madãm ka pẽgnẽ dans chãm'li.

(*b*) D'autres remplacent le pronom objet me, te, se, etc., par ,,mon corps", ,,ton corps", ,,son corps", etc. Tels sont: s'écorcher, se fatiguer, se blesser, se tuer, se pendre, se noyer, etc.

On serait tenté de croire que l'emploi de ce remplaçant expressif est réservé aux verbes exprimant une action physique plus ou moins violente, où ,,le corps" vivant est intéressé, si on ne le retrouvait avec des verbes quelconques voire abstraits, par exemple: s'habiller, se déshabiller, se tromper, se débrouiller, s'embêter, etc. Ex.: Tu vas te tuer si tu continues à boire ainsi = Ou ké tué cò ou si ou ka continué boué con ça. Il tomba dans la rivière et se noya = I tombé dans larivië et i néyé cò y. Je me suis trompé, il faut que je recompte = Moin trompé cò moin, fok moin rucompté. Débrouillez-vous, je ne me mêle pas de cela = Débrouillez cò zautes, moin pas ka mélé adans ça. Pourquoi restes-tu là à t'ennuyer? = Pouquoi ou ka rété là embété cò ou?

La colonisation des Antilles ne remontant qu'à 1635, il nous paraît douteux que cet emploi de ,,corps" que l'on trouve en ancien français ait duré jusqu'à cette époque, il y aurait peut-être là influence africaine, certains dialectes soudanais employant cette tournure à la place du pronom réfléchi.

(*c*) Transitifs suivis d'un complément d'objet direct. C'est le cas de verbes ayant pour complément des parties du corps.

Alors qu'en français le possessif est remplacé par l'article, en créole on reconstruit avec le possessif en supprimant le pronom réfléchi. Ex.: Se couper *la* gorge, se laver *les* mains, se couper *les* ongles, se tailler *la* barbe. Ex.: pendant qu'il se rasait, il se coupa la gorge = pendant i té ka rasé, i coupê goge li (sa gorge). Va te laver les mains, ensuite, tu te couperas les ongles = Allé lavé lãmain ou, aprés ou ké coupé zong ou, etc.

2°. *Verbes transitifs indirects* (réfléchis)

Les verbes transitifs indirects n'existant pas en créole on ne peut avoir des formes telles que ,,se suffire", ,,se succéder", cependant on trouve dans sa forme spéciale le verbe ,,se parler à soi-même" qui correspond à

une réalité concrète, le noir monologuant volontiers. Ex.: Que dis-tu? Rien, je me parle à moi-même = ça ou ka di? Ayen, moin ka palé cò moin (je parle à mon corps) [1]).

3°. *Verbes réciproques*

Les verbes réciproques ont en français un sujet au pluriel, le pronom *se* représente les deux ou les différents sujets sur lesquels retombe cette action.

En créole, le pronom ,,se'' n'existant pas, la réciprocité est exprimée par une périphrase où entrent les pronoms ,,l'un'' ,,l'autre''. Ex.: Ces deux chiens se battent, se mordent = Cé deux chiens a ka bat', yõn' ka mòdé l'aùte.

Pourtant, avec quelques verbes d'usage courant tels que ,,s'aimer'', ,,s'entendre bien'' ou ,,mal'', on voit apparaître dans le sens de la réciprocité le pronom ,,yo'' = ,,ils'' ou ,,elles''. Ex.: Ces deux fillettes s'aiment beaucoup, elles s'entendent très bien = Cé deux ti fi a ãimẽ yo enpile, yo ke entãn' yo tré bien.

Mais on n'emploie ni le pronom ,,l'un l'autre'' ni l'adverbe ,,réciproquement''.

4°. *Le passif pronominal*

Le passif pronominal n'existe pas, on emploie la tournure active. Ex.: C'est une chose qui se dit = C'é an bagage yo ka dit – mot à mot ,,qu'ils disent'' = qu'on dit. Tu sais bien que cela ne se fait pas = Ou bien save *yo* pas ka fait ça; mot à mot = qu'ils (les gens) ne font pas cela.

IV. VERBES OUTILS

Le verbe Être

Le verbe ,,être'' possède une signification propre, ,,exister''. C'est le sens qu'il représente dans la phrase attribuée, dans la Bible, à Dieu: ,,Je suis Celui qui suis''.

Mais dans une phrase telle que: ,,cette branche est sèche'', le verbe être n'ajoute rien au sens, on aurait pu dire aussi bien: ,,voilà une branche sèche''. Cependant, il marque le temps; la branche était sèche, on l'a coupée. Quand la branche sera sèche on la coupera.

Le verbe ,,être'' dans ce cas ne sert qu'à lier, à joindre un nom et un attribut.

Le créole marque d'une façon curieuse ces deux fonctions, ou ces deux emplois du verbe être.

1°. Quand il veut exprimer l'existence, la manière d'être précise, il emploie le verbe ,,yé'' < y est (ié) avec tous les auxiliaires habituels de la conjugaison, *sauf celui de l'indicatif présent ,,ka''* [2]). Ex.: C'est ainsi qu'elle est = C'é con ça i yé. C'est ainsi qu'elle était quand elle était jeune = C'é con ça i té yé quand i té jẽune. C'est ainsi qu'elle sera quand

---

[1]) Cette réponse, courante autrefois aux Antilles, amusait beaucoup LAFCADIO HEARN, qui l'a notée en plusieurs occasions. cf. *Two years in the French West Indies*, et *Trois fois bel conte*.

[2]) Voir plus loin la conjugaison propre aux auxiliaires.

elle sera vieille = C'é con ça i ké yé quand i ké vieux. C'est ainsi qu'elle serait si elle était vieille = C'é con ça i té ké yé si i té vieux.

2°. Dans l'emploi français de ,,copule'' le verbe être est supprimé, l'attribut est attaché ou si l'on veut ,,collé'' directement au nom ou au pronom, dans le cas de l'indicatif présent, et séparé dans les autres cas par les auxiliaires seuls qui expriment le temps. On a pu remarquer cette construction dans les exemples que nous venons de donner, où le verbe être disparaît dans la proposition secondaire, les auxiliaires seuls marquant le temps: C'é con ça i té yé (auxiliaire + verbe être) quand i té jeune (auxiliaire seul et attribut). C'é con ça i té ké yé (auxiliaire + verbe être) quand i ké vieux (auxiliaire seul et attribut). Voici d'autres exemples: Cette poule est noire, le chien est méchant, le temps était beau, la mer sera peut-être belle demain, nous serions riches si nous n'avions pas perdu notre père, il faut que vous soyez sages pour faire plaisir à votre maman = Poule tala nouè, chien a méchant, temps a té belle, lãmè ké peutèt' belle dumain, nous té ké riches si nous pas té pèd papa nous, fòk zautes sages pou fai mãman zautes plaisi.

Les remplaçants du verbe être

Par contre, tous les remplaçants du verbe être, paraître, sembler, avoir l'air, devenir, rester = parait', sem', ni l'ai, vini, rété, sont toujours exprimés. Ex.: Ou ka parait' fatigué = Tu parais fatigué. I ni l'ai malade = Il ou elle a l'air malade. Temps a ka vini belle = Le temps devient beau, etc.

Les verbes auxiliaires

Il faut, en français, distinguer les auxiliaires proprement dits qui, dans la conjugaison, servent à former les temps passés et les auxiliaires de temps ou de mode qui servent à exprimer des nuances particulières. Ex.: ,,j'ai chanté, je suis sorti'', et ,,Monsieur vient de sortir, il ne pouvait plus travailler'', ,,Madame va venir'', etc.

Le créole emploie ces deux sortes d'auxiliaires, les premiers servent à former, non point seulement les temps du passé, mais encore le futur et le conditionnel, les autres à exprimer, comme en français: le passé récent, le futur proche, l'obligation, la possibilité ou l'incertitude.

Nous parlerons d'abord de ceux-ci pour plus de netteté; le créole ayant puisé au hasard dans les deux groupes d'auxiliaires les mots qui lui ont servi à former les auxiliaires de conjugaison, les faits ne sont pas très clairs.

1°. *Auxiliaires de temps ou de mode*

(*a*) Pour exprimer le passé rapproché le créole emploie ,,sortir'' à la place de ,,venir'', ,,sòti'' au lieu de ,,vini''. Ex.: Il vient de partir = I sòti pati. Je viens de le voir = Moin sòti ouè y.

(*b*) Pour exprimer le futur rapproché, il emploie deux formes du verbe aller:

1°. une forme venant certainement de ,,Je m'en vais'' et qui est réduite à ,,a'' (du moins à la Martinique; elle subsiste dans d'autres créoles sous la forme va ou wa; Maurice et Guyane, par exemple). Ex.: je m'en vais te battre = Moin a bat' ou, réduit successivement à ,,Mã a bat' ou''.

et à „M'a bat' ou". Cette forme très vivante encore, est traditionnelle dans un jeu de plein air, en grand usage dans notre enfance et qui s'appelle: „Sèpent m'a pran yiche to", c'est-à-dire: „Serpent, je vais te prendre tes enfants".

2°. la forme actuelle de l'indicatif présent du verbe aller: „ka allé' devenu contraction: kallé, et kaille (kay). Ex.: Je vais dormir (c'est-à-dire me coucher pour dormir) = moin ka allé dòmi, ou moin kallé dòmi.

(c) Doué = devoir et son double Douétèt' < doit-être, employés indifféremment, expriment l'obligation. Ex.: Nous devons partir ce soir = Nous doué pati au souè. Si vous êtes malade, vous devriez prendre des remèdes = Si ou malade ou sé douétèt prãn rumèdes.

(d) Peu < je peux, tu peux, il peut, exprime la force, la possibilité d'accomplir une action. Ex.: Je ne peux pas marcher j'ai mal aux pieds = Moin peu pas maché, moin ni mal pieds.

(e) „Save" réduit à „sa" remplace assez souvent „peu" dans le sens de la possibilité. Ex.: Cette malle est trop lourde je ne peux la prendre seul = Malle la trop lou, moin pas sa pran y seul.

2°. *Auxiliaires de conjugaison proprement dits*

Ce sont peut-être des mots ou des restes de mots français empruntés soit aux différents auxiliaires: être, avoir, et aller, et associés entre eux, soit enfin au verbe finir.

(a) *Présent de l'indicatif.* L'auxiliaire est „ka" que nous avons orthographié ainsi pour plus de facilité et en conformité avec l'usage créole constant, mais dans lequel il est possible de reconnaître „qui a" aboutissant à „qu'à". On peut supposer par exemple des étapes de ce genre: „C'est lui qui a chanté, c'est lui qu'a chanté, c'é li qui ka chanté, *i ka chanté*, forme actuelle.

(b) *Imparfait.* Si l'on accepte cette explication, elle montrerait en même temps l'origine de l'auxilaire de l'imparfait „té ka": „té" étant l'auxiliaire des verbes d'état et venant apparemment de „étais", (Ex.: elle était vieille = i té vieux) aurait été joint à „ka" auxiliaire du présent pour marquer qu'une action passée est en rapport avec une autre action passée. Ex.: Je dormais quand il vint = Moin té ka dòmi, quand i vini.

Cette explication que nous tentons de fournir ne paraîtra peut-être ni très claire, ni très probante, et la question se simplifierait singulièrement si l'on voulait admettre la possibilité de survivances africaines.

Or, il se trouve qu'il existe dans les dialectes sénégalais la forme verbale ka (sérère) ou kan (djoula) qui signifie „faire", dont l'emploi intensif est constant dans la conjugaison [1]).

Si l'on admet le passage à la Martinique de cette forme qui rappelle le français: „c'est moi qui a ou qu'a", et qui, de ce fait, avait des chances plus grandes de subsister, „moin ka mangé", pourrait donc avoir le sens de: „Je mange, c'est bien ce que je fais", construction comparable à celle de l'anglais: I do eat".

Quant à la particule „té" que nous supposions appartenir essentielle-

[1]) Notre informateur sur ce point est M. LÉOPOLD SÉDAR SENGHOR, professeur à l'Ecole Coloniale et Dr. ès lettres (actuellement député du Sénégal et poète par dessus le marché).

ment à l'imparfait du verbe ,,être'' français elle serait, au dire de Mlle. SYLVAIN [1]), une des formes du verbe ,,être'' en Afrique Occidentale. Coincidence étrange et qui n'aurait pu que renforcer dans les cerveaux noirs l'idée d'une similitude entre leur conjugaison et la nôtre.

,,Té ka'', auxiliaire de l'imparfait de l'indicatif signifierait donc: J'étais à faire cela quand.... Moin té ka mangé = je faisais manger ou j'étais à faire manger quand.... L'hypothèse est bien séduisante.

(c) *Futur*. Au futur, la question est plus délicate à saisir, mais la similitude des formations du futur dans d'autres créoles, la subsistance de certaines formes, écrites dans des fables, ou orales dans des chansons, ou même le vocabulaire parlé des vieilles gens, montrent que nous avons affaire au verbe ,,aller'' passant par une série de dégradations.

La forme du présent de l'indicatif de ce verbe: ,,ka allé'' réduite par contraction à ,,kallé'' a servi, comme nous venons de le dire, à exprimer le futur plus ou moins rapproché, on le trouve sous cette forme dans tous les essais écrits en créole et antérieurs à 1890, environ et dans une vieille chanson encore vivante et commençant par ces mots: Bonsouè dãmes moin kallé dodo = Bonsoir mesdames, je vais (faire) dodo.

Cette forme a subi deux réductions: kaille (kay) et ké employées indifféremment soit seules au présent de l'indicatif du verbe aller, soit comme auxiliaires du futur de n'importe quel verbe, (y compris aller lui-même). Ex.: ,,Je vais à la messe'' se dira indifféremment = Moin ka allé lãmesse, Moin kaille lãmesse, Moin ké lãmesse, et: ,,Je mangerai'' ou ,,je vais manger'' = Moin kaille mangé, Moin ké mangé.

Dans ce dernier cas, il nous semble cependant que ,,ké'' serait réservé de préférence au futur normal et ,,kaille'' au futur rapproché mais c'est là une nuance bien délicate et peut-être une discrimination inutile.

Il arrive, même en français, qu'on ne puisse démêler dans l'emploi de l'auxiliaire aller s'il y a un désir réel d'exprimer un futur rapproché ou simplement un futur quelconque. Souvent même il est fort clair que ce futur ne peut être proche: En disant: ,,Je vais faire ma licence'' ou ,,il va faire la médecine'' on sait bien que cela indique plus une détermination qu'une action prochaine.

De même, en créole, les différentes formes empruntées à aller, et employées comme auxiliaires, servent-elles sans grande distinction de nuance à marquer le futur.

Actuellement, on peut dire que la forme la plus courante à la Martinique de l'auxiliaire du futur normal est ké, mais on entend aussi très souvent l'auxiliaire ,,a'' < vas.

Voici par exemple une phrase typique empruntée à un recueil de contes martiniquais recueillis par LAFCADIO HEARN et publiés par M. SERGE DENIS: Trois fois bel conte (page 15) = Chouval, mon fi, ou *ké* allé oti Coulibri, ou ké mandé li pou moin grand tambou y prété. S'y pas lé, *ou a* goumein épi y. = Cheval, mon fils, tu iras auprès de Colibri, tu lui demanderas de ma part à emprunter son grand tambour, s'il ne veut pas, tu te battras avec lui.

---

[1]) Mademoiselle SUZANNE SYLVAIN a présenté à l'Ecole des Hautes Etudes à Paris une thèse de doctorat sur *Le Créole haïtien* publiée en 1936 à Wetteren (Belgique).

On voit qu'il n'y a pas ici de différence de sens entre les deux formes du futur.

En Haiti, la forme normale du futur est marquée par „a", „va", ou „ava" où il semble naturel de reconnaître notre verbe aller à la 2ème personne du singulier de l'indicatif ou de l'impératif, cependant, Mademoiselle SYLVAIN nous déclare que; „Ava, va, a, est indice du futur chez les Ewé [1]) et correspond à une racine bantoue: bia – venir dont dérive l'indice du futur d'une grande quantité de langues africaines". Là encore il y aurait une remarquable coincidence de mots et de sens.

(*d*) *Conditionnel.* Pour exprimer la condition ou le doute, le créole se servait autrefois d'une forme empruntée au verbe être „serais" réduite d'abord à Sré (forme qu'on trouve au conditionnel dans tous les essais écrits avant 1850 ou 1880), puis a Sé (qui est encore vivant); mais peu à peu, il s'est substitué à ces 2 formes, une forme nouvelle, „té ké" calquée sans doute sur „té ka" de l'imparfait, c'est celle-ci que nous employons dans la conjugaison.

(*e*) ***Antériorité.*** Enfin, pour exprimer l'antériorité d'une action par rapport à une autre, on emploie l'auxiliaire fini < finir, ou du participe fini.

LES FORMES DU VERBES

En français, le verbe a six personnes, six modes, vingt-cinq temps et deux voix. Nous avons vu plus haut que la forme verbale est invariable en créole, comment dans une pareille pauvreté exprimer, même grossièrement, l'essentiel de la pensée?

Le problème est résolu par un compromis assez curieux: de la conjugaison française subsistent les six personnes, certains modes et certains temps, ces derniers étant marqués par les auxiliaires particuliers dont nous avons essayé d'expliquer la formation.

I. LES SIX PERSONNES EN CRÉOLE

Le choix fait, par les différents créoles, de ces pronoms étant à peu près le même, il nous a paru intéressant de montrer par quelques rapprochements l'étroite parenté qui, sous ce rapport, comme sous beaucoup d'autres, unit ces divers parlers.

Le pronom „je" a disparu de tous les créoles; „moi" nasalisé en „moin" l'a remplacé à la Martinique, à la Guadeloupe, à la Trinidad et en Haïti où il a aussi les formes m'rin et m'; réduit à „mo" à Maurice, en Louisiane et en Guyane, il est actuellement „mi" à la Réunion.

„Tu", remplacé par to < toi, dans tous les créoles, subsiste sous cette forme à Maurice, en Louisiane et en Guyane, remplacé actuellement à la Martinique [2]), à la Guadeloupe, à la Trinidad, en Haïti, par le pronom pluriel de politesse „ou" = vous, et réduit à „ti" à la Réunion.

[1]) Groupe éburnéo-dahoméen. Les langues éwé sont parlées sur la côte entre les langues tchi à l'Ouest et la langue Yoruba à l'Est. (Région d'Avrékété, Lomé, et Quittah. S. SYLVAIN: *Le Créole haïtien*, p. 24).

[2]) Employé encore à la Martinique, il y a trente ou quarante ans, en manière de plaisanterie, comme un archaïsme ou par de vieilles gens, il demeure vivant dans un jeu qui commence par un défi: Sépent m'a prãn yiche to! et une réponse: To menti couresse! = serpent je vais te prendre tes enfants! Tu en as menti couleuvre!

,,Li'' = lui a remplacé ,,il'' dans tous les créoles; ,,elle'' a disparu.

A la Martinique ,,li'' s'est réduit à ,,i'' au cas sujet atone et à ,,y'' au cas régime après voyelle, en Haïti à l'.

,,Nous'' est conservé dans tous les créoles, il peut être réduit à ,,ni'' à la Réunion. ,,Vous'' subsiste à Maurice, en Louisiane, réduit à ,,vi'' à la Réunion il est remplacé par zautes < vous autres, à la Martinique, à la Guadeloupe, à la Trinidad, en Guyane et en Haïti.

Les pronoms ,,ils'' et ,,elles'' ont totalement disparu. Ils sont remplacés à la Martinique, à la Guadeloupe et à la Trinidad par yo = eux, à la Guyane et en Louisiane par yé = eux, à la Réunion et à Maurice par zautes = eux autres, forme dialectale française encore vivante notamment en Touraine et dans le Maine.

Nous résumons ces observations dans le tableau suivant:

Haïti Martinique Guadeloupe Trinidad	Réunion Maurice	Guyane	Louisiane
Moin	*Mi Mo*	*Mo*	*Mo*
Ou	*Ti To*	*To*	*To*
Li et *I*	*Li Li*	*Li* ou *I*	*Li*
Nous	*Ni* ou *Nous*	*Nous*	*Nous*
Zautes	*Vi* ou *Vous* (et *ou*)	*Zautes*	*Vous* (*ou*)
Yo	*I* ou *Zautes*	*Yé*	*Yé*

L'emploi de ces personnes étant exactement le même, nous continuerons notre étude en ne tenant compte que de leur forme martiniquaise.

II. La conjugaison

La conjugaison créole est périphrastique puisque le verbe lui-même ne change pas de forme et que les temps sont indiqués par des auxiliaires spéciaux et c'est une conjugaison réduite évidemment à sa plus simple expression.

Il y a, à la Martinique, deux types distincts: la conjugaison régulière des verbes actifs, transitifs ou intransitifs, et une conjugaison défective propre à certains verbes, qui sont:

(i) les auxiliaires français: avoir, être, savoir, vouloir, valoir, pouvoir et devoir;

(ii) certains verbes exprimant un sentiment permanent, tels qu'aimer = (ãimẽ), haïr = (haï), [1]) préférer = (sumié < c'est mieux) [2]), ou la connaissance: connaître = cõnnait'. Cette conjugaison est caractérisée par l'absence de l'auxiliaire ,,ka'' à l'indicatif (au présent et l'imparfait) et par la disparition de certain temps.

Nous donnons un tableau complet de ces deux types de conjugaisons, et des indications sur la conjugaison négative, interrogative, interrogative et négative de chacun des deux types.

[1]) Détester n'existe pas dans la langue courante.

[2]) Actuellement on dit préférer.

TABLEAU DE LA CONJUGAISON COMPLÈTE D' UN VERBE ACTIF
(MANGÉ < MANGER)

Indicatif présent

Moin, ou, li, nous, zautes, yo ka mangé

Imparfait

Moin, ou, li, nous, zautes, yo té ka mangé

Passé (simple ou composé)

Moin, ou, li, nous, zautes, yo mangé (sans aucun auxiliaire)

Plus que Parfait

Moin, ou, li, nous, zautes, yo té mangé,
ou moin té ja mangé, etc.
(mot à mot: j'avais déja mangé quand...)

Passé antérieur

Moin, ou, li, nous, zautes, yo fini mangé et
(Je finis de mangei et....)

Futur

Moin, ou, li, nous, zautes, yo ké mangé
(ou: ,,kallé'', ,,kaille'', ,,a'', mangé)

Futur antérieur

Moin, ou, li, nous, zautes, yo ké fini mangé

Imperatif

Mangé — ã nous mangé < c'est à nous de manger = mangeons
mangé = mangez

Conditionnel

Moin, ou, li, nous, zautes, yo té ké mangé (forme actuelle)
Moin, ou, li, nous, zautes, yo sé mangé (forme vivante < sré forme ancienne)

Conditionnel passé

Moin, ou, li, nous, zautes, yo té ké ja mangé....
(j'aurais déjà mangé si....)

Pas de subjonctif [1])

Infinitif et participe: mangé.
Pas d'infinitif passé ni futur.

[1]) Pas de subjonctif, du moins nous ne pouvons affirmer qu'il en existe un, la forme employée dans certains cas, qui en français seraient des subjonctifs est la forme verbale elle-même, sans aucun auxiliaire. Comme il est difficile de décider s'il y a hypotaxe ou parataxe, dans le doute nous ne donnons aucune forme pour le subjonctif.

Pas de participe présent.

On emploie le gérondif dans certains cas, mais jamais le participe passé.

Le participe passé en s'accolant à un nom peut former des sortes d'adjectifs comparables à certains adjectifs anglais de la forme: blue-eyed = aux yeux bleus. Par exemple un objet mangé aux vers ou aux termites se dit en créole: ,,bête-mangé''. Une personne venue on ne sait d'où est un ,,vent-mené'' (amené par le vent).

Conjugaison négative d'un verbe actif (mangé < manger)

Elle consiste à introduire la négation entre le sujet (pronom ou nom) et le verbe lié à son auxiliaire. Ex.: je ne mange pas, tu ne mangeais pas, Paul ne mangera pas, Mes enfants ne mangeraient pas si.... = Moin pas ka mangé, ou pas té ka mangé, Paul pas ké mangé, Yiche moin pas té ké mangé si.... etc.

Conjugaison interogative

La conjugaison interrogative consiste à faire précéder la conjugaison ordinaire de l'interrogation ,,est ce'' = est ce que. Ex.: Mangeras-tu ce soir? = Est ce ou ké mangé au souè?

Mais bien souvent cette interrogation est une simple intonation en fin de phrase: Ou ké mangé au souè, anh?

Conjugaison interogative et negative

La conjugaison interrogative et négative consiste le plus souvent à ajouter un ,,non'' interrogatif à une phrase déjà négative, c'est l'intonation qui commande ici le sens. Ex.: Ne mangeras-tu pas ce soir avec nous? = Ou pas ké mangé au souè épi nous, non?

En français nous avons, aux Antilles, quelque chose de semblable dans la langue familière: Ex.: Tu ne le feras plus, non? Tu ne dîneras pas, non?

CONJUGAISON PROPRE AUX VERBES: AVOIR, ÊTRE [1]), SAVOIR, VOULOIR, VALOIR, POUVOIR, DEVOIR, ET À CERTAINS VERBES DE SENTIMENT TELS QUE: AIMER, HAÏR, SUMIÉ OU PRÉFÉRER [2]), CONNAÎTRE.

Indicatif présent

Moin ni, moin yé, moin save, moin lé, moin vau, moin peu, moin doué. Moin ãimẽ (ẽmẽ), moin rhaï, moin sumié, ou moin préféré, moin cõnnait'.

Imparfait

Moin té ni, moin té yé, moin té save, moin té lé, moin té vau, moin té peu, moin té doué. Moin té ãimẽ, moin té rhaï, moin té sumié, moin té préféré, moin te cõnnait'.

---

[1]) Exprimant l'existence, la manière d'être.

[2]) Sumié < c'est mieux, était en usage constant jusqu'en 1910, évincé peut être par préféré.

Passé simple ou composé

N'existe pas pour ni, yé, save, lé, vau, peu, doué. Moin ãimẽ, moin rhaï, moin sumié, moin préféré, moin connait'.

Cette forme étant semblable au présent de l'indicatif c'est le contexte qui montre qu'il s'agit là d'un passé.

Plus que parfait

Moin té ja ni, moin té ja yé, moin té ja save, moin té ja lé, moin té ja vau, moin té ja peu, moin té ja doué, moin té ja ãimẽ, moin té ja rhaï, moin té ja sumié, moint té ja préféré, moin té ja cõnnait'.

Passé antérieur, n'existe pas

Futur

Moin ké ni, moin ké yé, moin ké save, moin ké lé, moin ké vau, moin ké peu, moin ké doué. Moin ké ãimẽ, moin ké rhaï, moin ké sumié, moin ké préféré, moin ké cõnnait'.

Futur antérieur

N'existe pas pour ni, yé, lé, vau, peu, doué. Il ne semble guère possible pour ãimẽ, rhaï, sumié, préféré, connait'. Mais il serait normal pour ,,save''.

Conditionnel et Futur dans le passé

Moin té ké ni, moin té ké yé, moin té ké save, moin té ké lé, moin té ké vau, moin té ké peu, moin té ké doué, Moin té ké ãimẽ, moin té ké rhaï, moin té ké sumié, moin té ké préféré, moin té ké cõnnait'.

Conditionnel passé

Moin té ké ja ni, moin té ké ja yé, moin té ké ja save, moin té ké ja lé, moin té ké ja vau, moin té ké ja peu, moin té ké ja doué, Moin té ké ja ãimẽ, moin té ké ja rhaï, moin té ké ja sumié, moin té ké ja préféré, moin té ké ja cõnnait'.

Pas de subjonctif

Infinitif

ni, yé [1]) save, lé, vau, peu, doué [2]) ãimẽ, rhaï, sumié ou préférer, cõnnait' Pas d'infinitif passé, ni futur, pas de participe présent. Seuls, préférer et connaître ont un participe passé. Ces deux participes sont fort correctement: préféré et connu. Pas de gérondif.

---

[1]) On trouve le mot ,,être'' soudé à certaines locutions telles que: peut être = peutèt' et ,,il faut être juste'' = fautet' juste, mais il n'en peut être détaché.

[2]) Le verbe devoir dans le sens: ,,être redevable de quelque chose'' est absolument régulier et se conjugue sur le type normal: moin ka doué, etc., de l'autre conjugaison.

La conjugaison négative de ces verbes se fait comme celle des verbes réguliers, la négation suit immédiatement le pronom ou le nom sujet. Ex. Moin pas save, Camille pas lé soti = Je ne sais pas. Camille ne veut pas sortir.

De même la conjugaison interrogative et la conjugaison interrogative et négative sont semblables à celle des verbes réguliers. Ex.: Savez-vous ce qui se passe? = Est ce ou save ça qui ka passé?
le verbe étant simplement précédé de l'interrogation Est ce = Est ce que, dans le premier cas, et, dans le 2ème cas, la phrase terminée par une interjection, ou un ,,non'' interrogatif. Ex.: Ne voulez-vous pas venir avec nous? = Ou pas lé vini épi nous, non?

LES MODES ET LES TEMPS

Il nous semble difficile d'affirmer que toutes les nuances exprimées par les modes français, et en particulier par le subjonctif, sont senties par ceux qui font usage du créole, l'analyse n'étant pas le fait de telles gens, mais nous pouvons dire que les auxiliaires verbaux rendent suffisamment claires les notions de temps, passé, présent et futur, d'antériorité, comme les idées de commandement et de doute incluses dans l'impératif et le conditionnel.

Mevr. ÉLODIE JOURDAIN, geboren te Martinique op 2 Febr. 1891, is Dr ès-lettres, Sorbonne. Zij schreef een dissertatie in twee delen, getiteld *Du Français aux Parlers Créoles* en *Vocabulaire du Parler Créole de la Martinique*, welke worden uitgegeven door de Editions Bellenand, 6, rue Gît-le Coeur, Paris-6e.

ENERLEI CREOOLS?

DOOR

LOU LICHTVELD

Niet zozeer om een juist vijfentwintig jaar geleden in dit tijdschrift afgebroken bespreking voort te zetten, dan wel ten gevolge van het feit dat er in dat afgelopen tijdsbestek zo bitter weinig bereikt is op het gebied van de studie der Creolentalen van West-Indië, worden de volgende aantekeningen gepubliceerd. Ze zijn gemaakt naar aanleiding van het voorafgaande artikel van Mme. JOURDAIN, van wier omvangrijke, maar helaas nog ongepubliceerde dissertatie ik bij herhaling kennis mocht nemen ten voordele van eigen studie, en met wie ik menigmaal het voorrecht had West-Indische taalkwesties te bespreken. Daarbij traden bij alle waardering voor haar gedegen werk en inzicht telkens verschillen van mening op, die terug te voeren zijn tot enkele principiële punten. Ook uit dit tijdschrift-artikel, gewijd aan het ,,werkwoordelijk" systeem van het Creools op Martinique, blijkt ondanks het vele onaanvechtbare materiaal dat erin verwerkt is, een oriëntatie, die men nog in andere recente publicaties tegenkomt en die ten gevolge heeft, dat speciaal wat de Creolentaal van Suriname betreft, de onderzoekers soms tot geheel verkeerde conclusies geraken.

Ik doel hier met name op het proefschrift van dr L.L.E.RENS [1]) dat, stilzwijgend uitgaande van de stelregel ,,fit denominatio a potiori" (de naam wordt gegeven volgens de sterkste eigenschap) het zgn. Neger-Engels behandelt als een derivaat van het Engels. Op overeenkomstige wijze behandelt Mme. JOURDAIN de Creolentaal van Martinique als een derivaat van het Frans, en is zij er vooral op uit, overeenkomsten met en afwijkingen van het Frans, herkomst en afleiding uit het Frans aan te tonen. Spreekt men ook niet elders van ,,pidgin-english" en heeft niet zelfs een HES-

[1]) *The historial and social background of Surinam's Negro-English.* Amsterdam 1953.

SELING met zijn zo prachtig geschoold taalinzicht in het verleden gesproken van het „Neger-Hollands" der toenmalige Deense Antillen? Met hetzelfde recht zou men dan ook het Papiamento het „Neger-Spaans" der Nederlandse Antillen mogen noemen. Ik vermoed, tot grote ergernis van onze Curaçaose en Arubaanse broeders.

De juistheid van al deze namen is echter hoogst betwistbaar, en ik acht ze zó misleidend, dat ik liever blijf spreken van de Creolentaal van... vul maar in welk West-Indisch eiland of gebiedsdeel, welke kolonie of streek. Ik stel voor, gemakshalve de afkortingen CS, CC, CMq, CG, CH, CT enz. te gebruiken voor de Creolentaal van resp. Suriname, Curaçao, Martinique, Guadeloupe, Haiti, Trinidad, enz [1]). In de toekomstige studie die van deze talen gemaakt zal moeten worden, en die voor een belangrijk gedeelte een *vergelijkende* studie zal moeten zijn, zal men die termen en afkortingen hard nodig hebben. Maar allereerst zijn er gedegen linguïsten, met een goede training als africanist nodig; er kan niet langer met vrucht op de oude voet worden voortgewerkt.

DE STUDIE VAN CREOLENTALEN

Wat zijn eigenlijk Creolentalen in de rangorde van ratjetoe's, dialecten, basterd- en mengtalen, standaard-talen of hoe men die alle noemen wil? Mme. JOURDAIN zegt van het CMq, dat het geen „patois" is, maar een „sabir" met frappante phonetische wetten en syntaxis, maar tevens „iets als het pidgin-engels, het papiamento of het taki-taki", met welk laatste de meest archaische en daarom interessantste van alle bestudeerde Creolentalen, het CS en het Creools der Surinaamse Bosnegers bedoeld wordt. Een „sabir"!

Volgens GRAY [2]) is Sabir „een mengsel van Frans, Spaans, Italiaans, Grieks en Arabisch, dat als *lingua franca* voor de Mid-

[1]) De in dit artikel gebruikte afkortingen voor de Creolentalen zijn:

CBah	– Creolentaal van de Bahamas,	CMau	– van Mauritius,
CC	– van Curaçao, Aruba en Bonaire,	CMq	– van Martinique,
		CS	– van Suriname,
CG	– van Guadeloupe,	CSD	– van de Surinaamse Djukas
CH	– van Haiti,	CST	– van St. Thomas,
CJ	– van Jamaica,	CT	– van Trinidad.

[2]) *Foundations of Language*. New York 1939, p. 37.

dellandse-Zee-havens dient." Het CS noemt hij in dit verband liever ,,creolised", waarmee hij bedoelt: een mengtaal van mensen ,,in permanent contact met elkaar" en een ,,vernacular". Dit laatste is weer zo'n aardige term, waarvan de Commissie van UNESCO-specialisten die in 1951 bijeenkwam, gezegd heeft dat het een taal is, die de moedertaal is van een groep welke sociaal of politiek overheerst wordt door een andere groep die een verschillende taal spreekt. [1]) Maar UNESCO voelt zich achteraf volstrekt niet gelukkig met deze omschrijving. [2]) En terecht. De sociale en politieke omstandigheden zijn vandaag in West-Indië van die aard, dat de Creolentalen die daar gebruikt worden, geen ,,vernacular" zijn volgens de aangehaalde definitie, en toch zijn het wel degelijk, volgens de etymologische betekenis van de term, talen gesproken ,,door slaven geboren in iemand's huis en dus inheems". Aan de term zit intussen ook een misprijzend tintje.

De naam ,,Creolentaal" is nog de meest aanvaardbare, ook als soortnaam. Ze geeft tenminste aan, *wie* deze talen gebruiken en laat de voor zovelen nog duistere vraagstukken van hun genese en structuur geheel in het midden. De term ,,mengtaal" die ook veel gebezigd wordt, heeft een ander groot bezwaar. Mengtalen zijn tenslotte alle hedendaagse talen, als men kijkt naar hun woordenvoorraad, zoals men steevast bij de Creolentalen pleegt te doen. Die woordenschat, al of niet ,,verbasterd" (d.w.z. aangepast aan het phonologische systeem van de taal die overneemt, zoals bijv. Lat. *littera* in het Ned. *letter* geworden is) is niet *het* criterium bij de wetenschappelijke beoordeling van een taal, maar de zgn. ,,innere Sprachform" *plus* het phonologische systeem. Criteria zijn de grammaticale grondregels, de syntactische eigenaardigheden, het stelsel van gebruikte en geweerde klanken, van gebruikelijke en ongebruikelijke klankopeenvolgingen. En pas als men volledig wil zijn, ook nog: het totaal aan woorden, de integraal der combinatie-mogelijkheden van die woord-functies, met als limiet de gedachte- en gevoels-wereld der gebruikers van zo'n taal. (Zo is het in het CS volslagen onmogelijk te vertalen: ,,Ons plichtsgevoel als burger is onder meer afhankelijk van het waardebesef van ons nationalisme." Hier wordt de ,,limiet" door alle in het voorbeeld gebruikte concepten overschreden.)

Helaas is er nog maar heel weinig gedaan aan het onderzoek

---

[1]) *The use of vernacular languages in education.* Paris 1953, p. 46.
[2]) Ibid. Editor's note.

naar al *deze* criteria. Er is pas een begin gemaakt met de *phonetische* bestudering van het CS. [1]) Een enigszins nauwkeurige *grammatica* van het CS (door A. DONICIE) ligt nog ter perse. SCHUCHARDT is nog altijd, sinds 1914, de minst bevooroordeelde en scherpzinnigste beschrijver van het CS gebleven. Jammer dat er zo weinig aandacht is geschonken aan de vermaning van een ander grondig kenner van de problematiek der Creolentalen, HERSKOVITS, om deze talen toch vooral te bestuderen door middel van „recordings" en analyse van tekstmateriaal, door vergelijkende studies te maken, waarbij „care for phonetic and grammatical peculiarities should take a prominent place, while the problem of the resolution of significant tone, so important in the structure of West African speech, into nonfunctional specialized forms of modulation in English [en in andere talen!] should be recognized as the pressing field for work it constitutes." [2]) Dit laatste vooral is uiterst belangrijk en zal niet alleen veel voor de toekomstige grammatici der Creolentalen kunnen ophelderen, maar ook de richtingen kunnen aangeven die bij het onderwijs der grote cultuurtalen in West-Indië zullen moeten worden gevolgd om tot bevredigende resultaten te komen.

STEREOTIEPE MISVATTINGEN

Bij degenen die overigens met zoveel liefde en aandacht de Creolentalen behandelen, komt men een aantal telkens terugkerende misvattingen tegen, die verdienen te worden gesignaleerd opdat men ze in de toekomst kan vermijden.

Allen zijn het er over eens, dat er gestreefd moet worden naar een *objectieve* beschrijving van de taalsituatie in de Creoolse milieu's. Maar het is moeilijk daarbij los te komen van eigen taalopvattingen en conventionele voorstellingen. Zo zijn de gebruikelijke spellingswijzen meestal suggestief in de richting van de een of andere ontlening. CS *kĕbá* (klaar, reeds) lijkt als „*caba*" gespeld op Port. *acabar* en dan ligt de ontlening uit het Portugees (die niet met het grammaticale en syntactische gebruik klopt) immers voor de hand... ook wanneer het woord in werkelijkheid afkomstig is van W. Soedanees *kpa* (waarmee het grammaticale en syntactische gebruik wel overeenstemt). Alleen de onbevangen linguïst, en in het geval van de onderhavige Creolentalen de afri-

---

[1]) Prof. W. PEE in: *Het Neger-Engels van Suriname.* Luik z.j. (1953).
[2]) *The myth of the Negro Past.* New York 1941, p. 337.

canist, zal in staat zijn zich niet door een conventionele of „gemakkelijke" spelling van zijn apropos te laten brengen. Hij heeft phonetisch juist genoteerd materiaal nodig, en zal hier veiliger van de gesproken dan van de geschreven taal uitgaan. Des te erger dat de reconstructie van het taalverleden slechts mogelijk is door middel van meestal hoogst dubieuze documenten, die dan ook slechts met de grootste omzichtigheid en onder de scherpste critiek gebruikt mogen worden. Het zijn doorgaans vertalingen, en even slecht als die welke een schrandere Fransman zou maken wanneer hij jaren achtereen Duits geleerd zou hebben. Aangenomen dat hij dan correct vertaalt, is het toch niet erg waarschijnlijk dat hij het ooit tot „echt" Duits brengt. A fortiori geldt dit ten aanzien van de in wezen afrikaans gestructureerde Creolentalen van West-Indië in de mond of pen van Europeanen, ook al zijn het „kenners."

Een andere misvatting is, het willen persen van de structuurverschijnselen der Creolentalen in het keurslijf van de structuur of taalcategorieën van een der West-Europese talen. Niet alleen is dit een misleidende vooringenomenheid en weinig in overeenstemming met de wordingsgeschiedenis der Creolentalen, maar men maakt er zijn beschrijvingen ook nodeloos ingewikkeld mee. Straks, bij een nadere beschouwing van het artikel van Mme. JOURDAIN, zullen de voorbeelden hiervan voor het grijpen liggen.

Wanneer de grammatica van het CMq bepaalde afwijkingen van die van het Frans vertoont, en wij zien het CS nagenoeg dezelfde of analoge afwijkingen vertonen ten opzichte van het Nederlands, het CT ten opzichte van het Engels, het CC ten opzichte van het Spaans enz. en als wij ten overvloede hetzelfde opmerken bij de taal der Jamaicanen en Haitianen, bij die der negroïde bewoners van zo'n verafgelegen eiland als Mauritius, in het „pidgin-engels" aan de Westkust van Afrika, en zo verder, dan is er toch wel reden om aan te nemen dat wij niet zozeer met „afwijkingen" dan wel met diep-gelegen structurele eigenaardigheden van generieke aard te doen hebben, die teruggevoerd moeten worden tot iets gemeenschappelijk-oorspronkelijks van al die Creolentalen. En als wij dezelfde verschijnselen ook levend aantreffen in een reeks van oude West-Soedanese en Bantoe-talen zelf, juist daar waar de voorvaderen der huidige gebruikers van de Creolentalen vandaan kwamen, dan is er *alle* reden om vast te stellen dat wij hier enkele wezenskenmerken van laatstgenoemde talen en tevens een bewijs van hun onderlinge verwantschap op het spoor zijn.

Wij hebben aan zoiets veel meer dan aan het constateren van een ,,verbastering" van de een of andere West-Europese taal. Want *alle* talen zijn in zekere zin behalve ,,mengtalen" ook nog ,,verbasteringen" van andere, oudere of verwante talen. Het constateren van iets dergelijks is in feite nietszeggend, en wat erger is, misleidend. In linguïstische zin zijn deze Creolentalen misschien ,,beperkte" of niet geheel meer doelmatige talen, maar geen ,,inferieure" talen. Die kwalificatie heeft een tendentieus, om niet te zeggen politiek karakter.

IETS OVER ,,WERKWOORDEN"

De onder onze grammatici gebruikelijke taalcategorieën zijn afkomtig van de klasieke Latijnse grammatica. Omdat zij niet passen voor vele zgn. ,,primitieve" talen, denkt men veelal dat deze ,,zonder echte grammatica" zijn. Maar dat is met geen enkele taal het geval. De zgn. primitiviteit van sommige is alleen maar een geheel-anders-zijn en een aangepast-zijn aan de uitdrukkingsbehoeften van het individu in het milieu waar zulk een taal moet dienen. Hun nadere bestudering heeft steeds weer aangetoond dat ze hun eigen wetmatigheid en consequentie bezitten, zonder welke zij als verkeersmiddel niet zouden kunnen bestaan, en dat ze soms zelfs zeer fijne schakeringen weten uit te drukken, waartoe de hoogste cultuurtalen niet in staat blijken. Ze beantwoorden aan geheel eigen noden en behoeften van hun gebruikers en doen dit niet minder ingenieus dan talen die men als hoog-ontwikkeld pleegt te beschouwen. Of zoals JESPERSEN zegt: ,,Het zou verwonderlijk zijn als taal die dient om gedachten uit de drukken, geheel onafhankelijk zou zijn van de wetten van correct denken." [1])

Maar heeft er bij het ontstaan van de Creolentalen dan geen ,,verarming" plaatsgevonden? Overal in de geschiedenis der talen, zegt de laatstgenoemde linguïst, zien wij een uniform streven om dezelfde overtollige distincties kwijt te raken en het grammatische apparaat tot zijn eenvoudigste vorm terug te brengen, en tevens tot een systeem waarin de grote inwendig-syntactische, logische of rationele categorieën scherp en onmiskenbaar worden aangegeven. [2]) De Creolentalen zijn in deze dezelfde weg opgegaan als alle andere talen en blijven die weg volgen. Ze hebben het alleen in historische tijd en zeer snel gedaan; zo snel zelfs, dat deze ontwikkelingsgang die elders vele eeuwen beslaat, hier zich soms ad oculos, binnen een of twee generaties voltrekt. Vandaar dat hun studie ook zo uitermate boeiend is voor wie er ernst van maakt.

Wanneer nu Mme. JOURDAIN een geval van ,,armoede" suggererend, begint met te zeggen dat de vormen van het werkwoord in het CMq ,,invariables" zijn, dan mag men zich afvragen:

a) Zijn de vormen waarover zij het heeft, wel altijd ,,werkwoorden" in

---

[1]) *Mankind, Nation and Individual from a Linguistic Point of View*. London 1946, p. 114.

[2]) Ibid. p. 218.

de zin zoals wij ons die volgens de grammatica van onze Europese talen voorstellen? Of zijn ze weleens heel wat anders?

b) En zijn die vormen inderdáád invariabel, of lijkt het alleen maar zo door de notatie, omdat ze door de vrij rudimentaire manier van grafisch voorstellen, in strijd met de werkelijkheid, identiek *gemaakt* zijn? Frans *donner, donnez, donnai* en *donné* zullen ook identiek worden genoteerd door iemand die op het gehoor afgaat en niet toevallig met de Franse orthografie en grammatica op de hoogte is. Zouden de verschillende „invariabele" vormen bovendien (wat niet het geval behoeft te zijn) onderling ook nog in toonhoogte of toonval of klemtoon verschillen, dan kan dit met de gewone middelen van het alfabet al evenmin uitgedrukt worden. Hier is dan ook uiterste voorzichtigheid geboden en generaliseren te enen male uit den boze.

Op de vraag of de „werkwoorden" in deze talen soms niet eigenlijk heel iets anders zijn, wil ik hier verder niet ingaan. Het is, evenals de kwestie der tijdsaspecten in de Creoolse taalvoorstelling, iets uitermate ingewikkelds, dat nog veel onderzoek en lange uiteenzettingen vergt. Er wordt enige aandacht aan besteed in de CS-grammatica van DONICIE, zonder dat daarover bij lange na het laatste woord gezegd wordt. Maar zijn nauwgezet onderzoek gaat een juiste kant uit.

Er is intussen, wanneer men van vormen als CMq *palé, senti, di* uitgaat, geen enkele reden om aan te nemen dat zij hun oorsprong vinden in een Franse infinitief; het zou immers evengoed van het verleden deelwoord kunnen zijn. Met geen van beide beweringen kloppen echter specifieke vormen als *couri, souffri, ouè, reçuvouè, plai, bat', permet'*, etc. (Staat bovendien dit *t'* niet voor *t* plus een lichte, kleurloze vocaal achter de slotmedeklinker? De grafische voorstelling misleidt...)

In de Creolentalen zijn de zgn. verba als regel afgeleid van imperatieven enkelvoud! Mme JOURDAIN die dit noodgedwongen van enkele vormen (*pran, ba*) terecht constateert, had gemakkelijk de regel kunnen ontdekken, ware zij niet zo gepreoccupeerd geweest door de „vooraanstaande" infinitieven van de Franse grammaire. Zulk een abstracte categorie kennen de Creolentalen niet; wat daarin voor infinitieven worden aangezien, zijn altijd weer verbaal-substantieven. Bij afwezigheid van echte lidwoorden in het taalsysteem worden deze gemakkelijk voor infinitieven gehouden, maar het syntactische gebruik laat zien dat dit niet zo is.

Ook een vorm als *save* laat zich gemakkelijk verklaren uit Spa. *sabe* (imperatief) terwijl *kĕbé* stellig niet van *que tiens bien* komt, maar zijn Afrikaanse herkomst nauwelijks verloochent, zelfs niet in de verfranste spelling als *quimbé*. En wat te zeggen van *pé* (se taire) dat zo merkwaardig overeenstemt met CS *tan pî* (niet Fra. tant pis, maar...zwijgen) en *pi!* (zwijg!).

Het is voor de hand liggend dat de slaven nieuwe „werkwoorden" in krachtige mate en het eerst in de vorm van weinig vriendelijke bevelen leerden kennen. Dat lag in de aard van de gehele taalsituatie. In hun oorspronkelijke talen bleven zulke „uitdrukkingen van actie" onvervoegd; de ontleende imperatieven bleven dat ook, tot op de huidige dag.

Verdubbelingen als CMq *fifine*, CS *alen e finfini* (het motregent) zijn algemeen Creools, zowel voor intensieven, iteratieven, frequentatieven, duratieven als anderszins, bijv. nabootsingen. Naast CMq *vonvon* hebben

wij CS *wunwun* in dezelfde betekenis. Vgl. CH *l'allé-l'allé*, CMau *li allé li allé* (hij liep en liep...).

Ook de break-down in zgn. analytisch samengestelde werkwoorden als CMq *poté-allé*, gelijk aan CS *tja-go*, CMq *couri-allé*, gelijk aan CS *lon-go*, CH *ignoré-con'nain*, *viré-tournin*, etc. komen wij in de overige Creolentalen evenals in vele West-Afrikaanse tegen. Vgl. CJ *run gone hom.* [1])

Het volksgebruik naar aanleiding van de uitdrukking *coupé-assoce* door Mme. JOURDAIN vermeld, was ook een veertigtal jaren geleden in Suriname nog in zwang, vooral onder kinderen. Thans is het vrijwel in vergetelheid geraakt.

Het moge de lezer al duidelijk geworden zijn, hoe ongemotiveerd het is, de vraag te stellen, wat er van de Franse onpersoonlijke, transitieve, intransitieve en pronominale werkwoorden in een Creolentaal ,,overblijft''. Het heeft alleen zin zich af te vragen: Hoe is het in die talen gesteld met de uitdrukkingen van activiteit in de wijdste zin? Onderlinge vergelijking van de paradigma's geeft veel merkwaardigs te zien. [2])

Ik eet: CMq *moin ka mangé*, CH *m' té mangé*, CC *mi ta come*, CS *mi (d)e njan*, CMau *mo té manzé*. Vgl. CT *me a go* (ik ga) CST *mi le loop* (ik loop).

Ik at: CMq *moin mangé*, CH *moin mangé*, CC *mi a come*, CS *mi njan*, CMau *mo manzé*. Vgl. CT *me come out a Guinea*, CST *mi wens* (ik wou), CBah *time he hear that, he get up* (toen hij dat hoorde, stond hij op). [3])

Ik heb gegeten: CMq *moin té ka mangé*, CH *m'-âp mangé*, CC *mi tabata come*, CS *mi ben (d)e njan*, CMau *mo après manzé*, Vgl. CT *he gone befo' you*, CST *mi ha denk* (ik heb gedacht) ook wel *ka denk*.

Ik had gegeten: CMq *moin té (ja) mangé*, CH *m't âp mangé*, CC?, CS *mi ben (d)e abi njan (kebá)*, CMau *mo té-après manzé*.

Ik zal eten: CMq *moin ké mangé*, CH *m' â mangé*, CC *mi lo-ta come*, CS *mi sa njan*, CMau *mo va manzé*. Vgl. CT *he go leave her*, CST *ju sa loop*.

Ik zal gegeten hebben: CMq *moin ké fine mangé*, CH *m'â fine mangé*, CC *mi lo a come*, CS *mi sa ab' njan (kebá)*, CMau *mo va fine manzé*.

Ik zou eten: CMq *moin té ké mangé*, CH *m't'a mangé*, CC *mi (lo) por come*, CS *mi ben sa njan*, CMau *mo té va manzé*.

Ik zou gegeten hebben: CMq *moin té ké ja mangé*, CH *m't'a fine mangé*, CC *mi por a come*, CS *mi ben sa abi njan (kebá)*.

Eet!: CMq *mangé*, CH *mangé*, CC *come*, CS *njan*, CMau *manzé*, Vgl. CT *pack she back to she mother*, CST *du die na grun* (zet hem op de grond), *no mors* (mors niet).

De ,,vertaling'' van deze vormen is niet overal correct, want de Creolentalen delen de ,,tijden'', net als de West-Afrikaanse talen waar zij van afstammen, op geheel andere wijze in dan men in de Europese talen doet.

---

[1]) CHAPMAN: *Pleasure Island*. Kingston 1951, p. 121.

[2]) De voorbeelden van CH en CMau zijn ontleend aan FAINE: *Le créole dans l'univers*. Tome I. Port-au-Prince 1939. Die van CT aan HERSKOVITS: *Trinidad Village*. New York 1947. Die van CST aan HESSELING *Het Negerhollands der Deense Antillen*. Leiden 1905.

[3]) HERSKOVITS t.a.p. p. 283.

De simpelste, niet-samengestelde vorm heeft een verledentijd-achtige en toch nog actuele betekenis, ietwat gelijkend op die van de Griekse aorist en op een soort van historische praesens. Vandaar dat „werkwoorden" met een strikt duratieve betekenis, zoals die welke met „weten, willen, moeten, voelen, liefhebben, voltooien" overeenkomen, en die dus al in het verleden als „activiteit" moeten bestaan hebben en zullen blijven voortduren wanneer men hun activiteit in het nu-heden constateert en uitdrukt, normaal *nooit in de samengestelde praesens-vorm gebruikt worden*. Vgl. CMq *moin save*, CS *mi sabi*, CT *me know* etc. In dit verband gaat het om heel wat méér „werkwoorden" dan alleen die welke „un sentiment permanent" uitdrukken.

Daarentegen wordt het praesens van de perfectieve, momentane verba steeds met een „hulpwerkwoord" (*ka, té, ta, de, a, le,* van onmiskenbaar West-Soedanese oorsprong) uitgedrukt, evenals de voltooid verleden tijd, waarbij men dikwijls nog een versterkingswoord dat „klaar, afgelopen" betekent, te baat neemt. De overeenstemmingen in de systemen der verschillende Creolentalen zijn frappant, de enkele verschillen gemakkelijk verklaarbaar.

Ietwat vermakelijk is het dan, wanneer door onderzoekers als Mme. JOURDAIN en FAINE geconstateerd wordt, dat er bijv. geen subjonctif voorkomt, Ook de passieve vormen ontbreken als regel; het CC voorziet met Ned. *worden* in een late, blijkbaar actuele behoefte. Bijv. CC *mi ta worde stima* (ik word bemind).

Het transitief gebruiken van intransitiva vindt men overal in West-Indië. Dergelijke „werkwoorden" worden namelijk niet als overgankelijk of onovergankelijk opgevat; alles kan feitelijk elke handeling ondergaan, althans voor het besef van een behoorlijk animist. CS *saka a postu* (laat de balk zakken) is een van de vele voorbeelden hiervan, terwijl naast CMq *moin ri an ri* ook CS *mi bari wan bari* (lett. ik schreeuwde een schreeuwen) kan worden gesteld.

De karakteristieke en veelvuldige verdubbeling van „werkwoorden" om intensiteit of duur uit te drukken, is eveneens algemeen en CMq *C'é quat maché moin maché* vindt een waardig pendant in CS *mi waka waka waka té*... (ik heb zó lang gelopen tot...).

De uitdrukking van reflexiviteit door toevoeging van het equivalent voor „lichaam" of „huid" is niet uit „antiek" Frans afkomstig, maar algemeen in de Creolentalen. Vgl. CS *was' en buba* (afranselen, lett. zijn huid wassen) *wêr' en skin* (lett. zijn huid vermoeien) *kîr' en srefi* (zich vermoeien, lett. zichzelf vermoorden). Ook in CS wordt *wêr' en krosi* (zijn kleren dragen) gezegd voor „zich aankleden", hetgeen aanleiding geeft tot het Surinamisme: „Ga je kleren dragen!" voor „Ga je aankleden!"

Het merkwaardig gebruik van *cò* in uitdrukkingen als CMq *moin trompé cò moin*, doet niet zozeer aan Frans *corps* dan wel aan Spaanse invloed denken: gelijksoortige constructies met Sp. *co(n)migo, co(n)tigo*. Wanneer in een zinnetje als CMq *yo ka aidé yiche yo* het eerste en laatste woord klaarblijkelijk van Sp. *ellos* (in de Nieuwe Wereld „eyos" uitgesproken) moet worden afgeleid evenals CH *llo*, en *yiche* eveneens van Sp. *hijo* komt, net als CC *yiu*, dan mogen velerlei andere oorspronkelijk Spaanse en wellicht ook Portugese vormen in het CMq worden vermoed.

Met de etymologie van Creoolse woorden kan men overigens niet

voorzichtig genoeg zijn, en er moet met velerlei factoren rekening gehouden worden. Niet alles is daarbij zo vanzelfsprekend als het op het eerste gezicht soms schijnt. Hier helpt ook al een zo ruim mogelijke vergelijking der Creolentalen onderling ons nog het best op weg. Als bijv. de uitdrukkingen voor ,,bestaan" en ,,een eigenschap bezitten" in CMq *yé*, CS *de*, CC *ta*, CH *cé* en *llé* zijn, dan gaat het niet aan, eerstgenoemde vorm zo-maar af te leiden van een ongebruikelijk Frans *y est*. Ook hier zijn we, behalve misschien bij CC *ta* een hardnekkige ,,Afrikaanse rest" op het spoor. CC *ta* en CMq *ka*, het ,,praesens-hulpwerkwoord" in beide talen, CC *lo*, CS *go* en CT *go*, het ,,futurum-hulpwerkwoord" (naast CS *sa*, CH *â*, CMau *va*) hebben vermoedelijk ook heel wat met elkaar te maken. Voor de overgang *d/l*, vgl. CH *lan'* met CMau *dan'*, CMq *dan'* (Frans *dans*).

Op één zonderlinge, maar eveneens algemeen verbreide vorm wil ik nog wijzen: de intensieve werkings-, toestands- of tijds-uitdrukking ,,aan de gang met, juist nu, juist toen, volledig". Bijv. CH *li con'nain bien con'nain* (hij weet heel best), CST *da breek sender ka breek* (ze zijn helemaal stuk) CS *na broko den broko* (ze zijn zo-juist stuk gegaan, ze zijn helemaal stuk). In ver van elkander verwijderde uithoeken van het West-Indische gebied worden deze constructies, die samenhangen met de verdubbelingsvormen, aangetroffen. Ze zijn ook te vinden in het tussenliggende gebied.

Eigenschapswoorden zonder hulpwerkwoord aan het ,,pronomen" verbonden, zoals CMq *mo malade*, CT *why you so good to that young man?*, CS *ju ogri tumusi* (je bent veel te ondeugend), CST *pad mi long* (mijn weg is lang), CMau *mo faim laviande* (ik heb trek in vlees) en zinnen beginnend met *na* (het is..) zoals CS *na bigi-memre mek' en so* (hoogmoed maakte hem zo), CST *na groot geest mak crabbo no ha kop* (het is aan zijn grote geest te danken dat de krab geen kop heeft), *da* (lees: *na*) *mie vrou bin daeso* (mijn vrouw is daar), moeten eveneens in de overige Creolentalen te vinden zijn. Hebben de onderzoekers ze over het hoofd gezien? Beide constructies zijn zuiver West-Soedanees [1]).

ENKELE CONCLUSIES

Niet alleen in het ,,werkwoordelijk" systeem, maar in hun gehele grammatica tonen de Creolentalen opvallende overeenkomsten. Hetzelfde geldt voor hun zinsconstructie, zinsmelodie, idioom, en niet in de laatste plaats voor hun phonologische samenstelling. Zo zijn er bijv. maar heel weinig uitzonderingen op de algemene regels, dat *alle woorden eindigen op een vocaal of genasaliseerde vocaal*, en dat consonanten uit ,,opeenhopingen" worden gestoten en verwijderd, dan wel door vocalisatie worden uiteengedrukt (svarabhakti).

Het enige waarin deze Creolentalen onderling verschillen, is hun lexicologie — het bij uitstek ,,ontleende". De woorden wer-

---

[1]) WESTERMANN: *A Study of the Ewe Language*. London 1930, p. 129.

den zo goed en zo kwaad als het ging van de aanwezige andertaligen overgenomen, en de phonetische bewerkingen die ze daarbij en daarna ondergingen, zijn steeds weer dezelfde.

Om een juist inzicht te krijgen in deze ontwikkeling dient men vooral de best geconserveerde en meest archaisch gebleven Creolentaal in het middelpunt van zijn onderzoek te stellen. Zonder enige twijfel is de taal der Surinaamse Bosnegers of „Djuka's" de best bewaarde, aan weinig verandering of latere beinvloeding blootgestelde Creolentaal (CSD). Helaas heeft na SCHUCHARDT niemand zich meer ernstig aan de bestudering daarvan gewijd. Zelfs HERSKOVITS heeft in zijn verschillende waardevolle publicaties (die intussen niet alle zo oorspronkelijk zijn als hij doet voorkomen) doorgaans het stads- en plattelands-Creools van Suriname (CS) over één kam geschoren met het vrij sterk daarmee in woordenschat, rithme en melodie verschillende CSD. Hetgeen even onjuist is als de behandeling van bijv. Vulgairlatijn en Frans, of Kerkslavisch en Russisch als éénzelfde taal.

Men heeft altijd de Creolentalen beschouwd als te zijn ontstaan uit de behoefte van de negerslaven om zich tegenover hun meesters in de Nieuwe Wereld verstaanbaar te maken. Ze begonnen echter met de vorming van een koinè al in Afrika, zodra zij in gevangenschap geraakten en één lot hadden te delen met allerlei ander-talige negers. En ook in de Nieuwe Wereld moet voor hen noodzakelijkerwijze een nog grotere behoefte bestaan hebben om zich *onder elkaar* verstaanbaar te maken. Daarvoor hadden ze weinig of niets van de taal van hun meesters nodig, die hun zelfs in menig geval verboden was (als impertinentie...). En terwijl zij van huis uit één uit wel twintig of dertig verschillende, weliswaar verwante, maar niettemin onderling onverstaanbare talen spraken, *moesten* ze tot een goede verstandhouding komen. Die behoefte allereerst zal geleid hebben tot het ontstaan van een bij uitstek Afrikaanse koinè of lingua franca.

Bij het gebruik daarvan zullen de slaven ook veeleer de behoefte gehad hebben om *niet* door hun meesters verstaan te worden en vrijelijk (een van hun weinige vrijheden!) met elkaar van gevoelens en gedachten te kunnen wisselen, liefdesbetrekkingen aan te knopen, complotten te smeden, enz. Dit heeft het voortbestaan van het Afrikaanse element in hun nieuwe taal sterk in de hand gewerkt. In zulke omstandigheden is zo'n Creolentaal uiteraard conservatief.

Een dergelijke taal hebben wij nu in het CSD, dat door de weggelopen slaven als hun eigen, specifieke „Gemeinsprache" werd

meegenomen naar het ondoordringbare isolement van de Surinaamse bossen. Tot dusverre heeft men dit aspect en de voor de hand liggende ambivalentie van de slaven tegenover de taal van hun meesters te zeer uit het oog verloren. Alleen het allernoodzakelijkste, het onvermijdelijke, zoals de namen van nieuwe dingen en begrippen, werd overgenomen.

Manumissie en emancipatie evenals het stadsleven hebben het CS pas in een later stadium zijn oorspronkelijk conservatief karakter doen verliezen. Maar de verdere ontwikkeling is toen heel snel gegaan en vindt overal in West-Indië een soortgelijke voortgang. In tegenstelling met het CSD zijn het CS en de meeste andere Creolentalen, ook het CC, aan steeds vluggere verandering, steeds grotere „onwillekeurige" aanpassing aan een der cultuurtalen onderhevig. Tussen het CS dat een dertig- of veertigtal jaren geleden gesproken werd en dat wat vandaag (vooral bij de jeugd) hiervoor doorgaat, bestaat al een hemelsbreed verschil.

In de gehele taalwereld zijn in historische tijd de krachten tot unificatie sterker gebleken dan die tot differentiatie, zegt JESPERSEN, [1]) en voor zulke kleine taalgemeenschappen als de Creoolse in West-Indië geldt dit zeer zeker. De pogingen van een slecht begrepen of naief nationalisme kunnen er geen verandering in brengen. Er is overal een beweging van kleine naar grote taalgemeen schappen — niet omgekeerd. [2])

Deze conclusie behelst een vonnis en tevens een vermaning, niet bestemd voor degenen die de hemel op aarde hopen van hun slechts voor huiselijke doeleinden bruikbare Creolentaal, maar voor de linguïsten die ófwel de goedgelovige nationalisten voeden met een valse hoop, ófwel nalaten deze uit wetenschappelijk oogpunt zo buitengewoon belangwekkende talen tijdig en met de nodige objectiviteit te bestuderen. Het kan nu nog „in vivo", maar niet zo erg lang meer. Het CST en het vroegere Creools op de overige voormalige Deense Antillen zijn al geheel verdwenen. Maar het uitgestippelde programma is veelomvattend, eist de samenwerking van velen.

Mesdames et messieurs, faîtes vos jeux!

---

[1]) *Mankind, Nation and Individual from a linguistic Point of View*, p. 44.

[2]) Ibid. p. 220.

SUMMARY

JOURDAIN: THE VERB IN THE CREOLE LANGUAGE OF MARTINIQUE
LICHTVELD: ONE KIND OF CREOLE?

Mrs. JOURDAIN publishes, in the article on the verb in the creole language of her native Martinique (p. 39–58), part of a doctor's thesis presented to the Sorbonne in 1945. The thesis will appear shortly in Paris (éditions Bellenand).

Her point is to prove that the Martinique creole verbs, while themselves being invariable, have their origin in four or five different French forms.

The author shows comparative tables of forms used in other parts of (former) French colonies and gives a wealth of basic material on Martinique creole, which may be useful for other research workers even if they do not agree with Mrs. JOURDAIN's interpretation of the linguistic process underlying the present forms.

LICHTVELD in a subsequent article entitled ,,One kind of Creole?" shows himself to be one of these. He pleads for a comparative study of creole language in the Caribbean including a basic training in African linguistics and applying the modern concepts of linguistic study. He objects to the use of terms like Negro-English, Negro-Dutch etc. and, although Mrs. JOURDAIN does not speak of Negro-French, LICHTVELD feels that her approach in analysing Martinique creole is too much based on a search for French language processes and does not take sufficiently into account the characteristics typical of all creole language in the Caribbean (and elsewhere).

It is impossible to apply all linguistic categories of western European languages to creole without distorting the picture. LICHTVELD says: ,,..it is unreasonable to ask what it is that ,,remains", in a creole language, of French verbs (impersonal, transitive, intransitive or pronominal). There is only sense in asking: how is the situation in creole languages in regard of the expression of ,,activity" in its widest meaning".

After a series of comparative examples from several creole languages- — see his tentative nomenclature on page 60, note 1 — taken from FAINE, HERSKOVITS and HESSELING, in order to show their similar inner structure, LICHTVELD concludes that even where differences may occur, viz. in the lexicon, the borrowed words follow the same pattern of phonemic treatment.

The slaves needed in the first place, to understand each other, an African *lingua franca*; they started to make one even before they were brought to the New World. It continued to be a kind of ,,reservation" where the masters did not enter. On the whole only the words for new concepts were taken from the masters' language. LICHTVELD stresses that the ambivalent attitude of the slaves has to be taken into account when one analyzes creole languages. Since manumission, emancipation and urbanisation the adaptation to one of leading languages has gone at an increasing pace. Linguists will have to hurry if creole is to be studied *in vivo* and they should consider it objectively, not solely from the point of view of European languages.

VOORLOPIGE BALANS OVER DE UITVOERING VAN DE EILANDENREGELING NEDERLANDSE ANTILLEN

DOOR

W. H. VAN HELSDINGEN

In November 1951 gaf ik in dit tijdschrift een beknopt overzicht van de achtergrond, de voorgeschiedenis en de tot standkoming van de Eilandenregeling Nederlandse Antillen [1]). Op dat tijdstip was nog slechts één dienst, n.l. die van Openbare Werken per 6 September 1951, aan de eilandgebieden overgedragen.

Nu ongeveer twee jaar later, d.w.z. bijna drie jaren na de inwerkingtreding van de Eilandenregeling op 14 Maart 1951, is de tijd gekomen een voorlopige balans op te maken over de uitvoering van die regeling.

Dit tijdschrift is niet de plaats om uitvoerig in details een overzicht te geven van de respectabele hoeveelheid arbeid, welke sindsdien voor dit doel is verzet, o.m. blijkend uit een lange reeks landsverordeningen en landsbesluiten, eilandsverordeningen en eilandsbesluiten. Te minder is daarvoor reden, omdat èn het Eilandgebied van Curaçao èn dat van Aruba zich elk beijverd hebben in een welverzorgd verslag overzichtelijk aan te geven de velerlei maatregelen, welke zowel door de centrale Antillaanse organen als door de organen van het eilandgebied in 1951 en 1952 zijn getroffen. De belangstellende lezer worde kennisneming van deze verslagen warm aanbevolen [2]). Het is bovendien een verdienste, dat zij reeds kort na afloop van het jaar, waarop zij betrekking hebben, verschenen zijn. De bruikbaarheid van de waardevolle inhoud is daardoor onmiskenbaar toegenomen.

[1]) W. H. VAN HELSDINGEN: De zelfstandigheid der eilandgebieden in de Nederlandse Antillen. *W.I. Gids 32*, 1951, p. 193–205.

[2]) *Verslag van het Eilandgebied Curaçao 1951 1952*, 154 pp. (1953). *Verslag van de toestand van het Eilandgebied Aruba over 1951*, xii + 135 pp. gestencild.

Maak ik het mij aldus gemakkelijk door verwijzing naar het werk van anderen, toch verdienen enige onderwerpen, welke bij de uitwerking de aandacht hadden, een nadere beschouwing. Ik heb het oog op:

A de overdracht van taak
B de scheiding van het belastinggebied
C de personeelspolitiek.

Telkens als een dezer onderwerpen aan de orde was, werd van de een of van de andere zijde de tegenstander voor de voeten geworpen, dat zijn opvatting in strijd zou zijn met „de geest van de Eilandenregeling". Deze eerbied voor de wetgeving, het streven om de bepalingen der wet getrouw na te leven, valt ongetwijfeld te prijzen. Ik zou niet graag het gezag van de wet ondermijnen en aansporen het maar niet zo nauw met haar bepalingen te nemen. Toch moet ik erop wijzen, dat met de uitleg van de betekenis van een bepaald artikel van de Eilandenregeling het laatste woord nog niet is gezegd.

De ontwerpers van de Eilandenregeling verkeerden in een weinig gunstige positie. Ten eerste waren de Nederlandse Antillen sinds jaar en dag centralistisch bestuurd en bestond ter plaatse geen noemenswaarde ervaring van iets dat op decentralisatie leek. Ten tweede was er een ontstellend gemis aan gegevens en statistieken, hetgeen vooral ten aanzien van de financiële bepalingen noodzaakte tot het nemen van beslissingen gegrond op vermoedens in plaats van op cijfers. Ten derde bleek overduidelijk, dat het beschikbare materiaal onvoldoende was bestudeerd door hen die hadden mede te spreken bij het ontwerp der Eilandenregeling. Ik denk met name aan het veelzins voortreffelijke rapport van het in Juli 1949 door de Gouverneur ingestelde werkbureau [1]). Ik vrees, dat het aantal Antillanen, die dit rapport grondig doorgewerkt hebben, op de vingers van twee handen is te tellen. De oorzaken daarvan zijn o.m. dat, ten tijde van de totstandkoming van de Eilandenregeling, de gemoederen verhit waren door de zetelverdeling van de Staten en alle aandacht hierop was geconcentreerd. Voorts de daarbij betrachte spoed in verband met de noodzaak de Eilandenregeling gelijktijdig met de Interimregeling in werking te doen treden.

Ingevolge van genoemde drie factoren stond het wel van te voren vast, dat de Eilandenregeling niet ongewijzigd haar

[1]) *Rapport van het Werkbureau ter voorbereiding van de administratief-technische maatregelen in verband met de zelfstandigmaking der eilanden.* (Curaçao, 1950), 2 dln, v + 517 blz. gestencild.

eeuwfeest zou vieren, ja dat zij in zekere zin beschouwd zou dienen te worden als een proefneming gebaseerd op de toen ter tijd beschikbare gegevens en uiterst geringe ervaring. In de „Toelichting op de Eilandenregeling" in October 1951 gepubliceerd [1]), blijkt deze opvatting op verschillende plaatsen (blz. 17, laatste alinea, blz. 121, blz. 113 en 115); ik kom daar nader op terug.

Wie zich op de „geest van de Eilandenregeling" wil beroepen, moet zich niet vastklampen aan de tekst van een bepaald artikel, maar doel en strekking van de gehele regeling op de voorgrond stellen, n.l. aan de Eilandgebieden royaal toe te kennen de grootst mogelijke zelfstandigheid, die met in achtneming van het algemeen belang van de Nederlandse Antillen te verantwoorden is. De Eilandenregeling beoogde niet alleen de voor dit gebied geëigende decentralisatie door te voeren, doch bovendien zoveel als redelijkerwijze mogelijk is tegemoet te komen aan de in Aruba tot uiting gekomen verlangens. De Regering heeft bij herhaling en uitdrukkelijk verklaard, dat zij onmogelijk die verlangens in volle omvang kon bevredigen. De ver doorgevoerde scheiding, welke van zekere zijde in Aruba bepleit werd, zou tot een versnippering van krachten leiden ten detrimente niet alleen van de kleine eilanden, doch wel degelijk ook van Aruba en Curaçao. Een dergelijke gedragslijn zou trouwens diametraal ingaan tegen de overal ter wereld bestaande krachtige stromingen tot het vormen van grotere verbanden.

Bij de tot standkoming van de Eilandenregeling nu is getracht de royale toekenning van de verantwoorde grootst mogelijke zelfstandigheid te omschrijven in de artikelen 1 en 2. Daarin wordt n.l. aangegeven welke onderwerpen niet en welke onderwerpen wel tot de zorg van de eilandgebieden behoren. Omdat het practisch onmogelijk is in twee afzonderlijke lijsten volledig alle onderwerpen op te sommen, welke thans en in de toekomst tot de overheidszorg behoren en zullen behoren, is als systeem gekozen in artikel 2 een limitatieve opsomming te geven van de onderwerpen, welke voor het centraal gezag moeten worden gereserveerd. Alle daarin niet genoemde onderwerpen behoren tot de zorg van de eilandgebieden. Het is duidelijk, dat overdracht aan de eilandgebieden van een in artikel 2 genoemd onderwerp in strijd zou zijn met de Eilandenregeling en der-

[1]) W. H. van Helsdingen (& P. G. Hooghoudt): *De Eilandenregeling Nederlandse Antillen met toelichting*, 's-Gravenhage, 1951, 121 pp.

halve niet zal mogen geschieden dan nadat de Eilandenregeling vooraf is gewijzigd. Een landsverordening tot overdracht b.v. van de posterijen aan de eilandgebieden, zou bepaald in strijd zijn met artikel 2, onder D 3; zou men — waar natuurlijk niemand over denkt — dit onderwerp aan de eilandgebieden willen overdragen, dan zal vooraf de Eilandenregeling in die zin moeten worden gewijzigd.

Een zelfde redenering geldt ten aanzien van de begrenzing van het belastinggebied van de Nederlandse Antillen enerzijds en de eilandgebieden anderzijds. In artikel 2 onder C is limitatief opgesomd welke bronnen van inkomsten voor het land zijn gereserveerd; alle overige bestaande of nieuw aan te boren bronnen zijn daarmede toegewezen aan de eilandgebieden. Het zou in strijd zijn met de Eilandenregeling indien de Nederl. Antillen de hondenbelasting aan zich zou trekken of een nieuwe belasting zou gaan heffen zonder dat vooraf de Eilandenregeling in dien zin was gewijzigd. Uit de indiening van de ontwerp landsverordening om instelling van een veiligheidsbelasting mogelijk te maken (zitting 1952–'53–89) blijkt, dat de Landsregering terecht deze opvatting huldigt.

Anders is het gesteld met de overdracht van onderwerpen, welke niet in artikel 2 zijn opgenomen, en die mitsdien krachtens het tweede lid van artikel 1 tot de zorg van een eilandgebied behoren. Als bij de overweging van een overdracht blijkt, dat een bepaald onderwerp feitelijk onmogelijk kan worden overgedragen (op deze oordeelsvorming kom ik straks nader terug), dan zou het toch dwaasheid zijn tegen alle redelijkheid in niettemin tot overdracht over te gaan met een beroep op de Eilandenregeling. De Eilandenregeling is er om het algemeen belang te dienen en niet om dat te dwarsbomen. Komt men derhalve bij de voorbereiding van een overdrachtslandsverordening tot de conclusie, dat een onderwerp, volgens het tweede lid van artikel 1 bestemd om aan de eilandgebieden te worden overgedragen, beter niet of slechts gedeeltelijk ware over te dragen, dan moet de eilandenregeling dienovereenkomstig worden gewijzigd door in artikel 2 aan te geven, dat bedoeld onderwerp geheel of gedeeltelijk tot de zorg van het land blijft behoren.

Op welk tijdstip deze wijziging van de Eilandenregeling zal moeten plaats hebben, wordt nader onder A besproken.

Geheel op zichzelf staat de toekenning van uitvoerende bevoegdheden aan organen en diensten van de eilandgebieden als bedoeld in het laatste lid van artikel 2. Ten aanzien van deze

over te dragen bevoegdheden is geen opsomming gegeven (dat zou eenvoudig onmogelijk zijn), doch is een algemene richtlijn gegeven ,,voorzover een zodanige behartiging door de betrokken eilandgebieden doelmatig is". Al of niet overdracht noodzaakt mitsdien niet tot wijziging van de Eilandenregeling.

In de voorafgaande beschouwingen werd enige malen als bij de uitvoering van de Eilandenregeling moeilijkheden rezen, de oplossing gezocht in wijziging van die regeling. Deze suggestie ligt te eerder voor de hand, omdat het dezelfde wetgever is, die landsverordeningen en een wijziging van de Eilandenregeling kan tot stand brengen. Dat voor een wijziging van de Eilandenregeling, krachtens artikel 185 Landsregeling een meerderheid van twee derde van het wettelijk aantal statenleden (dus 15 stemmen) en de goedkeuring van de Koning is vereist, geeft ieder eilandgebied de waarborg, dat een wijziging niet tot stand komt b.v. in een slecht bezochte vergadering met slechts 7 stemmen (art. 92 Landsregeling). Dat de Eilandenregeling overigens ook bij A.M. v. B. kan gewijzigd worden, zij hier slechts terloops gememoreerd.

Bezien wij thans de 3 bovenvermelde hoofdpunten nader.

A. DE OVERDRACHT VAN TAAK

In 14 Overdrachtslandsverordeningen zijn tot nu toe achtereenvolgens diensten geheel of gedeeltelijk aan de eilandgebieden overgedragen, n.l.:

Openbare Werken – Lijntelefonie – Burgerlijke stand en bevolkingsregister – Landbouw, veeteelt, en visserij – Brandweer – Landswatervoorziening – Openbaar vervoer – Haven- en loodswezen – Volksgezondheid – Luchthavens – Lager onderwijs – Middelbaar onderwijs – Beroepsonderwijs – Openbare leeszalen, bibliotheken en filmotheken.

Zij zijn in werking getreden op 1 September 1951, 1 October 1952, 1 Januari en 1 Mei 1953.

Over Sociale en Economische zaken is nog geen beslissing genomen.

Zo is dan toch – ofschoon aanvankelijk teleurstellend traag – binnen ongeveer 2 jaren vrijwel de gehele taak, welke voor overdracht in aanmerking komt, inderdaad overgedragen en daarmede is op de eilandsorganen de behartiging van een belangrijke overheidstaak komen te rusten. Er waren en zijn nog tal van moeilijkheden van personele, technische en wetgevende

aard te overwinnen. De wijze, waarop de nieuwe taak is aangevat, geeft goede hoop dat zij zullen worden overwonnen.

De praktijk heeft nu wel uitgewezen, hoe noodzakelijk overgangsbepaling V was, waarbij de mogelijkheid werd geopend de overdracht niet bij één, doch bij achtereenvolgende landsverordeningen te doen geschieden. Het is wel duidelijk hoe bezwaarlijk het zou geweest zijn, indien de overdracht van alle diensten op eenzelfde tijdstip had moeten plaatshebben, d.w.z. dat met de feitelijke inwerkingtreding van de Eilandenregeling zou hebben moeten worden gewacht tot de voorbereidende maatregelen voor alle diensten waren beëindigd.

Wel heeft het systeem van partiële overdracht (en zelfs in de loop van het begrotingsjaar) ten gevolge gehad, dat incidenteel bij een groot aantal landsbesluiten (een 20-tal) credieten ter beschikking van de eilandgebieden moesten worden gesteld (Overg. bep. VIII). Op de accuratesse in begrotingsbeheer en begrotingsbewaking zowel bij de Antillaanse als bij de eilandsadministraties is een zware wissel getrokken. Het getuigt van wijs beleid, dat het eilandsbestuur van Curaçao dit spoedig heeft onderkend en een bekwaam financieel expert heeft weten aan te trekken. De op 1 Januari 1953 in werking getreden „Eilandsverordening Financieel Beheer" van Curaçao en de op 28 Juli d.a.v. afgekondigde gelijksoortige regeling van Aruba doen verwachten, dat door deze eilandgebieden van de aanvang af orde op zaken wordt gesteld.

Ook ten aanzien van de overdracht van onroerende goederen (Overg. bep. IX) was eerst een voorlopige ter beschikking stelling nodig en ten slotte bij landsbesluiten van 18 Februari en 1 Mei 1953 de definitieve overdracht van alle in eigendom aan de Nederlandse Antillen toebehorende goederen, gelegen in de verschillende eilandgebieden aan die eilandgebieden met uitzondering van met name genoemde goederen.

Het is niet te verwonderen, dat bij het bepalen van de omvang van de over te dragen diensten herhaaldelijk verschil van mening aan de dag is getreden. Hoe vaak is niet bij de interpretatie van een artikel verschil van opvatting mogelijk. Waarom zou artikel 2 van de Eilandenregeling daarop een uitzondering maken? Daar komt bij, dat — gelijk hierboven reeds werd uiteengezet — de scheidingslijn tussen hetgeen tot de zorg van de Nederlandse Antillen en tot de zorg van de eilandgebieden zou behoren ten tijde van de tot standkoming van de Eilandenregeling volstrekt niet onomstotelijk nauwkeurig kon worden bepaald. Het was in

1949 onmogelijk de omvangrijke overheidstaak geheel te overzien en de consequenties van al of niet overdracht van een bepaald onderdeel te beoordelen. De ervaring heeft uitgewezen, dat over het geheel de begrenzing vrij bevredigend is aangegeven; doch een definitief oordeel is ook nu nog niet uit te spreken; daarvoor is de praktijk nog van te korte duur. Geleidelijk zal wel blijken in hoeverre het gewenst is correcties aan te brengen op hetgeen tot dusver is geschied. Ten aanzien van bepaalde onderwerpen zal misschien nog meer kunnen worden overgedragen, doch evenzeer kan de conclusie gewettigd zijn, dat ten aanzien van een bepaald onderdeel te ver is gegaan en dat het verkieselijker is dat onderdeel wederom tot de zorg van de centrale organen terug te brengen. Ook de Landsregering heeft herhaalde malen in de toelichting van een Overdrachtslandsverordening zich haar eindoordeel voorbehouden door te spreken van „voor zover thans kan worden overzien". Zij was terecht van oordeel, dat achteraf altijd kan blijken aan de hand van nadere gegevens of opgedane praktijk, „dat de desbetreffende overdracht op sommige onderdelen niet geheel juist is geweest". (zitting 1951–'52–38, M. v. A.).

Het pleit voor de zedelijke moed van de Eilandsraad van Curaçao, dat hij in de vergadering van 12 Juni 1953 besloot de Landsregering te verzoeken de overdrachtsverordening betreffende het middelbaar onderwijs in te trekken. In het midden latend of de motieven, welke tot dit besluit geleid hebben, steekhoudend zijn, valt te roemen dat het eilandgebied er niet op uit blijkt te zijn zoveel mogelijk aan zich te willen trekken.

Het is niet onmogelijk, dat zich een dergelijk geval in de naaste toekomst nog meer voordoet. Het is ook mogelijk, dat de overweging tot overdracht van een onderwerp, hetwelk volgens de Eilandenregeling daarvoor in aanmerking komt, nog niet beëindigd is of tot een geheel of gedeeltelijk negatief resultaat heeft geleid. Bij die overweging spreekt niet de tekst van de Eilandenregeling het laatste woord, doch de verstandelijke overweging wat — met in achtneming van het doel van de Eilandenregeling — het meest doelmatig is ter bevordering van het belang van de Eilandgebieden èn van de Nederlandse Antillen. Als ten slotte dienst voor dienst en onderwerp voor onderwerp is overwogen en blijkt, dat hetgeen niet is overgedragen niet overeenstemt met hetgeen artikel 2 aangeeft als niet tot de zorg van een eilandgebied te behoren, dan is het tijdstip aangebroken artikel 2 te wijzigen en aan te passen aan de werkelijkheid. In onderscheiding

van de gevallen hiervoren genoemd, waarbij de eilandenverordening vooraf zal moeten worden gewijzigd alvorens bij landsverordening daarvan kan worden afgeweken, zal de thans bedoelde wijziging van die regeling pas zijn aan te brengen als de gehele periode van overweging der overdracht als beëindigd kan worden beschouwd. Deze periode is thans nog niet geëindigd, maar moet toch naar mijn mening niet later dan b.v. eind 1954 worden afgesloten. Dit betoog is het sluitstuk van hetgeen in de bovenvermelde „Toelichting'' op blz. 17, 113 en 115 is vermeld.

Het zou te ver voeren in details de twistpunten te bespreken, welke bij de behandeling van de ontwerpen-overdrachtslandsverordeningen aan de dag zijn getreden. Deze waren meermalen van principiële aard. Ik denk o.m. aan de uitvoerige schriftelijke en mondelinge gedachtenwisseling omtrent het lager onderwijs. Hoewel de weifelende houding van de Landsregering — gevolg van de poging om aan de zo uiteenlopende wensen tegemoet te komen — niet steeds bewondering kan wekken, getuigt zij onmiskenbaar van een ernstig streven naar een redelijke en doelmatige grenslijn tussen de bevoegdheden van de eilandgebieden en van het Land; enerzijds de zelfstandigheid van de eilandgebieden voor ogen houdend, anderzijds de op de Landsregering rustende verantwoordelijkheid voor de zorg voor het onderwijs krachtens artikel 174 Landsregeling j° art. 2, B Eilandenregeling. Bij het bespreken van de personeelspolitiek wordt hierop teruggekomen.

B. DE SCHEIDING VAN HET BELASTINGGEBIED

In de „Toelichting'' (blz. 9–15) is uitvoerig uiteengezet hoe de belastingbepalingen van de Eilandenregeling zijn tot stand gekomen. De opzet was een eigen belastinggebied voor de Nederlandse Antillen te reserveren van zodanige omvang, dat het Land over voldoende eigen middelen zou beschikken, ter bestrijding van de kosten van eigen overheidstaak, welke middelen zo regelmatig zouden binnenkomen, dat het Land steeds voldoende liquide kasmiddelen zou hebben. Indien onverhoopt in enig jaar de eigen inkomsten onvoldoende zouden blijken te zijn, zou het tekort gedekt worden door een bijdrage van Aruba en van Curaçao (art. 90). Dit was bepaald een secundaire oplossing.

Nu waren er drie onzekerheden:

1. de omvang van de over te dragen taak stond nog niet vast en mitsdien was uiterst moeilijk te ramen hoeveel de kosten

zouden bedragen voor de behartiging van de bij het Land blijvende taak;
2. het was niet te voorzien voor welke nieuwe uitgaven het Land zal komen te staan; met de nieuwe post voor de defensiebijdrage kon b.v. nog geen rekening worden gehouden;
3. over het bedrag der inkomsten uit de voor het Land gereserveerde bronnen waren onvoldoende gegevens beschikbaar.

De slotconclusie van het overleg was, dat dank zij de inkomsten krachtens art. 2, onder C 1 en 2 ,,vermoedelijk voldoende middelen, waarover de Landsregering dient te beschikken, regelmatig binnen(vloeien)" (,,Toelichting" blz. 13).

Met deze onzekerheden voor ogen was te vrezen, dat het vermoeden niet zou worden bewaarheid en een tijdelijk tekort aan kasmiddelen, dan wel een tekort aan inkomsten zou ontstaan. De ,,Toelichting" (blz. 85) gaf dan ook de alsdan te volgen wegen aan:

Is reeds bij de begroting te verwachten, dat de kosten van de huishouding van de Nederlandse Antillen niet gedekt zullen kunnen worden door de opbrengst van de in- en uitvoerrechten en accijnzen, enz., dan zal òf moeten worden overgegaan tot centrale invordering van één der kohierbelastingen (in de laatste zin van artikel 2, onder C 3) òf een regeling moeten worden getroffen, dat Aruba en Curaçao tijdig de Nederlandse Antillen van voldoende kasmiddelen voorzien.

Andere mogelijkheden zijn:
a. bezuinigen;
b. het opvoeren van de opbrengsten van de belastingen en retributies, genoemd in artikel 2, onder C;
c. instelling van een nieuwe Antillaanse belasting; hiervoor is echter voorafgaande wijziging van de Eilandenregeling vereist.

Het is wel stellig te verwachten, dat — al was het alleen reeds ter wille van de defensiebijdrage — op enigerlei wijze gezorgd moet worden voor vergroting van 's Lands inkomsten. Het ontwerp tot instelling van een veiligheidsbelasting is weliswaar ingetrokken, doch op korte termijn zullen andere maatregelen getroffen dienen te worden, want dekking van een tekort door een bijdrage van Aruba en Curaçao moet een secundaire oplossing blijven. Uit het bovenstaande blijkt wel, dat de bewering dat ,,'s Lands geldmiddelen in beginsel krachtens artikel 2, C der Eilandenregeling beperkt zijn" niet geheel juist is. (M.v.T. Overdrachtslandsverordening lager onderwijs, 1952–'53–43).

Minder te voorzien was, dat — in tegenstelling met Aruba — de eerste begroting van Curaçao met een groot tekort sloot. De eerste, maar niet de enige oorzaak is gelegen in het feit, dat de uitgaven van de openbare werken wel op de eilandgebieden zijn overgegaan, doch de belastinginkomsten van voorafgaande jaren niet de eilandgebieden, doch de Nederlandse Antillen ten goede komen krachtens Overgangsbepaling VII, eerste lid. Tevoren echter waren op de Antillaanse begroting de grote uitgaven voor openbare werken bestreden uit de op die begroting gebrachte belasting-inkomsten van voorafgaande jaren. Vooral de inkomsten over de winstbelasting spelen in deze een grote rol. Na uitvoerige en moeilijke gedachtenwisseling zijn de Nederlandse Antillen de eilandgebieden tegemoet gekomen door de opbrengst van de winstbelasting aan de eilandgebieden uit te keren.

Daarmee was echter het begrotingstekort van Curaçao nog niet opgeheven. De begroting werd sindsdien rigoureus besnoeid en nog is de financiële positie van Curaçao voor de eerste jaren niet rooskleurig, maar een definitief oordeel zal nog moeten worden opgeschort. Afgezien van de minder gelukkige Overgangsbepaling betreffende de belasting-opbrengsten van voorafgaande jaren, is aan de eilandgebieden een zeer ruim voor uitbreiding vatbaar belastinggebied toebedeeld en het vermoeden, dat daarmee ,,voldoende middelen, waarover de eilandgebieden dienen te beschikken, regelmatig in de kas dier gebieden [zullen vloeien]" is nog niet gelogenstraft. Toch is reeds wel te verwachten, dat Aruba er beter voor staat dan Curaçao. (In Aruba was dat voorzien; het was een van de beweegredenen voor afscheiding; de Nederlandse Antillaanse financiële deskundigen ontkenden dit). Er zijn nu eenmaal enige factoren die in Curaçao ten ongunste werken: het tekort aan eigen gebouwen, een nijpend woningvraagstuk, de verspreide stadsaanleg met als gevolg een uitgebreid wegennet, electrische kabel-, gas- en waterleidingnet, de dure schipbrug en eventueel een nieuwe vastebrug, een duur ter beschikking gesteld ambtenaren corps. Deze abnormaal hogere kosten zullen er toe leiden, dat de belastingdruk op Curaçao waarschijnlijk zwaarder zal zijn dan op Aruba, hetzij door eilandsbelastingen in Curaçao, hetzij door opcenten op de kohierbelastingen, welke bij landsverordening voor Curaçao hoger kunnen worden gesteld dan voor Aruba. (Uniformiteit ten deze is geen vereiste!)

Nu kan men wel onder de indruk van het tekort op de Cura-

çaose begroting ijveren voor wijziging van de financiële bepalingen van de Eilandenregeling, maar m.i. is — behoudens voor het instellen van een nieuwe landsbelasting — het tijdstip daarvoor nog niet aangebroken, omdat het beter is na de overgangsperiode juister gegevens te verzamelen. De huidige financiële moeilijkheden (n.l. het dreigend tekort voor de gezamenlijke kassen) vinden hun oorzaak hierin, dat afgezien van het normaal accres der uitgaven, niet tijdig is rekening gehouden met de extra-kosten aan gescheiden huishoudingen verbonden, noch ook met de defensiebijdrage, waarvan toch reeds lange tijd sprake is, terwijl de behandeling van de laatste gemeenschappelijke begroting voor 1952 niet anders kan gekenschetst worden dan als een vorm van potverteren. (200 amendementen werden ingediend en bovendien wijzigde de Landsregering staande de vergadering tal van posten!)

Na de onregelmatige overgangsperiode, kan met meer kennis van zaken, gegrond op de verkregen ervaring gesproken worden. Wijzigingen nù zouden toch nog te veel van vermoedens en veronderstellingen moeten uitgaan. Wel is er geen bezwaar tegen, ja is het raadzaam, zich alvast te beraden of enkele aanvechtbare bepalingen zouden kunnen worden gewijzigd. — Ik denk b.v. aan de zonderlinge verdelingsformule van de artikelen 88, 89 en Overgangsbepaling VII, derde lid, die een starre mathematische becijfering voorschrijft, waarbij de bovengeschetste abnormale alleen voor Curaçao geldende omstandigheden (de stroppen), nota bene de bijdrage van Curaçao verhogen, terwijl geen rekening wordt gehouden met het eventuele feit, dat Curaçao een tekort en Aruba een overschot heeft. Een soepeler wijze van vaststelling der verhoudingscijfers ware te overwegen, b.v. door een commissie van deskundigen niet strak aan bepaalde normen te binden doch haar een zekere vrijheid te geven, rekening te houden met eventuele feitelijke omstandigheden, welke thans niet zijn te overzien en welke mede in rekening kunnen worden genomen bij de vaststelling der verhoudingscijfers. — Ik denk ook aan de vreemde verrekening van de in- en uitvoerrechten en accijnzen (art. 88), welke bepaling is opgenomen ter wille van Aruba, doch die feitelijk indruist tegen de gedachte van een voor het land gereserveerd belastinggebied.

Als men de begrenzing van de belastinggebieden wil wijzigen, bedenke men wel, dat de bestaande regeling er naar streefde door toekenning van een ruim terrein aan de eilandgebieden voortdurende wrijving tussen land en eilandgebieden tot een

minimum te beperken. En in Nederland, èn in het voormalige Nederlands-Indië heeft men van een minder royale toebedeling de wrange gevolgen ondervonden; de regeling van de financiële verhouding tussen land en gemeenten was haast continu in debat. „Een ruim belastingterrein", maar het aanboren van een nieuwe bron zal, zoals overal, ook in de Nederlandse Antillen, ofschoon de belastingdruk daar allerminst zwaar kan worden genoemd, niet zonder verzet kunnen geschieden.

C. DE PERSONEELSPOLITIEK

De personeelsaangelegenheden ten gevolge van de Eilandenregeling hebben grote aandacht opgeëist.

De wijziging van de Eilandenregeling bij landsverordening van 20 October 1952 (na goedkeuring bij Koninklijk besluit van 11 December 1952 No. 24) uitgegeven op 8 Januari 1953 (P.B. 1953 No. 4) betrekking hebbende op de bijdragen aan de pensioenfondsen vereist geen bespreking; zij is van technische aard (nieuwe redactie voor art. 94 en invoeging van 2 leden in Overgangsbepaling VI).

Anders is het gesteld met de landsverordening van 6 Januari 1953 (P.B. No. 12) (Overgangsregeling Rechtspositie personeel) waarbij enige voorlopige regelen gesteld zijn met betrekking tot de rechtspositie van ambtenaren en werklieden in overheidsdienst in verband ook met de ter beschikking-stelling van landsdienaren en Gouvernementswerklieden aan de besturen der eilandgebieden.

De Memorie van Toelichting doet veronderstellen, dat ter beschikkingstelling van personeel alleen als een maatregel voor de overgangstijd wordt gedacht. Deze beperkte gedachte heeft echter bij de samenstelling van de Eilandenregeling bepaald niet voorgezeten. Dit moge blijken uit de „Toelichting" op blz. 115 en 117:

„Het is echter zeer wel mogelijk, dat ten aanzien van enkele diensten ter beschikkingstelling van landspersoneel ook in de toekomst de voorkeur blijft houden boven eigen personeel van de eilandgebieden, namelijk als het rouleren van het personeel in bepaalde functies, verkieslijker is dan het gebonden zijn aan een vaste standplaats. Het zal n.l. voor de kleine eilanden moeilijk zijn personeel te verkrijgen, indien niet de mogelijkheid bestaat, dat dit personeel na zekere tijd naar een groter eiland kan worden overgeplaatst". Aangezien het instituut van ter beschikkingstelling en de voor- en nadelen verbonden aan overgang van landspersoneel in eilandsdienst, meermalen een punt

van gedachtenwisseling heeft uitgemaakt, is het wellicht niet overbodig de strekking van Overgangsbepaling VI, welke deze materie regelt, nader te bezien.

Overgangsbepaling VI bedoelt een oplossing aan te geven naar aanleiding van de vragen:

1. omtrent het lot van de in 's Landsdienst zijnde landsdienaren (en Gouvernementswerklieden);
2. omtrent de personeelsvoorziening van de eilandgebieden en van de Nederlandse Antillen.

ad. 1.

Zoveel mogelijk dient voorkomen te worden, dat de in 's landsdienst zijnde landsdienaren door de overdracht van de diensten worden gedupeerd. Dit doel wordt bereikt door de bepaling van het eerste lid, dat alle landsdienaren in dienst van de Nederlandse Antillen blijven, d.w.z. dat zij niet tegen hun zin door de Overheid van de Nederlandse Antillen aan de Overheid van een eilandgebied kunnen worden overgedragen zoals met de goederen geschiedt. (Terecht werd in het eindverslag betreffende het ontwerp-Overdrachtslandsverordening Burgerlijke Stand en Bevolkingsregisters tegen een dergelijke overdracht stelling genomen. Doch de Landsregering verklaarde de landsdienaren slechts ter beschikking te hebben gesteld.) Evenmin kunnen zij uitsluitend in verband met de overdracht uit 's lands dienst worden ontslagen, zonder dat zij zekerheid hebben bij een eilandgebied te worden aangesteld. Dit eerste lid houdt echter niet in dat de landsdienaren in dienst van de Nederlandse Antillen *moeten* blijven; zij kunnen (zie lid 3 eerste zin) in dienst van een eilandgebied worden benoemd en wel met overeenkomstige toepassing van de voor landsdienaren geldende regelingen, zolang het eilandgebied nog geen eigen ambtenarenregelingen heeft getroffen (zie lid 3, tweede en derde zin). Alleen als de benoemde deze benoeming aanvaardt, kan hij uit 's lands dienst worden ontslagen.

ad. 2.

Het zou voor de bestuurscolleges van de eilandgebieden het meest aantrekkelijk zijn, indien zij volkomen vrij waren al het benodigde personeel zelf uit te kiezen al dan niet uit het corps landsdienaren, en als de benoemden hun benoeming zouden aanvaarden. Een dergelijke vrijheid van beweging is echter voorshands uitgesloten en dat de benoemden hun benoeming allen zouden aanvaarden, is niet te verwachten. De vrijheid van beweging is voorshands uitgesloten, omdat rekening dient gehouden te worden met de belangen van de landsdienaren onder 1. aangegeven; met de belangen van de Nederlandse Antillen en met de belangen van de overige eilandgebieden.

Het belang van de Nederlandse Antillen zou bepaald geschaad worden, indien het centraal gezag na overdracht van alle daarvoor in aanmerking komende diensten, voor de resterende centrale taak niet meer over voldoende bekwame krachten zou kunnen beschikken. Evenzeer indien zij na overdracht van die diensten een veel groter ambtenarencorps zou overhouden ten gevolge van het feit, dat de eilandgebieden hun personeel van buiten hadden betrokken.

De overige eilandgebieden zouden gedupeerd zijn als enkele eilandgebieden beslag zouden leggen op de beste ambtenaren en daardoor geen geschikte en ervaren krachten voor de overige eilandgebieden meer beschikbaar zouden zijn. De kleinere eilandgebieden zullen moeilijker personeel kunnen aantrekken. Het zal wellicht nodig zijn zorg te dragen, dat of uit een corps van landsdienaren of uit de eilandsambtenaren van Curaçao en Aruba, periodiek ambtenaren ter beschikking worden gesteld voor de kleinere gebiedsdelen. Mede op grond van deze overwegingen is in het eerste en tweede lid van Overgangsbepaling VI bepaald, dat de landsdienaren in 's lands dienst blijven, en ter beschikking van de eilandgebieden kunnen worden gesteld. Aan deze regeling zijn grote voordelen verbonden: de ambtenaren worden niet gedwongen in dienst van een andere Overheid over te gaan. De eilandgebieden kunnen aanstelling van eigen personeel uitstellen totdat zij duidelijk kunnen overzien aan hoeveel en aan welk personeel zij behoefte hebben. Wellicht kunnen zij dat pas overzien, als alle voor overdracht in aanmerking komende diensten zijn overgedragen. Het is n.l. zeer wel mogelijk, dat door een andere groepering van onderdelen (b.v. samentrekking van technische diensten of van administratieve afdelingen) de formaties van het eiland zullen verschillen van die van het land. Ook voor het land is het op grond van dezelfde overwegingen vermoedelijk pas in een later stadium mogelijk te bepalen aan hoeveel en aan welk personeel het behoefte zal hebben. Intussen is het een eilandbestuur niet verboden van de aanvang af reeds te trachten eigen personeel aan te stellen en dit personeel van elders te betrekken, indien in 's lands dienst geen personen aanwezig zijn van de kwaliteiten die het eilandsbestuur nodig acht. Is dergelijk personeel wel aanwezig, dan dient dit voor te gaan en is het eilandgebied gehouden de hun ter beschikking gestelde personen te aanvaarden (2e zin van het 2e lid).

Om het belang van de ambtenaren en van de Nederlandse Antillen veilig te stellen is overleg van het Eilandsbestuur met de Landsregering vereist, zowel voor de terbeschikkingstelling van landspersoneel als omtrent het voornemen tot benoeming van eigen personeel over te gaan.

Het ter beschikking gestelde personeel komt ten laste van het eilandgebied en staat gedurende de ter beschikkingstelling geheel onder het gezag van de bevoegde eilandsorganen. Met inachtneming van de voor landsdienaren geldende voorwaarden komt de ter beschikking gestelde de bevordering toe, welke uit de formatie van het eiland voortvloeit. Dit staat vanzelfsprekend niet ter beoordeling van de centrale Regering.

Niettemin is het duidelijk, dat ingeval van bevordering overleg met de Landsregering gewenst is. Indien de bevordering een noodzakelijk uitvloeisel is van de door de centrale Overheid tot stand gebrachte regeling van de rechtstoestand van de ambtenaren (Eilandenregeling art. 2 E, sub 5) dient er zorg voor gedragen te worden dat aan die regeling de hand wordt gehouden: b.v. ten aanzien van toekenning van periodieke verhoging. Voor zover bepaald is, dat een dergelijke verhoging afhankelijk wordt gesteld van voldoende plichtsbetrachting en werkprestatie komt de beoordeling daarvan aan het Eilandbestuur toe. Toekenning van een hogere rang aan een ter beschikking gestelde zou het Eilandsbestuur niet kunnen worden opgedrongen op grond

van de overweging, dat een landsdienaar, die vroeger op een ranglijst lager stond, elders bevordering heeft genoten en evenmin kan een Eilandsbestuur gedwongen worden niet tot bevordering over te gaan of een ambtenaar van elders te nemen, omdat andere ambtenaren zich gepasseerd zouden voelen. Indien het Eilandsbestuur wel daartoe zou kunnen worden gedwongen zou dit veel eerder de betrokken ambtenaar ertoe brengen in eilandsdienst over te gaan.

Bij beëindiging van de ter beschikkingstelling is echter de Landsregering niet verplicht de ambtenaar terug te nemen in de rang, die hij in het eilandgebied bereikt heeft. Hij krijgt dan de positie die hij zou hebben verkregen, indien hij in 's lands dienst was gebleven.

Indien de Landsregering over een ter beschikking gestelde ambtenaar wenst te beschikken voor een plaatsing elders kan dit niet anders geschieden dan in overleg met het betrokken Eilandsbestuur.

Het instituut van de ter beschikkingstelling is aantrekkelijk:

— voor die ambtenaren, die aarzelen in eilandsdienst over te gaan. Zij kunnen steun zoeken indien zij menen, dat zij in hun rechtspositie worden geschaad (regeling ambtenarenrechtspraak) en zij hebben de zekerheid na beëindiging van de ter beschikkingstelling weer onder het gezag van de Landsregering te komen. (Aldus ook de toelichting op artikel 2 van de Overgangsregeling rechtspositie personeel.)

— voor het Eilandbestuur omdat het met inachtneming van de Antillaanse regeling van de rechtstoestand van ambtenaren volledig gezag uitoefent over de ter beschikking gestelde ambtenaar.

— voor de Landsregering, omdat zij de mogelijkheid heeft de ter beschikking gestelde landsdienaren wederom aan zich te trekken als de dienst dit vordert.

Tenslotte kan het voorkomen, dat personeel van 's lands dienst tevens werkzaam kan zijn voor een eilandgebied. De voorwaarden voor dergelijke incidentele werkzaamheden worden bij landsbesluit geregeld (4e lid).

Een diepgaand meningsverschil trad aan de dag bij de Overdrachtslandsverordening lager onderwijs over de vraag of aan de zelfstandigheid van het eilandgebied tekort wordt gedaan, indien de centrale Regering corrigerende bevoegdheid wordt toegekend met betrekking tot de salarisregeling van het door dit Eilandsbestuur te benoemen onderwijzend personeel.

Daarbij komt artikel 2 onder E 5 in het geding, waarin bepaald wordt, dat niet tot de zorg van een eilandgebied behoort: de regeling van de rechtstoestand van ambtenaren alsmede van hun pensioenaanspraken. Wat onder de „rechtstoestand" is te verstaan, is nergens omschreven. Het is niet aan te nemen, dat daarbij gedacht is aan het gehele complex van de in het ambtenarenrecht bestaande algemeen verbindende voorschriften, o.m. de salarisregeling omvattende; dan zou er immers geen aanleiding hebben bestaan om de pensioenaanspraken afzonder-

lijk te noemen, noch ook in artikel 60 te bepalen, dat het bestuurscollege de bezoldiging der eilandsambtenaren vaststelt. Neen, behalve in dit laatste artikel, blijkt uit de tweede en derde zin van het derde lid van Overgangsbepaling VI, dat ook het eilandgebied terzake regelingen mag treffen, waarbij het ten aanzien van de diensttijd gebonden is aan de desbetreffende landsregeling.

Men mag derhalve uit de bepaling van artikel 2, onder E 5 niet de conclusie trekken, dat de vaststelling van de salarisregelingen aan de eilandgebieden is onttrokken en artikel 60 alleen de beperkte bevoegdheid geeft de individuele salarissen vast te stellen overeenkomstig de door het land te stellen regels. Doch evenmin mag uit die bepaling j°. artikel 60 worden geconcludeerd, dat het land generlei bemoeienis mag hebben met de salariëring van eilandsambtenaren.

De bepaling van artikel 2, onder E 5 toch heeft als prïmair doel de ambtenaren waarborgen voor de zekerheid van hun positie te verschaffen. In de tweede plaats echter om de Landsregering de gelegenheid te geven invloed uit te oefenen in 's lands belang b.v., om te voorkomen, dat de eilandgebieden tegen elkaar gaan opbieden en elkaars ambtenaren trachten weg te lokken. Vooral ook om te zorgen, dat de kleine eilandgebieden niet in het gedrang komen. De afgelegen en kleine eilanden zullen de dupe worden als niet gezorgd wordt voor roulering van de ambtenaren of tijdelijke detachering van Arubaanse of Curaçaose ambtenaren. Het keren van deze zeer ernstige dreiging kan niet aan Aruba en Curaçao worden overgelaten. De Landsregering zal — in onderling overleg — een bevredigende oplossing moeten zoeken. Het instituut van ter beschikkingstelling van Antillaanse ambtenaren leent zich daartoe bij uitstek; doch het is niet de enig denkbare werkwijze. Indien wordt overgegaan tot benoeming van onderwijzers-eilandsdienaren, noodzaakt de bij de wet (artikel 174 Landsregeling) aan de Landsregering opgedragen zorg voor het onderwijs haar om de krachtens artikel 60 Eilandenregeling geslagen besluiten van het bestuurscollege zonodig te corrigeren.

Het belang van het onderwijs brengt bepaaldelijk mee, dat de Landsregering zekere regelende, toezichthoudende en corrigerende bevoegdheden behoudt, afgezien van het uitzonderlijk te hanteren hoger toezicht geregeld in het zesde Hoofdstuk van de Eilandenregeling. Bij de overdracht van onderwijs zijn nu eenmaal andere factoren in het geding dan bij openbare werken

en drinkwatervoorziening. In de praktijk zal wel blijken of de getroffen regeling ongewijzigd kan worden gehandhaafd en in hoeverre de in de Statenvergadering van 1 April 1953 op zo hoog peil gevoerde beschouwingen steekhoudend zijn.

Uit de verschillende bepalingen in de Eilandenregeling, waarin over ambtenaren sprake is, zal men kunnen opmerken, dat de eilandorganen zo groot mogelijke zelfstandigheid wordt gegeven, doch daarnaast staat de alles beheersende eis, dat het algemeen belang niet mag worden geschaad. Dit is de betekenis van de regeling van de rechtspositie van ambtenaren bij landsverordening. Men is voor de uitleg van het woord „rechtspositie" niet gebonden aan enigerlei interpretatie van dat woord vroeger of waar ook gegeven, doch houde de bovenaangegeven tweeledige strekking van de bepaling voor ogen, n.l. enerzijds waarborgen van een rechtvaardige behandeling van de ambtenaren, anderzijds voorkomen dat het algemeen belang wordt geschaad door te grote zelfstandigheid der eilandgebieden. De landsverordening beperke zich tot deze twee doeleinden en late de eilandorganen overigens de allergrootste vrijheid.

Dat de Landsregering zich bij het bepalen van haar standpunt niet liet leiden door machtsbegeerte, blijkt wel uit haar in de Memorie van Toelichting aan de Eilandsbesturen gegeven suggestie op grond van artikel 118, derde lid van de Landsregeling tot een gemeenschappelijke bezoldigingsregeling voor het onderwijzend personeel te komen. „Een gemeenschappelijke regeling behoeft niet steeds een voor alle eilandgebieden gelijke regeling te zijn". Wel zodanig „dat èn het onderwijspeil èn de vereiste samenhang in de onderwijsorganisatie in de Nederlandse Antillen worden gewaarborgd".

Bij het bespreken van deze drie hoofdpunten meen ik het te kunnen laten. Bonaire en de Bovenwindse eilanden kwamen in dit artikel niet ter sprake. Zij hebben hun eigen moeilijkheden, mede omdat zij financiëel afhankelijk zijn. Voor Bonaire was reeds de vraag actueel, of en zo ja, op welke wijze regels dienen te worden gesteld, welke waarborgen, dat het bestuursapparaat van het eilandgebied normaal kan functioneren en de nodige voorzieningen kan treffen (artike 110, derde lid Eilandenregeling). De ervaring is nog van te korte duur om deze vragen te kunnen beantwoorden.

Zeker zal ik niet trachten de meermalen geuite critiek op de Eilandenregeling in het algemeen te weerleggen. De regeling

heeft de voor- en nadelen aan een een compromis verbonden. Zij zou Arubaanse wensen onvoldoende bevredigen; volgens anderen veel te ver gaan: „De gevolgen zijn desastreus", „onhanteerbaar onder de huidige omstandigheden en remmend voor een behoorlijke gezaguitoefening", „een kwade zaak nog een klein beetje opvijzelen" dergelijke kwalificaties zijn met vele anderen te vermeerderen. De critici dienen echter niet enkele lichtpunten over het hoofd te zien. Het meervoudige huishouden brengt hogere kosten mee, doch kan ook bezuinigingen opleveren, we denken aan de pasanggrahan, de efficiënter contrôle, de reorganisatie bij enkele diensten waar reeds jaren lang reorganisatie dringend nodig was (b.v. Landbouw), samenvoeging van werkplaatsen, de te verwachten intensieve bestrijding van de achterstand bij de inningen van belastingen en huishuren.

Bovendien mag niet vergeten worden hoezeer de spanningen tussen de eilanden zouden zijn toegenomen als de zelfstandigheid niet was verleend, hoe de eilanden tegen elkaar zouden zijn blijven opbieden en wat een geldverspilling dit in het verleden heeft tengevolge gehad (de havens!). Het kwaad dat door de Eilandenregeling wordt voorkomen is een belangrijke factor bij het opmaken van de definitieve balans. — Daartoe is, zoals in het begin van deze beschouwing gezegd, de tijd echter nog niet gekomen.

Summary

Provisional survey of the execution of the Island settlements of the Netherlands Antilles

The above article deals with three subjects about which there appeared to be disagreement in the execution of the Islands Settlement of the Netherlands Antilles, namely:

A. The assignment of the task.
B. The separation of taxation areas.
C. Policy of Personnel.

A. With respect to the assignment of task, it was argued that subjects such as have been expressly reserved in article 2 of the Islands Settlement for the central administration, must not be conferred before the Islands Settlement has been modified to that effect.

An alteration of the Islands Settlement should also precede if the limitatively enumerated sources of the Country should be extended by a new revenue of taxation or by another source to be assigned to the island territory.

The question is different with regard to matters to be granted in case a settlement for the Islands is reached, when on further consideration it would be evident that the public interest is served in not transferring them. It would then be unreasonable and against the public interest to insist upon maintaining the text of the Islands Settlement. Rather it is reasonable, once the entire period of assignment is considered as being ended, for instance at the end of 1954, to adapt the Islands Settlement to that which in practice has proved to be advisable.

B. In settling the islands question one started from the principle that the country should have as many sources of revenue as to enable her to meet all expenditure ensueing from the central administration. On account of the fact that the range of the central task could not be overlooked at the time of the final settlement and in the meantime the country might be burdened with new obligations, and but insufficient data were available for a correct estimation of the central revenue, it is probable that some alteration will have to be made in the limitatively enumerated avenues of the country's income.

As a *secondary* solution the Islands Settlement provides that Aruba and Curaçao, under a given formula, shall contribute towards covering a deficiency, if any, of the public treasury. Whether the given formula is reasonable is subject to further consideration.

C. The policy to be pursued regarding the personnel, should consider the destiny of the civil servant in pay of the government on the one hand, and the supply of personnel to the Island territories on the other. On the ground of these manifold and often contradictory interests, the island territories cannot be given an entirely free hand, but the central Government will maintain some control of the legal status and right of interference with the appointment and scale of salary of the staff. It is quite likely that the institute for the disposal of personnel will not only be useful during a transitional period, but also afterwards, notably for the good of the small island territories.

EEN WELVAARTSPLAN VOOR SURINAME IN 1770
voorgesteld door Gouverneur Jan Nepveu

door

FRED. OUDSCHANS DENTZ

Een welvaartsplan voor Suriname is niet nieuw. Reeds in de 18de eeuw stelde gouverneur JAN NEPVEU zulk een plan op, nl. in 1770. Hij was een man die de Kolonie grondig kende. In de 45 jaren welke hij in dienst van de Sociëteit was geweest klom hij op van klerk tot gouverneur. Hij leefde in een tijd, toen men grote activiteit ontplooide in de bestrijding der weglopers (marrons). Van het „korps vrynegers" (1771) was hij de stichter alsmede van het „korps jagers" (1772).

Zijn plan was het district Saramacca tot grote bloei te brengen door de aanleg van talrijke suikerplantages. Als een goed administrateur maakte hij een nauwkeurige becijfering voor de aanleg van een suikerstaat, welke in het derde jaar van aanleg winst zou kunnen opleveren.

Zijn gedachten gingen uit naar de stad Amsterdam, die wel een 10- tot 12tal van deze suikerplantages zou kunnen aanleggen, waarvoor genoeg goed land voorhanden was. Voor de bewoners van het vaderland zou zijn project grote welvaart kunnen brengen.

Maar tevens gingen zijn gedachten uit naar de veiligheid van dergelijke plantages. De aanleg van het cordonpad dient dan voortgezet te worden en „alles ingeslooten te worden, waardoor ook al de Rest vande colonie zoo verre die nu buyten 't cordon is, in zeekerheid zou gebragt zyn."

Reeds had NEPVEU ter beveiliging van de plantages en van de residentie van de Gouverneur voorgesteld de hoofdplaats van de kolonie te verplaatsen, maar van dit evacuatieplan is niets gekomen (zie *Tijdschr. Ned. Aardr. Gen. 64*, 1947, p. 235).

Wat het district Saramacca aangaat werd door toedoen van gouverneur-generaal DE FRIDERICI, in het laatst van de 18de eeuw, de aanleg van plantages ter hand genomen. Post Groningen ontving zijn naam van gouverneur-generaal WICHERS in 1790, naar zijn geboorteplaats.

Het welvaartsplan van NEPVEU volgt hieronder. Wij vonden dit in de stukken afkomstig van JAN NEPVEU, door dr J. DE HULLU geïnventariseerd (Algemeen Rijksarchief, no. 22, I stuk).

Propositiën ter Etablisseeringe van Plantagien aan de rivier Sarameca behoorende tot de Colonie van Suriname op de vaste kust van Guiane in West-Indien. Ao 1770 is de voorsz. Rivier van Sarameca opgenoomen door den Capt. der Artillery & Inspecteur van Straaten en den Capt.

Ingenieur Hurter die van de schoone gelegenheid en heerlyke Landeryen aan dezelve leggende hebben verslag gedaan Ao 1771 overgesonden, dog de mond van dezelve Rivier is ondiep en gevaarlyk voor scheepen en vaartuygen; weshalven geprojecteerd was een doorsnijding of ten minsten een weg te doen maaken van daar na Paramaribo, daardoor men omtrends 5–6 uuren alles aan Paramaribo zou kunnen transporteeren. Dit werk zoude zeer voordeelig voor 't vaderland weezen, vermits aldaar goede zuyker Landen gevonden worden; bekent zynde dat de cultuure van Zuyker in die Colonie zeer is vermindert, door de meerder aanbrenginge van coffy, Catoen etc. weshalven die Landen zouden kunnen uytgegeeven worden, mits op dezelve zuyker Plantagien zoude worden aangelegt, alleenlyk met consent om zooverre de Landeryen daartoe voordeeliger mogten zyn, *teffens daarby* ook andere Producten te moogen cultiveeren.

De gem^{e} Colonie die reets voorheen 28 a 30 Duysend oxhoofden zuyker heeft geleeverd, geeft thans 17 a 20 duysend oxhoofden 't welk op verre na, en moogelyk wel het tiende gedeelte niet uytmaakt van de zuyker die in de Vereenigde Provincien geconsumeerd word, soveel uit de Oost Indien aangebragt er onder begreepen. Weshalve men continuulyk van de andere Natien (die sig voorsigtiglyk meerder, en wel doorgaants in de West Indien principalyk op dat Product hebben toegelegt) 't mancqueerende moet trekken en betaalen soodat de voordeelen die men van de Etablisseeringe van eenige zuyker Plantagien, wyl men daartoe nog bekwaam Land voorhanden heeft, considerabel zoude zyn voor de Balance van Commertie, voor de Navigatie, voor de meerdere Vertiering en Emplooy van Menschen in den Vaderlande en teffens voor die geene die in zoodanige onderneeminge zouden willen participeeren. Ten welken eynde men by afzonderlyke, en by compagnieschappelyke onderneemingen, zodanige zuyker Plantagien zoude kunnen formeeren en etablisseeren, waartoe in vier jaaren noodig zou weezen 't Fournissement van cca ƒ 90.000 a ƒ 100.000. In den beginne zoude men dienen zooveel moogelyk eenige oude 't werk gewoone slaaven aan te koopen of te huren by de nieuw aan te brengene of aan te koopene.

De Particuliere of de Compagnieschappen zouden kunnen scheepen uytrusten om de noodige slaaven van de kust van Guinea te haalen en derwaarts aan te brengen, dog niet eer voor dat' er slaave kost geplant is, dat wel zou kunnen gesteld worden. $1^{1}/_{2}$ jaar na de eerste Boschvelling begonnen zou zyn. Insgelyks zou een scheepje kunnen gezonden worden om muyl Eesels van de kust van Barbaryen of elders daar se goed vallen te gaan haalen en derwaarts transporteeren. Zynde ondervonden dat de muyl Eesels sig vry beeter houden als Paarden.

Van zodanige Plantagie, die in den beginne niet anders dan met een Beeste werk kan, immers dient gemaakt te worden, zou men 't 5de of 6de jaar 200 en vervolgens 250 oxhoofden Zuyker kunnen maaken, mits de magt geduurende die jaaren jaarlyks boven de afgestorvene 8 a 10 slaaven worden vermeerdert, 't welk bereekend word als volgt:

Staande vooraf te noteeren, dat de plaats daar het na te meldene cordon zou sluyten een water gety, dat is ruym 8 uuren opvaarens van de mond legt, en dus de Landeryen aldaar onder de middellanden te sorteeren zyn, tot omtrend 2 a 3 uur hooger, als wanneer men het

voor hoog Land kan reekenen alwaar 't noodige Bouwhout gevonden word. Voor een stuk Land groot 1000 akkers zoude tot het maaken van 't cordon gefourneerd of betaald worden: *f* 8.000.—

Voor 't maaken van de Beeste moolen, het kookhuys en keetelwerk en wat daar toe behoord, Slaave Huuzen tot het bewerken, uytsleepe, transporteeren van hout en matterialen daar onder begreepen . . . . - 12.000.—

N.B. behoeft zoo zwaar niet te weesen als hier ordinair gemaakt is vooral 't kookhuys

Woonhuys en verdere gebouwen alles op blokken . . . - 3.500.—
75 slaaven: 40 mans en 35 wyven a *f* 450 . . . . . . - 33.750.—
30 muyl Eesels a f 400 . . . . - 12.000.—
gereedschappen, vaartuigen en extra kosten . . . . . . - 3.750.—

f 73.000.—

Hier komt by geduurende 3 jaaren dat'er niets gemaakt word, de kosten zoo van slaave kost, Directeurs, en andere Bedienden haar loon en kost, Landslasten *f* 4000 's jaars is - 12.000.—

Ter supleering der slaaven en die sterven de eerste drie jaaren 10 stuks 's jaars . . . . - 13.500.—

f 98.500.—

welke somma grootendeels 't eerste en tweede jaar zoude dienen gefourneerd te worden, na maate daarvan emplooy gemaakt word.

Zoo de zaake wel beleyt en voortgeset worden, zou men kunnen stellen dat het 3de jaar nadat begonnen is, 50 a 60 oxhoofden zuyker kan worden gemaakt, 't 4de jaar 100, 't 5de jaar 150, 't 6de jaar 200 a 250 oxhoofden die thans buyten de malassie en dram *f* 100 à 120 't oxhoofd rendeeren vry geld, dog die men egter met de malassie en Dram, maar op *f* 100 Holl. 't oxhoofd moet stellen.

De 50 oxhoofden Revenuen van 't 3de jaar en de 100 van 't 4de jaar kunnen voor de Interessen en extra kosten die gesteld worden, als meede voor aankoop van de noodige slaaven zoo voor de afgestorvene als voor die noodig zullen zyn tot de vermeerderd wordende Cultuure gesteld worden, waarna de ordinaire sterfte, buyten extra ongelukken kan gesteld worden op 5 a 6 P.C. en dus de kosten op 6 à 7000 's jaars.

Dus het 5de jaar 150 oxhoofden . . . . *f* 15.000.—
af voor onkosten, etc. hiervoor gemeld . . . . . . - 7.000.—

rest *f* 8.000.—

't 6de jaar 200 oxhoofden . . . . *f* 20.000.—
af idem . . . . - 7.000.—

rest *f* 13.000.—

Men zou wel moge onderstellen, dat met op gem.e fournissementen wel (namaate 't land rendeerd) 250 ja zelfs 300 oxhoofden Zuyker zoude kunnen gemaakt worde, dog om zeeker te gaan zal best weese het by de bovenstaande calculatie te laate. En dan nog, gesteld dat de Zuyker weeder op *f* 60 a *f* 65 't oxhoofd dat is met de malassie en Dram op *f* 80 a 85 daalde, zou 't nog circa *f* 10.000 vry geld opleeveren, dat

eevenswel nog 12 a 13 p.c. intrest jaarlyks zou opbrengen, zoodat, al gesteld dat' er nog meerder daaling of eenig swaarder verlies van slaaven voorviel, zou men egter nog wel op tenminste 8 p.c. kunnen reekenen.

En zoo de Landeryen (gelyk verseekert word) boven 3 oxhoofden per Akker door malkander rendeeren, zou dikwyls met deselve magt 250 en zelfs tot 300 oxhoofden zuyker kunnen gemaakt worden. Om dit te animeeren zou de stadt Amsterdam mogelyk 10 a 12 zulke Plantagien kunnen aanleggen of, dat wel zoo voordeelig is, 6 dubbelde egter op differente plaatsen omdat de Landeryen zeer differeerende vallen.

Deeze Beestewerken kunnen zoo aangelegt worden, dat die in egaal land, dat is daar geen hinderlyke heuvelen of Bergen op zyn, door de tyd ligtelyk tot waterwerken kunnen verandert worden met de Trensen tot aan de moolen ter transporteeringe van 't Riet zoo te maaken, dat die door vergrooting ligtelyk tot een waterwerk kunnen dienen.

Voorts zouden meer zulke Compagnieschappen kunnen gemaakt worden, 't zy grooter of klijnder, tot de concurentie van 80 à 100 Plantagien enkelde of dubbelde na advenant. De rest boven zoo verre al te Bergagtig zal voor Houtgronden kunnen dienen, om die boven 't Cordon leggen derwaarts te verplaatsen enz. Dog om daar zeeker te kunnen werken, weesen en blyven zal het cordon volgens 't overgesondene Project dienen vervolgt en alles ingeslooten te worden, waardoor ook al de Rest vande colonie zoo verre die nu buyten 't cordon is, in zeekerheid zou gebragt zyn, waartoe de kosten op 1 Millioen gereekent worden tot het maaken, 20 à 30. Duysend gulden tot jaarlyks onderhoud, en 1000 Man meerder ter besetting, waartoe in alles circa 220 a 230 Duysend guldens 's jaars zoude noodig zyn; Dog hierdoor zoude deeze zoo kostelyke Colonie met die voordeelige vermeerdering op alle wyze zeeker en bevyligt kunnen geacht worden, zelfs teegen alle vyanden.

BESPREKINGEN

Papieren huizen. Een Curaçaose episode uit een gewoon mensenleven, door BEN VAN GREVENBROEK. De Boekerij, Baarn, z.j. (1953), 208 blz. (geb. *f* 6.90).

Als een vreemdeling schrijft over het land, waarheen hij gekomen is, dan is dit in meer of mindere mate een cultuurhistorisch document; naar twee zijden: vanuit het milieu vanwaar hij komt beziet hij scherp de verschillen die het nieuwe land heeft met het land van zijn herkomst, maar anderzijds leest het vreemde land de geestesgesteldheid van het milieu waaruit de auteur komt.

De vreemdeling kan schrijven: gewild anekdotisch, waarbij de lezer — al naar hij is — ginnegapt, meesmuilt, lacht of kwaad is, of hij kan zó schrijven dat men zegt „ja, zo is het precies" of tenslotte zó dat men opziende van het boek getroffen ná-denkt.

De laatste wijze van beschrijven is nog in geen boek van vreemdelingen op Curaçao bereikt; de schrijver van *Papieren huizen* heeft dit ook niet bedoeld: de ondertitel zegt duidelijk „uit een gewoon mensenleven".

Er zijn veel geschriften geschreven van uit het oogpunt van een gewoon mens, ook van Hollandse gewone mensen, waarin op min of meer gelukkige wijze de gewoonheid is voor ogen gesteld. Misschien is in dit boek de gewoonheid te summier gegeven, om te beginnen door het gegeven van de werkkring van den held (amanuensis), misschien ook niet helemaal; in ieder geval hebben uitgever en schrijver gewild dat door het résumé op de omslag duidelijk uitkwam dat de indrukken van „een eenvoudige jongen" niet zijn die van den schrijver: leraar, journalist, regisseur, oprichter van de Volksuniversiteit, litterair radio-spreker en bestuurslid van het „Cultureel Centrum Curaçao". En dit is al dadelijk het verwarrende, dat men juist niet het verschil van de geestesgesteldheid van den held met die van den auteur beseft.

Misschien zou getuigen van de gewoonheid van deze ziel, dat alles om te beginnen anekdotisch wordt verteld; het is wel niet veel meer dan dat de held alles „gek" vindt en de auteur zich dus ontslagen acht verder op een en ander in te gaan.

Cultuur-historische bijzonderheden als houding van werkende eenvoudige inheemse bevolking, van Spaans-Zuidamerikaanse fatsoensnormen van welvarende Curaçaose families, het toenemen van het contact van deze met niet-Curaçaoenaars, het verschijnsel dat de oude Curaçaose zakenlieden oog hebben voor de kwaliteiten van vreemde werkkrachten zonder te letten op het milieu waaruit deze spruiten, de moeilijkheden van de Curaçaose jeugd die zich tussen twee werelden gesteld ziet, de invloed van de tropen op het zinneleven, de gemengde bevolking, de politiek, de historie ... het is alles anekdotisch verteld en meer niet.

Voor wie later ingrijpender over Curaçao van dit tijdstip zou willen schrijven is het natuurlijk wel van belang.

Het boek laat zich vlot lezen, de opmerkingsgave van den auteur en het vermogen het opgemerkte kort en typisch weer te geven is bewonderenswaardig. Wel laat de schrijver zich een enkele keer verleiden slechts voor insiders te schrijven: de typering van de leraren is kostelijk ... voor wie hen kent.

Geheel buiten het kader van het boek valt het hoofdstuk over het smokkelwezen Curaçao-Venezuela. Het is niet meer van uit het oogpunt van een eenvoudige jongen gezien beschreven; het zou, uitgewerkt, een zeer interessant boek kunnen worden, de verteltrant van den schrijver staat er borg voor dat het behalve cultuur-historisch ook adembenemend zou kunnen zijn. Nu heeft het twee fouten, dat het niet behoort bij de waarnemingen van een dood-gewoon mens en dat ook dit – hoewel niet in zo sterke mate als het overige – anekdotisch beschreven is.

Dit boek heeft veel stof doen opwaaien, het heeft de aandacht getrokken van heel Curaçao, maar het is misschien goed te weten dat het dit ook in Nederland in een enkel opzicht gedaan heeft; in het tijdschrift *Bibliotheekleven* (Nov. '53) komt het volgende citaat voor, met verontwaardigd op- en naschrift: ,,Jan Dieppe ... stapte ... door de Hilversumse straten naar de leeszaal, een toevlucht voor werklozen, besluitelozen en energielozen. Hij neusde wat in krantjes ... Hij keek eens naar de benen van een assistentje en toen hoger. Verder dan gewoon stom kijken kwam hij niet, want een reeks van vette letters trok zijn dwalende blik ... Haastig vergat hij het assistentje, compleet met benen en half geziene rest, greep het blaadje ... Hij keek heel even of het assistentje niet keek ... Snel pikte hij 't hele blaadje in ... en ... verliet de leeszaal". Dit verkorte citaat is wel een goede typering van deze eenvoudige jongen over wien dit boek gaat, zijn gedragingen en zijn visie op het Curaçaose leven.

E. F.-N.

Gedenkboek Landswatervoorziening in de Nederlandse Antillen 1 Januari 1928 — 1 Januari 1953. Uitgave van de Landswatervoorzieningsdienst Curaçao, vervaardigd door Verenigde Drukkerijen Planeta, Haarlem, Sept. 1952, 96 blz. 23 × 29 cm, 60 foto's, 6 grafieken en 4 kaartjes, titelplaat gekleurd, stijve band.

Het is duidelijk dat men niet heeft getracht van dit *Gedenkboek* veel meer te maken dan een fraai plaatwerk. Laat dus een ieder, die deze gelegenheid graag had zien aangegrepen om te komen tot een min of meer uitvoerig, wetenschappelijk verantwoord overzicht van de geschiedenis der watervoorziening van de Nederlandse Antillen, zijn teleurstelling onderdrukken en hun, die aan het uitgeven van dit prachtige gelegenheidsdrukwerk hun krachten hebben gegeven, de lof niet onthouden welke hun toekomt.

De tekst heeft slechts een omvang van 19 bladz.; literatuur wordt niet genoemd. De foto's zijn heel mooi, de grafieken uitstekend, de

kaartjes onbevredigend. Het geheel is zeer luxueus uitgevoerd op zwaar papier (het boek weegt 1 kilogram!). Het is een fraaie aanwinst voor Uw boekenkast, en een feestelijk aandenken aan het vele werk, dat door de LWD in zijn 25-jarig leven „in het zweet zijns aanschijns" is verricht.

P. W. H.

Saba, Sint Eustatius en *Sint Maarten* in deel *16* van de *Winkler Prins Encyclopaedie*, 6e druk, 1953, p. 298, 644 en 649.

Encyclopaedieën bieden gewoonlijk belangwekkende inlichtingen over onderwerpen die voor de lezer op onbekend terrein liggen, maar als men een trefwoord opslaat over een zaak, waarvan men reeds allerlei afweet volgt vaak teleurstelling.

Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten, deze verre plekjes van ons Koninkrijk in Amerika, worden in de nieuwe *Winkler Prins* op een wel zeer slordige wijze aan het Nederlandse volk bekend gemaakt. De ongesigneerde bijdragen beslaan tezamen $1^1/_2$ kolom (exclusief het stuk over de geschiedenis) en bevatten liefst 43 fouten.

Het is vermoedelijk verspilde energie om in deze wegen tot verbetering aan te wijzen die elke ingewijde duidelijk zijn.

G. J. KRUIJER

Bouwsteentjes

Nederlandsch Koloniaal Centraalblad. Maandelijks overzicht betreffende de literatuur van Nederlandsch Oost- en West-Indië, hoofdzakelijk op het gebied der ethnologische, biologische en geologische wetenschappen. In vereeniging met J. G. BOERLAGE, G. A. F. MOLENGRAAFF, MAX WEBER, A. WICHMANN, geredigeerd door C. M. PLEYTE WZN. Uitgave van E. J. Brill, te Leiden. — 1ste Jaargang 1894–1895, 135 blz.

In dit tijdschrift, dat het — niettegenstaande zijn deskundige medewerkers en de keurige verzorging — niet langer dan één jaar uithield, wordt geen enkele publicatie genoemd welke zich in het bijzonder met Nederlandsch *West-* Indië bezig houdt. Slechts op één enkele bladzijde (p. 20) wordt de lezer even aan het bestaan van Suriname herinnerd.

P.W.H.

BIBLIOGRAFIE

ARTICLES

(20)

Continued from *W. I. Gids 33*, 1952, p. 251–268. – In this incomplete bibliography an English translation of the title is often added to those items which are of more than local interest. – Publications not seen by the author of this list are indicated with an asterisk: *

Aan de Alexander Gogelweg in Den Haag staat het Suriname Huis. *Tijd* 15 Oct. 1953, *345* p. 2, *346* p. 2; 6 figg.

ABBENHUIS, FR. M. F.: De requesten van Pater Stöppel en Prefect Wennekers in 1817 en 1819. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 38–50. (Summary)
The petitions of Father Stöppel and Prefect Wennekers in 1816 and 1817.

D'AUDRETSCH, F. C.: Recente waterboringen in Suriname. *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr) p. 237–248, 2 figg. (Summary)
Recent waterborings in Surinam.

AMMERS, A. A. VAN: Mogelijkheden tot behoud van ons stadskarakter. *Beurs* 13 Nov. 1952, p. 2.

Aruba in 1952. *Beurs* 2 Jan. 1953, p. 7.

BAKKER, J. P. & KIEL, H. & MÜLLER, H. J.: Bauxite and sedimentation phases in the northern part of Surinam (Netherlands Guiana). *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr) p. 215–226, 7 figg.

Bestrijding van gele koortsmuskieten zo goed als van generlei waarde gebleken. *Beurs* 24 Sept. 1953, p. 1, 8.

BEUKERING, J. A. VAN: De ontwikkeling van de landbouw. *Eswin Orgaan 19*, Maart 1953, p. 21–28.
The development of Surinam agriculture.

BEUKERING, J. A. VAN: Types of farming. *Car. Econ. Rev. 4*, Dec. 1952, *1/2* p. 140–163.
Historical development of Agriculture in Surinam, and possible future of farming systems.

BIERLING, J. J.: Het bauxietbedrijf der N.V. Billiton Maatschappij te Onverdacht Suriname. *Geol Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr) p. 168–175, 8 figg.

BLEYS, C.: Enkele aantekeningen over Surinaamse ferrietkappen en hun waterafvoer. *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr) p. 175–179, 2 figg.
Some remarks on the Surinam ferrite caps and their runn-off.

BLEYS, C.: Over steenbanken bij het Brokopondo-Eiland (Surinamerivier). *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr) p. 194–202, 4 figg.

BOERHAVE BEEKMAN, W.: Het „interessante" Surinaamse hout. *Eswin Orgaan 20*, Aug. 1953, p. 21–32, 5 figg.

BOESEMAN, M.: Note on the characid genus Brachychalcinus .... *Zool. Meded. 31*, 1952, 26 p. 301–305.
Including the description of a new species from Surinam.

BOESEMAN, M.: The fishes. Scientific results of the Surinam Expedition 1948–1949. Zoology no. 2. *Zool. Meded. 32*, 1953, *1*, 24 pp., 2 figg.

Bonaire en de politiek. *Curaçao 15*, 1953, p. 2–3, 5.

Bonaire. Nieuwjaarsreceptie .... *Beurs* 4 Jan. 1954, p. 2–3.

BOS, I.: De Surinaamsche Bank N.V. in een nieuw tijdperk. *Econ. Stat. Ber. 38*, 1953, 1868 p. 211–214.

BOS, I.: Een ontwikkelingsplan voor Suriname. *Econ. Stat. Ber. 37*. 1952, 1852 p. 888–891.

BOSCHMA, H.: On specimens of the coral genus Tubastraea ... *Studies fauna Curaçao 4*, 1953, p. 109–119, plate IX–XII excl.

BOUMAN, LEONARD F.: Holland in the Caribbean. *Intern. Markets Dec. 1949*, p. 4–5, 16–18, also p. 1 and 6, map, 4 phot.

Brokopondo-plan ... *Tijd* Oct. 1952, *43*, *44*; also *41*, *98*; *269* July 1953.

BROUWER, AART: Rhytmic depositional features of the East-Surinam coastal plain. *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr) p. 226–236, 9 figg.

BRUMA, EDDY: De ontwikkeling van het Surinaams rechtsstelsel. *Westindiër 1*, 1952, *3*, *4*, *10*; 1953, *17*.

BRUYNZEEL, W.: Van oerwoud, zagerij en triplex. *Oost en West 45*, 1952, *11* p. 4–6.

BURGERS, A. C. J.: The fruitfly Anastrepha serpentina in Curaçao. *Studies fauna Curaçao 4*, 1953, p. 149–153, fig. 31.

BUTTNER, W. J. A.: De Portugese oorsprong van het Papiament. *Amigoe* 14 Oct. 1953 p. 5 (II), 17 Oct. p. 6.

Bij het eerste lustrum van de Antilliaanse studenten vereniging. *Beurs* 16 Oct. 1953, p. 10.

Bij het tweede lustrum van „De Passaat". *Passaat 11*, Kerstnummer 1953, *1* p. 5–9, 11 phot. *

Caraïbische Conferentie .... *Tijd 212–216*, 11–16 Mei 1953. *Varia 123 Sur. Nieuws* 4, 21, 23 Mei. *Bedrijfscontact 9*, p. 93.
Caribbean Commission, 16th Session at Paramaribo.

Caraïbische Jan Klaassen. *Democraat* 10 Dec. 1952, *186* p. 1.
Curaçao and the Caribbean Commission.

CLARK, F. B.: Trade in the Netherlands Antilles. *Foreign Trade 14*, 1953, *349* p. 8–10. *

COHEN, A. & EIJK, J. J. VAN DER: Klassificatie en ontstaan van savannen in Suriname. *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr) p. 202–214, 10 plates & large map excl. (Summary)
Classification and origin of Surinam savannahs.

COLON-TORRES, RAMON: Agricultural credit in the Caribbean. *Car. Econ. Rev. 4*, Dec. 1952, *1/2* p. 60–112.
Curaçao p. 111–112; Surinam p. 112.

Conferentie over Zuid- en Midden-Amerika georganiseerd door de F. S. S. *Westindiër 1*, 1953, *18* p. 1, *19* p. 2 and 4. *Tijd* 20 March 1953, p. 4.

Curaçao schilderend en geschilderd. *Beurs* 3 Nov. 1953. *Curaçao 15*, 1953, *42* p. 3–4. *Sticusa Docum. 218*, 8 pp. mimeogr.

Curaçaose Bank 125 jaar. *Amigoe* 5 and 7 Febr. 1953, p. 3.

De ambtenaar in ons rechtstelsel. *Ambtenaar Ned. Ant.* 1952, *1* p. 2–4, *7* p. 5–7, *9* p. 3, ...

De betekenis van Huishoud-Economie. *Curaçao 15*, 1953, *4* p. 5–6.

De beweerde inzinking der Ned. Antillen. *Eswin Orgaan 21*, Dec. 1953, p. 12–15.

De broeders van Dongen. Gouvernements Opvoedings Gesticht. *Amigoe* 29 and 30 May 1953. See also *Beurs* 23 May.

DEBROT, COLA: De literatuur in de Nederlandse Antillen. *Beurs* 7 Nov. 1952, *5714* p. 3, 8; *Sticusa Docum.* See also *Westindiër 18*, p. 3 .

DEBROT, N.: Politieke aspecten in het Caraïbische gebied. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 160–172. (Summary)
Political aspects in the Caribbean.

De Districten in 1952. *Eswin Orgaan 21*, Dec. 1953, p. 34–41.

De Drukkerij De Curaçaosche Courant N.V. bestaat 140 jaar. *Beurs* 11 Dec. 1952, *5743* p. 2–3, 7 figg.; see also p. 1, and 12 Dec. p. 4.

De economische positie van Suriname. *Econ. Voorl. 47*, 25–27, 1953. *
Surinam's economic position.

De grens met Brits-Guyana. *Tijd* 7 Febr. 1953, *135* p. 4.

De invoer van citrusfruit in Nederland in 1953. *Eswin Orgaan 21*, Dec. 1953, p. 31–33.

De inzegening en overdracht van het Radulphus College. *Beurs* 21 Jan. 1954, p. 4, 2 figg. See also *Amigoe* 15 Jan., p. 2, 16, fig. and 21 Jan., p. 1-2, 4 figg.

De minimum looneisen. *Curaçao 15*, 1953, *4* p. 1–2. See also *Democraat* 21 Jan. 1953, p. 4.

DENNERT, HENK: Het literaire leven in de Nederlandse Antillen. *Westindiër* 1952, *1* p. 5.

DENNERT, HENK: Het Papiamentoe als grammaticale taal. *Westindiër* 1952, *3* p. 3.

De ontworpen „Grondslagen van een Tienjarenplan voor Suriname". *Eswin Orgaan 18*, 1952, p. 47–61, map.

De Prins bewondert onze zeebodem. *Passaat 10*, Sept. 1953, *9* p. 4–5, 6 phot.

De Ronde Tafel Conferentie. *Noticiero 1*, 14 Juni 1952, *20* p. 1–2. *Westindiër* 1952, *2* p. 1, 4.

De toeristen industrie. *Amigoe* 25 and 27 Oct., 4, 5, 8, 11, 14, 15, 18, 22 and 25 Nov., 1 and 9 Dec. 1952.
The story of the Stuyvesant Hotel.

Die Niederländischen Antillen. *Uebersee Rundschau 14*, 1952, p. 412–414. *
Difficulties in economics.

DINTHER, J. B. M. VAN: Jassiden en Delphaciden in de rijst. *Sur. Landb. 1*, 1953, 4 p. 153–159, 2 figg.
Jassids and Delphacids in the surinam ricefields.

DINTHER, J. B. M. VAN: Levenswijze en bestrijding van Laphygma frugiperda. *Sur. Landb. 1*, 1953, 6 p. 264–268.

DIRVEN, J. G. P. & HENDRIKS, J. A. H.: Een voederproef met zebu's op het Lelydorpplan. *Sur. Landb. 1*, 1953, 3 p. 114–120.
Forage tests with zebus in the Lelydorp project, Surinam.

DONICIE C.s.s.R.,A.: Iets over de taal en de sprookjes van Suriname. *W. I. Gids 33*, 1952 (1953), p. 153–173. (Summary)
On the language and the tales of Suriname.

DIJK, W. VAN: Reinhart Frans van Lansberge, Gouverneur van Suriname 1859–1867. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 13–22. (Summary)
Reinhart Frans Cornelis van Lansberge, Governor of Suriname 1859–1867.

DIJKSTRA, T.: De volksmuziek van West-Indië. *Sticusa Jaarb. 1952*, p. 149–156, fig., 2 plates excl.

Een avontuurlijke luchtreis op de Bovenwinden. *Amigoe* 11, 18 and 25 July 1953; see also 12 June.
On the activities of Réné de Haenen; airfield Tintamarre.

Een Curaçao-woud in Israel. *Mikve Israel* Nov. 1953, p. 858-859, 851, 2 figg.

Een teken aan de wand, onze haven wordt te duur. *Amigoe* 14 Febr. 1953, p. 3.

Een terugblik op 1952. *Curaçao 14*, 1952, *49* p. 1–2.

ELIAS, E.: Kroniek der Nederlandse Antillen. *Oost en West 46*, 1953, every nr., ill.

ELLIS, JAN W.: Rechter en verordening in het Antilliaanse Staatsrecht. *Ant. Juristenblad* 1952, *2* p. 19–22. See also E. B. N. DE LOS SANTOS, p. 22–24, and preceding nr.

ESVELD, N. VAN: De strijd om de sociale gerechtigheid. *Beurs* 2,4 and 9 Dec. 1952.
Lectures delivered at Curaçao.

ESVELD, N. E. H. VAN: Sociale politiek in West-Indië. *Soc. Maandbl. Arbeid 8*, 1953, 5 p. 132–138.
Reviewing: *Labour Policies in the West Indies*, Int. Lab. Off., 1952.

EVERTSZ. PH. J.: Wordt het Waterfort toeristencentrum? *Maandbl. Handel. Cur. 8*, 1953, *3* p. 1–4, 2 figg.

EIJK, J. J. VAN DER & HENDRIKS, J. A. H.: Bodem- en landclassificatie in de oude kustvlakte. *Sur. Landb. 1*, 1953, 5 p. 200–223, large map excl.
Soil- and landclassification of the Old Coastal Plain, Surinam.

FELHOEN KRAAL, JOHANNA: Migration in Surinam. *Record 27th Meeting INCIDI*, 1952, p. 345–348.

FELHOEN KRAAL, JOHANNA: Tegenstrijdigheden in het Caribische zee-gebied. *Sticusa Jaarb. 1952*, p. 117–127, map.

FELHOEN KRAAL, JOHANNA: Territoires de la Commission des Caraïbes 1945–1952. *Civilisations 2*, 1952, 4 p. 617–622.

FLORSCHÜTZ, P. A.: Vissen in Suriname. *Aquarium 23*, 1953, 8 p. 171–175, 10 p. 225–229, 14 figg.

FRESCO, J.: Het nieuwe postkantoor te Curaçao. *Curaçao. 15*, 1953, *18* p. 2–4, 3 phot. Compare *17* p. 5–7, 4 figg.

FRICKERS, J.: Strongyloidosis bij het varken. *Tijdschr. Diergeneesk. 78*, 1953, p. 279–303, 11 graphs. (Summary)
Strongyloides in pigs in Surinam; investigation of the disease.

GAAY FORTMAN, B. DE: Nicolaas van Meeteren, 20 Febr. 1881–11 Apr. 1953. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 210.

GELDER, C. W. VAN: Brief van de Bovenwinden. *Beurs* 29 Jan., 5 Febr. (II), 9 Febr. (VI), 11 Febr. (VIII), 13 Febr. 1954.

GELDEREN, PH. VAN: Fisheries in the Netherlands Antilles. *Proc. Gulf Car. Fish. Inst. 5. Ann. Session*, 1953, p. 57–59.

GESSEL, E. A.: Van particulier wingewest tot gelijkwaardig rijksdeel. *Westindiër* 1952, *2-9, 12;* 1953, *18*.

GEIJSKES, D. C.: Het zoölogisch onderzoek van Suriname. *Vakblad Biologen 33*, 1953, p. 141–151.
Zoological research of Surinam.

GEIJSKES, D. C.: Nuptial flight-time of Atta-ants in Surinam. *Tijdschr. Plantenziekten 59*, 1953, 5 p. 181–184.

GETROUW, C. F. G.: De stemming van de bevolking vóór, tijdens en na de Emancipatie van de slaven in Suriname. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 3–12. (Summary)
The general feeling of the population before, during and after the Emancipation of the Slaves in Suriname.

GROOTE, J. F. & BAKKER, C. M.: Bouwkundige werken van het Gouvernement Nederlandse Antillen. *Bouwkundig Weekblad 68*, 51/52, 19–26 Dec. 1950; I (GROOTE) p. 798–803, fig. 1–14; II (BAKKER) p. 805–813 (815), fig. 15–34.
Modern buildings in the Neth. Antilles.

HAAN, J. H. DE: Het Lelydorpplan. *Sur Landb. 1*, 1953, 1 p. 52–58. The Lelydorp Project. *Car. Comm. Bull. 7*, 1953, 3 p. 53–54, 66.

HAAN, J. H. DE: Landelijke opbouw in Suriname. *Sur. Landb. 1*, 1953, 4 p. 131–143.

HAAN, W. DE: Korte mededeling betreffende een kyanietafzetting in Suriname. *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr) p. 179–182, 2 figg.

(HAJARY, H. N.): Over de Hindostaanse immigratie. *Eswin Orgaan 21*, Dec. 1953, p. 25–30.

HANRATH, JOH. J.: Beschouwingen over het verkeerswezen. *Eswin Orgaan 18*, 1952, p. 23–37.
Traffic problems in Surinam.

HANRATH, JOH. J.: Het binnenlandse verkeer in Suriname en de betekenis er van voor de externe verkeerspositie van het land. *Tijdschr. Econ. Soc. Geogr. 43*, 1952, 6/7 p. 158–165, 4 maps, 7 phot. (Summary)
Inner transportation in Surinam and its importance for the general transport situation of the country.

HANRATH, J. J.: Het verkeer in Suriname. *Tijdschr. Econ. Soc. Geogr.* 1952, repr. 18 pp., 9 phot., 7 maps, graph., col. map excl.

HANRATH, JOH. J.: Particuliere luchtvaart. Nederlands initiatief in Suriname. *Oost en West 45*, 1952, 12 p. 20.

HARTOG, JOHAN: Aruba's oudste kerk 1750–1816–1952. *W. I. Gids 33*. 1952 (1953), p. 191–198. (Summary)
Aruba's oldest chapel 1750–1816–1952.

HARTOG, JOH.: De geschiedenis van Aruba's haven. *Beurs* 11 Nov. and 4 Dec. 1953, 16 and 23 Jan. 1954.

HARTOG, JOH.: De openbare boekerijen op de Nederlandse Antillen. *Bibliotheekleven 36*, 1951, 2 p. 44–48. See also *37*, 1952, 2 p. 63–65.
Public libraries in the Netherlands Antilles.

HARTOG, JOH.: Grepen uit de Arubaanse geschiedenis. *Beurs* 1952, 5 Dec. 1952 (X), 23 Jan. 1953 (XII), 2 Oct. (XXIV), 16 Oct. (XXVI), 4 Nov.

HARTOG, JOH.: Waarvan leefde Aruba in de 17e en 18e eeuw? *Curaçao 15*, 1953, 24 p. 2–4. – See also on Aruba history: nrs 22, 26, 28, 31, 34, 36, 39.

HAVERSCHMIDT, FR.: More bird weights from Surinam. *Wilson Bull. 64*, 1952, 4 p. 234–241.

HAVERSCHMIDT, FR.: Nesting behavior of the Southern House Wren in Surinam. *Condor 54*, 1952, p. 292–295.

HAVERSCHMIDT, FR.: Notes on the life history of Columbigalla talpacoti in Surinam. *Condor 55*, 1953, 1 p. 21–25.

HEEMSTRA, J.: De Indonesiërs in Suriname. *Indonesië 6*, 1953, 5 p. 429–438.

HEESTERMAN. J. E.: From Paramaribo to Georgetown. *Car. Comm. Bull. 6*, 1953, 11 p. 253, 257.
An excursion on the occasion of the Car. Comm. 16th Meeting.

HENDRIKS, J. A. H. & GLAVIMANS, E. J. H.: Bodemkaartering van het Lelydorpplan. *Sur. Landb. 1*, 1953, 3 p. 106–113, fig., map.
Soil mapping the Lelydorp project and vicinity.

HENRIQUEZ, R. A. C.: Jaarverslag .... Curaçaose Vereniging voor Handel .... 1953. *Maandbl. Handel Cur. 7*, 1953, *10* p. 1–2, 4–6, 8.

Het bauxietbedrijf der N.V. Surinaamsche Bauxite Maatschappij. *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr.) p. 162–167, 5 figg.

Het rapport van de Covacommissie. *Beurs* 18, 19 and 21 Nov. 1953.
On the Tourist Trade of Aruba.

HEWITT, W. E.: De Cultuurtechnische Dienst. *Sur. Landb. 1*, 1953, 1 p. 27–30.

HOEDEMAN, J. J.: Een nieuwe kleine Gobiide vis ... *Beaufortia 1, 2*, 1951, 6 pp. 3 figg.
A new Dormitator from Surinam.

HOEDEMAN, J. J.: Importen uit Suriname. *Aquarium 22*, 1952, 9 p. 197–199, 2 figg. See also: Importen voor de lens, *23*, 1952, nrs 2, 5, 6, 1953 nrs 8, 10; *24*, 1953, nrs 1, 2, 4, 7, and other small articles, *23* 2 and 9, *24* 1 and 8; many fig., 2 col. phot.
On fresh water fishes, imported from Surinam.

HOEDEMAN, J. J.: Notes on the fishes of the Cichlid Family I. *Beaufortia 1, 4*, 1951, 4 pp., fig.
A new Apistogramma from Surinam.

HOEDEMAN, J. J.: Notes on the Ichthyology of Surinam (Dutch Guiana). *Beaufortia 1, 12*, 1952, 11 pp.; *2, 20*, 1952, 16 pp., 5 figg.

In memoriam Oud-Gezaghebber Quast. *Beurs* 4 Nov. 1953, p. 1 and 8.

ISMAEL, J.: Het dilemma der afgezonderden. *Orientatie 45*, (1952), p. 555–569.
On the Indonesians in Surinam.

Jaarkaleidoscoop. *Beurs* 31 Dec. 1952, p. 1 and 4.

Jaaroverzicht Curaçao. *Beurs 6062*, 31 Dec. 1953, p. 2–3, 7 figg. See also *Amigoe 8914*, 31 Dec., p. 2–3.

Jongensstad Brakkeput ... *Beurs* 8 Oct. 1953, p. 5.

JONGE POERINK, H. & GEERTSEMA, P. A.: Chemische onkruidbestrijding. *Sur. Landb. 1*, 1953, 4 p. 160–170.
Surinam experiments with regard to the chemical control of weeds in rice.

JONGE POERINK, W. H.: Caribbean tiger beetles of the genus Cicindela. *Studies fauna Curaçao 4*, 1953, p. 120–143, fig. 27–30, plate XIII-XVII excl.

JONKER-VERHOEF, A. M. F. & JONKER, F. P.: Notes on the Araceae of Suriname. *Acta bot. neerl. 2*, 1953, 3 p. 349–362, 2 figg.

JONKERS, A.: Brits-Caraïbische Federatie in wording. *Holland Mail 1*, 1953, *8* p. 36–38. *
Difficulties in realising the British Caribbean Federation.

JONKERS, A.: Het bestuurstelsel van de Nederlandse Antillen. *Rijksd. Overzee* 27 Jan. 1953, p. 1–8.
The administrative system in the Neth. Antilles.

JONKERS, A.: Het bestuurs-stelsel van Suriname. Radiovoordr. *Rijksd. Overzee* 15 Dec. 1952, p. 1–7.
The administrative system in Surinam.

JONKERS, A.: Hoofdtrekken van de ontwikkeling van Suriname en de Nederlandse Antillen. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 113–159. (Summary)
Main features of the Development of Surinam and the Netherlands Antilles.

JOSEPH, W.: Graphic Surinam. *Car. Comm. Bull. 6*, 1953, 11 p. 243–246.
On the exhibition opened on occasion of the Car. Comm. 16th meeting.

Kan de eilandengeest doorbroken worden? *Curaçao 15*, 1953, *14* p. 1–2

KLEIN, W. H. A.: Liberia-koffie. *Sur. Landb. 1.* 1953, 4 p. 144–152. – Bereiding van de liberiakoffie. *7* p. 302–306.

KLEIN, W. H. A.: Plantagelandbouw. Een beschouwing naar aanleiding van de landbouwprojecten in het Tienjarenplan. *Sur. Landb. 1*, 1953, 1 p. 20–26.
Surinam plantation agriculture.

KOLLEWIJN, R. D.: Het Personeel statuut naar Antilliaans internationaal privaat recht. *Ned. Juristenblad* 4 Apr. 1953, p. 301–308. *

KOOL, R.: Surinaamse producten voor Nederland. *Rijksd. Overzee* 16 March 1953, p. 1–6. See also 25 Febr., p. 1–5.
Surinam products for the Netherlands.

KORTEWEG, P. G. J.: Onder palmen en passaat. *Gooi en Ommeland* 11 (I), 18, 21, 22, 28, 29, 31 July, 3, 6, 10 (X, Bonaire), 12 (XI, St. Maarten), 14, 15 (XIII, Saba) and 22 Aug. 1953. Also in *Utrechts Nwsbl.* (I, 14 July) and *Haagsche Crt* (X, 24 Aug.)

(KRAFFT, A. J. C.): Wat is de oorsprong van het Papiament? *Beurs* 22 May 1953 p. 5, 23 May p. 3, 3 June p. 6, 9 June p. 3, 11 June p. 3.
On the Spanish origin of the Papiamentu.

KRUYER. G. J.: De Bovenwindse eilanden der Nederlandse Antillen. *Sticusa Jaarb. 1952*, p. 128–137, 4 plates excl.

KRUIJER, G. J.: De 4-H Clubs van Jamaica. *W. I. Gids 33*, 1952 (1953), p. 213–221. (Summary)
4-H Clubs of Jamaica.

KRUIJER, G. J.: Kerk en religie op de Bovenwindse Eilanden der Nederlandse Antillen. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 238–251. (Summary)
Church and Religion in the Netherlands Antilles Islands of St. Martin, St. Eustatius and Saba.

KRUIJER, G. J.: Saint Martin and Saint Eustatius Negroes as compared with those of Saint Thomas. A study of personality and culture. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 225–237.

KRUIJER, G. J.: „Social Welfare Work" in Brits West-Indië en het Maatschappelijk Werk in Suriname's Tienjarenplan. *W. I. Gids 33*, 1952 (1953), p. 199–212. (Summary)

Social Welfare Work in the British West Indies.

KUILER, H. C.: De handelsbetrekkingen tussen de Zuidamerikaanse landen en Nederland. *Tijdschr. Econ. Soc. Geogr. 43*, 1952, 1–2 p. 15–32, 3 figg.

KUYP, EDWIN VAN DER: Culicinae from the Netherlands Antilles and some other Caribbean localities. *Studies fauna Curaçao 4*, 1953, p. 144–148.

KUYP, EDWIN VAN DER: De huisdokter op Curaçao. *Stethoscoop 93*, 1952, p. 6–8.

KUYP, VAN DER: Mosquitoes of Curaçao. *Caribb. Med. J. 15*, 1953, 1–2 p. 37–39, map excl.

Lago's Persdag. *Beurs* 25 Nov. 1953, 26 Nov., ill. See also *Amigoe* 21 Nov.; *Curaçao 15*, 1953, *46* p. 2–5, ill. — Lago Press Day. *Aruba Esso News 14*, 1953, *25* p. 1, 4–5, 7, 15 phot.

Lago su percuracion pa empleadonan y comunidad. *Aruba Esso News 13*, 1952, *21* p. 6–9, 2 figg.

LAMBERT, B.: Situation sociale et médicale aux Antilles néerlandaises. *Civilisations 2*, 1952, 3 p. 407–411.

LATOUR O. P., M. D.: Nicolaas van Meeteren een veelzijdig man. *Amigoe* 11–13 May 1953.

LATOUR O. P., M. D.: Pastoor „Blonder" werkte 43 jaar in de Antillen. *Amigoe* 10, 11 and 14 July 1953, p. 3.

LATOUR O. P., M. D.: (Sint Eustatius), *Amigoe* 6 Nov. 1952 *8572* p. 4, *8576* p. 4, *8577* p. 3, *8578* p. 4.

L'autonomie administrative des Antilles néerlandaises est entière. *Marchés Col. Monde 9*, 1953, 387, p. 1116. *

Le plan de développement du Surinam vise à l'indépendence énconomique du territoire. *Marchés Col. Monde 9*, 1953, 388 p. 1175–1176.

Discussion of the report of VAN LIER, drawn up for the Intercolonial Symposium, held in Bordeaux in June 1952.

Leuzen zonder ondergrond. *Curaçao 15*, 1953, *5* p. 1, 3; *6* p. 1–2; *7* p. 1–2; *8* p. 1–2.

LINDE, J. M. VAN DER: De emancipatie der negerslaven in Suriname en de zendingsarbeid der Moravische Broeders. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 23–37. (Summary)

The Emancipation of the Negro-slaves in Surinam and the Mission of the Moravian Brethern.

LINK, WALTER K.: Oil exploration in Surinam. *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr) p. 249–250.

LÖFFEL, JO: Stuart, De Vries en Getrouw. Drie Surinaamse kunstschilders. *Tijd* 1953, *125* p. 2, *126* p. 3–4.

Maran, René: Le mouvement litteraire aux Antilles et à la Guyane. *W. I. Gids 33*, 1952, p. 12–22.
Dealing with the French West Indies.

Menkman, W. R.: De Nederlanders in West-Afrika en de Nieuwe Wereld. In *Algemene geschiedenis der Nederlanden VI, 1609–1648,* 1953, p. 183–209, 422–423, map, plate 21–22 excl.

Menkman, W. R.: Kroniek. Suriname. *W. I. Gids 33*. 1952 (1953), p. 237–250.

Menkman, W. R.: Slavernij — Slavenhandel — Emancipatie. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 103–112. (Summary)
Slavery — Slave Trade — Abolition.

Meulen, J. A. C. ter: Beschrijving van enkele gesteenten van Boschland, Suriname. *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr) p. 183–193, 18 figg.

(Mr J. Milius, directeur van de Koninklijke Nederlandse Jaarbeurs, op Curaçao). *Maandbl. Handel Cur. 7*, Dec. 1952. *Beurs* 7–8 Nov. See also *Utr. Nwsbl. 24* Dec.

Mulder, G. C. A.: Suriname sedert de tweede wereldoorlog. *Econ. Stat. Ber. 38*, 1953, p. 709–711. *
Surinam since the Second World War.

Mulock Houwer, D. Q. R.: De kinderbescherming in de Nederlandse Antillen. *Tijdschr. Maatsch. Werk 24* Nov. 1953. *

Munck, V. C. de: Voorlopige geologische resultaten van de Medisch-Wetenschappelijke Expeditie naar de Zuidgrens van Suriname in 1952. *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr.) p. 152–162, 7 figg. map incl. (Summary)
Preliminary geological results of the medical-scientific expedition to the southern frontier of Surinam, 1952.

Naar bescherming historisch bezit. *Amigoe* 8 Oct. 1953, p. 3.

Nederland en de West in 1952. *Beurs* 3 Jan. 1953, *5759* p. 1; see also *5769, 5775*.

(Nederlandse Antillen) Opening van het nieuwe Staten-zittingsjaar. *Eswin Orgaan 18*, Nov. 1952, p. 6–9.

Netherlands West Indies. *W. Atl. Caribb. Travel Sales Manual 1953-1954*. 1953, repr. 5 pp., ill.

Nieuwjaarsrede van Z. E. de Gouverneur. *Beurs* 2 Jan. 1953, *5758* p. 1, fig. See also *Amigoe 8617* p. 1.

N.V. Handelmaatschappij H.J. de Vries jubileert. (50 jr) *Tijd* 2 March 1953. See also *Varia* 5 March, p. 1, 3 figg.

O. L. Vrouwe van Coromoto op Curaçao (Aruba en Bonaisre). *Amigoe* Nov. 1952, *8581–8584*. *Beurs* 13, 15, 17 and 20 Nov. *Aruba Esso News 13, 25* p. 4–5, 13 phot.

Opening Staten. *Sur. Nieuws 4, 21* p. 1–3. *Tijd 1*, 13 Mei 1953, *214* p. 2, 4.

Ostendorf, F. W.: Uit de geschiedenis van het Landbouwproefstation. *Sur. Landb. 1*, 1953, 6 p. 234–242. Also in *Landbouwnieuws* Dec. 1953 p. 1–6.

OSTENDORF, F. W.: Ons klimaat. *Sur. Landb. 1*, 1953, 7 p. 291–297.

PARLOUR, R. R.: Report on Surinam. *Foreign Trade 13*, 1953, *316* p. 17–19.

(Plan-Karner). *N. Rott. Crt* 6 Dec. 1952 p. 7. *Persber. A.N.P. West-Ind. Doc. Dienst* 1953, *1* p. 7–10.

Plesman bracht de Antillen naar het midden van de Wereld. *Beurs* 6 Jan. 1954 p. 1, 4, fig. See also *Amigoe* 6 Jan., p. 1, 2 figg.

Hato Airport changed its name in "Dr Albert Plesman Luchthaven".

PRAAG, J. A. VAN: Indrukken van de taaltoestanden op de Nederlandse Antillen. *Sticusa Jaarb. 1952*, p. 143–148, plate excl.

PRADO, F. A. DEL: Ziekten van de rijst in Suriname. *Sur. Landb. 1*, 1953, 6 p. 259–263.

PRADO, F. A. DEL: Groente in Suriname. *Landbouwnieuws* Sept. 1953, p. 1–7.

Prins Bernhard in ons midden. *Passaat 10*, Sept. 1953, *9* p. 1–5, 14 phot. See also *Beurs 5939–5942*, ill. *Amigoe* 4–10 Aug. *Curaçao 15, 32*.

Proclamatie. Aan de Slavenbevolking in de Kolonie Suriname! 3 Oct. 1862. — Proclamatie. Aan de vrygemaakte bevolking op Curaçao en onderhoorigheden. 1 July 1863. — 1 Julij 1863. — Brief van Manumissie. — Portraits of R.F.C. van Lansberge and J. D. Crol. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 59, 60 and 1–2, 2 plates excl.

(Rapport Mulock Houwer). *Beurs* 29 Sept. 1953, 30 Sept., 14, 16–17, 21–22, 24, 28 Oct., 20 Nov. *Amigoe* 30 Sept. –2 Oct., 6 Oct., 3 Nov. *N. Rott. Crt* 25 Nov.

(Rapport Radiocommissie Ned. Antillen.) *Amigoe* 27, 28, 30 Oct., 4, 6, 7, 11 Nov. 1952. *Curaçao 14*, 1952, *42* p. 2; *15*, 1953, *17* p. 1–2.

RENOOY, D. C.: Een moeilijk jaar voor Suriname. *Oost en West 46*, 1953, *2* p. 13–14.

A difficult year for Surinam; expected economic situation, based on a series of articles in *De West*.

Report on Curaçao's House Design Competition. *Car. Comm. Bull. 7*, 1953, p. 77–78 and 90.

ROYEN, P. VAN: The Podostemaceae of the New World II. *Acta bot. neerl. 2*, 1953, 1 p. 1–21, map.

Samenwerking inzake toerisme vereist. *Beurs 5746*, 15 Dec. 1952.

SAMSON, PH. A.: De status van piekie-njan. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 51–55. (Summary)

The Status of Piekie-njan, before the Emancipation of the Slaves in Surinam.

SAMSON, PH. A.: Julius Muller 20 November 1846 tot 18 November 1902. *Tijd* 18 Nov. 1952, p. 1, portr.

Samson, Ph. A.: Preventieve maatregelen tegen de pers in Suriname. *W. I. Gids 33*, 1952 (1953), p. 222–228. (Summary)
Restrictive measures towards the press in Suriname.

Schols, H.: De ontwikkeling van de Geologisch Mijnbouwkundige Dienst van Suriname over de jaren 1943 tot en met 1950. *Ingenieur 44*, 1952. p. M. 25 — M. 31.
The development of the Geological and Mining Service of Surinam in the years 1943–1950.

Schols, H. & Cohen, A.: De ontwikkeling van de geologische kaart van Suriname. *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr) p. 142–151, 2 maps, large map excl. (Summary)
Progress in the geological map of Surinam.

Schuurman, J. J.: Visserij in Suriname. *Rijksd. Overzee* 11 May 1953, p. 1–12. *

Sedney, J.: Enkele aspecten van de economische ontwikkeling in Suriname gedurende de laatste jaren. *Westindiër* 1952, *1* p. 6, *2* p. 3, *3* p. 4; portrait.

Sedney, J.: Enkele critische aantekeningen bij het Tienjarenplan. *Westindiër* 1952, *12–14*, p. 1 and 2.

Seldenrath, Th. R.: Een nieuwe mijnverordening voor Suriname. *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr) p. 255–257.

Shoo-Shoo Baby's Band. *Curaçao 15*, 1953, *13*, p. 5–6, 3 figg. From *Aruba Esso News*.

Sociale problematiek in Suriname en omgeving. *Schakels 66*, 1953, 19 pp.
Radio-speeches of R. Kool & M. de Groot.

Somermeijer, W. H.: De opleiding voor de openbare dienst. *Econ. Stat. Ber. 37*, 8 Oct. 1952, *1846* p. 776–777.
Curaçao mentioned.

Stafleu, F. A.: A monograph of the Vochysiaceae III. Qualea. *Acta bot. neerl. 2*, 1953, 2 p. 144–217, 14 figg.

(Sticusa.) *Beurs* 3, 11 and 13 Dec. 1952.

Suchtelen, N. J. van: Het belang van plantenziektekundig onderzoek in Suriname. *Sur. Landb. 1*, 1953, 6 p. 354–258.

Suchtelen, N. J. van: Koffiekanker. *Sur. Landb. 1*, 1953, 2 p. 48–51.
Coffee cancer in Surinam.

Suriname. Opening van het nieuwe Staten-zittingsjaar. *Eswin Orgaan 18*, Nov. 1952, p. 17–22; *20*, Aug. 1953, p. 14–17.

Suriname. Zelfbeschikkeingsrecht. Secessierecht. *Alerta* 17 Nov. 1952. *Amigoe* Dec. 1952, *8608, 8612, 8614, 8618*. *Bedrijfscontact 14*, 1953. *Beurs*, 3, 10, 12 Nov. 1952; 1953, ... *5762, 5765, 5772, 5777, 5780*. *Curaçao* 22 Nov. 1952. *Democraat* 12 Nov. 1952. *N. Rott. Crt* 23 Dec., 15 Jan, 1952. *Persoverz. R. V. D.* 10 Nov. 1952, 12 Jan. 1953. *Tijd*, 1952, *64, 66, 69*; 11 Apr. 1953. *Weekber.* 20, 26 June 1953, *West* 4 Apr. 1953.

Surinam: aided self-help housing. *Dominica Welfare News 6*, 1953, 10 p. 76–77. *

Surinam's aided self-help project of world interest. *Car. Comm. Bull. 6*, 1952, p. 114.

SWALLEN, JASON R.: New grasses from Mexico, Central America, and Surinam. *Contr. U. S. Nat. Herb. 29*, 9, 1950, p. 395–429.

Tekort aan schoolruimte blijft nijpend. *Curaçao 14*, 1952, *26* p. 1–2.

(Tienjarenplan voor Suriname.) *Beurs* 8 Jan., 19 June, 3, 10, 11, 15 July 1953.

UTERMARK, W. L.: Aspects économiques et sociologiques dans les Antilles Néerlandaises. *C.R. 27. Session INCIDI*, 1952, p. 248–250.

VEENENBOS, J. S.: Bodemkundig onderzoek op de Bovenwindse Eilanden. *Eswin Orgaan 21*, Dec. 1953, p. 16–22.

VERHOOG, J. M.: De taak van het bodemkundig onderzoek in Suriname. *Sur. Landb. 1*, 1953, 6 p. 243–246.

VERSTEEG, T. J. M.: Het onderwijs in de Nederlandse taal. *R.K. Onderwijsblad N. Ant. 2*, 1953, *1* p. 14–17.

Viering van het Jubileum van de Curaçaosche Courant .... *Beurs 5743*, 11 Dec. 1952,

Volkswoningbouw. *Curaçao 15*, 1953, *43* p. 1–3.

VOORHOEVE, J.: De studie van het Surinaams. *W. I. Gids 33*, 1952 (1953). p. 175–182. (Résumé)
Studying the Surinam language.

VOORHOEVE, JAN: (Het Surinaams.) *Westindiër* 1952, *2* p. 4, *3–6* p. 3.

VOOUS, K. H.: Enkele bekende vogels van de Nederlandse Antillen. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 252–255, col. plate excl. (Summary)
Some well-known Birds of the Netherlands Antilles.

VOOUS, K. H.: Vogeltrek op de Nederlandse Benedenwindse Eilanden. *W. I. Gids 33*, 1952 (1953), p. 183–190. (Summary)
Bird migration on the Netherland Leeward Islands; Curaçao, Aruba and Bonaire.

VROON, L. J.: Exportgewassen in groot en klein bedrijf in Suriname. *Rijksd. Overzee* 19 May 1953, p. 1–9. *

Vijf jaar Curaçaos Museum. *Beurs* 9 March 1953. *Sticusa Docum. 200*.

WAALDIJK, E. Th.: Hoe de persen in Suriname draaien. *Sticusa Jaarb.* 1952, p. 138–142.

WAGENAAR HUMMELINCK, P.: Bibliografie (Bibliography). *W. I. Gids 33*, 1952 (1953), p. 251–268; *34*, 1953, p. 259–270.

WAGENAAR HUMMELINCK, P.: Description of New Localities. *Studies fauna Curaçao 4*, 1953, p. 1–108, fig. 1–25, Plate I-VIII excl.

WAGENAAR HUMMELINCK, P.: Rotstekeningen van Curaçao, Aruba en Bonaire. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 173–209, 36 figg., 10 of which on 6 plates excl. (Summary)
Linear Rock Designs of Curaçao, Aruba and Bonaire.

Wat gebeurt er met het onderwijs? De aanstaande overdracht. *Curaçao 14*, 25 Oct. 1952, *41*; see also *48* and *49*; *15*, 1953, *3*, *10* and *20*.

Wat 1951 ons bracht. *Nickeriaan 11*, 19 & 26 Jan. 1952, p. 1–2.

Welvaartsbronnen van de Nederlandse Antillen. *Econ. Voorl. 47*, 1953, 33 p. 8–10.

Sources of prosperity in the Netherlands Antilles.

Wetenschappelijke Bibliotheek opende haar nieuwe leeszaal .... *Social y Cultura* (Cur.) *1*, Nov. 1 st 1952, *3* p. 8–11. From *Beurs*; see also *2* p. 8.

Wet nadere regelen omtrent nationaliteit en ingezetenschap 1951. *Ambtenaar N. Ant. 15*, 1952, *6* p. 1–3, *7* p. 1–2.

Winter, Johanna Maria van: De openbare mening in Nederland over de afschaffing der slavernij. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 61–90. (Summary)

The general feeling of the Netherlands People concerning the Abolition of Slavery in Suriname and Curaçao.

Winter, Johanna Maria van: Lijst van bronnen betreffende de afschaffing van de slavernij in Nederlands West-Indië. *W. I. Gids 34*, 1953, p. 91–102.

List of Sources concerning the Abolition of Slavery in the Netherlands West Indies, consisting of publications by contemporaries only.

Wit, H. de: Kroniek van Suriname. *Oost en West 46*, 1953, every nr, ill.

Wong, Paul G.: The aided self-help housing Programme in Surinam. *Car. Comm. Bull. 6*, 1953, 7 p. 155–156.

Wordt ons belastinggeld goed beheerd? *Curaçao 14*, 1952, *28*, p. 1–3.

Wnd Gouverneur verrichtte plechtige opening der Staten. *Amigoe* 12 Mei 1953, p. 1–2.

Wijnaendts van Resandt, W.: In Nederland aanwezige gedrukte en handschriftelijke bronnen voor genealogisch en historisch onderzoek naar personen of families in de gebieden eertijds ressorterende onder de West-Indische Compagnie en de met haar verband houdende Sociëteiten. *Jaarboek Centr. Bureau Genealogie 4*, 1950, p. 160–204.

Documents in Netherlands archives containing historic data on persons and families in territories previously under the jurisdiction of the Dutch West India Company.

Wij spraken met .... de heer D. Q. R. Mulock Houwer. *Curaçao 15*, 1953, 12 p. 5–6.

Wij spraken met .... Padoe Lampe, *Curaçao 13*, 1951, *12* p. 6–7, fig.

Wij spraken met .... W. Meyer, directeur A.M.S./H.B.S. *Curaçao 13*, 1951, *35* p. 6–7. See also *36* p. 8.

Wij zijn arm — ook aan monumenten. *Varia* 15 Nov. 1951, p. 1–2, 6 phot.

ZONNEVELD, J. I. S.: Enkele riviervormen in het binnenland. Surinaamse luchtfoto's 3. *Tijdschr. Ned. Aardr. Gen. 68*, 1951, p. 215–220, 3 figg., 5 figg. on 4 pp. excl. (Summary)
Some forms of rivers in the interior — of Surinam, as shown on aerial photographs.

ZONNEVELD, J. I. S.: Kust-veranderingen aan de mond van de Surinamerivier. *Geol. Mijnb. 15*, 1953, 6 (Sur. nr) p. 250–254, 5 figg.

ZONNEVELD, J. I. S.: Luchtfoto-geografie in Suriname. *W. I. Gids 33*, 1952, p. 35–48, fig., 7 phot. on 5 plates excl. (Summary)
Aerial photography and geography in Surinam.

ZONNEVELD, J. I. S.: Notes on the use of aerial photography in Caribbean countries. *Car. Comm. Bull. 6*, 1953, 12 p. 267, 272.

ZONNEVELD, J. I. S.: Op vleugels boven Suriname. *Eldorado 2*, 1950, p. 75–79.

ZONNEVELD, J. I. S.: The usefulness of aerial photography. *Car. Comm. Bull. 5*, 1952, p. 215–216.

ZONNEVELD, J.I.S.: Waarnemingen langs de kust van Suriname. *Tijdschr. Ned. Aardr. Gen. 71*, 1954, 1 p. 18–31, 10 figg. (Summary)
Observations along the coast of Surinam — describing some phenomena observed in the field or obtained from aerial photographs.

ZONNEVELD, J. I. S.: Watervallen in Suriname. *Tijdschr. Ned. Aardr. Gen. 69*, 1952, p. 499–507, 4 figg., 8 phot. on 4 pp. excl. (Summary)
Waterfalls of Surinam.

ZONNEVELD, J. I. S.: Werk der luchtkaartering. *Oost en West 44*, 1951, *12* (Sur. nr) p. 24–25, 2 figg.

ZONNEVELD, JAN I. S. & COHEN, ALBERT & HEINSDIJK, DAMMES & EIJK, JACOB J. V. D. & BELTMAN, BERNARD J.: The use of aerial photographs in a tropical country (Surinam). *Photogr. Engineering 1952*, 1952, p. 144–168, 11 figg.
General (Z.); topographic maps (Z. & B.); geological reconnaissance (Z. & C.); forest photo-interpretation (H).; soil mapping (E.); conclusion (Z.).

ZONNEVELD, J. I. S. & KRUIJER, G. J.: Nederzettings- en occupatievormen in Suriname. *Tijdschr. Ned. Aardr. Gen. 68*, 1951, p. 376–411. 8 figg., 9 phot. on 6 pp. excl. (Summary)
Types of settlement and land use in Surinam.

Zware verantwoordelijkheid. Eilandenregeling. *Curaçao 13*, 1951, *2* p. 1–2.

ARUBA EN DE SEPARACION

DOOR

W. H. VAN HELSDINGEN

De leuzen „los van Curaçao" en „Aruba rechtstreeks verbonden met Nederland" zijn in de laatste maanden weer veelvuldiger aangeheven dan te voren.

Alvorens de huidige stand van zaken te bespreken, komt een kort historisch overzicht van het vraagstuk van de afscheiding van Aruba niet ondienstig voor.

De wens van Aruba tot afscheiding van Curaçao met behoud van de rechtstreekse band met Nederland is voor het eerst officieel tot uiting gekomen in 1947. Tevoren was wel animositeit tussen beide eilanden gebleken, doch nimmer — voor zover bekend — was van Arubaanse zijde het verlangen uitgesproken het verband met Curaçao te verbreken. Van Nederlandse zijde is dan ook nimmer op de mogelijkheid van het verbreken van die band gezinspeeld.

De petitie van de Staten van Curaçao van 25 Juni 1946 (Tweede Kamer 1947–1948–650 nr. 12) handelt alleen over het verlangen naar autonomie voor het gehele rijksdeel en ook het daarbij gevolgde uitvoerige memorandum rept niet over een wens van Aruba tot afscheiding. Bij de besprekingen ten departemente gevoerd met de delegatie, welke deze petitie aan H. M. de Koningin heeft aangeboden, is dit laatste punt ook niet te berde gebracht. In het antwoord dat de Minister van Overzeese Gebiedsdelen in October 1946* (krachtens Koninklijke machtiging) op de petitie gaf, is daaromtrent dan ook geen weerklank te vinden (Tweede Kamerzitting 1946–1947–337). Wel werd daarin gesteld, dat in de eerste plaats zal worden gestreefd naar een zo spoedig mogelijke uitbouw van een gezonde decentralisatie van bestuur en wetgeving. Dit was mede het gevolg van het inmiddels op 18 Mei 1946 verschenen rapport van de „Commissie tot onderzoek

en bestudering van de in het Staatsdeel Curaçao levende politieke opvattingen en wensen, ter voorbereiding van de Rijksconferentie".

De commissie had om de wensen en en opvattingen te peilen ,,een ieder, die daartoe geneigdheid gevoelde, in de gelegenheid gesteld van zijn gevoelens en inzichten te doen blijken" (blz. 72). Zij stelde daartoe een vragenlijst op met toelichting; stelde deze op ruime schaal ter beschikking en verzocht binnen bepaalde termijn antwoord op die vragen en eventueel beschouwingen buiten die vragen om. De vragen en de toelichtingen hadden alleen betrekking op de verhouding tussen het gehele Rijksdeel en Nederland.

In een in Hoofdstuk I van het rapport gegeven uiteenzetting omtrent ,,De bevolking, haar aard, samenstelling, cultuur-instellingen" heeft de commissie wel erop gewezen, dat een nieuwe tegenstelling dreigt te ontstaan nl. tussen Aruba en Curaçao (blz. 15):

,,Heeft er dus enerzijds een welkome assimiliatie plaats gevonden tussen de leden der diverse groepen op elk eiland, aan de andere kant mag met zorg geconstateerd, dat een nieuwe tegenstelling dreigt te ontstaan, ditmaal niet van sociale of godsdienstige maar van territoriale aard; een tegenstelling tussen het opkomende Aruba en het reeds langer welvarende Curaçao. Aruba, zich bij Curaçao achtergesteld menende, hetgeen in zekere mate inderdaad het geval is, is van oordeel dat dit te wijten zoude zijn aan de suprematie van het eiland Curaçao, uitgeoefend door de vroegere Koloniale Raad en de huidige Staten, welke grotendeels bestonden en nog bestaan uit Curaçaoenaars. Hoe dit ook zij, daaruit vloeit een streven voort naar gelijkstelling met Curaçao, welk streven zich in verschillende vormen uitte: de eerste is een roep naar decentralisatie van het bestuursapparaat, waardoor de interne zaken van Aruba door een Arubaanse eilandsraad zullen worden behartigd, dus interne zaken door interne organen van Aruba; een tweede uitgangsvorm van dit streven kan worden vervat in de spreuk ,,Aruba voor de Arubanen", wat wel eens zover is gegaan, dat men heeft getracht Curaçaose zakenlieden uit Aruba te weren".

Binnen de bepaalde tijd waren bij de commissie 220 beschouwingen binnen gekomen; 211 der inzendingen evenwel waren — in gestencilde vorm — eensluidend en zo volkomen identiek aan elkaar, dat de commissie slechts kon aannemen, dat zij alle uit een en dezelfde bron afkomstig waren. Daadwerkelijk bedroeg mitsdien het aantal ingekomen beschouwingen 10, (blz. 78) ,,Alle aan het onderzoek medewerkende organisaties en personen zijn gevestigd op Curaçao" (blz. 79).

,,Wat Aruba betreft, de vraagstukken, waarop de daar bestaande en groeiende politieke belangstelling en activiteit zich oriënteert, betreffen niet op de eerste plaats de verhouding Nederland-Curaçao, de plaats van Curaçao binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Het is de vraag naar de positie van Aruba in het staatsdeel Curaçao, welke daar voor en boven alle andere de aandacht der in het openbare leven in het algemeen en in de politiek in het bijzonder op de voorgrond tredende heeft. De status van Curaçao tegenover Nederland, de positie van het staatsdeel binnen het Koninkrijk, is Aruba van secundair belang; primair is daar: autonomie tegenover Curaçao, in deze zin, dat de behartiging van eigen,

locale Arubaanse belangen worde opgedragen aan plaatselijke, Arubaanse organen, niet langer zal geschieden derhalve door organen, op Curaçao gevestigd. De commissie komt op een en ander terug".

De algemene conclusie van de commissie is, „Dat de constructie van het Koninkrijk in belangstelling ten achter schijnt te staan bij het verlangen naar hervorming van het interne bestuurssysteem". Een wens tot afscheiding van Aruba van het rijksdeel is blijkbaar nog niet openlijk uitgesproken, want de commissie spreekt slechts een gissing uit; zij acht het Arubaans verlangen naar decentralisatie geen vraagstuk van het Koninkrijk, „tenzij vorming van een afzonderlijk staatsdeel beoogd mocht worden" (blz. 90).

„In het voorgaande werd er reeds de aandacht op gevestigd, dat op Aruba niet zozeer de autonomie van het staatsdeel ten opzichte van Nederland het vraagstuk vormt, hetwelk in de eerste plaats de aandacht heeft, doch veeleer de autonomie van Aruba binnen het staatsdeel. Autonomie van het staatsdeel, zonder gelijktijdige zelfstandigheid van Aruba in eigen zaken zal de Arubaan geen bevrediging kunnen schenken. Indien op Aruba van autonomie wordt gesproken, is aan die term intussen voor zover de commissie oordelen kan niet verbonden de politieke gedachte, daaraan gekoppeld in het verlangen van Curaçao naar autonomie ten opzichte van Nederland. Wat Aruba wil is dat het zijn eigen plaatselijke belangen zelfstandig, behoudens eventueel toezicht, zal kunnen behartigen, dat derhalve die behartiging niet langer zal geschieden door en vanuit het eiland Curaçao, d.w.z. vanwege de hier gevestigde centrale organen. Dit laatste toch voelt de Arubaan als een subordinatie van zijn eiland aan het eiland Curaçao. En indien op de zelfstandige verzorging zijner belangen al toezicht nodig is, zou Auruba dit liever dan aan centrale op Curaçao gevestigde organen, opgedragen wensen te zien aan de Kroon. Invloed van de Kroon in deze zin, welke, zoals bleek en blijken zal, in de behartiging van de belangen van het staatdseel niet langer gewenst wordt, heeft voor de Arubaan dan ook eer aantrekkingskracht, dan dat hij als een inbreuk op zijn eigen meesterschap zou worden gevoeld.

Naar het oordeel der commissie vormt dit gesignaleerde Arubaanse verlangen — hoezeer zij overigens kracht en gegrondheid daarvan wil waarderen — niet een vraagstuk, hetwelk aandacht vraagt in het kader van de reconstructie van het Koninkrijk, tenzij vorming van een afzonderlijk staatsdeel beoogd mocht worden. Eerder is het, onder evenbedoeld voorbehoud, een probleem van interne aard, hetwelk door Curaçao zelve zal moeten worden opgelost. Het bij de Staten aanhangig gemaakte ontwerp van landsverordening tot indeling van Curaçao in bestuursressorten en instelling van zelfstandig bestuur, kortweg genaamd het Decentralisatie-ontwerp, steunende op de artikelen 117 en 118 der Staatsregeling, zal daartoe de eerste stap kunnen zijn. Een zelfstandige positie van Aruba naast Curaçao (met de andere eilanden) binnen Koninkrijksverband acht de Commissie practisch onmogelijk, althans onwenselijk. Zoals opgemerkt ligt zulks ook, ziet zij juist, in het geconstateerde verlangen naar zelfstandigheid in plaatselijke belangen

niet verscholen, zij het, dat door sommigen wordt betwijfeld of decentralisatie, ook zover mogelijk doorgevoerd, of zelfs een kostbare administratieve scheiding, bevrediging zal kunnen brengen, nu in elk geval het centraal gezag slechts op één eiland gevestigd kan zijn en dit een bron van misnoegen zou blijven" (blz. 90).

Op 15 November 1946 werd in de Tweede Kamer zonder hoofdelijke stemming een motie aangenomen (Handelingen blz. 176 en 257), waarin de Regering verzocht werd haar medewerking te willen verlenen aan de uitzending van een Parlementaire Commissie naar Suriname en de Nederlandse Antillen met het oog op de herziening van de verhoudingen tussen de onderscheiden gebiedsdelen van het Koninkrijk der Nederlanden.

De Parlementaire Commissie landde op 25 Januari 1947 op het vliegveld bij Willemstad en bracht van 1–4 Februari door op Aruba. In haar op 11 April 1947 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer uitgebrachte verslag (zitting 1946–1947–443) vat de commissie de verschillende op Aruba gevoerde besprekingen, waarbij „telkens met nadruk de wens naar een meer zelfstandige status ten aanzien van Curaçao naar voren" kwam, als volgt samen (blz. 13):

„Bij de komende bestuursvernieuwing is het dan ook de wens der Arubanen, dat Aruba de het toekomende zelfstandige positie erlangt. Concreet betekent dit:

1. financiële decentralisatie, waardoor Aruba zelf de beschikking verkrijgt over wat het opbrengt;
2. wijziging van het kiesreglement, leidende tot uitgebreider mannen-kiesrecht;
3. vertegenwoordiging van Curaçao en Aruba in de volksvertegenwoordiging en in andere colleges op gelijke basis;
4. autonomie en zelfbestuur voor Aruba ten aanzien van inwendige aangelegenheden".

Men ziet, ook toen nog geen wens een op zich zelf staand rijksdeel te vormen.

De behandeling van dit rapport in de Tweede Kamer had op 16 en 17 Maart 1948 plaats, tegelijk met de wijziging van de Surinaamse en van de Curaçaose Staatsregeling. In die tussentijd had zich zo het een en ander afgespeeld.

Aan de in Suriname en in de Nederlandse Antillen tot uiting gekomen verlangens kon niet anders tegemoet worden gekomen, dan door wijziging van de Staatsregelingen van Suriname en van Curaçao. De daartoe strekkende wetsontwerpen werden ingediend op 26 November 1947 (Tweede Kamer 1947–1948–650).

Daarbij moest de wetgever binnen het raam van de toenmalige Grondwet blijven. Ook al zou de wens tot afscheiding van Aruba toen uitgesproken zijn, dan zou daaraan niet kunnen zijn tegemoet gekomen. Over die wens is echter in het geheel niet gesproken, ofschoon toch in het advies van de Staten van de Nederlandse Antillen vele andere onderwerpen werden voorgebracht, welke buiten de begrenzing van de Regeringsvoorstellen vielen (650 No. 15).

Voor zover de behandeling van de ontwerpen aan de conferentie Nederland, Suriname, Curaçao voorafging, was dan ook het vraagstuk, dat ons thans bezig houdt, niet aan de orde.

Een Grondwetsherziening was nodig om de weg vrij te maken voor verder strekkende hervormingen in Suriname en de Nederlandse Antillen. Het voornemen van de Regering daartoe werd gesteund door een motie-Romme, welke op 18 December 1947 (Handelingen blz. 868, 876–877) in de Tweede Kamer werd aangenomen. Ook daarin was alleen sprake van de genoemde twee Rijksdelen.

Inmiddels was reeds op 29 September tevoren een Staatscommissie ingesteld met de opdracht „op korte termijn te onderzoeken of verandering in de Grondwet gewenst is, en zo ja, in hoeverre wijzigingen moeten worden aangebracht in de bepalingen der Grondwet teneinde de mogelijkheid te scheppen om ter voorbereiding van de hervorming van de staatkundige structuur van het Koninkrijk de daartoe noodzakelijke bepalingen vast te stellen en de nodige voorstellen te doen".

De Commissie bracht verslag uit op 9 Maart 1948. De Regering diende haar voorstel tot verandering in de Grondwet in op 2 April 1948. Na gehouden kamerverkiezingen had de afkondiging plaats op 20 September 1948 (Stbl. Nrs. I 410–413). Deze data worden gegeven om te doen uitkomen, dat de voorbereiding van de Grondwetsherziening samenviel met de eerste conferentie Nederland, Suriname, Curaçao, welke in Januari 1948 werd geopend en in haar laatste vergadering op 18 Maart d.a.v. de bekende resoluties aannam. Men vergete bovendien niet, dat verschillende leden van de Staatscommissie voor de Grondwetsherziening nauw betrokken waren bij de conferentie en dat ook opzettelijk overleg heeft plaats gehad van enige daartoe aangewezen leden van de conferentie met de voorzitter en enige leden van de Staatscommissie, onder wie enige ministers. (Bij deze bespreking „bleek overeenstemming te bestaan tussen de opzet van de conferentie en het Grondwetsvoorstel" (zitting 1947–1948–775,

No. 10, 1e alinea), aldus de Memorie van Antwoord betreffende het Grondwetsvoorstel.) Bij de Grondwetsherziening kon zowel de Regering als de Staten-Generaal volledig rekening houden met de resultaten van het overleg ter conferentie en zelfs met het op 19 Juli 1948 uitgebrachte rapport van de Commissie Aruba-Curaçao, welke was ingesteld als gevolg van een door de conferentie aangenomen motie.

Gaan wij nu eerst na wat de conferentie ten aanzien van ons vraagstuk opleverde en vervolgens in hoeverre het resultaat van dat overleg in de Grondwet verwerkt is.

Ter voorbereiding van de conferentie werd op 12 September 1947 een Commissie van Voorbereiding geinstalleerd. In de door deze Commissie aan de conferentie voorgelegde „Memorie" werd een beweging in Aruba gesignaleerd, welke in een adres „afscheiding" bepleitte [1]). In de commissie, waarin zitting hadden Dr DA COSTA GOMEZ en Dr DESERTINE voor de Nederlandse Antillen, werd „deze beweging" niet hoog aangeslagen. Zij karakteriseerde de beweging nl. in haar advies als „de stroming zich voordoende bij een zeker deel der bevolking van Aruba". De commissie achtte het niettemin gewenst dat de conferentie haar oordeel zou uitspreken over de vraag of Nederland twee, dan wel drie rijksdelen in de West in het Koninkrijksverband zou betrekken.

Welnu, in de 17 door de Conferentie aangenomen resoluties is

---

[1]) Dit adres is op 9 September 1947 door tussenkomst van de Raad van Politie van Aruba ter kennis van H.M. de Koningin gebracht. Het werd de Raad aangeboden door een aantal „op Aruba geboren vooraanstaande ingezetenen, allen Nederlanders". Gewezen werd op de tegenstrijdige belangen tussen Aruba en Curaçao; op het feit, dat belangen en rechten van Aruba steeds door Curaçao zijn genegeerd; dat het superioriteitsgevoel van Curaçao geen voldoende waarborg geeft voor de toekomst van Aruba en mitsdien de enige oplossing is een zelfstandige staatkundige positie van Aruba rechtstreeks onder contrôle van de Nederl. Regering. Bij telegrammen van 30 Juli en 16 Augustus was reeds verzocht om een afzonderlijke delegatie voor Aruba. De Gezaghebber van Aruba, de Heer KWARTSZ, schreef op 5 September 1947 aan de Staten dat een scheiding „funeste gevolgen voor het gebiedsdeel in het algemeen en voor de eilanden voornoemd in het bijzonder (nl. Aruba en Curaçao) zal hebben". Door de zeer „obstinate houding" van de bevolkingsgroep van Aruba. die hem had afgevaardigd, zag hij zich verplicht voor het lidmaatschap van de Staten te bedanken. Hetzelfde deed het Statenlid V. E. HENRIQUEZ (Notulen der Staten blz. 293, 294). De heer J. H. A. EMAN reageerde hierop door te verklaren: „de Gezaghebber weegt op dit ogenblik op politiek gebied in de politieke weegschaal op Aruba geen miligram!" (Notulen blz. 288).

steeds sprake van een Koninkrijk bestaande uit drie rijksdelen, Nederland, Suriname en Curaçao (de N. Antillen), doch in een motie werd de Regering verzocht een commissie te benoemen om een rapport uit te brengen over de wens van Aruba tot verkrijging van een afzonderlijke status. Wij komen daarop nader terug. Die motie werd aangenomen aan het eind der beraadslagingen.

Vlak vóór het begin van de Conferentie wachtte de Regering de verrassing, dat de Antillaanse delegatie enige voorwaarden stelde, waarvan haar deelneming aan de conferentie afhankelijk werd gesteld. De Staten hadden nl. in hun vergadering van 19 December 1947 aan de delegatie „als eenheid optredend" een opdracht gegeven met een instructie houdende acht richtlijnen, welke zij „nauwgezet in acht te nemen" had. De opdracht was tweeledig, nl. vóór de aanvang van de Conferentie zekerheid te verkrijgen dat de Nederlandse Regering bereid was *a.* terstond de facto de gelijkstandigheid van de Nederlandse Antillen en Nederland te erkennen, *b.* terstond de facto de bevoegdheid van Aruba te erkennen om zich onmiddellijk en geheel van de Nederlandse Antillen af te scheiden. „In geval van een niet volledig bevestigend antwoord" zouden alle besprekingen overbodig zijn.

Men denke zich goed in: vóór de conferentie van *personen*, die over de toekomstige verhouding overleg gaan plegen, wordt een *delegatie* disciplinair gebonden en worden twee voorwaarden gesteld, de facto erkenning van twee punten, waarover het overleg juist gehouden zou worden. Een staatsrechtelijk curiosum! Natuurlijk kon de Regering aan de voorwaarden niet voldoen. Gevolg: vier leden van de Antillaanse delegatie onttrokken zich aan de conferentie (Notulen der conferentie blz. 6) en behielden zich de vrijheid voor om zich van de resultaten der conferentie te distanciëren. Prof. LOGEMANN heeft in de eerste openbare vergadering der conferentie (blz. 28) wel onweerlegbaar aangetoond, dat „die leden van de Curaçaosche delegatie, die hebben gemeend zich daarnaar te moeten gedragen, formeel volslagen op de verkeerde weg zijn geweest" en „dat materieel daarbij een ernstige en voor Curaçao niet anders dan schadelijke fout is begaan". Dit blijkt o.m. uit het mondeling antwoord van Minister JONKMAN in de Tweede Kamer bij de wijziging van de Curaçaosche Staatsregeling (17 Maart 1948, blz. 1549–50): „De geachte afgevaardigden de heren TILANUS, MEYERINK — en de Heer VONK zal zich wellicht in het bijzonder ook te dezen aanzien bij hen hebben aangesloten — en NEDERHORST betreurden en keurden af het verlaten van de Ronde Tafel Conferentie door enige leden van de Curaçaosche delegatie, alsmede de door de Staten aan hen verstrekte z.g. opdracht. De Regering sluit zich hierbij aan. De fout der Staten en dit optreden van hun vertegenwoordigers zijn te meer te betreuren, omdat zij niet geschikt zijn om het vertrouwen te versterken in de werking der voorgenomen hervormingen volgens goed democratische methode". Nu, we hebben sindsdien in de Staten nog wel wat anders beleefd.

Aan de beide onderwerpen van de opdracht is vanzelfsprekend volle aandacht besteed. De Minister van Overzeese Gebiedsdelen heeft in zijn antwoord op de openingsrede van de Minister-President op verzoek der Curaçaose delegatie mededeling daarvan gedaan (Handelingen der Conferentie blz. 3 r.k.) en in de secties en de openbare vergaderingen is uitvoerig daaromtrent van gedachten gewisseld. Gedetailleerde weergave daarvan zou ons te ver voeren. Voldoende zij de vermelding van het op 18 Maart 1948 bij motie uitgesproken oordeel van de conferentie ,,dat in beginsel een dergelijke wens (nl. voor een afzonderlijke status) geëerbiedigd dient te worden, doch dat de conferentie niet beschikt over voldoende gegevens van staatkundige, financiële, economische en sociale aard om zich uit te spreken over de mate waarin en de wijze waarop deze wens verwezenlijkt kan worden".

Daaraan werd, gelijk reeds gezegd, de wens gekoppeld, dat de Regering terzake een commissie zou benoemen. Dit werd de commissie Aruba-Curaçao, ingesteld bij Koninklijk Besluit van 14 Juni 1948 No. 29,

Alvorens hierop in te gaan, worde nog even terug gekomen op de aan de Antillaanse delegatie verstrekte opdracht en het vertrek van vier leden van de Antillaanse delegatie. Van die vier leden heeft een lid, de heer C. A. Eman, het slot der conferentie nog bijgewoond, opdat hij de motie betreffende Aruba kon indienen. De overigen hebben na hun terugkeer aan de Staten schriftelijk gerapporteerd (Notulen blz. 503) en ook mondeling uiteengezet hoezeer de gehouden besprekingen onbevredigend waren. (Notulen blz. 497–504). De verwijten daarbij geuit jegens de toenmalige minister en in het algemeen over de houding van de Nederlandse Regering spruiten m.i. voor een groot deel voort uit een gemis aan begrip van de staatkundige verhoudingen in Nederland en van de ontredderde toestand, waarin Nederland na de oorlog verkeerde. De Minister heeft het nu eenmaal niet alleen voor het zeggen, hij is èn aan Grondwet èn aan wetten gebonden, en moet terdege rekening er mede houden, dat hetgeen hij eventueel zou toezeggen aanvaardbaar moet zijn voor de Koning, voor het Kabinet en voor de Staten-Generaal. Het getoonde ongeduld, dat niet op korte termijn na de bevrijding hervormingen zijn tot stand gekomen, houdt onvoldoende rekening met de desorganisatie door de bezetting gedurende de oorlog. Zo was het departement deels naar Londen, deels naar Zutphen overgebracht. Het keerde terug in een gebouw zonder telefoons, schrijfmachines, enz., met spaarzame schrijftafels en stoelen. Nederland was 5 jaren lang volkomen afgesloten van het wereldgebeuren. Moeizaam moest kennis vergaard worden van hetgeen sinds het begin van de oorlog elders was voorgevallen. Dat dit met voortvarendheid geschiedde, is veel te zwak gezegd. Er is koortsachtig gewerkt, tot in late avonduren. De onverwacht plotselinge bevrijding van Indië, in Augustus 1945, stelde het departement voor grote moeilijkheden en problemen, die directe aandacht eisten. Niettemin werd op 30 Augustus 1945 een commissie van onderzoek in

Nederland ingesteld, spoedig gevolgd door soortgelijke commissies in Suriname en in de Nederlandse Antillen. Bij het nagaan van het tijdschema der vervolgens gehouden besprekingen met delegaties, conferenties, zowel in Nederland als in Suriname en de Nederlandse Antillen, zal men moeten erkennen, dat er geen sprake is van opzettelijke vertraging van Nederlandse zijde, doch dat de ingewikkeldheid van de vraagstukken en de daarbij aan de dag tredende grote verscheidenheid van inzichten er toe geleid heeft, dat eerst thans de nieuwe rechtsorde tot stand kan komen. En hoe geheel anders dan in 1942 verwacht werd.

De Commissie Aruba—Curaçao had tot taak: „gegevens te verzamelen van staatkundige, financiële, economische en sociale aard, teneinde zowel de conferentie Nederland—Suriname—Curaçao in staat te stellen zich uit te spreken over de mate waarin en de wijze waarop aan Aruba bij de instelling van een nieuwe rechtsorde voor het Koninkrijk een afzonderlijke status kan worden verleend, als ter zake de Regering van raad te dienen".

De Commissie bracht haar rapport reeds uit op 19 Juli d.a.v. Het rapport ging uit van drie grondlijnen:

a. zelfstandigheid van elk eiland der Nederlandse Antillen;
b. samenwerking in geordend verband, waar de belanggen van de eilanden dit vereisen;
c. verbondenheid met Nederland in het kader van het zich ontwikkelende Verenigde Koninkrijk".

Het rapport was voorafgegaan door een Memorandum van de voorzitter der sub-commissie voor staatkundige en algemene vraagstukken, Prof. Dr G. A. van Poelje, waarin duidelijk werd gesteld, „dat er een aantal belangrijke onderwerpen zijn, ten aanzien waarvan op grond van principiële overwegingen, wegens historische bepaaldheid der bestaande organisatie, of om redenen van inwendige of uitwendige doelmatigheid, een voorziening voor Aruba alleen niet doelmatig zou zijn. De voorstanders van de meest volstrekte staatsrechtelijke scheiding tussen Aruba en Curaçao, zien dan ook, volkomen terecht de noodzakelijkheid van samenwerking op verschillend gebied".

Wie vervolgens op blz. 11 van het verslag de toelichting leest op „de keuze der gemeenschappelijk te regelen zaken", moet wel tot de conclusie komen, dat dit precies is wat de Eilandenregeling gebracht heeft. Men bedenke daarbij dat het rapport door alle acht Arubaanse leden, waaronder E. H. G. Eman, is ondertekend, ook al gingen aanvankelijk de wensen van enkelen veel verder. De Regering heeft in de Memorie van Toelichting op de Interimregeling (Tweede Kamer 1949–1950–1639, No. 3 § 90) duidelijk aangetoond, dat het rapport-Van Poelje als basis voor

de Eilandenregeling had gediend; dat met alle hoofdbeginselen van het rapport terdege rekening is gehouden, dat elk artikel dat overgenomen kon worden, is overgenomen; doch dat niet alle artikelen konden worden ingepast, omdat het bij het rapport gevoegde ontwerp is ingericht als een ontwerp van een landsgrondwet, nadat de Staatsregeling zou zijn vervallen. Doordat de Staatsregeling echter gehandhaafd is (na de wijziging „Landsregeling" geheten) waren verschillende artikelen van het Ontwerp -Van Poelje, niet meer aan de orde. Vervolgens is van ieder artikel aangetoond waarom het niet kon worden overgenomen.

Dat de federale constructie van de Antillen, althans de naam „Verenigde Nederlandse Antillen", in de Interimregeling niet is overgenomen, is niet van principiële betekenis, want in wezen verschilt de opzet van het rapport niet van de constructie in de Interimregeling aangegeven en in de Eilandenregeling uitgewerkt. (Taalkundig is overigens deze naam aanvechtbaar. Het bevat een pleonasme; „Nederlandse Antillen" is reeds een verzamelnaam). De door de Conferentie van 1948 aangewezen redactiecommissie belast met het ontwerpen van een ontwerp-rijksgrondwet had trouwens reeds hetzelfde standpunt ingenomen en de naam „Nederlandse Antillen" gehandhaafd voor het rijksdeel dat op voet van gelijkheid met Nederland en Suriname het Koninkrijk zou vormen. „Een constructie, dat ieder der gebieden van de Antillen een zelfstandig partner in het Koninkrijk zou zijn, wordt — gezien de geringe grootte en betekenis van verschillende dezer gebieden — door niemand voorgestaan", aldus luidde haar overweging.

Gelijk reeds gezegd, kon bij de Grondwetsherziening volledig rekening gehouden worden met het resultaat van het overleg ter conferentie en ook met het rapport-Van Poelje. Gaan wij thans na in hoeverre dit alles in de Grondwet is verwerkt, waarbij wij ons beperken tot het punt dat ons thans bezig houdt. De aanhef van het vijfde lid van artikel 209 (thans art. 216) van de Grondwet bevat daaromtrent een uitspraak. Uit de woorden „Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen vormen een Koninkrijk" is n.l. niet anders te concluderen, dat dat de Nederlandse Antillen in hun verband tot het Koninkrijk een één-en-ondeelbaar geheel zullen zijn. De Staten van de Nederlandse Antillen hebben in hun advies van 14 Mei 1948 toegejuicht, „dat de Regering met dit ontwerp de mogelijkheid wil scheppen om tot een nieuwe rechtsorde te geraken" (775, No. 19). De Regering heeft haar standpunt steeds gehandhaafd en Minister VAN SCHAIK heeft bij de behandeling van de Interimregeling voor de Nederlandse Antillen in de Eerste Kamer dit standpunt duidelijk uit gesproken (1950–1951 blz. 44–5):

„Het betoog van de heer Jonkman heeft mij ten aanzien van één punt meer dan gewoon gefrappeerd. Hij heeft gesproken over de wens, die door Aruba te kennen was gegeven en die ook meer algemeen werd gehuldigd in de Ronde-Tafelconferentie van het jaar 1948, dat Aruba een eigen status zou krijgen. De heer Jonkman is zelfs zover gegaan, dat hij heeft gezegd, dat de Regering de Grondwet niet juist heeft uitgelegd door de Antillen te concipiëren als een eigen staatkundige gemeenschap, die volgens de Grondwet behouden moest blijven. De geachte afgevaardigde heeft er zelfs op gepraeludeerd, dat het mogelijk zou zijn, dat Aruba of een ander eiland van de Antillen zou worden afgescheiden en in een afzonderlijke betrekking met Nederland zou komen leven. Het komt mij voor, dat een dergelijke gedachte toch bepaald vreemd is aan artikel 209 en ook aan artikel 208 van de Grondwet. Ik kan het niet anders zien dan dat de Grondwet zich op het standpunt plaatst, dat de Antillen als Rijksdeel een ondeelbaar geheel hebben te blijven en op zich zelf een status hebben te behouden.

In artikel 208 staat: „Voor de in artikel 1 genoemde grondgebieden". — daarbij behoren ook de Antillen — „zal, op de grondslag van de uitkomst van het reeds gepleegde en nog te plegen gemeen overleg met en tussen vertegenwoordigers van de bevolkingen, een nieuwe rechtsorde worden gevestigd, waarbinnen deze gebieden de eigen belangen zelfstandig behartigen".

Dat sluit in, dat ook het gebiedsdeel der Antillen, omvattend de zes eilanden als zodanig, zijn eigen Antillaanse belangen heeft te behartigen. Het is dan ook de grondslag van dit wetsontwerp, dat het gebiedsdeel der Antillen autonomie krijgt om die speciale belangen, dus het gemeenschappelijk belang van alle samenstellende eilanden, te verzorgen.

De geachte afgevaardigde de heer Jonkman heeft er op gezinspeeld, dat de bestuursmacht verdeeld zou kunnen worden, en dat de Regering dit in haar gedachtengang uitsluit, een standpunt, dat niet zou stroken met de Grondwet. Mijnheer de Voorzitter! Inderdaad heb ik er geen ogenblik aan gedacht op basis van de Grondwet de staatrechtelijke band tussen één of meer eilanden door te knippen en een zelfstandige rechtstreekse verhouding tussen Nederland en één of meer van de eilanden te scheppen; dit zou naar mijn overtuiging inbreuk maken op de Grondwet".

Van de driedelige Koninkrijksconstructie kan mitsdien niet worden afgeweken zonder voorafgaande Grondwetsherziening. Bij het laatste voorstel tot Grondwetsherziening toonde de Regering geen neiging haar standpunt prijs te geven; het XIVe Hoofdstuk werd — zij het niet woordelijk — gehandhaafd. De Landsregering van de Nederlandse Antillen bleek bij schrijven van 17 November 1951 geen bedenking te hebben, noch ook de Staten volgens telegram van 12 October 1951 (zitting 1951–52–2341, No. 5a en 12).

Dit voorstel heeft overigens het Staatsblad niet bereikt, omdat het op 7 Mei 1952 in de Eerste Kamer met 34 tegen 16 stemmen werd verworpen (blz. 859).

Nadat de Grondwet door de wijziging van 1948 was „opengehakt", was de weg vrij voor verder strekkende hervormingen in de Overzeese Rijksdelen. In dit overzicht kan worden voorbijgegaan om welke redenen de Regering meende zich hoofdzakelijk te moeten beperken tot toekenning van autonomie aan de overzeese rijksdelen en de totstandkoming van de volledige nieuwe rechtsorde tot een volgend stadium te moeten verschuiven.

Bij de voorbereiding en de behandeling van de Interimregeling voor de Nederlandse Antillen stond de zetelverdeling van de Staten in het centrum van de belangstelling. De sinds 1948 bestaande samenstelling van 8 leden van Aruba, 8 van Curaçao, 2 van Bonaire en 1 van elk der drie Bovenwindse eilanden, bedoeld als verzoeningspoging, bleek enerzijds de Arubaanse verlangens niet te bevredigen anderzijds een negatief resultaat op te leveren, omdat Curaçao zich te kort gedaan achtte.

Door de Interimregeling werd de zetelverdeling gewijzigd in 8 leden van Aruba, 12 van Curaçao, 1 van Bonaire en 1 van de drie Bovenwindse eilanden gezamenlijk. Na eindeloze discussies, „kwam men algemeen tot de conclusie, dat de tot standkoming van een goede eilandenregeling de moeilijke zijde dier verdeling vermag weg te nemen", aldus het verslag van de Tweede Kamer (No. 16) nadat de Commissie van Voorbereiding in den brede van gedachte had gewisseld, met een speciaal daarvoor uitgezonden delegatie uit de Staten. Het ontwerp van de Eilandenregeling was inmiddels na grondige voorbereiding door en intensieve besprekingen met tal van instanties in de Nederlandse Antillen, zo ver gereed, dat de regeling ongeveer tegelijk met de Interimregeling in werking zou kunnen treden. Dit is gebeurd op 14 Maart 1951.

Verwacht mocht worden, dat de zeer grote mate van autonomie aan ieder der eilandgebieden toegedacht appaiserend zou werken op de Arubaanse verlangens tot afscheiding. De overdracht van diensten heeft echter aanvankelijk een traag verloop gehad en was eind 1953 nog niet eens voltooid. Inmiddels is wel gebleken, dat de Eilandenregeling, welke was opgesteld zonder dat over ervaring en voldoende gegevens kon worden beschikt, zal moeten worden herzien zodra ervaring en meerdere gegevens zullen zijn verkregen. Wanneer dat tijdstip bereikt zal zijn, worde hier in het midden gelaten. Voor de hoofdbeginselen van de Eilandenregeling en de voorlopige balans over de uitvoering daarvan moge worden verwezen naar mijn in dit tijdschrift reeds eerder verschenen artikelen (*W.I. Gids 32*, 1951, p. 193–205; *35*, 1954, p. 72–90).

Wel moge er hier aan worden herinnerd, dat de Regering getracht heeft een waarborg te scheppen, dat aan de autonomie van de eilandgebieden niet zou worden tekort gedaan door op het voetspoor van het

rapport-Van Poelje een beroepsrecht in de Interimregeling op te nemen. Hiertegen rees, ofschoon deze gedachte in het rapport-Van Poelje door allen was aanvaard, een zo groot verzet, dat de Regering daarvan afzag en zich ertoe bepaalde in artikel 100 van de Landsregeling de mogelijkheid te openen bij A.M.v.B. regelen te stellen, dat de vaststelling van een door de Staten goedgekeurde ontwerp-landsverordening niet zal geschieden dan na goedkeuring van een in die A.M.v.B. aan te wijzen instantie.

Van oordeel, dat tijdige vaststelling van een zodanige A.M.v.B. reeds een preventieve invloed ten goede op de verhoudingen zou hebben, heeft de Regering zich beijverd reeds op 15 Mei 1951 een voor-ontwerp om advies ter kennis van verschillende Antillaanse instanties te brengen. De Regering achtte het raadzaam de weg tot oplossing van een meningsverschil aan te wijzen, voordat de spanning van een reeds gerezen meningsverschil is ontstaan. Zij heeft daartoe voorshands onvoldoende medewerking gekregen. De lijdensgeschiedenis van deze aangelegenheid zou op zichzelf de omvang van een nota vereisen. Zij is opnieuw een symptoom van de wel zeer uitlopende opvattingen, ja botsende meningen van de politieke groepen in de Nederlandse Antillen. Dit gebrek aan eensgezindheid en het gemis van onderling vertrouwen is trouwens ook de reden waarom de Eilandenregeling bij A.M.v.B. is vastgesteld. Het zou normaal geweest zijn bij landsverordening een decentralisatieregeling in het leven te roepen, waarbij de eilanden een grote mate van zelfstandigheid werd toebedeeld. Er was echter geen uitzicht, dat men in de Antillen onderling tot overeenstemming zou zijn gekomen omtrent een landsverordening, waarbij aan de belangen van ieder eiland voldoende recht zou worden gedaan. Het is alleen op herhaalde aandrang van Antillaanse zijde, dat de Regering er in bewilligd heeft zich intensief met deze aangelegenheid in te laten. En wederom op aandrang van die zijde heeft de Regering op ruimere schaal dan in het aanvankelijk voorontwerp van de Interimregeling een reeks hoofdbeginselen van de Eilandenregeling in de Landsregeling opgenomen. Aan deze opzet is nu tevens het voordeel verbonden, dat — wederom ter bevordering van de goede onderlinge verstandhouding — het hoger toezicht in bepaalde gevallen in plaats van aan de Landsregering aan de Kroon zou worden voorbehouden. Niettemin bestaat krachtens artikel 185 van de Landsregeling de mogelijkheid de Eilandenregeling bij landsverordening te wijzigen mits deze met de stemmen van twee derden van het wettelijk aantal leden door de Staten is goedgekeurd en na goedkeuring door de Koning. Dit laatste is reeds twee maal telkens ten aanzien van één artikel geschied (P.B. 1953 Nrs. 3 en 4).

Er waren zelfs optimisten, die van mening waren, dat voortaan zou kunnen worden afgezien van de bemoeienis van Nederland met deze interne Antillaanse aangelegenheid; een bemoeienis, welke theoretisch stellig ongewenst is en van Nederlandse zijde allerminst begeerd wordt. Dit optimisme leidde ertoe, dat in het op 11 Februari 1952 vastgestelde „Werkstuk", dat als basis heeft gediend voor de besprekingen ter conferentie van 1952, een regeling werd voorgesteld, waarbij de bemoeienis van Nederland met de in de Landsregeling voorkomende artikelen betreffende de eilandgebieden zou komen te vervallen als voldoende overeenstemming in de Nederlandse Antillen over dit onderwerp zou

zijn bereikt (punt 45). Zowel ter conferentie als daarna is wel gebleken, dat juist op dit punt voorshands geen overeenstemming is te verwachten. In het ontwerp-Statuut is dan ook voor bedoelde artikelen op dezelfde wijze als voor verscheidene andere artikelen van de Landsregeling instemming van de Regering van het Koninkrijk vereist met de landsverordening tot wijziging van die artikelen (art. 44, tweede lid).

De verhouding tussen de Nederlandse Antillen en het eilandgebied Aruba heeft herhaaldelijk een punt van bespreking uitgemaakt, zowel in de Eilandsraad van Aruba als in de Staten.

In de Eilandsraad van Aruba werd op 25 September 1951 besloten een telegram te zenden aan H.M. de Koningin met verzoek, dat de onderlinge verhouding tussen de eilandgebieden als punt van bespreking op de agenda van de aanstaande conferentie Nederland, Suriname, Nederlandse Antillen zou worden geplaatst.

Als antwoord daarop vroeg de Minister voor Uniezaken en Overzeese Rijksdelen, in wiens handen door H.M. de Koningin de behandeling van het telegram was gesteld, „duidelijk geformuleerd te vernemen, welke verlangens men heeft". „Daarbij zou puntsgewijze zijn aan te geven, hoe men zich de verhouding van de bestuursorganen en van ieder der overheidsdiensten denkt".

Een daartoe door de Raad ingestelde commissie diende op 11 Maart 1952 een rapport in, dat in de vergadering van de Eilandsraad van 15 Maart zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming werd aangenomen. (Wel had een uitvoerig debat plaats over een minderheidsnota-Eman, betreffende het kiesrecht, welke nota werd ingetrokken en vervangen door een verklaring ter zake.) Het verslag behelsde een „ontwerp van een landsgrondwet voor de Verenigde Nederlandse Antillen", waarin werd teruggegrepen naar het ontwerp-Van Poelje, ofschoon toch de Regering reeds had verklaard, dat bedoeld ontwerp op goede gronden niet geheel kon worden gevolgd, doch dat met de hoofdbeginselen daarvan — gelijk reeds gezegd — terdege rekening gehouden was in het vijfde Hoofdstuk van de Landsregeling en in de Eilandenregeling. Tegelijkertijd was een sub-commissie van de voorlopige Antillaanse R.T.C.-delegatie, onder voorzitterschap van Dr DE LA TRY ELLIS, bezig punten voor overleg op te stellen. De Nederlandse Regering nam het standpunt in, dat slechts dringende omstandigheden haar zouden nopen in de grondslagen dier beide regelingen wijzigingen te brengen. Dergelijke dringende omstandigheden achtte zij niet aanwezig en de

Eilandenregeling was trouwens nog slechts voor een klein gedeelte tot uitvoering gebracht.

Kennelijk was het motief van de gehele actie van Aruba herstel van de 8–8 verhouding in de Staten, dan wel het verkrijgen van pariteit tussen Aruba en Curaçao langs andere weg. Dit blijkt duidelijk uit vele uitlatingen van de heer J. H. A. EMAN in de Staten. Reeds in de eerste vergadering van de Staten in nieuwe samenstelling op 21 Februari 1951, dreigde hij „nu zullen de poppen gaan dansen". „U kunt verwachten, dat de Eilandenregeling een middel van obstructie in de hand van Aruba zal worden!" (notulen blz. 793).En de heer GEERMAN profeteerde (blz.796): „Aruba neemt nimmer genoegen met een Eilandenregeling zolang het overkoepelend lichaam niet berust op de basis van gelijkheid en gelijkwaardigheid tussen Aruba en Curaçao". Wie zich de moeite getroost de notulen van de Staten door te lopen zal bemerken dat de heer EMAN de afscheiding van Aruba propageerde waar hij maar meende die leuze te pas te kunnen brengen. (Om maar enkele plaatsen te noemen: 1951–52 blz. 430, 633; 1953–54 blz. 167, 169-170, 238, 392).

Ter conferentie in 1952 was wel een poging gedaan tot overeenstemming te komen. De Antilliaanse delegatie stelde nl. een subcommissie in ter bestudering van de onderlinge verhouding tussen het Antillaanse rijksdeel en de eilandgebieden, onder voorzitterschap van Prof. C. W. L. VAN DER GRINTEN. Een voorstel tot wijziging van de Eilandenregeling is daarvan tot nu toe niet het gevolg geweest.

Gelijk reeds gezegd, had mogen worden verwacht, dat door de Eilandenregeling de Arubaanse verlangens zouden worden geappaiseerd. Aan de wijze van uitvoering heeft echter blijkbaar een en ander ontbroken en door onvoldoende contact en onderling overleg tussen Centrale Regering en Bestuurscollege is die geprikkelde stemming niet verminderd. Zo althans doet men van Arubaanse zijde voorkomen. In hoeverre de naderende verkiezingstijd en de onderlinge partij-wrijvingen mede in het spel betrokken zijn, is moeilijk met feiten aan te tonen. De leuze van de separación werd althans tegen de jaarwisseling 1953–1954 weer meer actueel.

Bij de bespreking van de z.g. Kleine Commissie van de conferentie Nederland-Suriname-Nederlandse Antillen meende men van Arubaanse zijde de kans te krijgen voor een radicale scheiding. Toen duidelijk gemaakt was, dat de taak van de Kleine Commissie slechts een beperkte was, gebonden aan haar opdracht, sprak de Eilandsraad van Aruba op 15 Januari j.l. zich uit in de volgende motie:

„De Eilandsraad van Aruba in openbare vergadering bijeen; overwegende dat in de boezem van de Arubaanse bevolking de wensen en verlangens met betrekking tot een volledig zelfstandige status ten opzichte van de Nederlandse Antillen ook na het in werking treden der Eilanden-

regeling Nederlandse Antillen onverminderd zijn blijven voortleven; overwegende dat bedoelde wensen en verlangens in feite hierop neerkomen, dat in het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden het eilandgebied Aruba geheel afgescheiden van de andere eilanden van de Nederlandse Antillen de plaats zal innemen van een zelfstandig deel van het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden; overwegende dat aan bedoelde wensen en verlangens slechts voldaan zou kunnen worden indien deze aangelegenheid behandeld en tot een oplossing wordt gebracht, vooraleer de definitieve rechtsorde binnen het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden wordt vastgesteld; overwegende dat de Arubaanse bevolking in verband met de Koninklijke boodschap van 7 December 1942 met reden mag verwachten, dat aan haar gerechtvaardigde verlangens op dit gebied zal worden tegemoet gekomen: verzoekt H.M. de Koningin der Nederlanden, de Staten der Nederlandse Antillen en de Regeringsraad der Nederlandse Antillen te willen bewerkstelligen: dat in de momenteel te Willemstad vergaderende zogenaamde Kleine Commissie voor de R.T.C., deze aangelegenheid ter tafel wordt gebracht en de inwilliging van de gerechtvaardigde verlangens van de Arubaanse bevolking in bovenbedoelde zin worde verzekerd alvorens de definitieve rechtsorde van het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden aan de orde worde gesteld, aangezien naar zijn oordeel een hechte rechtsorde als bedoeld alleen dan zal kunnen worden gevestigd, indien de status der eilandgebieden op bevredigende en rechtvaardige wijze geregeld is, en gaat over tot de orde van de dag".

Daartoe door de Nederlandse Regering gemachtigd heeft de Minister van Overzeese Rijksdelen, Prof. KERNKAMP tijdens zijn verblijf in de Antillen een bespreking gehad met het Bestuurscollege van Aruba en na zijn terugkomst dat onderhoud als volgt bevestigd:

„De motie, door de Eilandraad van het eilandgebied Aruba aangenomen in zijn openbare vergadering van 15 Januari jl., is — gelijk U bekend is — in mijn handen gesteld ter behandeling tijdens mijn verblijf op Curaçao.

Gevolg gevende aan deze opdracht had ik met het Bestuurscollege van het Eilandgebied Aruba een onderhoud op 22 Januari d.a.v.. Ter bevestiging van de in dat onderhoud door mij gegeven uiteenzetting van de door de Nederlandse Regering gehuldigde opvatting terzake wil het mij dienstig voorkomen U het volgende mede te delen in antwoord op de motie.

Nadat in de eerste en tweede overweging de wensen en verlangens, welke in de boezem van de Arubaanse bevolking leven, zijn weergegeven, spreekt de Raad in de derde overweging als haar oordeel uit, „dat aan bedoelde wensen en verlangens slechts voldaan zou kunnen worden, indien deze aangelegenhied behandeld en tot een oplossing wordt gebracht vooraleer de definitieve rechtsorde binnen het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden wordt vastgesteld"; en deze overweging leidde de Raad tot het in het slot van de motie geformuleerde verzoek.

Deze derde overweging berust echter op een misverstand.

De Nederlandse Regering is bij het tot stand brengen van de nieuwe

rechtsorde gebonden aan de bepalingen van het XIVe Hoofdstuk van de Grondwet, welk hoofdstuk juist ter wille van het tot standbrengen van die rechtsorde bij een opzettelijk voor dit doel aangebrachte wijziging van de Grondwet daarin in 1948 is opgenomen.

Het Statuut waarin de nieuwe rechtsorde zal worden verankerd mag dan ook niet van de bepalingen van het XIVe Hoofdstuk afwijken. Dit blijkt ten overvloede uit de bewoordingen van artikel 217 Gr. W., dat alleen rept over de mogelijkheid van afwijking van ,,voorgaande hoofdstukken".

Het XIVe Hoofdstuk is na kennisneming van de resultaten van de Conferentie Nederland-Suriname-Curaçao van 1948 en met in acht neming van het rapport van de Commissie Aruba-Curaçao (het zg. rapport-Van Poelje) tot stand gekomen, na een gunstig advies van de Staten van de Nederlandse Antillen d.d. 14 Mei 1948.

Art. 209 (5e lid) thans artikel 216 laat geen andere uitleg toe dan dat het Koninkrijk zal bestaan uit drie Rijksdelen, Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen. Deze opvatting is door de Nederlandse Regering steeds gehuldigd en wordt ook thans volgehouden. Zij is trouwens in overeenstemming met het bovenbedoelde rapport-Van Poelje, dat door alle acht Arubaanse leden is ondertekend.

Op grond van het XIVe Hoofdstuk van de Grondwet kan mitsdien het Statuut niet anders dan op drie Rijksdelen betrekking hebben. Is eenmaal het Statuut tot stand gekomen dan zal de Regering bij de eerstvolgende grondwetsherziening het voorstel doen het XIVe Hoofdstuk te doen vervallen, zodat alsdan de wettelijke belemmering zal zijn opgeheven. Mitsdien is in tegenstelling met de derde overweging van de motie de door de Raad gewenste oplossing niet te verkrijgen ,,vooraleer de definitieve rechtsorde" wordt vastgesteld, doch juist eerst nadat het Statuut is tot stand gekomen.

Nu zou de gedachte kunnen rijzen, dat een poging moet worden aangewend de vaststelling van het Statuut uit te stellen en aan te sturen op een wijziging van het XIVe Hoofdstuk alvorens het Statuut wordt vastgesteld. Een dergelijk streven is bij voorbaat tot onvruchtbaarheid gedoemd. De Nederlandse Regering is niet bereid een voorstel aanhangig te maken tot wijziging van het XIVe Hoofdstuk van de Grondwet, dat enige jaren geleden wel overwogen en opzettelijk met het doel tot verwezenlijking van de nieuwe rechtsorde is tot stand gekomen.

Uit deze uiteenzetting mag niet worden afgeleid dat de Regering na de tot standkoming van het Statuut instemmen zal met een ,,afscheiding van Aruba" van de Nederlandse Antillen. Zij acht voorshands de bezwaren daartegen overwegend, doch is alsdan niet meer aan een wettelijke belemmering gebonden.

Naar het oordeel van de Regering is uit het voorgaande de conclusie te trekken, dat getracht dient te worden binnen het raam van de Landsregeling en de daarop gebaseerde Eilandenregeling een oplossing te zoeken, welke zoveel mogelijk aan de verlangens van Aruba tegemoet komt, gelijk ook de strekking is van mijn schrijven van 25 Februari 1954 No. 75508/7818."

Overigens is het bevreemdend dat tegemoetkoming aan de verlangens tot afscheiding wordt verwacht — gelijk in de motie geschiedt — in

verband met de Koninklijke Boodschap van 7 December 1942. Daarin is nl. alleen sprake van een Rijksverband, waarin de bestaande met name genoemde Rijksdelen tezamen deel zullen hebben en van de gezindheid van die Rijksdelen tot het geheel. Het gaat niet aan een uitspraak over de verhouding tussen de Rijksdelen toe te passen op de verhouding tussen de territoriale onderdelen. Friesland of Limburg of ieder der Zuid-Hollandse eilanden zouden alsdan ook aanspraak kunnen maken als afzonderlijke Rijksdelen te willen worden beschouwd. Niemand zal er over denken een dergelijke uitleg van de Koninklijke boodschap van 7 December 1942 te honoreren."

In het aan het slot genoemde schrijven had de Ned. Regering haar voldoening er over uitgesproken, dat de Landsregering een Commissie had ingesteld, welke ten doel had het bestuderen van de verlangens door de Arubaanse bevolking geuit met betrekking tot een zelfstandige status.

De Commissie heeft onder Voorzitterschap van Mr N. DEBROT enige malen vergaderd en eind Maart een voorlopig rapport doen verschijnen waaruit blijkt, dat de ,,Arubaanse leden tenslotte als hun mening hebben te kennen gegeven, dat zij zich volledig bewust zijn van de draagwijdte van de consequenties van een eventuele uitvoering van bovengenoemde motie van de Eilandsraad van het eilandgebied Aruba, maar dat zij voorshands niet in staat zijn voor alle problemen een alleszins bevredigende oplossing aan de hand te doen. In verband hiermede werd door de Arubaanse leden verzocht de werkzaamheden van de commissie op te schorten, teneinde hen in de gelegenheid te stellen zich van een of meer terzake kundigen te doen voorlichten".

Het is bekend, dat Aruba daarop Prof. Mr R. KRANENBURG heeft uitgenodigd naar Aruba te komen om ter zake advies uit te brengen. Prof. KRANENBURG heeft daarin bewilligd en medio Mei (derhalve vóór de hervatting van de Conferentie op 20 Mei j.l.) aan het Bestuurscollege van Aruba advies uitgebracht. Aan dit advies is tot nu toe nog geen bekendheid gegeven; zelfs is niet gebleken, dat het ter kennis is gebracht van de Antillaanse delegatie. Uit het verloop van de beraadslagingen ter conferentie is wel op te maken, dat Prof. KRANENBURG Aruba niet tot een volledige afscheiding heeft aangemoedigd. Ware dit wel het geval geweest, dan zouden de Arubaanse leden van de delegatie niet nagelaten hebben zich krachtig op het advies te beroepen. Zij hebben zich er echter toe bepaald, dat bij monde van de Voorzitter van de Antillaanse delegatie de mening terzake van ,,verschillende leden van de Antillaanse delegatie" werd uitgesproken. Uitgaande van de motie van de Eilandsraad van 15 Januari 1954 zou nl. huns inziens overal, waar in het Statuut sprake is van ,,Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen" dienen te worden gelezen: ,,Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen en Aruba". Zij zullen wel begrepen hebben, dat deze wens geen kans op verwezenlijking had.

In de openbare slotzitting op 3 Juni j.l. heeft de Heer C. A. EMAN, nu de Grondwet zich verzet tegen het slaken van de band met de Antillen ,,als enige oplossing op dit moment de federatieve opbouw van de Nederlandse Antillen [bepleit] als overgangsperiode, waarin Aruba een zelfstandige positie krijgen kan".

In afwachting daarvan sprak hij zich verder niet uit. Een der andere Arubaanse leden van de Antillaanse delegatie, de heer J. E. IRAUSQUIN, preciseerde zijn standpunt wat uitvoeriger: „.... het gaat bij ons niet primair om een status buiten de Nederlandse Antillen, maar hoofdzakelijk om de grootst mogelijke zelfstandigheid". Hij hoopte dat de door de Landsregering ingestelde commissie spoedig met haar werk gereed zal komen en dat de wijzigingen in de Landsregeling en de Eilandenregeling tegelijkertijd tot stand zullen komen, met de wijzigingen voor de aanpassing aan het Statuut (mitsdien uiterlijk drie maanden na de inwerkingtreding van het Statuut). Voorshands zag hij ervan af, dat Aruba een vierde deel van het Koninkrijk zou worden, nu dit „volgens deze conferentie en volgens deskundig advies [1]) op het ogenblik staatsrechtelijk onmogelijk is". „Mocht evenwel Aruba, nadat de Eilandenregeling tot haar recht is gekomen, nog steeds een status buiten de Nederlandse Antillen wensen, dan kan dit via het Statuut verwezenlijkt worden".

De praktijk zal wel uitwijzen, dat herziening van de Eilandenregeling op zo korte termijn als de heer IRAUSQUIN hoopt, niet mogelijk zal zijn. Er bestaan te dien aanzien zo diepgaande meningsverschillen, dat een grondige voorbereiding en intensief overleg nodig zal zijn.

Vragen wij ons thans af of Aruba er goed aan doet de oplossing van de moeilijkheden steeds maar weer te zoeken in radicale afscheiding van Curaçao. Het hoeft toch geen betoog, dat enerzijds het Rijksdeel de Nederlandse Antillen, toch reeds van geringe omvang, zozeer zou worden verzwakt als Aruba daarvan geen deel meer zou uitmaken, dat het bezwaarlijk de verkegen zelfstandigheid zal kunnen handhaven en de verantwoordelijkheid voor en de verplichtingen ten aanzien van de vier kleine eilanden zal kunnen blijven dragen. Anderzijds zal een minuscuul Rijksdeel Aruba onmogelijk kunnen voorzien in de toporganen, welke toch in een moderne staatsrechtelijke zelfstandige gemeenschap niet kunnen worden gemist: ik denk aan de rechtspraak, inspecties, toezicht houdende organen, middelbaar onderwijs enz., laat staan de buitenlandse betrekkingen en de defensie.

Nu heeft men van Arubaanse zijde weliswaar verklaard, dat Aruba bereid is de verplichtingen ten aanzien van de vier kleine eilanden mee te blijven dragen en met de Nederlandse Antillen in onderlinge samenwerking de voorzieningen te treffen, welke voor de Ned. Antillen en Aruba afzonderlijk te bezwaarlijk zouden zijn. Maar wat voor zin heeft het eerst de historische banden door te snijden en dadelijk daarop nieuwe banden aan te knopen om in gemeenschappelijke zaken in onderling overleg te voorzien? Waarop berust de veronderstelling, dat dit

[1]) Men zou geneigd zijn te denken, dat spreker hier doelt op het advies van Prof. KRANENBURG. Het is mogelijk, maar men mag niet zo ver gaan te veronderstellen, dat Prof. KRANENBURG de uitspraak „staatsrechtelijk onmogelijk" zou gebonden hebben aan de restrictie „op het ogenblik".

onderling overleg betere resultaten zal opleveren, dan thans en een minder geprikkelde sfeer zal worden geschapen? Dit zou wellicht het geval kunnen zijn, indien ieder der partijen geheel vrij stond al of niet met de ander te onderhandelen. Doch deze vrijheid bestaat niet; men heeft elkaar bepaald nodig, want na de scheiding zouden de delen ieder voor zich te zwak zijn om in de moderne overheidstaak behoorlijk te voorzien. Als Aruba voor zich de vrijheid wil voorbehouden niet met de Ned. Antillen, doch met Nederland samen te werken voor zover de overheidstaak voor haar alleen te zwaar is, dan dient zij wel te bedenken, ten eerste, dat zij, de Nederlandse Antillen tekort doet; ten tweede dat al spoedig innerlijk verzet zou ontstaan tegen terugkeer van de „koloniale" verhouding; ten derde, dat in diensttreding bij Aruba voor goede Nederlandse krachten minder aantrekkelijk is dan bij het tegenwoordige rijksdeel Nederlandse Antillen.

Ligt het niet veeleer voor de hand, dat de vertegenwoordigers van Aruba in de Staten en de Arubaanse landsministers hun invloed uitoefenen, opdat met rechtmatige verlangens van Aruba ernstig rekening wordt gehouden? Is dit in het jongste verleden gebeurd? Zo niet, wat is daarvan de reden? Verscheidenheid van mening? Onderlinge wrijving en naijver tussen Arubaanse partijen? Persoonlijke belangenbehartiging? Onbekwaamheid van Arubaanse Statenleden en landsministers?

Nog een tweede reeks vragen verdient beantwoording, alvorens een zo ver gaande maatregel als scheiding aan de orde kan worden gesteld. Ziet Aruba de moeilijkheden niet te zeer uitsluitend vanuit de Arubaanse gezichtshoek? Heeft zij nagegaan of ook bij andere eilandgebieden gelijksoortige verlangens bestaan? Hebben ook andere eilandgebieden gelijksoortige bezwaren tegen de wijze van uitvoering van de Eilandenregeling en tegen het overleg (of misschien gemis aan overleg) tussen Landsregering en Eilandsbestuur? Zijn de eilandgebieden Curaçao, Bonaire, de Bovenwindse eilanden erg tevreden of hebben ook zij bezwaren? Indien zij overeenkomstige bezwaren tegen de Eilandenregeling hebben, daarin is wijziging te brengen, hetzij bij landsverordening met toepassing van art. 185 van de Landsregeling, hetzij bij A.M.v.B. met toepassing van art. 26 Eilandenregeling. Men onderscheide echter goed welke bezwaren inhaerent zijn aan geschreven bepalingen en welke aan het dagelijks beleid. De zo hoog geroemde schepping van THORBECKE, de Nederlandse gemeentewet, is in haar 100-jarig bestaan negen en veertig maal bij wet gewijzigd. Niemand zal dan toch willen volhouden, dat de Eilandenregeling onverbeterlijk is. Dat zou alleen het geval zijn, indien zij was opgezet door de stuurlui aan de wal en de critici, welke achteraf luidkeels hun felle kritiek doen horen. Welnu, zij krijgen de kans hun licht te laten schijnen en het initiatief tot verbetering te nemen. Het zal hun dan wel blijken dat een compromis (en dat is de Eilandenregeling) nooit volle bevrediging kan geven; in dit geval aan unitariërs enerzijds en separatisten anderzijds. Het zal hun dan eveneens blijken, dat zonder voldoende praktijk-ervaring en zonder voldoende gegevens moeilijk bepalingen in het leven zijn te roepen, welke lang ongewijzigd kunnen blijven.

Indien ook de andere eilandgebieden bezwaren hebben tegen het dagelijks beleid van de Centrale Regering, ligt het dan niet voor de

hand de hoofden bij elkaar te steken en gezamenlijk aandrang op die Regering uit te oefenen eventueel door tussenkomst van de vertegenwoordigers in de Staten? Dit is geen samenspanning tegen het gezag, geen ondermijning van het algemeen Antillaans belang, doch een volkomen normale groepering van gelijksoortige belangen. De tijd zal leren, dat er behoefte ontstaat aan nauwer contact tussen gezaghebbers en tussen bestuurscolleges tot uitwisseling van ervaring en tot overleg over vraagstukken waar elk eilandgebied voor komt te staan.

Nederlands-Indië kende de periodieke decentralisatiecongressen; in Nederland is een krachtige „Vereniging van Nederlandse Gemeenten" — waarvan ruim 1000 gemeenten lid zijn — met een goed geoutilleerd centraal bureau en een eigen officieel orgaan. Een gezonde ontwikkeling van lagere gemeenschappen wordt hier te lande niet als desastreus en remmend voor een behoorlijke gezagsuitoefening beschouwd. Gemeenschappelijk overleg van die gemeenschappen zal voor een gezonde ontwikkeling bevorderlijk zijn.

Als de overgangsperiode voorbij is, zou er wellicht bij de Centrale Regering op kunnen worden aangedrongen, dat ter bevordering van een vruchtbare samenwerking met de eilandgebieden en ter bespoediging van het overleg een „bureau voor de eilandgebieden" wordt aangewezen; niet een nieuw rad in het ingewikkeld mechanisme, doch enige personen wier eerste taak is de goede en snelle afwikkeling van de kwesties tussen de Centrale Regering en de eilandgebieden. In Nederlands Indië rustte die taak op het „Decentralisatiebureau"; in Nederland bestaat daarvoor een „Bureau Bestuurszaken" van het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Zolang niet op deze of andere wijze beproefd is in de praktijk van de bestuursvoering verbetering te brengen, is radicale constitutie-wijziging niet gemotiveerd. Maar ook al zou besloten worden tot Grondwetswijziging om afscheiding van Aruba mogelijk te maken, dan nog zal dit een langdurig proces zijn en is het mitsdien aan te bevelen te trachten het thans bereikbare te verwezenlijken eventueel door wijziging van de Eilandenregeling. Het zal dan echter nodig zijn dat Aruba niet volstaat met het uitspreken van enkele leuzen, doch weloverwogen voorstellen op tafel legt, waarover een verstandelijke discussie mogelijk is.

1 Juli 1954.

SUMMARY

ARUBA'S WISH TO SECEDE

Aruba's wish to secede from Curaçao was publicly expressed for the first time in an address to H.M. the Queen of September 9, 1947.

Although, at first, this movement was not highly thought of, it succeeded in binding the Antillean delegation at the conference of the

Netherlands-Surinam and Curaçao of 1948, to the mandate of obtaining the Netherlands Government's quarantee before the beginning of the conference that Aruba would have the power, amongst other things, to secede immediately and completely from the Netherlands Antilles.

The Netherlands Government did not give this guarantee, but instituted a committee after the conference, to investigate whether and in how far Aruba's whishes could be met.

This committee Aruba-Curaçao delivered their report on the 14th of June 1948 already, in which it was proposed to confer a high degree of autonomy on the islands while maintaining a central Antillean authority.

The underlying principles of this conference have been observed in the revision of the Land Settlement of 1951 and when the Islands Settlement became effective.

It may be expected that the high degree of autonomy conferred on each of the island territories would have an appeasing influence on Aruba's desire to secede. This has not been so to a satisfactory extent. During transference there has evidently been insufficient contact between the Central Government and the administrative board of the island territories. At their meeting of 15 January last the island council of Aruba again pressed for secession before the new legal order takes effect. The Netherlands Government declared positively that the written constitution speaks emphatically of a tripartite kingdom, so that Aruba could only be recognized as a separate Government territory after revision of the constitution and that the authorities in the Netherlands are not prepared to introduce such a proposal to revise.

Aruba will be wise in realizing as well as possible by means of mutual consultation with the other island territories the things that at present are attainable, if possible by making deliberate proposals to change the Islands Settlement.

DE LANDBOUW BIJ DE BOSNEGERS VAN DE MAROWIJNE

DOOR

D. C. GEIJSKES [1])

1. INLEIDING

Wanneer men in de kleine maatschappijen komt van de bosbewoners, die in de binnenlanden van Suriname leven, dan ziet men bij onderzoek spoedig de basis, waarop de instandhouding van zulke gemeenschappen berust. De strijd om het bestaan bij de primitieve volken omvat de voedselvoorziening en de weerstand die kan worden geboden tegen ziekte en plagen. Deze twee factoren bepalen uiteindelijk het geboorte overschot, dat als resultante de bestaansmogelijkheid uitdrukt.

Bij de Bosnegers zien we in de loop der jaren een toeneming van de bevolking, een vooruitgang dus, ondanks de tegenwerking van de natuur. Maar deze vooruitgang schept nieuwe problemen. Het was tijdens de MEDISCH-WETENSCHAPPELIJKE EXPEDITIE NAAR DE ZUIDGRENS VAN SURINAME, gehouden van Februari tot Juli 1952, dat wij in aansluiting op het medisch onderzoek bij het verzamelen van gegevens over de „huishouding" van de Bosnegers van de Marowijne en de Tapanahoni, vooral op het probleem van de voedselvoorziening en van de voeding zelf stuitten. Het heeft weinig zin om alleen aandacht te schenken aan de medische zorg, wanneer daarbij niet tegelijkertijd pogingen worden aangewend, om de voeding te verbeteren.

Een voornaam onderdeel van de voedselvoorziening vormt de landbouw. Deze levert de Bosnegers het meeste, maar niet het beste voedsel op. Daarnaast voorzien enkele bosproducten in de behoefte aan spijsvetten, terwijl de jacht en de visvangst de dierlijke eiwitten moeten opbrengen.

[1]) Gouvernements-bioloog bij het Departement van Binnenlandse Zaken, Paramaribo.

De landbouw van de Bosnegers is echter door het verkwistende landgebruik een aangelegenheid geworden, welke dringend de aandacht van de overheid vraagt. Tot nu toe is hieraan weinig aandacht besteed, maar wanneer men het binnenland van Suriname tot ontwikkeling wil brengen, zal ook dit probleem moeten worden bekeken.

De hier verstrekte gegevens belichten de landbouw bij de Paramaccaners en de Aucaners aan de Marowijne en de Tapanahoni. Zij zijn bijeen gebracht tijdens genoemde Medische Expeditie en gedurende een reis naar de Tapanahoni in October 1952. De feiten hebben dus in de eerste plaats betrekking op de Marowijne, maar zij gelden in hun algemeenheid stellig ook voor de andere rivieren waarlangs Bosnegers wonen. Het is een typisch Surinaams probleem, samenhangende met de omstandigheid, dat in de verre binnenlanden gedurende honderden van jaren door de Bosnegers op dezelfde wijze is gewerkt, onafhankelijk van het leven in het geciviliseerde kust-gebied en vrijwel geheel buiten de belangensfeer van het Gouvernement.

2. HET GRONDJESSYSTEEM

Voor het planten van landbouwgewassen legt de Bosneger z.g. kostgrondjes aan. Hieronder verstaat men opengekapte stukken in het oerwoud, waarop de gewassen worden geteeld. De grondjes liggen langs de rivieren op hogere vlakke terreinen, meestal terrassen, die bij hoogwater niet onderlopen, of, bij gebrek aan zulke terreinen, op de hellingen van heuvels. Zij zijn min of meer cirkelvormig en hebben een oppervlakte van een halve tot anderhalve hectare.

In de grote drogetijd (October, November) kappen de mannen de grondjes open. Twee tot drie weken daarna wordt het gevelde bos verbrand; men ruimt de kleinere takken op, maar laat de stammen liggen. De grond wordt niet bewerkt. Zodra de regens van de kleine regentijd inzetten, gaat men planten en zaaien. Deze planttijd valt in December en Januari. De Bosnegervrouwen (want alleen de vrouwen doen het verdere werk) planten nu allerlei gewassen tegelijkertijd op eenzelfde grondje. De gewassen. komen dus verspreid door elkaar te staan of worden hoogstens pleksgewijs aangelegd. De oogsttijden van deze gewassen hebben een zekere successie. Er zijn twee groepen te onderscheiden, nl. (1e) de vlug groeiende „eenjarige" gewassen en (2e) de langzamer groeiende meerjarige gewassen.

Tot de eerste behoren:

mais, wordt na drie maanden (in Februari en Maart) geoogst;
watermeloen, idem;
oker, levert na drie maanden (Februari, Maart) en nog een tijd daarna eetbare vruchten;
pompoen, geeft na vier maanden (April) en daarna rijpe vruchten;
pinda en *agobo*, bloeit na drie maanden (Februari, Maart) en levert na vijf maanden (Mei, Juni) product;
bongila, idem;
tabak, is na 4–5 maanden plukrijp, bloeit na 7 maanden;
rijst, is na 4–5 maanden (Mei-Juli) rijp.

Tot de tweede categorie behoren de meerjarige gewassen:

suikerriet, wordt na 5–6 maanden reeds gekapt, maar de stoelen worden tot twee jaren en langer aangehouden;
cassave, de knollen worden na 7 maanden en langer geoogst;
tajer, *napi*, *yams* en *pataten*, worden (behoudens uitzonderingen, zie aparte lijst) na 8–10 maanden (Augustus tot November) geoogst, maar ook doorlopend daarna;
ananas, is na 9 maanden rijp;
bacove, na 10 maanden rijpe vruchten, de stoelen worden aangehouden;
bananen, na 10–12 maanden geoogst en verder doorlopend van de nieuwe stoelen.

Het voordeel van deze plantwijze is, dat de grondjes het gehele jaar door iets opleveren. Een nadeel is echter, dat elk jaar nieuwe grondjes moeten worden aangelegd. Op deze wijze zijn voor een gezin steeds verscheidene grondjes in gebruik. In het eerste jaar levert het grondje vooral de vlugst groeiende producten en een gedeelte van de meerjarige gewassen op; in het tweede jaar oogst men voornamelijk cassave, bacove, bananen en suikerriet, terwijl in het derde jaar nog wat ananas, bananen en suikerriet wordt afgeoogst.

Daarna geeft men het grondje prijs aan het opschietende secundaire bos (kapoeweri), hier „kauwé" genoemd, en aan de onkruiden, zoals het snijgras „baboen nefi" (*Scleria secans*), die een verder doorgroeien van de cultuurgewassen belemmeren.

Dit systeem van grondjes kappen vraagt veel land. Het is een ernstige roofbouw die alleen toegepast kan worden wanneer voldoende vrij land ter beschikking ligt. Pas na vele jaren kan men op een zelfde stuk bos voor de aanleg van een nieuw grondje terugkomen, afhankelijk van het herstel van het bos, meer in het bijzonder van de bouwkruin.

Bij de Bosnegers van de Marowijne geldt de regel, dat elk gezin voor zich zelf zorgt. De man kapt het grondje open met hulp van familieleden of vrienden, welke tegen verstrekking van voeding gedurende deze tijd worden aangenomen. Heeft de man

één vrouw, dan worden gewoonlijk twee grondjes per jaar gekapt; heeft hij meer dan één vrouw, dan kapt hij voor elke vrouw twee grondjes open.

Een kapitein van een dorp legt zelf zijn grondje aan, geholpen door zijn dorpelingen. De Granman echter werkt niet zelf, maar laat, afhankelijk van zijn vrouwenaantal, door familie en andere helpers grondjes openleggen, tegen verstrekking van mondkost voor de werkdagen. De producten van de grondjes van een gezin vormen geen gezamenlijk bezit, maar de vrouw laat haar rechten gelden voor de opbrengst van één grondje, terwijl de man aanspraak maakt op die van het andere grondje. Er wordt dus onderscheid gemaakt tussen het agrarisch bezit van de vrouw en dat van de man.

3. DE MIERENPLAAG EN DE MIEREN-KAPOEWERI

In de landbouw van de Bosnegers speelt de mierenplaag een belangrijke rol. De draag- of parasolmieren (*Atta sexdens* en *Atta cephalotes*) zijn door bladroof zeer ruïneus in de planterij. De eerstgenoemde soort is in de binnenlanden van Suriname de grootste boosdoener. Vooral cassave heeft van deze miersoort veel te lijden, maar ook mais, tajer en bananen worden afgevreten. Deze plaag is zo ernstig, dat het openkappen van een nieuw grondje mede bepaald wordt door het ter plaatse voorkomen van de nesten van deze mieren. Normaal liggen deze nesten in het oerbos vrij ver uiteen, maar zodra de gewassen van de grondjes onder het bereik van de mieren komen, groeien de nesten welig op. Bovendien vormen de mieren juist tegen de planttijd talrijke geslachtsdieren, die door de opengelegde terreinen een gunstige gelegenheid krijgen tot uitzwermen en het stichten van nieuwe kolonies. De draagmieren zijn hier dus „Kulturfolger".

Door deze mierenplaag is het meestal voor de Bosnegers niet mogelijk om langer dan twee tot drie jaren achtereen verlengstukken aan de bestaande grondjes te kappen. Immers, de kapoeweri van de verlaten stukken fungeert dan als schuilplaats voor de jongere mierennesten, en men sleept als het ware de mierenplaag achter zich aan. Mierenbestrijding vindt niet plaats en de Bosneger is door onmacht gedwongen het veld te ruimen. Deze vlucht voor de mieren bestaat in het zoeken van nieuwe gronden verder het bos in, of indien dit om bepaalde reden niet meer mogelijk is, in het bezetten van nieuwe terreinen elders langs de rivier.

STAHEL [1]) heeft gewezen op het feit, dat de oudere grondjes bij de Bosnegers overgaan in een laag secundair bos, door hem genoemd „mierenkapoeweri". Inderdaad komt op vele plaatsen waar een dichte bosnegerbevolking gevonden wordt een dergelijke strook secundair bos langs de rivieren voor. Volgens STAHEL ontstaat dit minderwaardig bos door de aanwezigheid van de grote nesten der draagmieren. Volgens zijn berekening kunnen bij een dichtheid van 6 mierennesten per hectare (welk maximum in de omgeving van Paramaribo is geconstateerd maar dat mij naar eigen waarneming in de Bosnegerterreinen te hoog voorkomt) de mieren ieder jaar 2–3 ton bladmateriaal per ha in de grond brengen. Zodoende zou de grond dusdanig met humus verrijkt worden en bovendien door de aanleg van de talrijke nestgangen zoveel extra ventilatie krijgen, dat de zuurgraad en de microbiologische toestand van deze grond zou gaan verschillen van de minerale gronden, waarin het oerbos wortelt. Als bewijs wordt opgegeven „dat ook de oudste mieren-kapoeweri vlak achter de dorpen geen neiging vertoont om in normaal hoogbos op te groeien" (p. 13).

Het lijkt mij niet juist, om dit kapoeweri-verschijnsel alleen aan de aanwezigheid en de werkzaamheid van de draagmieren toe te schrijven. Naar mijn mening vormen de mieren hier een lastige bijkomstigheid, want wanneer de oerbosgrondjes door de bevolking verlaten worden en aan de mieren geen nieuw voedselmateriaal meer ter beschikking staat, terwijl de kapoeweri allengs tot hoger bos opgroeit, dan herstelt zich het evenwicht in de mierenpopulatie. Dit proces verloopt in langzaam tempo, afhankelijk van de locale omstandigheden, maar het leidt tot het herstel van de oorspronkelijke toestand. Er is echter één voorwaarde aan verbonden nl. dat het bos lang genoeg achtereen met rust wordt gelaten. Dit laatste nu is in het grondjes-areaal van de Bosnegers niet het geval. Zij komen te vroeg (binnen 10 jaren) terug om weer grondjes te kappen, met het gevolg dat de grond te veel uitgeput raakt en het herstel van het bos onmogelijk wordt.

Een bewijs voor deze zienswijze levert STAHEL (l.c.) reeds in zijn beschouwingen over de landbouw van de Bovenlandse Indianen. Het ontbreken van de mieren-kapoeweri aldaar is geen kwestie van een geringere mierenbesmetting zoals STAHEL

---

[1]) *Het Bosnegervraagstuk en het Coronieplan*, Departement Landbouwproefstation Suriname, Mededeling No. 9, October 1944, 28 pp.)

meent — want die komt plaatselijk even erg voor — maar van een minder intensief gebruik van de bosgronden. De Indianen zijn in klein aantal aanwezig (enkele honderdtallen, tegenover duizendtallen Bosnegers), terwijl slechts gemeenschappelijke grondjes voor één dorp worden aangelegd en niet verschillende voor elk gezin. Bovendien verhuizen de Indianen dikwijls, om nieuwe jacht- en visgronden op te zoeken.

Er is nog een andere factor die bij het ontstaan van de grondjes-kapoeweri een rol speelt. Dat is het gebruik van vuur bij het openleggen van de grond. Het verbranden van het gekapte bos gaat ten koste van de humus op en in de grond. De bemesting met as die men daarbij krijgt, dekt dit verlies slechts ten dele. Verder ontstaan onder invloed van het vuur grote evenwichtsverstoringen in de microflora en fauna van de grond, waardoor de omzetting van organische stoffen in anorganische verbindingen wordt verhinderd. Zon en regen brengen verandering in de structuur van de geblakerde bodem, die een cementkorst vormt en dichtslaat. Ook onttrekt de teelt van cultuurgewassen, speciaal de cassave, vele minerale bestanddelen aan de grond.

Het is duidelijk dat na deze evenwichtsverstoring, de bodem tijd nodig heeft om zich te herstellen. Deze tijd wordt op 25–30 jaren geschat. De draagmieren spelen daarbij een rol; zij verrijken de grond weer met humus door het aanbrengen van grote hoeveelheden blad in hun grondnesten. Bovendien ventileren zij de grond door het graven van talrijke nestgangen. Op deze wijze dragen de mieren dus bij tot het herstel. Het is trouwens bekend dat de grond op oude draagmierennesten vruchtbaar is; men plant er gaarne bananen op. Wanneer wij met STAHEL aannemen dat in deze kapoeweri zes mierennesten per ha gevonden worden, dan zouden deze nesten tezamen slechts een oppervlakte hebben van maximaal 1/10 deel daarvan. Zulks zou nimmer het opgroeien van het bos kunnen belemmeren.

Dat de draagmieren het secundaire bos bezet houden, althans hier in groter aantal aanwezig zijn dan normaal in het oerbos het geval is, kan een gevolg zijn van de aanleg van nieuwe grondjes binnen hun bereik. Door grondgebrek proberen de Bosnegers immers steeds weer om in dit bos grondjes aan te leggen. De mieren kunnen zich bovendien handhaven omdat er verschillende bosbomen zijn, die de mieren voldoende bladmateriaal leveren.

De mierenkapoeweri vormt dus èn door de verminderde bodemcapaciteit èn door de aanwezigheid van de draagmieren, een voor de huidige primitieve Bosneger-landbouw onbruikbaar

geworden terrein. Ook uit een bosbouwkundig oogpunt is de mierenkapoeweri waardeloos.

4. HET AGRARISCH RECHT

Er is nog een andere omstandigheid die de landbouw van de Bosnegers in de weg staat. Zoals bij vele natuurvolken, speelt ook in het leven van de Djoeka het gewoonterecht een grote rol. Wij hebben reeds gezien, dat per gezin minstens twee grondjes per jaar worden aangelegd. In feite komt het hierop neer, dat zowel de man als de vrouw een eigen grondje bezitten. Nu liggen deze twee grondjes niet naast elkaar of dicht bij elkaar. Integendeel, het ene grondje is doorgaans uren ver van het andere verwijderd; het bevindt zich aan de andere zijde van de rivier of elders langs een boskreek. Men zou kunnen denken dat dit een soort van risicoverdeling is. In werkelijkheid is het een kwestie van familiebezit. Het grondje van de vrouw wordt in het areaal van haar familie gekapt en het grondje van de man in zijn familiecomplex. De grondjes worden dus in groter familieverband aangelegd en niet in gezinsverband. Elke familie heeft een bepaald gebied, waar zij het recht heeft de grondjes te kappen. Dit gebied ligt langs een boskreek, of men legt van de rivier een pad door het bos aan, waarlangs de grondjes worden opengelegd. Niet zelden treden twisten op over het grondgebruik door „onbevoegden" op bepaald familieterrein.

Een Bosneger kan dus niet zo maar een stuk bos uitzoeken voor zijn grondje, waar het hem goed dunkt. Hij is daarbij gebonden aan het recht van het familiebezit. Dit geldt niet alleen voor de familie onderling, maar in groter verband ook voor de dorpen. Elk dorp heeft zijn areaal, waarbinnen de families uit dat dorp de grondjes aanleggen. Alleen door huwelijk kunnen mannen voor hun vrouwen grondjes aanleggen in het areaal van een ander dorp.

Deze complicaties in de landbouw leiden er toe, dat de landhonger veel eerder optreedt dan anders het geval zou zijn. Er komt nog bij, dat vele Bosnegerdorpen zeer lange tijd, soms 100 jaren achtereen, op dezelfde plaats blijven bestaan. Het is daarom niet te verwonderen, dat mede door de bevolkingsaanwas in zulke centra de limiet van deze roofbouwcultuur is bereikt. De nabije landbouwgronden worden met te kleine rustperioden in gebruik gehouden, met het gevolg dat de grond wordt uitgeboerd en het periodiek herstel van het bos steeds trager verloopt. Bovendien worstelt men in toenemende mate met het probleem

van de draagmieren, die de gemakkelijk bereikbare plaatsen bezet houden.

Het gevolg van deze omstandigheid is, dat de Bosnegers gedwongen worden steeds verder van hun dorpen de grondjes te maken. Men vaart uren ver de rivier op of af, om bij de goede gronden te komen. Wanneer men geen gebruik kan maken van een boskreek om de producten uit het veld te vervoeren, is men gedwongen om één of twee uren ver de oogst door het bos naar de rivier te dragen. Verder dan twee uren lopen (ca 6 km van de rivier verwijderd) gaat de Bosneger niet (zie de kaart).

In de Tapanahoni reist men zelfs dagen ver weg, naar minder bevolkte streken, om te planten en te oogsten. Men legt dan z.g. werkkampen langs de rivier aan, vanwaar men in de omtrek opereert. Dit is o.a. het geval tussen Godoholo en Granbori, van mensen uit Drietabbetje of andere centra. Dat men niet nog verder de rivier opgaat, tot voorbij het laatste dorp Granbori, heeft te maken met een verbod van de Granman van de Aucaners. Deze wil nl. de daarboven liggende gronden als jachtterreinen reserveren en dus niet voor landbouw-doeleinden vrij geven.

De bewoners van de dorpen langs de beneden Tapanahoni, zoals van Sajé, Clementi en Malobbi, leggen dikwijls hun kostgrondjes in de Lawa aan, waar zij tot aan de Aboenasoengoe-val over landbouwgronden kunnen beschikken. Verder stroomop in deze rivier, laten de Bonni- of Aloekoe-negers hun rechten gelden.

5. VERSCHILLEN TUSSEN AUCANERS EN PARAMACANERS

De hierboven weergegeven toestanden gelden in hoofdzaak voor de Aucaner Bosnegers van de Tapanahoni. Zij tellen heden ongeveer 6500 mensen. De Paramaccaner Bosnegers van de Marowijne, ongeveer 1700 in getal, staan er iets gunstiger voor, omdat zij door hun geringere bevolkingsdichtheid in minder ernstige landnood zijn geraakt. Maar ook hun staat in de naaste toekomst een zelfde lot te wachten. Bovendien weegt in dit gebied het kappen van het bos zwaarder, omdat daarbij exploiteerbaar hout verloren gaat. Aan de Tapanahoni, boven de grotere vallen, is houtkap voorlopig niet mogelijk, zodat het verlies aan hout in deze streken hier nog geen economische rol speelt.

6. MAATREGELEN TER VERBETERING

De vraag is nu, of van hogerhand het grondjesbedrijf van de Bosnegers geregeld moet worden. Mijn advies in deze is: **Hoe**

eerder hierin verbetering kan worden gebracht, des te beter en wel om de volgende redenen.

1e Door het van ouds toegepaste grondjessysteem hebben speciaal de Aucaners van de Tapanahoni thans zulk een grondgebrek, dat een verdere aanwas van de bevolking daardoor gehinderd wordt.

2e De voedselvoorziening van deze Bosnegermaatschappij is precair en eenzijdig; deze dreigt steeds ongunstiger te worden, met als gevolg dat de gezondheidstoestand steeds meer zorg zal vragen.

3e De Bosnegers kunnen niet in staat worden geacht om zelf in deze landbouwmethoden veranderingen ten goede aan te brengen.

4e Het bewonen van deze streken wordt voor de jongere generaties steeds minder aantrekkelijk, waardoor een verspreiding van de bevolking over andere gebieden plaats vindt. De mannen trachten werk te vinden in de benedenlanden, of in de bedrijven in Frans Guyana.

5e De houtvoorraden langs de rivieren dreigen door het verkwistende grondgebruik geheel verloren te gaan.

6e Het is te vrezen dat, indien van overheidswege niet tijdig hulp geboden wordt om deze bosbevolking uit de impasse te helpen, de sociale en economische terugslag daarvan spoedig ernstig voelbaar wordt.

De oplossing van dit vraagstuk ligt m.i. hierin, dat in de eerste plaats landbouwmethoden moeten worden toegepast, welke op een beter en economischer gebruik van de grond zijn gebaseerd. Het is de taak van het Departement van Landbouw om te onderzoeken welke mogelijkheden de gronden toelaten en welke gewassen het beste kunnen worden geteeld; het is om deze reden, dat aan deze beschouwingen een lijst van thans bij de Bosnegers in gebruik zijnde gewassen wordt toegevoegd. Door de landbouwvoorlichtingsdienst zal een kleine ploeg van jonge Bosnegers in opleiding moeten worden genomen, teneinde hen vertrouwd te maken met de nieuwe methoden.

Daarnaast zal de mierenbestrijding ernstig ter hand genomen moeten worden, in overeenstemming met de plannen voor een gewijzigde landbouw. Ook hiervoor zullen mensen uit de eigen omgeving een opleiding moeten ontvangen, en een permanente werkploeg gevormd worden. Het is ondoenlijk en ook niet nodig om het gehele thans in gebruik zijnde areaal te gaan zuiveren. Insecticiden zoals zwavelkoolstof, methylbromide en parathion — mits met de nodige voorzichtigheid toegepast — zullen echter plaatselijk met succes kunnen worden gebruikt.

Ook zal het Districtsbestuur medewerking moeten verlenen om een compromis te vinden tussen de gewoonterechten van de Bosnegers en de nieuw in te voeren regelingen over het grondgebruik.

7. DE CULTUURGEWASSEN EN HUN GEBRUIK

Hoewel het voor het merendeel cultuurplanten betreft die in Suriname algemeen als landbouwgewassen in gebruik zijn, is in detail toch niet veel bekend van de gewassen welke door de Bosnegers voor hun onderhoud worden verbouwd. Het geven van een overzicht van deze planten is dus in de eerste plaats nodig, met vermelding op welke wijze zij worden gebruikt.

Uit een meer historisch oogpunt is het van belang te wijzen op enkele importplanten, die uit Afrika afkomstig zijn en alleen nog bij de Bosnegers in gebruik zijn gebleven, zoals agobo en bongila. Verder zijn hier vermoedelijk nog variëteiten van gewone cultuurplanten aanwezig — zoals: suikerriet, bacove en bananen, tajer- en yams-soorten, — uit de tijd, dat de weggelopen slaven deze van de toen bestaande plantages medenamen.

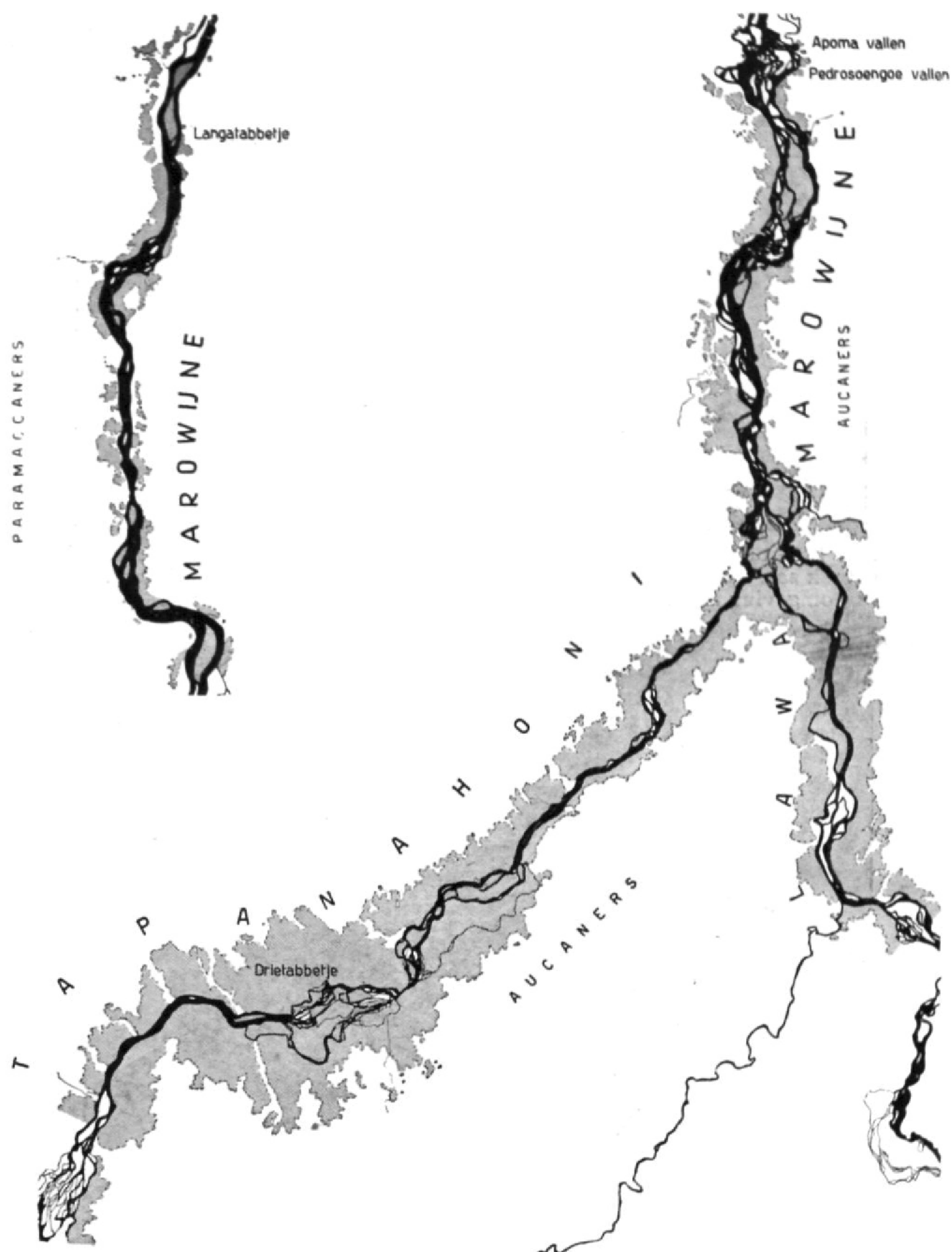
In verschillend opzicht loont het dus om na te gaan wat er geteeld wordt. De navolgende opsomming is samengesteld uit gegevens van eigen waarnemingen en uit inlichtingen die door verschillende Bosnegers zijn verstrekt. Deze lijst is niet volledig; het ontbrekende is echter waarschijnlijk van ondergeschikt belang.

A. CULTUURGEWASSEN DIE OP DE KOSTGRONDEN GETEELD WORDEN

Bittere cassave (kasàba).

Dit is het voornaamste gewas, waarvan het cassavebrood en de kwak wordt gemaakt. Men plant de stekken in December, maar ook in Maart en April. Na 12 maanden begint de oogst; bij voedselgebrek wordt na 7 maanden reeds gerooid. Men onderscheidt gele en witte variëteiten, naar de kleur van het inwendige der knollen. Tot de gele variëteiten behoren: *witti tiki* die tot twee jaren op de grondjes wordt aangehouden, *blaka tiki* die maar een jaar op de grondjes staat, en *taja tiki* die ook lange tijd product levert en vooral goed is voor het maken van kwak. Tot de witte variëteiten behoren: *amosiang*, *sanang kasaba* en *domberi*. Hiervan bereidt men het cassavebrood. Bij het maken van kwak mengt men alle kleuren door elkaar om de gewenste gele kleur te krijgen. Elke variëteit apart levert een minder smakelijk product.

Aan de Marowijne maakt men meer kwak (kwaka) dan cassavebrood, terwijl aan de Suriname rivier en de Saramacca alleen cassavebrood

Overzichtskaart van de landbouwgronden van de Bosnegers van de Marowijne. Vervaardigd naar luchtfoto's door het Centraal Bureau Luchtkaartering Paramaribo. Opgenomen in 1947.

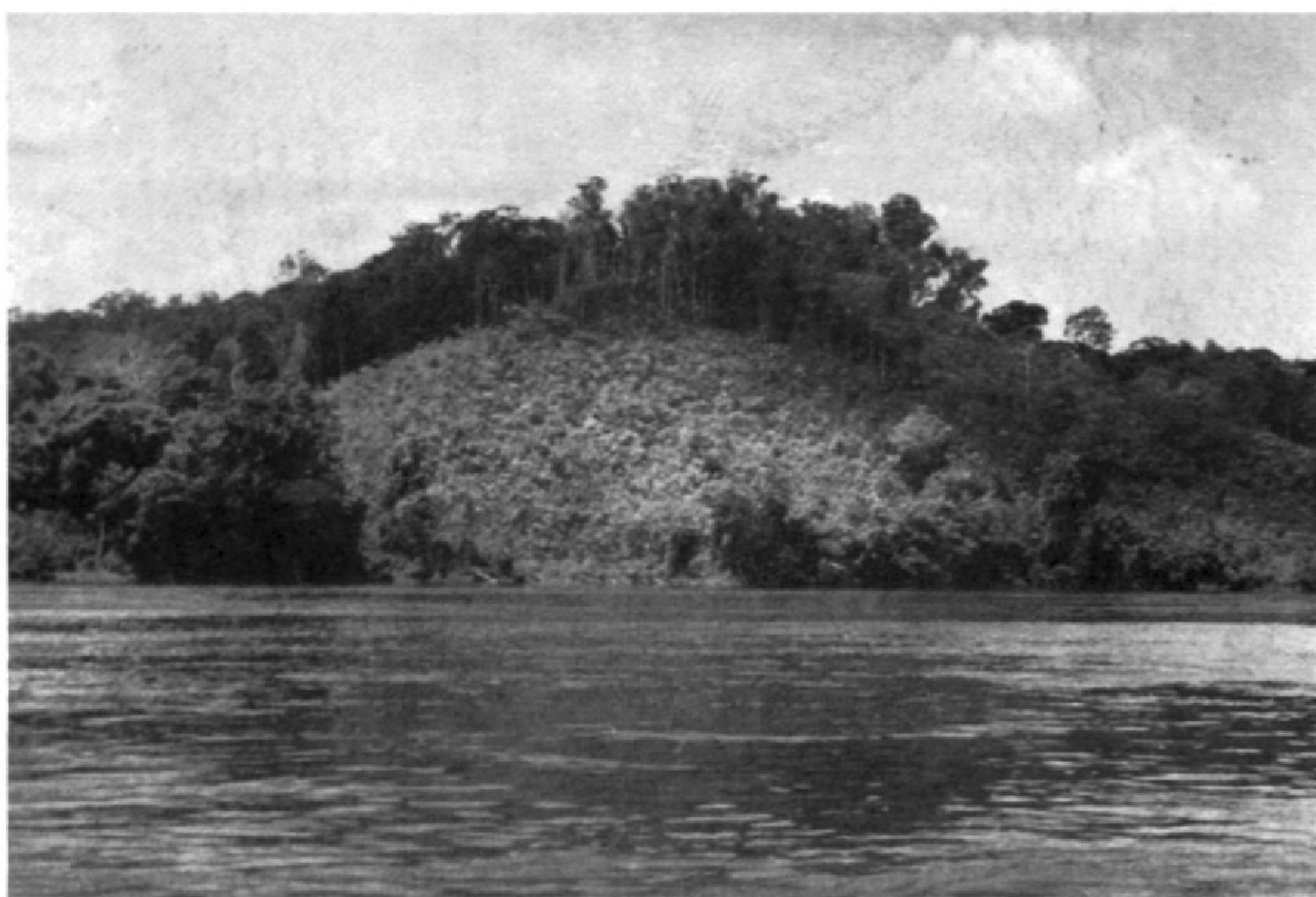

Fig. 1. Grondje van een Paramaccaner op een heuvel langs de rivier. Bij gebrek aan vlakke terreinen worden de hellingen van de heuvels benut. De omgeving is secundair bos. — Marowijne bij Grankreek, Oct. 1952.

Fig. 2. Nieuw aangelegd grondje van een Aucaner, in jong secundair bos. De dunne stammen zijn typerend. — Tapanahoni, Saniki, Oct. 1952.

Fig. 3. Grondje op de hellingen van het Malobbi-gebergte. De omgeving is primair oerwoud; in de verte het Lely-gebergte. — Tapanahoni, Malobbi Oct. 1952.

Fig. 4. Vers gekapt grondje langs de rivier, op een steile helling. Het gevaar voor erosie is groot. De omgeving is secundair bos. — Marowijne bij Grankreek, Oct. 1952.

Fig. 5. Oerwoud in het Malobbi-gebergte, met ernstige brandsporen van een kostgrondje (op de voorgrond). — Tapanahoni, Malobbi, Oct. 1952.

Fig. 6. Kostgrondje op rivierterras, gedurende drie maanden beplant. Op de voorgrond rijst en cassave, daarachter mais. De omgeving is kapoeweri en, rechts, hoger secundair bos. — Tapanahoni, Drietabbetje, Maart 1952.

Fig. 7. Tien maanden oud kostgrondje met hoge cassave. Rechts kapoeweri; de voorgrond met onkruiden. — Tapanahoni, Drietabbetje, Oct. 1952.

Fig. 8. Ruim drie maanden oud kostgrondje met oogstbare mais en watermeloen. Op de voorgrond rijst. — Tapanahoni, Drietabbetje, Maart 1952.

Fig. 9. Het bakken van cassavebrood op de ijzeren bakplaat (de „pan"). — Tapanahoni, Drietabbetje, Juni 1952.

Fig. 10. Het stampen van uitgeperste cassavebrokken (in de bak op de voorgrond) in een houten vijzel (de „matta") tot meel, om brood van te bakken. — Marowijne, Albina, Apr. 1953.

Fig. 11. Het dorsen van rijstaren met de voeten, op een zak. — Tapanahoni, Drietabbetje, Juni 1952.

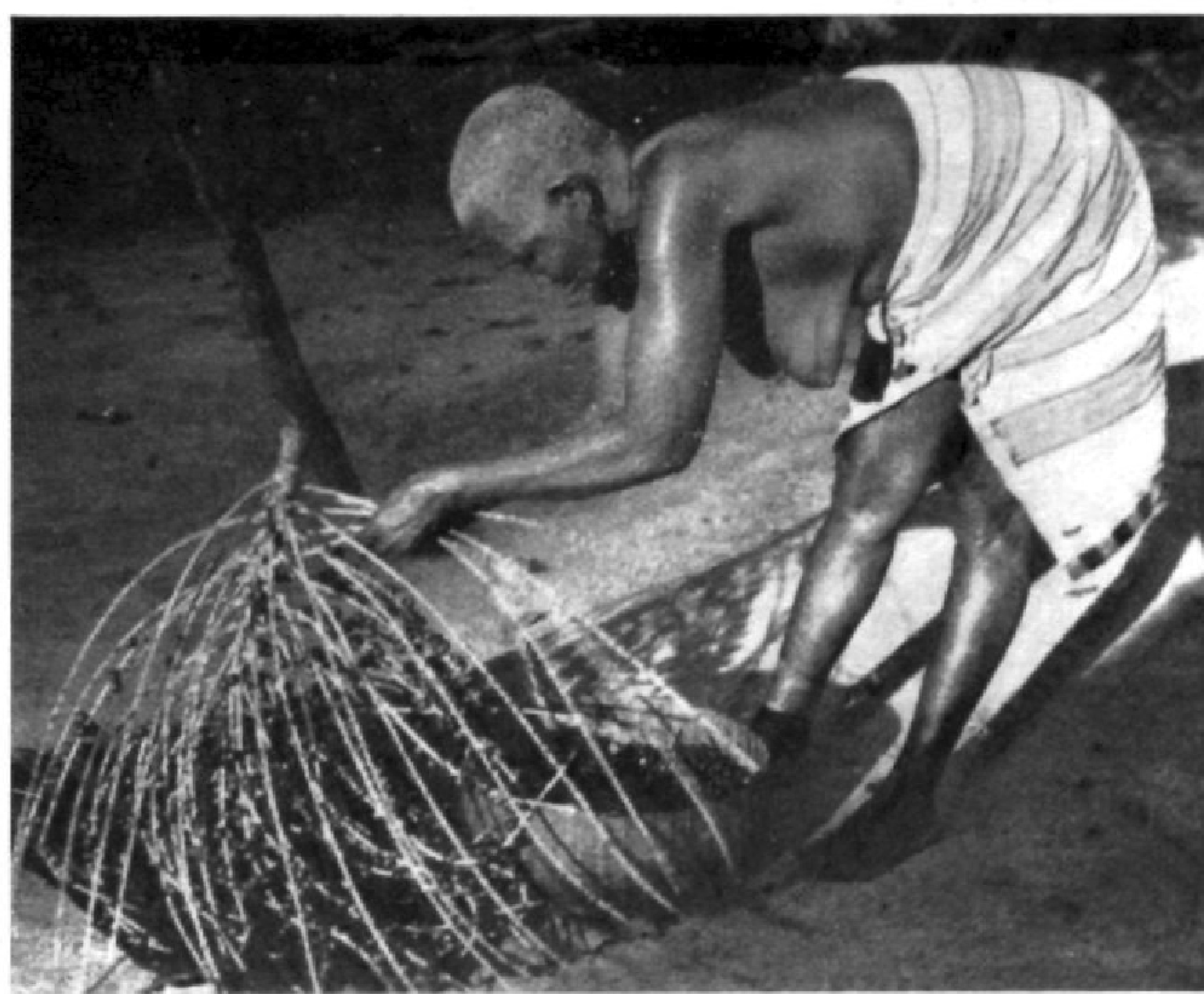

Fig. 12. De vruchten van de pina-palm worden in een mand verzameld; van het vruchtvlees wordt een drank bereid. — Marowijne, Albina, Apr. 1953.

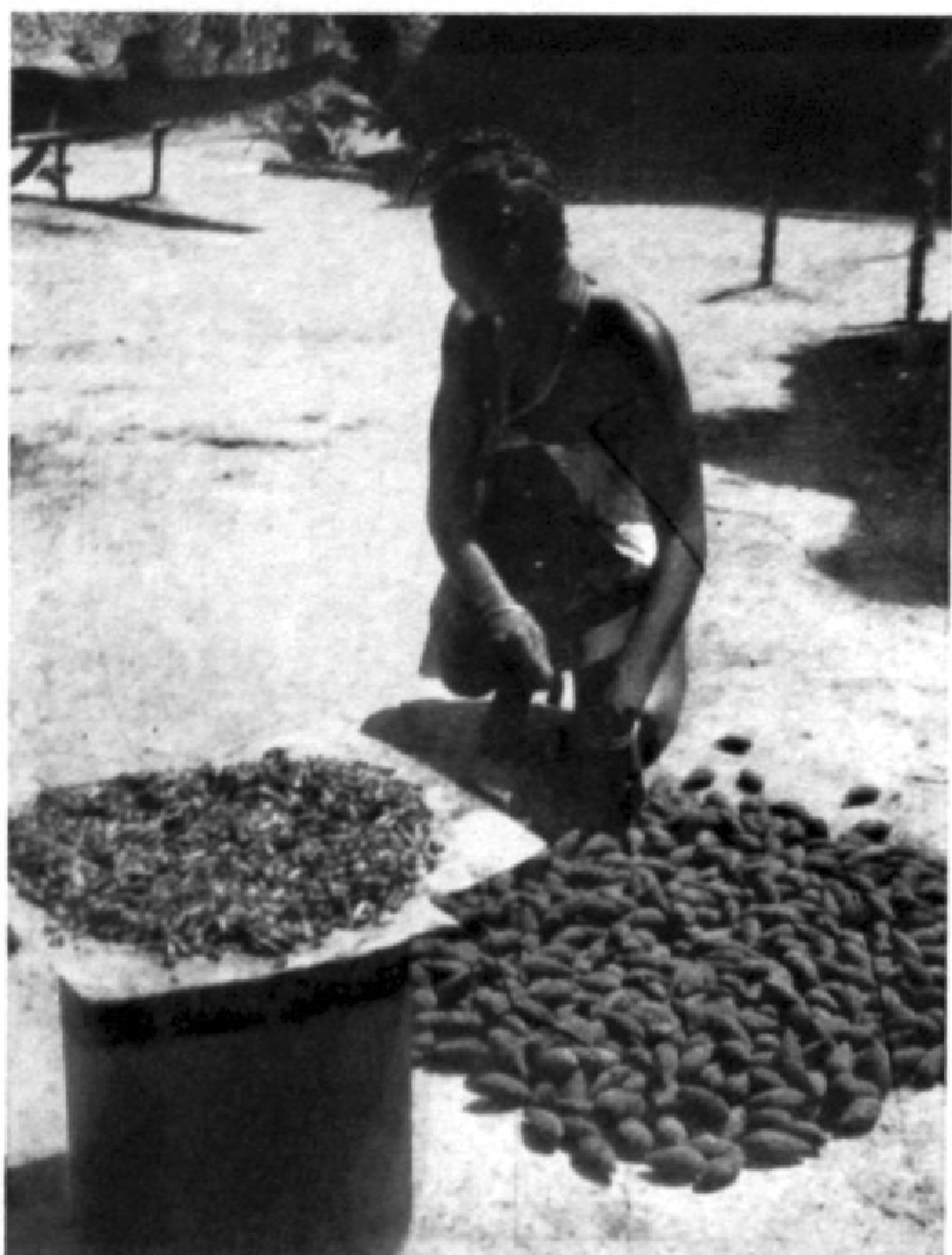

Fig. 13. Het pitten van de maripa-palm, waarvan de kernen (liggend op een plaat op een kerosineblik), na droging in de zon, worden gebruikt om er spijsolie uit te koken. — Tapanahoni, Drietabbetje, Juni 1952.

Fig. 14. Het wannen van rijst met de „kède", nadat deze in een matta is gestampt. — Tapanahoni, Granbori, Mei 1952.

van het meel gebakken wordt. Kwak wordt op de volgende wijze bereid: de knollen worden, na geschild te zijn, twee dagen lang in water in een korjaal [1]) gelegd en dan geraspt. Deze geraspte cassave laat men verzuren in een kist of een korjaal; daarna wordt het raspsel uitgeperst met de matapi [2]) en vervolgens op de bakplaat (pan) gebakken, waarbij de korrelige massa steeds omgeroerd wordt. De kwak bestaat uiteindelijk uit droge gele korrels. Kwak kan men langer goed houden dan broden. Het wordt met water opgeweekt en met wat suiker (indien aanwezig) gegeten.

Een minder gebruikt product is ,,afringi". Hiervoor raspt men vers geschilde cassave, perst het raspsel daarna uit in de matapi en droogt het meel op vuur of in de zon. Vervolgens stampt men dit meel in de matta [3]), en kneedt het daarna met water tot balletjes. Deze worden tezamen met vis of vlees tot een soep gekookt. Men noemt deze soep ,,afringi", dat letterlijk gooien betekent, vermoedelijk omdat men de balletjes in de pot gooit. Hetzelfde product noemt men aan de Suriname-rivier ,,apitie".

Zoete cassave (kasàba-swieti) wordt weinig geplant; de knollen worden na drie maanden geoogst en gekookt gegeten.

De voornaamste plagen in de cassave zijn: draagmieren die de bladeren afknippen, herten die de jonge toppen wegvreten en ook de stengels afbijten, tapirs die stengels en bladeren vreten, en ook veel vertrappen, koni-koni's [4]) die de knollen uitgraven en afknabbelen, pingo's en pakiera's [5]) die de knollen uit de grond wroeten en opvreten.

Rijst (alésie).

Naast cassave is rijst een belangrijk hulpgewas. Men zaait de rijst breed uit met de hand tussen de andere gewassen en tjapt [6]) het zaad licht onder. De zaaitijd valt in December tot Februari of Maart. In de vierde maand is de rijst rijp. De oogsttijd valt daardoor in de grote regentijd van Mei tot Juli (aan de Suriname-rivier iets later). Alleen de aren worden afgesneden en deze worden in de zon gedroogd op de grondjes of in de dorpen. Men teelt alleen droogland-rijst in talrijke variëteiten, zoals:

kasiwini, de beste soort met lange witte korrels;
ajengena, met korte fijne korrel, geeft bij stampen een mooie witte rijst;
abalahede, met platte ronde korrel;
witti-alesie of *paramakka-alesie*, in de aar licht gekleurd;
lebi (redi) – *alesie*, als padi geel, groeit ook op zwampige plekken;
aloeloe of *loeloe*, legert vlug, heeft een goede korrel;
pindé-alesie, korrel van buiten gespikkeld;
asinkini, variëteit met lange korrel, wordt veel aangeplant

---

[1]) korjaal = boot
[2]) matapi = lange koker van vlechtwerk waarmede men uit de geraspte cassave het sap en het water perst.
[3]) matta = grote houten vijzel
[4]) koni-koni = Surinaams konijn
[5]) pingo en pakiera = bosvarkens
[6]) tjappen = het loswerken van de grond met een hak.

Andere variëteiten zijn nog: *rexora, saka, mabosoe, mooidà, sika-sirie, bakaté-saka, dendelei, mooimasra, wittifang, skati, blakatère, mesiti, pikienloeloe, trampoeloekoe.*

De Bosnegers bewaren de rijst in de aren en dorsen de padi met de voeten door er over te lopen, nadat ze gedroogd is op zinkplaten of op zakken. De padi wordt in de matta gestampt wanneer men een maal nodig heeft. Men eet dus ongeslepen zilvervlies-rijst en deze wordt op de gewone wijze met vlees of met vis tegelijk gekookt. Bij een goede oogst heeft men het hele jaar door rijst, tot de volgende oogst, maar dikwijls is de hoeveelheid slechts voor enkele maanden toereikend. Bij gebrek koopt men ook geslepen rijst uit de winkels langs de Marowijne.

Bij het uitzaaien ondervindt men veel last van „stondoifie's "[1]) die het zaad opvreten; de rijpende aren worden geplunderd door een zwarte vogelsoort „andokie", korenparkieten of pikoetoes en het rijstvogeltje „tie". Het verlies dat door deze vogels geleden wordt is dikwijls aanzienlijk. Andere plagen in de rijst zijn niet verder bekend, of genoemd.

Bananen (bána).

Deze worden steeds geplant, maar in verhouding tot cassave minder veelvuldig. De plantsoenen zet men gewoonlijk wat later in de grond dan de cassavestekken, om ze gelijk te laten opgroeien. Het komt ook voor, dat een bepaald stuk van een grondje alleen met bananen en bacoven beplant wordt, omdat deze anders de overige gewassen met hun schaduw te veel hinderen. Na 10–15 maanden zijn de bossen rijp.

Er zijn verschillende variëteiten in gebruik:
granbána, 5 maanden na het uitstoten van de bos rijp; vruchten lang;
oemanbána, 3 maanden na het uitstoten van de bos rijp; vruchten lang;
patamacca-bána, idem; vrucht kort en wat zuur van smaak;
doengoe, idem; vruchten lang, dikwijls met tweelingvingers;
kodjakondre, idem; vruchten kort.

De bananen worden als „groene bananen" gekookt, of als rijpe bananen eerst gekookt en dan fijn gestampt tot „tomtom". Ook worden rijpe banen rauw gestampt, dan met cassavemeel gemengd en tot „koekoe" gebakken.

Bacoven (bakóeba, bákba).

Plantwijze als bij de bananen. De groeitijd wisselt van 10 tot 15 maanden. Het meest wordt de bananen-bacove geteeld. De soorten worden met de volgende benamingen aangeduid:
bigibakoeba of *langa-finga*, bananen-bacove met lange vruchten (Gros Michel type); stoot na 10 maanden de bos uit en deze rijpt na 5 maanden;
watramama-bakoeba, een soort congo-bacove, afkomstig uit Frans Guyana, korte soort; bos rijpt na 3 maanden;
koboto-bakoeba of *soekroe-finga*, kleine gele zoete soort ter grootte van de appelbacove of kleiner (*missie-finga*); bos rijpt in 3 maanden;
indji-bakoeba, korte dikke rode soort, zoet van smaak met geel vruchtvlees; bos rijpt in 3 maanden.

De bacoven worden alleen als verse vrucht gegeten en zijn zeer gewild.

---

[1]) stondoifies = kleine duiven, letterlijk steenduiven.

De bladeren van bananen en bacoven worden soms in sterke mate door draagmieren afgevreten.

Tajer (tája).

Op alle grondjes vindt men tajer in groepjes verspreid staan. Na 8–10 maanden wordt geoogst (Augustus-October) maar ook doorlopend daarna. Er zijn verschillende soorten in gebruik:

agauw, grote soort (pomtaja); knollen blijven lang goed; komt ook op de dorpen voor;

sjoe, kleinere soort met geelachtige knol, knollen blijven lang goed; het blad wordt als groente gegeten;

dasini, grotere soort met geelachtige knollen welke wegens zijn smakelijkheid veel geplant wordt; het oogsten gebeurt bij kleine beetjes tegelijk, want de knollen rotten vrij gauw; ook hiervan wordt het blad als groente gebruikt; een kleine soort dasini wordt ook wel *chinees taja* genoemd;

wititaja, kleinere soort; knollen blijven lang goed; blad wordt ook gegeten.

Tajerknollen worden als aardappel, dikwijls met vis of vlees en olie, tot een soep gekookt.

Pataten (patáta).

Pataten worden pleksgewijs geplant; ze kruipen als onkruid met lange ranken tussen alles door. Ook nadat de grondjes verlaten zijn, blijven ze op de open plekken doorgroeien. Ze worden in de grote droge tijd geoogst, maar men heeft ook driemaandse soorten. Er zijn witte, rode en gele soorten onder de volgende namen:

plata patata, witte soort, veel aangeplant;

lebi (redi) *patata*, rode soort, veelal verwilderd;

abawini, gele soort, veelvuldig op grondjes aangeplant;

sakoela patata, gele soort, idem.

De knollen worden gekookt gegeten als aardappelen, meestal met olie toebereid, of in kleine stukken gesneden tot soep verwerkt. Konijnen en varkens zijn eveneens liefhebbers van deze knollen.

Napi (napi).

Men plant de napi's verspreid naast stokken, om de ranken te laten opklimmen. Ze ontbreken op geen enkel grondje. De oogsttijd valt in de grote drogetijd van September tot November. Men kent rode en witte soorten, die onder de volgende benamingen bekend zijn:

kakaboeroe, rood van binnen, met rode schil;

gangasombo, wit van binnen, met rode schil;

witti napi, wit van binnen, met gele schil;

finga napi, paarsrode soort met verdeelde knollen;

waka waka-napi, paarsrode soort, kruipend, met grote, lange knollen.

Napi wordt gekookt gegeten als aardappel. De meeste soorten worden ongeschild gebruikt; wanneer ze tezamen met vlees worden bereid ontdoet men echter de knollen van de schil.

Yams (yamesi)

De yams komt algemeen voor en wordt verspreid aangeplant. De oogsttijd is October of later. Men kent twee soorten:
maka yamesi, met doorns aan stengel, geplant met knoppen van knollen;
afakóh, geplant met stengelstekken.

Yamswortels worden dikwijls zeer groot. Men kapt ze in stukken en kookt de brokken zoals tajerknollen.

Mais (kaloe).

Mais wordt tezamen met andere gewassen gezaaid en levert een van de eerste producten; het oogsten geschiedt na drie maanden (Maart). Men kent slechts één soort. Soms legt men speciale maispercelen aan (Paramaccaners).

Men eet de jonge mais gekookt of geroosterd, soms ook gestampt en tot korenpap (kaloepapa) gekookt. Een bekende lekkernij is „ansowé" of „asogrie", gemaakt van fijn gestampte geroosterde droge korrels, vermengd met suiker.

Watermeloen (watramoen).

Deze wordt overal pleksgewijs op de grondjes aangeplant; de oogsttijd valt in Maart. Er zijn twee soorten in gebruik:
hesiskin en *blakaskin*, welke beide kleine ovaal-ronde witgevlekte vruchten leveren, met een flauw-zoet lichtroze vruchtvlees; de vruchten worden vers gegeten.

Pompoen (pampoen).

Deze plant vindt men op vele plaatsen, maar nooit talrijk.

Men kent slechts de langwerpige donkergroene soort; de oogsttijd is van April af, en lange tijd daarna. De vruchten worden, in stukken gesneden, gekookt gegeten.

Oker (okrò).

Dit gewas wordt algemeen op de kostgrondjes geteeld; het levert, na drie maanden, in Februari en Maart eetbare vruchten. Men onderscheidt drie soorten:
sebiwiki, met korte vruchten;
afoesibobi, met korte vruchten;
diatoetoe, met lange vruchten.

De jonge groene vruchten worden in stukken gesneden en tot een soep gekookt, meestal tezamen met tajer, vlees enz.

Pinda (pienda) en *Djoekapinda* (agobo).

Beiden worden pleksgewijs op de grondjes en niet zelden ook in de dorpen aangeplant; zij bloeien in Maart en worden na de rijst geoogst, in Juni en Juli. De hoeveelheden die geoogst worden zijn gering en bedragen per man een of twee kerosine-blikken vol. Zowel van de gewone pinda als van de djoekapinda is maar één soort bekend.

Men kookt de pinda tot soep of men maakt er pindakaas van, door ze te roosteren en dan te stampen in de matta. De Saramaccaners noemen de djoekapinda „gobogobo".

Bongila.

Deze is verwant met abongra (*Sesamum*) met witte bloemen en met platte witte zaden in lange zaaddozen. Zij wordt vrij veel tussen andere planten breeduit gezaaid en de stengels met de zaaddozen worden in Juni geoogst. Er is maar één soort van bekend.

De rijpe zaadjes, plat en wit, worden na voorgedroogd te zijn in een pan op het vuur, gestampt in een matta. Men voegt daarna wat zout toe en gebruikt dit product als pindakaas op cassavebrood. Het is smakelijk en voedzaam. Aan de Suriname rivier noemt men deze plant „waja" en de zaadjes bakt men met het cassavemeel mee in het brood. Evenals abongra, is vermoedelijk ook deze plant van Afrika afkomstig.

Bonen (pesi).

Deze zijn heel weinig in gebruik. Men kent kousebandjes — klimbonen met lange, dunne peulen — en een soort met witte bloemen welke 20 cm lange peulen maakt. Andere bonen-soorten worden niet geteeld, ofschoon de Bosnegers zeer gaarne pesi-soorten eten.

Suikerriet (keeng of sigáloe).

Dit ontbreekt nergens en wordt behalve op de grondjes, ook in de dorpen aangeplant. Het blijft met bananen nog jaren op de verlaten grondjes staan en wordt daar ook gesneden. Men onderscheidt drie soorten:

abaiboesi, rood en zwart getekende stengels; alleen vers gegeten;
pikien keeng, kleine soort met dunne stengels; wordt niet met de houwer gekapt, maar met de hand afgebroken; men maakt er obia [1]) van;
switi-keeng, de gewone soort, die het meest wordt gebruikt: de stengels worden vers gegeten (gekauwd) of het sap wordt met de houten suikerpers (ma) uitgeperst en ingekookt tot een stroop (lika), die in koffie of in awarra-stampsel [2]) genuttigd wordt.

Bij feesten kapt men de stengels in stukken en laat deze in water in een korte korjaal (komata) uittrekken. Dit water wordt later in een pot verwarmd en tot een alcoholische drank (djojo) gegist.

Ananas (nanási).

Deze wordt geregeld geteeld waarbij de stekken op de grondjes verspreid staan; na één jaar leveren de planten vruchten. Men onderscheidt twee soorten:

bigi nanasi, een witte soort;
indji nanasi, eveneens een witte soort, maar zoeter.

De vruchten worden vers gegeten. Met suikerriet en bananen groeien ananassen nog lang op de oude grondjes.

Papaja (papái).

Er staan weinig papaja's op de grondjes, maar vele langs de randen van de dorpen, waar ze tot lange, hoge bomen uitgroeien.

Een lange rode soort noemt men *bobi papai*, een korte gele soort *papai*. De vruchten worden vers gegeten, soms ook groen gekookt.

---

[1]) obia = geestesgeneesmiddel.

[2]) awarra = stekelpalm welke eetbare vruchten levert.

Tabak (tabáka).

Op verschillende plaatsen wordt op bescheiden schaal tabak aangeplant. De bladeren zijn na 4–5 maanden. (April-Mei) plukrijp; de manshoge plant bloeit na 7 maanden met kleine, roze bloemen.

Er is maar één soort tabak in gebruik, vermoedelijk dezelfde die door de Bovenlandse Indianen wordt geteeld. De bladeren worden in de woonhutten aan de zolder te drogen gehangen. Bij gebruik worden de gedroogde bladeren in een klein blikje met water geweekt en het sap dat in de handpalm wordt gegoten, opgesnoven en weer uitgesnoten.

Bóembie.

Dit is *Tephrosia toxicaria*, waarvan de wortels als visvergif worden gebruikt. De manshoge planten vindt men verspreid op de grondjes staan, waar ze worden uitgezaaid tegelijk met de andere gewassen. De plant heeft behaarde bladeren en bloeit met roze bloemen in trossen.

Men gebruikt de gedroogde wortels om er in de droge tijd bij lage rivierstand tussen stenen mee te „ponzen". Deze bewerking bestaat uit het tot vezels fijnkloppen van de wortels, waarbij het vergif als een melkachtige substantie vrij komt en zich in het water verspreidt. Op deze wijze worden vooral warawara's — op anders moeilijk bereikbare plaatsen — buitgemaakt. Volgens de Bosnegers werkt boembie beter dan nekoe [1]).

B. VRUCHTBOMEN, STRUIKEN EN OVERBLIJVENDE PLANTEN DIE IN DE BOSNEGERDORPEN GEVONDEN WORDEN

Behalve de tijdelijke gewassen, die op de grondjes geteeld worden, benut de Bosneger ook vruchtbomen en andere meerjarige gewassen, die in en langs de rand van de dorpen geplant worden. De meeste behoren tot de welbekende import-planten; enkele palmsoorten zijn inheems. Wellicht waren deze laatste reeds bij de aanleg van het dorp ter plaatse aanwezig of zijn zij door het gebruik van de pitten min of meer toevallig daar opgegroeid. De volgende soorten zijn genoteerd.

Cocos (kokonòto).

Komt vrijwel overal in de oudere dorpen voor, maar staat gewoonlijk schraal door het steeds aanvegen van de grond; op gunstiger plekken groeit deze redelijk goed. De productie is matig. De noten worden vers gegeten of als waternoten leeggedronken. Vele stammen vertonen de sporen van *Castnia daedalus*-aantasting (Drietabbetje, Fisiti, Granbori).

Manja (majang).

Groeit op alle dorpen tot machtige bomen uit en levert in Februari-Maart vruchten, die vooral door de jeugd gaarne worden gegeten. Tetémanje en roodborstje zijn de meest voorkomende soorten. Verlaten dorpen langs de rivieren zijn dikwijls nog door de manjabomen getypeerd.

Citrus.

Is vertegenwoordigd door lemmetje (lemmeki), zure oranje (alanja),

---

[1]) Nekoe = een liaan (*Lonchocarpus*) die ook als visvergif wordt gebruikt.

sinaasappel (pesina) en citroen (soetoen). Deze volgorde drukt ongeveer de relatieve frequentie uit. Ze komen verspreid voor en groeien, ondanks de verwaarlozing, opvallend goed. Met weinig moeite zou de aanplant van sinaasappels uitgebreid kunnen worden. Lemmetjes en zure oranjes worden veelal gebruikt om vlees en diverse voorwerpen mee te wassen.

Gujave (gobai).

Staat verspreid en ontbreekt nergens; de vruchten worden vooral door de jeugd gegeten.

Zuurzak (atoekoe).

Komt hier en daar voor; de vruchten worden vers gegeten.

Broodboom (belebong, brèdebong).

Is in vele dorpen te vinden. Het is meestal de kastanje-broodvrucht waarvan alleen de pitten gegeten worden, geroosterd of gekookt. In Langatabbetje zagen wij ook de gewone broodvrucht.

Koesoewé (koesoewé).

Staat in elk dorp, maar komt minder voor dan bij de Indianen. De grote roze bloemen en de rode vruchten dragen veel bij tot verfraaiïng van het dorp. De Bosnegers gebruiken de rode kleurstof van de zaadjes om de honden mee in te smeren tegen ongedierte.

Katoen (katoen).

Ziet men op verschillende plaatsen langs de randen van de dorpen en tussen de woonhutten staan. De katoen zelf wordt bij uitzondering door de vrouwen gebruikt om te spinnen. Van de katoendraad maakt men kuitbanden (sepoe) naar Indiaans model en soms ook hangmatten.

Koffie.

Wordt hier en daar in het bos langs de rand van het dorp gevonden (Drietabbetje, Poeketti). Het is de kleine soort, vermoedelijk *Coffea arabica*. Men gebruikt de bonen voor koffie. De bomen zijn vermoedelijk afkomstig van pitten, die destijds door de slaven van de plantages zijn meegenomen.

Kalebas (kabasi).

Groeit overal tussen de woonhutten en in verwaarloosde hoeken. Men maakt onderscheid tussen *kabasi* en *pikien soepoen*. Van beide soorten worden de houtige vruchtwanden voor allerlei doeleinden gebruikt, vooral voor vaatwerk (kommen, lepels) en als „koej" om de korjalen mee leeg te hozen.

Kasjoen (kasoeng).

Komt hier en daar voor, en levert gewoonlijk niet veel vruchten; deze worden vers gegeten, de pitten soms geroosterd als pinda.

Mappa.

Vermoedelijk een *Tabernaemontana*-soort (*Apocynaceae*). Niet zelden ziet men in Mei de vrouwen van de grondjes terugkeren met peervormige

(tot 10 cm lange) gele vruchten, die zij verzameld hebben van een kleine bosboom. De vruchten worden vers gegeten; men klopt eerst met een stuk hout op de schil om het melksap hierin te concentreren, schilt de vrucht en het witte komkommerachtige vruchtvlees wordt gegeten. De smaak is fris zurig.

Ricinus (karapata)

Is in alle dorpen en vooral op afvalhopen te vinden. Het blad wordt gebruikt voor obia, de olie uit de pitten als een haarolie.

Peper (péprë).

Groeit als kleine struik bij de huizen of langs de rand van het dorp. Vooral de soort met kleine rode vruchten komt veel voor. De vruchten worden, in vleessoep gekookt, gegeten.

Koemboe (komoe).

Staat in enkele exemplaren in en langs de dorpen en in het bos. De pitten van deze palm worden graag gegeten, met warm water geweekt en gestampt tot koemboesoep. De vruchten zijn in Februari-Mei rijp. Een grote soort is *patawah*.

Maripa (maïpa).

Ontbreekt in geen enkel dorp. De vruchten leveren een wit, vettig vruchtvlees, dat vers gegeten wordt (Mei). De pitten worden gedroogd en met een steen stukgeslagen om de 3 kernen te verkrijgen. Na deze gedroogd te hebben (in de zon), kookt men daaruit een spijsolie.

Awarra-palmen (awá).

Staan in groepjes in elk Bosnegerdorp. De oranje vruchten die in Februari-Maart, soms ook in Juni, rijp zijn, worden vers gegeten, maar vaker gestampt in de matta, zodat het vruchtvlees tot een moes wordt. Men strooit hier suiker of suikerstroop op en eet het als een lekkernij (awá-popo).

Pina-palm (apodong).

Levert in April-Mei knikkergrote zwarte vruchtjes, die op de wijze als beschreven bij koemboe verwerkt worden. Deze palmsoort groeit op zwampige plaatsen in de bossen, in groepen bijeen.

Paramaribo, December 1952.

SUMMARY

AGRICULTURE AS APPLIED BY THE BUSHNEGROES ALONG THE MARONI AND TAPANAHONI RIVERS

During the MEDICAL SCIENTIFIC EXPEDITION TO THE SOUTHERN BORDER OF SURINAM from February till July 1952, in order to get an insight into the medical problems of the interior, the opportunity was

taken to investigate into the food supply of the Bushnegroes along the Maroni and Tapanahoni rivers. In this study agriculture, as applied by the Paramaccaner- and Aucaner Bushnegroes, and about which very little is known, is dealt with.

The Bushnegroes obtain their vegetable products by their system of shifting cultivation grounds, while some fruit trees are cultivated in the permanent villages. In the virgin bush they collect some palmfruits, of which they make drinks and palm oil.

The men cut and burn their grounds (each about two acres in size) during the long dry season (Sept.-Dec.). In the short rainy season following upon it (Dec.-Jan.), the women plant several crops (both annual and perennial) at the same time. Of these the harvest times differ widely, so that three months after planting time harvesting starts. Corn, ocras, peanuts, rice give their products in the first half year, while later on manioc and other tuberous plants, such as taro, yams and sweet potatoes follow. Bananas and plantains, sugarcane and pineapple are harvested in the second year.

Each plot of ground is used only for two years and after that it is given prey to the quickly overgrowing secondary vegetation. Each family usually cuts two grounds, one for the husband and one for the wife, so that with the ones cut the preceding year, each family has four grounds in use. These shifting grounds often lie far apart. This is not a division of risks, but a question of family property. The wife is allowed to cut hers only on the grounds of her people and the man to cut his only on his people's grounds. The different family-areas together form the piece of land on which a village can exercise its rights. The cultivation areas of the people of the villages along the river (see map) are assigned to the village captains by the granmans (chiefs) of the different tribes.

Much land is required by this system of shifting cultivation grounds. But owing to the curious laws of agriculture, the Bushnegro is obliged to stay within certain boundaries, which leads to exhaustion of the available soil. The use of the soil is intensified by the increase in the population, and is, besides, seriously threatened by the plague of the leafcutting ants (especially *Atta sexdens*). These ants principally occupy the secondary bush on the abandoned grounds, whence they undertake raids on the neighbouring shifting grounds. When an area is too seriously infected, the Bushnegroes avoid these ants — for lack of any remedy — and lay out new grounds in the virgin bush. As a result more and more secondary bush near the villages, occupied by leafcutting ants, becomes useless („ant-bushes").

Proposed measures to correct this bad state of affairs are: destruction of the nests of the *Atta*-ants and information on agricultural methods together with importation of other and better varieties of the crops used. In this way a more economical use of the grounds becomes possible and a greater production per acre is obtained.

A list of the crops grown by the Bushnegroes and their use is added, together with a statement of the fruit trees cultivated in the villages and of the fruits collected in the virgin bush.

AANTEKENINGEN OVER KUNST EN VERMAAK IN SURINAME VÓÓR 1900

DOOR

PH. A. SAMSON

De *Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië* noemt onder „Tooneel" (p. 683, 1916) de volgende namen van toneelgenootschappen die in Suriname hebben bestaan: Kunstliefde spaart geen Vlijt. Door IJver bloeit de Kunst. De verrezene Phoenix. Kunst wordt door Arbeid verkregen. Oefening kweekt Kunst. De Eendracht. Thalia. Polyhymnia. Melpomene. Oefening baart kennis. L'Union fait la Force. Dillettantenclub. Sociable Dramatic Club. — Hieraan kunnen wij toevoegen het genootschap „Honny soit qui mal y pense", dat omstreeks 1820 toneeluitvoeringen in Paramaribo gaf.

In de *Encyclopaedie* lezen wij verder: „Wat deze liefhebberij tooneelen hebben vertoond en hoe het met hen afliep, kon niet worden nagespoord".

Het doel van deze bijdrage is om de leemte in de Encyclopaedie vermeld, aan te vullen. Vooraf zij gezegd, dat van een volledig onderzoek geen sprake kon zijn, daar de krantenboeken die in Suriname te vinden zijn, vele hiaten vertonen. Uit hetgeen wij optekenden kan evenwel enig antwoord verkregen worden op de vraag welke kunstuitingen en vermaken vroeger enige afleiding brachten in het eentonige leven van het ver van alle levensgewoel liggende Suriname.

TONEEL

WOLBERS (1861, p. 317) deelt ons mede dat uit het Journaal van Gouverneur JAN NEPVEU van 1773 blijkt dat op 19 Juli 1773 voor de eerste maal in Suriname een treurspel werd opgevoerd „Sabine en Eponia" genaamd. Het voornemen bestaat — aldus het journaal — „om alle maanden een vertooning te geeven, 't welk dienen kan *om de inge-*

zeetenen bij deeze fataale omstandigheeden van haaren miserabele staat eenigszints te distraheeren".

NEPVEU is zeer tevreden over het vertoonde en schrijft: „De Tragedie is zeer wel uitgevoerd, principalijk de moeijelijke rol van Eponia, die door een jongeman, genaamd Halloy admirabel uytgevoert is, synde nog 't wonderlijkste, dat niemandt, des onbewust, zou hebben kunnen merken, dat het geen vrouw was".

De opmerking van de Gouverneur toont dat een vrouwenrol door een man gespeeld werd, in latere jaren kwam dit herhaaldelijk voor; het duurde lang voordat dames zich beschikbaar stelden om als actrices aan het liefhebberijtoneel mee te doen.

Het voorbeeld in 1773 gegeven vond spoedig navolging; in 1775 werd er een „Hollandsche schouwburg" opgericht.

Door het bestuur van deze schouwburg werd bepaald dat Joden geen toegang tot het theater mochten hebben. Als gevolg van deze maatregel richtten de Joden het daaropvolgend jaar een eigen toneelgebouw op, hunnerzijds verboden zij de toegang aan bestuur en acteurs van de Hollandse schouwburg. Gouverneur en Raden van Policie hadden er een eigen loge. In 1874 werd de Joodse schouwburg aanzienlijk verbeterd; de auteurs van de *Historische Proeve* vertellen ons dat er twaalf maal per jaar werd gespeeld.

In het begin van de negentiende eeuw bloeit het amateurtoneel in Suriname, vooral gedurende het Engels tussenbestuur werd veel aan toneel gedaan [1]).

Teneinde een idee te geven van de aard van de stukken die tussen 1800 en 1840 werden opgevoerd, doen wij een greep uit de aantekeningen die wij daarvan hielden.

De Verrezene Phoenix vertoonde op 13 Maart 1811 „De Geredde grenadier" voorafgegaan door een blijspel „Tafelvrienden". Op 18 October 1811 lezen wij van de opvoering van „De deserteur uit Ouderliefde en Huwelijksrevolutie", terwijl op 14 Juli 1813 „De Corsikanen" van A. F. F. Kotzebue werd opgevoerd. Blijkens een advertentie in de plaatselijke bladen werden de „representaties" van de vereniging in October 1812 geschorst vanwege de dood van de oud-Gouverneur DE FREDERICI [2]). Op 30 Juni 1814 werd „De Spanjaarden in Peru of de dood van Rolla", treurspel naar het Hoogduits door Kotzebue opgevoerd. In latere jaren nemen verschillende toneelverenigingen dit stuk op het programma. In de pers wordt in April 1827 de zevende „representatie" van dit stuk aangekondigd. Een ander kasstuk was „De Zonnemaagd" van Kotzebue. In 1827 werd dit drama voor de tiende maal opgevoerd.

De prijzen die De Verrezene Phoenix voor de voorstellingen vroeg waren niet laag, wij vinden toegangsprijzen van *f* 15 en *f* 10 geadverteerd.

Van het Genootschap De Eendracht lezen wij dat het op 17 Januari 1820 opvoerde „Gesner of het Zwitsers huisgezin" toneelspel in drie

---

[1]) Zie „De Surinaamse Pers gedurende het Engelse tussenbestuur" in de *W. I. Gids 31*, 1950, pag. 80-93.

[2]) JURIAAN FRANÇOIS DE FREDERICI (1792–1802) stierf op 11 October 1812 te Paramaribo. Een fraai monument, voor hem in de Hervormde Kerk te Paramaribo opgericht, ging door de brand van 1821 verloren.

bedrijven en na hetzelfde ,,Calasrade in het paleis van Amurath begunstigd door de tovergodin Adirah, Turks ballet in drie bedrijven." Ditzelfde toneelgezelschap kwam in Mei 1820 met een drama ,,Celina of het kind des geheims", gevolgd in Juli van dit jaar door ,,Don Louis de Vargas". In 1821 bracht het gezelschap ten tonele ,,De Oost-Indien Vaarder", toneelspel naar het Hoogduits van C. Arresto, een stuk dat later meerdere malen gegeven werd.

Honny soit qui mal y pense gaf zoals in die tijd gebruikelijk op 4 Januari 1823 een drama en een blijspel; het drama heette ,,De slaapwandelaar of de Kapel van Glenthorn"; het blijspel had tot titel ,,De weduwe en het rijpaard".

Oefening kweekt Kunst opende op 28 November 1808 de rij van voorstellingen met ,,Deugdzame armoede" gevolgd door een als ,,zedig" aangekondigd blijspel ,,De schoorsteenveger prins".

In een theater in de Gravenstraat werd in Juli 1819 ,,Hamlet", ,,beroemd" treurspel in 5 bedrijven opgevoerd. Op 13 September 1820 wordt in een theater aan de Jodenbreestraat door ,,jonge liefhebbers" opgevoerd ,,De onechte dochter", toneelspel en daarna een blijspel van Kotzebue, ,,De Vrijmetselaar".

In 1825 komt er een stagnatie in het geven van voorstellingen door de toneelverenigingen.

Blijkbaar verlangde het publiek toneelspel, wij lezen dan ook in de *Gepreviligeerde Surinaamsche Courant* van Maandag 8 Augustus 1825 (gedrukt bij erven Brink) een advertentie van Weduwe Kroon, geboren Hilverdink, waarin wordt aangekondigd dat zij ,,met assistentie van eenige Heeren Liefhebberen" op 16 Augustus ,,ten tooneele zal voeren": ,,Montigny, beroemd treurspel in vijf bedrijven, nooit alhier vertoond" en na hetzelve ,,De Vader bij toeval", blijspel in één bedrijf. Waarschijnlijk had de weduwe succes met haar stukken; in September en December 1825 verschijnen er weer aankondigingen van opvoeringen, terwijl op 16 Maart 1826 het zo geliefde drama ,,Zuma, de ontdekking van de kinabast" wordt opgevoerd.

De Verrezene Phoenix begon in 1826 weer met voorstellingen, in September van dit jaar lezen wij van de opvoering van ,,Robert Maxwell" van Kotzebue en een blijspel in de kranten aangekondigd als ,,De bankroet van den schoenlapper".

Intussen liet zich de behoefte aan een speciaal voor toneel bestemd gebouw gevoelen.

In April 1837 werd door de heren N. G. Vlier, Joh. Helb, H. F. Wesenhagen en H. J. Blancke een toneelgezelschap opgericht, dat de naam van Thalia kreeg [1]). De oprichters wendden zich met intekenlijsten tot de burgerij van Suriname om gelden te verkrijgen tot het bouwen van een theater. Een geldlening tot een bedrag van *f* 20.000 werd binnen enkele dagen voltekend. Op 9 Juni 1838 werd door de

---

[1]) In de *Surinaamsche Almanak* voor 1841 staat een foto van het toneelgebouw en een uitgebreid artikel over de oprichting van Thalia. In *Ons rijk Suriname*, door A. J. Riko, 1880, vindt men enige gegevens over Thalia en een paar bijzonderheden uit de schouwburghistorie van Suriname.

Stadsarchitect J. A. VOIGT de eerste steen van het gebouw aan de Wagenwegstraat gelegd.

De eerste voorstelling in het gebouw, dat aan 700 personen plaats bood, had plaats op 20 Januari 1840. Opgevoerd werd „De Oost-Indien vaarder van Arresto", een toneelspel in vier bedrijven, gevolgd door „Het kamertje van een waschmeisje", blijspel met zang in één bedrijf.

In de jaren na de oprichting werden geregeld abonnementsvoorstellingen gegeven; men kon voor 10 achtereenvolgende „representaties" intekenen.

Het toneelgenootschap Thalia bestaat nog; het zou de moeite waard zijn een afzonderlijk artikel aan de historie van deze vereniging te wijden.

In de Surinaamse kranten vóór 1840 treft men geen recensies aan van toneelstukken.

De eerste uitzondering die ik aantrof was een bespreking van de eerste door het toneelgenootschap Thalia gegeven voorstelling in *De Telegraaf* van Vrijdag 24 January 1840. Onder het hoofd „Eerste Toneelvoorstelling" schrijft een Kunstminnaar een critiek. Van een der spelers schrijft hij dat deze in de trant van een redenaar sprak. Van het spel in het algemeen luidt het oordeel: „wanneer wij in aanmerking nemen, dat de meeste werkende leden voor het eerst het toneel betraden, dan moeten wij betuigen, over de uitvoering op zich zelve min of meer voldaan te zijn".

Deze critiek gaf het Bestuur van Thalia aanleiding in de *Surinaamsche Courant* van 26 Januari een stuk te doen opnemen waarin het dankbare publiek werd gevraagd zich niet te storen aan het ongepaste geschrijf van *De Telegraaf* en er op gewezen werd dat Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal [1]) alvorens de zaal te verlaten aan de heren Commissarissen verzocht heeft de werkende leden zijn dank te betuigen voor het genoegen dat de voorstelling hem verschaft heeft en daarbij de verzekering voegde dat Z.E. ten uiterste voldaan was en de voordracht in het algemeen veel beter is geweest dan hij van een gezelschap van liefhebbers — waarvan zo weinigen de zo moeilijke toneelkunst practicaal beoefend hebben — had durven verwachten. Het is wel merkwaardig dat van de verdere uitvoeringen die de jaren na de eerste voorstelling werden gegeven geen critieken in de bladen wordt opgenomen.

Gelijk de gewoonte in die jaren was werd een drama en een blijspel opgevoerd. In 1840 gaf Thalia tien malen een toneelvoorstelling.

Wederom doen wij een willekeurige greep uit de vele toneelstukken die in de jaren 1840–1900 aan het Surinaamse publiek werden aangeboden.

Vele van de stukken hebben een dubbele titel: „Don Louis de Vargas of de edele wreker" (1841); bij de laatste voorstelling die de Gouverneur-Generaal Vice-Admiraal J. C. RIJK bezocht, werd „Michel Adriaanz. de Ruyter", een treurspel in vier bedrijven, gespeeld. Dit stuk werd gevolgd door „De verbeterde dwaas" (30 Maart 1842). „Lazaro, de veehoeder of Misdaad en Wraak" (1843), „Clemence of de dochter van den Advocaat" (1849), „Harridan Barbarossa Groot Admiraal van Soliman II" (1857), „John de klokkeluider van de Sint Pauluskerk"

---

[1]) JULIUS CONSTANTIJN RIJK (1838–1842).

(1870), „De Bravo" (1875), „Janus Tulp" (1880), „De koopman van Antwerpen" (1883), „Schuld en Boete" (1888), „Vriend Fritz" (1891), „Het Goudvischje" (1897).

Ter gelegenheid van het zestigjarig bestaan van Thalia werd „Catherina Howard of de twee schijndoden" opgevoerd (1897).

Het kort na Thalia (Maart 1841) opgericht toneelgezelschap Polyhymnia gaf bij de eerste voorstelling op 22 Maart 1841 „De vondeling" gevolgd door „Het losse schot", blijspel in één bedrijf. In 1841 en 1842 gaf dit gezelschap enige voorstellingen, daarna treffen wij geen advertenties meer van haar opvoeringen aan.

Oefening baart Kennis voert in 1888 op „De bloedvlek of de zegepraal op het vooroordeel". Melmopene bracht „Deborah" in hetzelfde jaar, terwijl in dat jaar de militaire toneelvereniging L'Union fait la Force een toneelspel in 4 bedrijven „De vergelding" opvoerde, gevolgd door tableaux vivants, scenes uit de Atjeh-oorlog.

In de *Volksbode* van 10 Augustus 1890 verscheen een vrij grote recensie van een door Oefening baart Kennis opgevoerd toneelstuk „Onder valsche Vlag".

In die dagen heerste er een scherpe partijstrijd tussen twee groepen die pro en contra Gouverneur DE SAVORNIN LOHMAN [1]) waren.

In de bedoelde recensie wordt speciaal melding gemaakt van een scene in het stuk, waarin de hoofdrol een booswicht toeriep: „Werp thans Uw masker af, vaar niet langer onder valse vlag". Deze woorden zijn met vette letters aangegeven.

Thalia heeft in de loop der jaren verschillende historische drama's opgevoerd; het is typisch dat juist in 1891 toen de beschuldiging werd geuit dat een deel der Staten tegen het Nederlands gezag demonstreerde, twee historische spelen ten tonele werden gebracht; op 9 Juli 1891 „Joan Wouterz.", groot historisch drama in 5 bedrijven; op 9 December 1891 „George Lalaing, Graaf van Rennenberg".

BUITENLANDSE GEZELSCHAPPEN EN PERSONEN

In de loop van de jaren hebben verschillende gezelschappen of personen uit het buitenland Suriname bezocht, teneinde er op verschillend gebied voorstellingen te geven.

Zoals tevoren gezegd is het niet mogelijk een volledige opsomming te publiceren; uit het navolgende in chronologische volgorde bijeengebracht materiaal kan echter een denkbeeld worden gevormd van hetgeen het Surinaamse publiek te genieten kreeg.

In de *Nieuwe Surinaamsche Courant en Letterkundig Dagblad* van Vrijdag 10 Januari 1834 kondigt A. MULLER, Mechanicus, zijn eerste voorstelling aan; hij vermeldt in zijn advertentie dat hij in Nederland en Curaçao met groot succes is opgetreden.

De voorstellingen betroffen: 1. Tour d'adressen en behendigheden. 2. Mechanische kunststukken. 3. Geestverschijningen.

De „geesten" die werden vertoond waren Prins Willem I, Michiel Adriaanz. de Ruyter, van Speyk, de ouderdom, enz. Daarbij werd

[1]) Jhr. Mr MAURITS ADRIAAN DE SAVORNIN LOHMAN (1888–1891).

Chinees vuurwerk ,,vertoond". De prijzen oorspronkelijk op ƒ 4 en ƒ 2.50 gesteld, werden later verminderd.

In Januari 1846 geniet Suriname het voorrecht door een Italiaans operagezelschap te worden bezocht. Opgevoerd werden o.m. Romeo en Julietta, Norma, De Barbier van Sevilla, Lucia di Lammermoor. De prijzen lagen tussen ƒ 5 en ƒ 2.50. Eerst in begin 1847 vertrok het gezelschap uit Suriname.

In hetzelfde jaar kwam een ,,Olympische" circus in Paramaribo; het gezelschap bestond uit 33 personen en 14 ,,fraaie en uitermate schoone paarden"; de eerste voorstelling werd op 24 Januari 1846 in een tent aan de Keizerstraat gegeven.

Een Frans toneelgezelschap ,,Les artistes réunis" bezocht in 1848 Suriname. Opgevoerd werden ,,La grace de Dieu", ,,Le gamin de Paris" en ,,Caesar de Bazan".

In Augustus 1853 komt er weer een gezelschap van ,,Italiaanse operisten" in Suriname; het is mogelijk dat dit hetzelfde gezelschap was dat enige jaren tevoren Suriname bezocht, doch zeker is dit niet. De bladen zijn vol lof over het gepresteerde; geschreven werd dat het Surinaams publiek het als een bijzonder voorrecht mocht waarderen wederom kunstenaars wier talenten bewondering wekken, in hun midden te hebben. Op het programma stonden: ,,Linda", ,,La grace de Dieu", ,,De barbier van Sevilla", ,,Lucia di Lammermoor", ,,Lombardi". In de nieuwsbladen wordt ter voorlichting van het publiek een korte inhoud van de te vertonen opera opgenomen; de toegangsprijzen waren ƒ 3.50– ƒ 1.50. Het gezelschap bleef tot October 1853 in Suriname en vertrok toen naar Brits-Guyana.

Reeds het volgend jaar kwamen de ,,Amerikaansche Ethiopische Minstreels" in Suriname; er waren zangers bij en een olifant, Hannibal genoemd, vertoonde ,,buitengewone" kunsten.

Het duurt tot 1862 voor wij weer een gezelschap uit het buitenland aangekondigd vonden.

Nu kwam een ster van Europeese vermaardheid, Madame INEZ FABBRI, prima Donna van theaters in Weenen, Milaan, Berlijn, New York, Boston en Philadelphia. In het gezelschap bevonden zich verder een dame en een heer. Deze heer, R. MULLER, wordt in de programma's aangeduid als Pianist-Componist van H.M. de Koningin Moeder der Nederlanden.

In Thalia werd op 14 Juni 1862 de eerste opvoering gegeven, de toegangsprijzen waren moderaat ƒ 3, ƒ 1.50 en ƒ 1. Het programma van de eerste voorstelling drukken wij hieronder geheel af.

Tooneel-Gebouw THALIA

Zaturdag, 14 Junij 1862

Eerste optreding van de beroemde Lyrische Tragédienne

Mdme. INEZ FABBRI,

Prima Donna van de Theatres van Weenen, Milaan, Berlijn, New York, Boston en Philadelphia,

GROOT LYRISCH INSTRUMENTAAL CONCERT,
in costuum.

Artistes.

Mad. INEZ FABBRI	Soprano.	Mr. ADAMS . .	Tenor.
Madlle. ROSETTI	Mezzo Soprano.	Mr. R. MULDER.	Pianist Componist van H.M. de Koninginne-Moeder der Nederlanden.

PROGRAMMA.

Eerste gedeelte.

ERNANI. Grand air et récitative (Verdi), gezongen in Costuum door Mad. INEZ FABBRI.
MARTHA. Grande Romance (Flotow), gezongen door den Heer ADAMS.
LA SOMNAMBULE. Fantasie de Concert, gecomponeerd en uitgevoerd door den Heer MULDER.

LINDA DI CHAMOUNIX
(In Costuum)

Opera Seria del Maëstro — DONIZETTI.

Gedeelte van de 1e acte.

LINDA. (een landmeisje) . . . . Mad. INEZ FABBRI.
PIEROTTO. (een Savoijaard) . . . . Madlle ROSETTI.
CARLO DE SIRVAL. (bekend bij Linda als schilder), Mr. ADAMS.

Tweede gedeelte.

NORMA
(In Costuum)

Opera Seria del Maëstro — BELLINI.
Gedeelte van de 2e acte.

NORMA. Priesteres der Druïden . . . . Mad. INEZ FABBRI.
ADALGISA. Jonge Priesteres . . . . Madlle. ROSETTI.
Twee kinderen van Norma.

Derde gedeelte.

LE CARNAVAL UNIVERSEL. Caprice burlesque voor de Piano, gecomponeerd en uitgevoerd door den Heer MULDER.
ICH WIRDE BLUME DICH NENNEN! — Duitsch lied van Richard Mulder, gezongen door .... Madlle ROSETTI.
DU BIST MIR NAH UND DOCH SO FERN, Duitsch lied van Reichard, gezongen door den Heer ADAMS.

LA TRAVIATA. (Verdi)
(In Costuum)

Groote Aria en Scène, gezongen door Mad. INEZ FABBRI.

Prijzen der Plaatsen.

Loge *f* 3. Familie-biljetten van 3 en meer personen à *f* 2.50 per persoon.
Stalles d'Orchestre *f* 3.
Balcon *f* 2. Familie-billetten van 3 en meer personen à *f* 1.50 per persoon.
Parterre *f* 1.
Tot het bespreken van *plaatsen* vervoege men zich bij den Heer J. DE VRIES, bij wien van *heden* af Biljetten verkrijgbaar zijn, en op den Speeldag aan het *Toneel gebouw* en in het Hotel *Lyons*.
NB. *Familie-billetten* zijn alleen toegankelijk voor leden van hetzelfde huisgezin.
Men wordt beleefdelijk verzocht om de billetten aan den hoofdingang te vertoonen.

Z. LIONARONS.
Agent Fabbri.

De Surinaamse Pers is unaniem in lof over het vertoonde. Gezongen werden delen uit: I Masnadieri (de rovers) van Verdi; Il Trovatore, Ave Maria van Kuchen, Lucia di Lammermoor, Der Freischutz, Lucretia Borgia. De beroemde opera van Verdi, La Traviata, werd op 12 Juli geheel ten gehore gebracht. Mad. FABBRI zong de rol van Violetta; de verslaggever van een der Surinaamse bladen schrijft dat een beschrijving van de uitvoering onmogelijk is.

De echtgenoot van madame FABBRI, RICHARD MULDER, was een Nederlander die 20 jaar tevoren zijn geboorteland had verlaten. Ter gelegenheid van de tweede voorstelling van het gezelschap, die op 17 Juni, de verjaardag van H.M. de Koningin viel, werd door Mulder in een overvolle zaal het Oranjehuis gehuldigd. Een feestmars door hem gecomponeerd, werd op de piano uitgevoerd; Mad. FABBRI zong het

Wien Neerlands bloed; MULDER speelde de Sophia Frederika Mathilda Polka, door hem gecomponeerd. Een door de Gouverneur afgestaan portret van de Koningin prijkte in de zaal. De afscheidsvoorstelling werd op 23 Augustus 1862 gegeven; La Traviata werd toen gezongen.

In November 1862 werd in het *Gouvernements Advertentieblad* een bericht uit het *Handelsblad* overgenomen over door Mad. FABBRI in Amsterdam met succes gegeven voorstellingen.

Van Februari tot April 1865 vertoefde een ,,paardenspel'' onder directie van ALEXANDER LUANDE in Suriname; er werden evenwichtstoeren, manoevres te paard en gymnastische oefeningen vertoond; het muziekcorps van het garnizoen verleende medewerking.

1865 was een goed jaar voor de Surinaamse kunstminnaars; niet minder dan twee Franse sterren waren tegelijk in Paramaribo.

Op 11 November 1865 gaf de Prima Donna Mad. CHEVALLIER haar eerste concert in Thalia. In de aankondiging lezen wij: ,,Zij vleit zich, dat haar talent niets te wenschen zal overlaten en zij alhier evenveel succes zal maken als in Colmar, Straatsburg en andere plaatsen''. Op het programma stond een ouverture uit de opera ,,Der Teufel ist los'' van Balfe, een aria uit de opera ,,La Favorite'' van Donizetti, een aria uit ,,Le diable'' van Meyerbeer, alsmede stukken uit ,,Lucia di Lammermoor'' van Donizetti.

Van Madame CHEVALLIER heb ik slechts één concert aangekondigd gevonden. Waarschijnlijk werd haar ster verduisterd door Mad. PEPPITAS, die zich als volgt aankondigde: ,,Eerste Chanteuse van de voornaamste schouwburg van Frankrijk en België, bekroond met den eersten prijs van het Conservatoire, lid van de Kapel van Z.M. de Keizer der Franschen''. Haar eerste concert op 14 November 1865 in het toneelgebouw Thalia werd door een groot publiek bijgewoond; op het programma stond o.m. Ouverture uit de opera Le Barbier de Sevilla van Rossini, grote scene uit Il Travatore, in costuum gezongen, Ouverture uit de opera Romeo en Julietta van Bellini. Prijzen der plaatsen waren *f* 3, *f* 2 en *f* 1.

In het *Gouvernements Advertentieblad* verschenen recensies van de voorstellingen; de verslaggever schrijft dat de romance uit Guillaume Tell door haar onbekendheid niet ten volle is begrepen. Het derde en laatste concert werd op 30 November gegeven; op het programma stonden o.m. ,,het lachlied'' van Aubert en twee grote arias uit Semiramide en Attila.

In het *G.A.B.* van 22 Augustus 1885 verscheen een aankondiging van THEODOOR NEUMANN-CORDUA, Pianist en Componist, Erelid van het Academisch muziekgenootschap Richard Wagner te Weenen, laatstelijk Professor aan het Conservatoire te Bern, voor korten tijd alhier vertoevende, waarin hij het voornemen te kennen geeft drie concerten in Thalia te geven.

Het eerste concert werd op Zaterdag 22 Augustus gehouden. In het *G.A.B.* van Dinsdag 25 Augustus verscheen een ingezonden stuk over het eerste concert, waarin staat dat de heer NEUMANN een Surinamer van geboorte is, 23 jaar oud.

Het verslag is zeer enthousiast gesteld, er blijkt uit dat NEUMANN Citronen Blühen, de trio van Neumann, en het groot concert voor

piano van Scharmenka uitvoerde. Hij werd door enige personen bijgestaan, nl. W. L. LOTH, RODRIGUES, HELSTONE en VAN DIJK Jr.

Terwijl het programma van het eerste concert niet is opgegeven, vinden wij in het *G.A.B.* van 15 October het programma van het 2de concert, dat wij hier letterlijk laten volgen:

Eerste deel.

1. Trio voor piano, viool en violoncel van Th. Neumann Cordua.
2. a. Humoresken van Grieg.
   b. Bourrée van Tours.
   c. Larghett van Henselt.
3. Erlkönig van Schubert.
4. Romance voor viool van Singer.
5. Allegro Scherzando van Moskowsky.

Tweede deel.

6. Sonate voor Piano van Th. Neumann Cordua.
7. a. Das verlassene Magdlein
   b. Ich traumte von einem Koningskind } Zang. Muziek van Neumann Cordua.
8. Polonaise van Liszt.
9. Legende van Wieniawsky.
10. Concert van Scharwenka.

De liederen onder 7 werden voorgedragen door de heer S. H. SAMSON. Na afloop werd de kunstenaar een ovatie gebracht, een vijftig tal flambouwen met het muziekcorps der troepen brachten hem naar de Buiten Societeit, alwaar ,,bengaals licht het vrolijk toneel alleraardigst bescheen".

Van het derde concert heb ik geen gegevens kunnen vinden.

In de *Surinaamsche Courant* en het *G.A.B.* van 1 Juni 1872 wordt een voorstelling van KARL STEELE, een pianist van het Groot Conservatorium van Leipzig, tezamen met W. NORTON, een New Yorkse zanger, aangekondigd.

Drie jaren later verschijnt er in de *Surinaamsche Courant* en het *G.A.B.* een grote advertentie om 2 artisten de heer en Mevrouw PHILION, die een kunstreis door de wereld maken, aan te kondigen. Het echtpaar werd bijgestaan door ROBERT DARTON, toneelkunstenaar, komiek, vocalist en pianist, laatstelijk directeur van de Shiel Barry Comedy Compagnie. De eerste voorstelling werd op 4 December 1875 in Thalia gegeven, het programma bevatte lucht- en goocheltoeren, vuureten, toeren van Hindostanse en Japanse behendigheid. Een kluchtspel ,,De echtgenoot onder de pantoffel" besloot de voorstelling.

In Januari 1888 kwamen de gebroeders JOHN en ALEXIS VILAIN in Suriname en gaven met welwillende medewerking van enige dilletanten concerten.

Tijdens de woelige Meidagen van 1891 was er een Braziliaans circus in Paramaribo, het circusgezelschap bestond uit 7 dames, 10 heren, 8 paarden, 2 steenezels en 31 honden. De nieuwsbladen die wij van die dagen raadpleegden staan vol berichten over de politieke toestand en de gespannen verhoudingen, slechts in een blad van 24 Mei verscheen het bericht dat de redactie een voorstelling van het circus op het Vaillantsplein had bijgewoond, dat de tent vrijwel bezet was en het paarden- en hondenspel het publiek veel genoegen verschafte.

Minder succes had de Dominion Concert Company, die in Augustus 1891 concerten en zangnummers bracht. O.a. werd ,,Gloria in excelsis" van Mozart gegeven.

In November 1891 bracht een ander gezelschap van paardenrijders en acrobaten onder directie van zekere GARDNER een bezoek aan Suriname, welk bezoek in Maart 1893 werd herhaald. In het laatstgenoemde jaar bezocht een pianist Prof. MOREIRA DE SA Suriname.

Ook in 1892 konden de inwoners van Paramaribo van een operagezelschap genieten; in Juni kwam hier het ,,Hamilton en Rial Grand Opera

gezelschap" aan. Van de vertoonde opera's noemen wij Maritana, Fra Diavolo, The Bohemian girl, Girofle-Girofla, Les Cloches, Faust en Il Trovatore en Mascotte. Hetzelfde jaar gaf een Spaans circus hier opvoeringen. WILLEM COENEN, die zich in 1892 in Suriname bevond, liet zich, naar een krantenbericht in die dagen, overhalen hier op 14 September een concert te geven. Het programma bevatte o.a. Prélude en Fuge E. Moll, Opus 35 No. 1 van Mendelssohn, een sonate van Beethoven en stukken van Chopin, alsmede Rhapsodie Hongroise van Liszt. Na afloop van het concert werd de pianist onder fakkellicht en muziek naar de Buiten Societeit „Het Park" geleid, waar Mr D. JUDA, President van het Hof van Justitie hem namens de aanwezigen toesprak.

In Juni 1893, bezoekt de heer JOSEF HEINE met gezelschap Suriname om concerten te geven. De door hem geplaatste advertenties verschijnen in de Engelse taal met zijn foto; in die advertenties wordt vermeld dat Heine violist is van „Keizer Don Pedro" te Rio de Janeiro en zijn viool ƒ 4.3000 waard is. Op het programma komen stukken van Chopin, Mendelssohn, Rossini en Heine voor.

De West-Indiër van 13 December 1893 vermeldt dat Prof. JESSURUN en gezelschap een vocaal en instrumentaal concert in Paramaribo gaf, gevolgd door de vertoning van magische en goocheltoeren. Als bijzonderheid wordt nog verteld dat de professor een door hem zelf vervaardigd instrument „the tobacco box" bespeelde. Dit instrument had slechts één snaar en gaf de zuiverste en meest welluidende tonen weer.

Ten slotte weten wij uit een bericht in de *Surinaamsche Almanak 1894* dat op 26 November 1894 de Salambo's New York Vaudeville Company, bestaande uit zangers, dansers, goochelaars en acrobaten, Suriname bezocht.

MUZIEK

Gegevens omtrent concerten gegeven door amateurs zijn schaars. A. VON SACK schrijft in *Reise nach Suriname* (1821): Verscheidene heren, die smaak voor muziek hebben geven bijna alle weken een concert, waartoe zij gezelschap vragen.

In 1835 kwamen de gebroeders Pos in Suriname aan, aanvankelijk voor een kort verblijf, doch zij bleven hier. Prins WILLEM FREDERIK HENDRIK die in dat jaar Suriname bezocht woonde een door de heren Pos gegeven soiré musicale bij. De heren voerden omstreeks 1840 in Thalia de eerste acte van „De barbier van Sevilla" op.

Hierna ontstond het muziekgezelschap „Cecilia" dat hier heren en dames concerten gaf; de entree was niet laag, niet minder dan ƒ 15 moest voor een plaats worden betaald.

In *Pro Arte* een door de heer en mevrouw FEINLAND uitgegeven tijdschrift aan de kunst gewijd, publiceerden wij in 1941 een programma van een op 17 Augustus 1843 gegeven concert, waarin de heer M. H. Pos optrad in „Fantasie voor de viool" van Kalliwoda. Het concert werd gegeven door G. F. SOMMER, die een aria uit „le Chalet" van Adam en met „een liefhebber" een duet uit Belisario van Donizetti zong. FEINLAND schreef dat de werken in het programma vermeld, blijk geven dat de concertgevers volkomen op de hoogte van de muziek uit die tijd waren en de samenstelling van het programma gelijk staat met concertprogramma's uit die dagen in de Europeese landen.

In 1876 werd Sempre Crescendo opgericht, deze vereniging telde haar leden uit de beste klassen van de Surinaamse samenleving; een zangtrio bestaande uit de heren SCHIMMELPENNINCK, LOTH en BREMEN, respectievelijk Administrateur van Financien, Gouvernements Landmeter en Controleur der Belastingen werkte met de vereniging mede.

In November 1890 gaf de vereniging Philotechnic, met medewerking van de muziekmeester J. N. HELSTONE, een concert in Thalia. De heer HELSTONE vertrok in 1899 naar Leipzig waar hij o.a. bij prof. Weidenbach aan het Conservatorium studeerde. Na zijn terugkomst in Suriname heeft hij het muziekleven hier sterk beïnvloed. Een monument werd in 1948 ter ere van deze Surinaamse pianist en componist in Paramaribo opgericht.

VERMAAK

Behalve concerten, opera's en toneelvoorstellingen lezen wij van andere vermakelijkheden, die in de loop der tijden aan het Surinaams publiek werden geboden.

Op 12 Januari 1820 werd in een theater aan de Saramaccastraat door ,,jonge liefhebbers" een voorstelling gegeven waarin op het stijve en slappe koord werd gedanst.

In de *Surinaamse Courant* van 13 September 1826 kondigt E. NAHAR aan dat in de Burenstraat een ,,Theatre Optique" is gevestigd, waarin voorstellingen worden gegeven. Het programma van de eerste voorstelling vermeldt de vertoning van een stad in Zuid-Holland, een Turks landschap, het bombardement van Algiers op 27 Augustus 1816, de intocht der Franse troepen in het Kremlin en de brand van Moscou. De toegangsprijzen waren zeer hoog van *f* 10 tot *f* 5, maar werden later matiger.

In April 1829 beveelt een zekere BOAS een ,,toneel van mechanique gogelkunst" aan. In 1835 lezen wij van een theater van variétés van G. VILALLAVE, waarin kunstsprongen op het gespannen koord worden uitgevoerd en gezichten van de stad Napels worden vertoond. Door een zekere BLANK werd in 1847 een caroussel voor het publiek opengesteld.

In 1892 werd voor het eerst een kinderballet opgevoerd in een voorstelling ten bate van de armen der Ned. Portugees Israelietische Gemeente. Onder leiding van de heren G. RUSTWIJK en J. W. BUENO DE MESQUITA stond een in Maart 1896 door 80 kinderen van 6–15 jaar tot vier malen toe opgevoerde operette ,,Prins van Sind". Gouverneur VAN ASCH VAN WIJCK [1]) onthaalde de kinderen die aan de operette hadden deelgenomen ten Gouvernementshuize.

In het jaar 1899 deed de cinematograaf zijn intrede in Suriname [2]).

Ten slotte zij vermeld dat TEENSTRA in de *Negerslaven in de kolonie Suriname* (1842) mededeelt dat de meest gezochte uitspanning bij de beschaafde standen in zijn tijd het Ombre-spel was. Hij becritiseert de zucht tot spelen in Suriname en zegt dat er zelfs plantages bij het kaartspel verloren werden. Typisch is zijn mededeling: ,,Zonder de twee en vijftig kaarten zou men de twee en vijftig weken niet kunnen omkrijgen."

---

[1]) Jhr. Mr T. A. J. VAN ASCH VAN WIJCK (1891-1896)

[2]) Zie de ,,Geschiedkundige sprokkelingen" in de *W. I. Gids 30*, 1949, p. 317.

Summary

NOTES ON ART AND ENTERTAINMENT IN SURINAM PRIOR TO 1900

The Encyclopedia for the Netherlands West Indies (1916) makes reference to various theatrical companies which gave performances in Surinam in former years; it further records the following: What was produced by these amateur actors and what results they achieved cannot be traced back.

The author trys to fill this gap by giving an account of plays and examples of the entertainments in Surinam prior to the year 1900.

He deals successively with: 1) Drama. 2) Foreign companies of players. 3) Music. 4) Entertainments.

In the first part he summarizes plays given by various amateur clubs, and gives a short description regarding the establishment of the Dramatic Association ,,Thalia" that is still active and which gave its first performance in 1840.

Furthermore, he indicates the arrival of opera-producing companies from abroad and the works they rendered, foreign concert virtuosos, and circuses which visited here.

In the third part of the article attention is drawn to local musical associations and their propaganda.

In conclusion the writer has explained about various kinds of diversions with which our ancestors amused themselves.

HET PARTIKEL *SA* IN HET SURINAAMS

DOOR

R. D. SIMONS

Het is verheugend, dat het Neger-Engels (Surinaams) hoe langer hoe meer belangstelling ondervindt en een onderwerp van wetenschappelijk onderzoek gaat uitmaken. Zo hadden in 1953 aan de Universiteit van Amsterdam twee promoties plaats op een proefschrift over het Surinaams. Op 19 Mei promoveerde L. L. E. RENS cum laude op een dissertatie, getiteld *The historical and social background of Surinam's Negro-English* en op 15 December J. VOORHOEVE op een proefschrift *Voorstudies tot een beschrijving van het Sranan Tongo* [1]).

Met dr VOORHOEVE menen wij op een belangrijk punt van mening te moeten verschillen.

Op bladzijde 62–63 van zijn proefschrift lezen wij: ,,De *sa*-categorie kan inderdaad dikwijls met een futurum vertaald worden. Hierop baseerden wij onze voorlopige waardebepaling: futuraal aspect. Als men het materiaal echter aan een gevoeliger analyse onderwerpt, blijkt deze waardebepaling onhoudbaar. Het Europese futurum wordt dikwijls weergegeven door het hulpwerkwoord *go* (gaan). Duidelijk niet-futuraal gebruik van *sa* is mogelijk. De *sa*-categorie blijkt in de meeste gevallen een verzekering of belofte in te houden, die op zichzelf nog vrij vaag blijft. Omschrijving van de waarde: de mogelijkheid bestaat, dat ...., er is kans op dat ..... Wanneer een minder vage belofte gegeven moet worden of als men iemand groter zekerheid wenst te geven, gebruikt men het hulpwerkwoord *go* (letterlijk: gaan). Omschrijving van de waarde van *go*, aldus gebruikt: van plan zijn, vastbesloten zijn, op het punt staan, voorbestemd zijn ....."

Deze uiteenzetting vinden wij gecondenseerd in de 10e stelling van de promovendus, welke stelling aldus luidt: ,,Het verbale partikel *sa* geeft het praedicaat in het Sranan Tongo de waarde van ,,onwerkelijkheid".

Gezien het aangehaalde citaat uit de tekst had voor ,,onwerkelijkheid" o.i. beter kunnen staan ,,onzekerheid". Immers de schrijver heeft geen absolute irrealis, maar een potentialis op het oog (,,de mogelijkheid bestaat, er is kans op").

---

[1]) Waarom *het* Sranan Tongo? Heeft de schrijver misschien aldus gedacht: Sranan Tongo (Surinaamse tong, taal) is Neger-Engels of Surinaams. *Het* Neger-Engels, *het* Surinaams, dus *het* Sranan Tongo? Maar Sranan is hier adjectief. En voor Surinaamse woorden, die in het Nederlands niet onzijdig zijn, pleegt men toch niet het onzijdige lidwoord te plaatsen. Cf. *het* Engels, *het* Frans, maar *de* Engelse taal, *de* Franse taal.

Wij zijn het hiermede niet eens. O.i. is *sa* hèt hulpwerkwoord voor de toekomende tijd, ook als men een zeker, een vaststaand futurum wil uitdrukken. Met daarnaast een futurum-vorming met *go*, wanneer men een futurum proximum wil aanduiden. Evenals in het Nederlands het algemene ,,zullen" met daarnaast ,,gaan": ik ga even kijken, wat de kinderen uitvoeren. Als in het Engels ,,shall" naast ,,to be going", als in het Frans de vervoegde vorm van het werkwoord naast de omschrijving met ,,aller".

Dr VOORHOEVE adstrueert zijn mening met enkele voorbeelden, die o.i. aan die mening géén steun verlenen. Hij schrijft o.a.: ,,Een zin als: Luku na mofo na oro, efu ju no sa si Konkoni (Kijk in mond in gat of je niet vp (verbaal partikel) zien Konkoni) kan men niet futuraal vertalen; *sa* duidt hier op twijfel, op een ,,misschien".

Nog daargelaten, of de zin niet futuraal te vertalen zou zijn, zou dit voorbeeld hoogstens kunnen leiden tot de conclusie, dat *sa* niet steeds een vaststaand futurum aangeeft, doch dit wettigt nog niet de uitspraak, dat *sa* (als regel) een onwerkelijkheid of een onzekerheid uitdrukt en dat de waardebepaling: futuraal aspect ,,onhoudbaar" zou zijn.

,,Ik dénk wel, dat hij komen zal". ,,Ik hóóp, dat hij het doen zal". Het komen en het doen staat niet vast, maar kan hieruit nu de stelling worden geponeerd, dat ,,zullen" in het Nederlands (in het algemeen) geen futuraal aspect zou hebben?

Een ander voorbeeld geeft VOORHOEVE, met verwijzing naar HERSKOVITZ (p. 163 regel 13): Anansi (de Spin) zal door de koning worden gedood. Op weg naar de terechtstelling klinkt uit een boom een stem, die zegt: ,,Ala suma sa dede" (Alle mensen zullen sterven). ,,Toch" — aldus VOORHOEVE — ,,bewijst het verloop van het verhaal, dat het hier slechts een bedreiging geldt en geen onafwendbare werkelijkheid. Het hele verhaal is gebouwd op het feit, dat de koning de bedreiging niet als onafwendbaar beschouwt".

Zelfs als dit zo ware (hieronder zal blijken, dat het geenszins zo is), dan is dit voorbeeld niet adequaat. Het is toch niet de vraag, wat de *hoorder*, i.c. de koning, meent, maar wat de *spreker*, i.c. de stem uit de boom, bedoelt. Als de stem niet anders wilde constateren dan het onloochenbare feit, dat alle mensen zullen sterven of slechts de mógelijkheid aangeven, dat dit wel spoedig met de koning en alle anderen zou kunnen gebeuren, had de bedreiging wel achterwege kunnen blijven! — Als men tegen iemand zegt: ,,Als ge nu naar hem toegaat, zult ge hem *zeker* thuis vinden" en de aangesprokene zou ten antwoord geven: ,,Dat geloof ik niet, ik denk, dat hij al weg is", maakt dan de omstandigheid, dat het thuis vinden door de hoorder niet aannemelijk wordt geacht, dat in het eerste źinnetje ,,zult" geen futuraal aspect heeft? — In de loop der tijden hebben heel wat profeten met grote stelligheid verklaard: ,,De wereld zal dan en dan vergaan". Velen hebben daaraan geen geloof gehecht en de wereld ìs niet vergaan. Maar was voor de voorspellers in het ,,zal" een onwerkelijkheid gelegen? Had het partikel voor hèn de waarde van een irrealis of potentialis? Immers neen.

En nu het verhaal van de Spin, waarbij de koning, als dr VOORHOEVE zegt, de bedreiging als niet onafwendbaar beschouwt. Het is een kort

verhaal, dat wij hier in zijn geheel in vertaling doen volgen (naar HERSKOVITS, *Suriname Folk-Lore*, p. 168–169).

Anansi ging op roof uit in 's Konings woning. Maar de koning liet hem gevangen nemen en men ging hem ter dood brengen. Hij wist niet, wat te doen. Toen liet hij zijn kind in een boom klimmen. Toen zong deze:

Ge doodt Anansi tot...
Ge doodt Anansi tot...
Alle mensen zullen sterven,
Des konings vrouw zal sterven,
De koning zelf zal sterven,
Alleen Anansi zal in leven blijven.

Toen de koning dit hoorde, werd hij bevreesd. Hij dacht, dat het God was, die gesproken had. Toen spoedde hij zich naar zijn vrouw en zeide: ,,Laten zij Anansi loslaten. Als zij Anansi doden, zullen allen sterven''. Zo liet men Anansi los. Anansi stierf niet.

Dit is het verhaal. De koning bevreesd, Anansi losgelaten! Kan men dan zeggen, dat de koning de bedreiging uit de boom — hij dacht, dat God gesproken had! — als niet onafwendbaar beschouwde? Integendeel! Maar bovendien, hoe luidt in het oorspronkelijke de zin: ,,Als zij Anansi doden, zullen allen sterven''? Aldus: ,,Efoe den kiri Anansi, dan ala go dede''. En *go* heeft toch volgens dr VOORHOEVE (te recht) de waarde van o.a. ,,op het punt staan''. De koning zeide dus: Als zij Anansi doden, dan staan wij allen op het punt te sterven. Niet onafwendbaar, maar zeer imminent achtte Z.M. aller dood, wanneer Anansi zou worden terechtgesteld!

Wij herhalen: Hèt werkwoord voor de toekomende tijd is *sa*. Alleen voor het futurum proximum wordt *go* gebruikt. *Sa* drukt geen onwerkelijkheid uit.

Zo was het vroeger, zo is het nog. Dit moge uit het volgende blijken.

De Bijbelvertaling:

Daarin vindt men op legio plaatsen het partikel *sa*. *Go* treft men *nergens* aan. Uit de voorbeelden, die voor het grijpen liggen, neem ik er drie uit Mattheus.

De engel voorzegt aan Jozef: Want Herodes zal alles in het werk stellen om het kind om te brengen (2 vs. 13). Vertaling: ,,Herodes *sa* soekoe da pikien foe kili hem''.

Een engel ook zegt tot Maria en Maria van Magdala: Hij gaat u voor naar Galilea, daar zult ge Hem zien (28 vs. 7). Vertaling: ,,Janda joe *sa* si Hem''.

En Jezus zelf tot Petrus: Want voorwaar [dit is toch wel zéér positief], ik zeg u: Eer de haan kraait zult ge mij drie maal verloochenen (26 vs. 34). Vertaling: ,,Vo troe, mi taki gi joe taki bifo kakka sa bari, joe *sa* meki lei drietron kaba taki, joe no sabi mi''.

Spreekwoorden:

Een spreekwoord moge dan niet altijd een waar woord zijn, men bedoelt toch niet bij een adagium een ,,onwerkelijkheid'' of ,,onzekerheid'' te stellen. Toch ook bij de spreekwoorden het partikel *sa* en niet *go*. Twee voorbeelden:

„Efoe joe habi patiensi joe *sa* si mira bere". (Indien ge geduld hebt, zult ge het ingewand van de mier zien; d.i. Geduld overwint alles).

„Efoe joe loekoe na blakka foe alen, nooiti joe *sa* go na doro" (Als ge op het zwarte van de dreigende regen let, zult ge nooit uitgaan; d.i. Wie niet waagt, wie niet wint).

Bij hoge uitzondering zal men in een spreekwoord als partikel van het futurum *go* vinden, maar dit niet om een grotere zekerheid te geven dan bij het gebruik van *sa*, doch als het gaat om een futurum proximum. Ingevolge de regel dus. Zo vinden wij in de lijst van spreekwoorden in de woordenlijst van WULLSCHLÄGEL onder nummer 500 „Di soema no si patata, wantem te a *go* si hem, a njam hem nanga boeba". (Degene, die nog nooit een aardappel heeft gezien, *zodra* hij die zien zal, eet hij die met de schil op. D.i. Wie in slechte omstandigheden heeft verkeerd, wil, als hij in beter doen komt, ook alles tegelijk hebben).

Het eedsformulier:

„Mi sweri, troe troe, efoe mi lei, Gado Masra *sa* strafoe mi". (Ik zweer voorwaar, indien ik lieg, zal God, de Heer, mij straffen).

Men heeft bij de samenstelling van dit formulier toch zeker niet bedoeld, dat bij meineed „de mogelijkheid" bestaat, dat „er kans op is", dat de goddelijke straf zal volgen.

Nu zou men, wat de bijbelvertaling betreft, kunnen opmerken: „Dat is bijbeltaal" of erop kunnen wijzen, dat de Bijbel door Europeanen (zendelingen der Moravische Broedergemeente) is vertaald, die misschien het Surinaams niet voldoende beheersten of aanvoelden.

Bij de spreekwoorden is dat anders. Dit zijn geen eenvoudige vertalingen van het Nederlandse equivalent — lang niet altijd althans — maar eigen beeldspraak in eigen taal-constructie.

En ook wat het eedsformulier betreft, geen vertaling van enkele Nederlandse woorden, maar een duidelijk, wat uitvoerig vermaan, dat tot eenvoudigen spreekt en wel door een goed kenner van het Surinaams moet zijn geformuleerd.

Nu zou nog de mogelijkheid overblijven, dat *sa* om een zeker te verwachten toekomstige gebeurtenis uit te drukken, archaïsch is en door *go* is vervangen en dat voor het „moderne" Surinaams de opmerking van dr VOORHOEVE juist is. Doch dit is niet het geval. Bij een belangrijke bespreking, waarbij men tot een beslissing *moet* komen, maar die door de een of andere omstandigheid moet worden afgebroken, zal een der aanwezigen zeggen: „Tamarra wi *sa* taki na tori moro fara" (Morgen zullen wij het gesprek voortzetten). Geen onzekerheid, de bespreking *moet* worden hervat.

Wij willen ons ten bewijze van hetgeen wij opmerkten op anderen beroepen. In Amsterdam is er een vereniging van jonge Surinamers, voor het merendeel bestaande uit studenten, die zich noemt „Wie Egie Sanie" (Onze eigen dingen). Men stelt zich ten doel een eigen Surinaamse cultuur te scheppen of deze, voorzover al aanwezig, te bevorderen. In 1953 werd door „Wie Egie Sanie" een boekje uitgegeven ter herdenking van de emancipatie op 1 Juli 1863. Het is getiteld *Manspasie inie Sranan.*

De schrijvers der verschillende bijdragen, die ook aan het Surinaams de plaats willen geven, die het verdient, zullen toch zeker zich van hunne constructies terdege rekenschap hebben gegeven en zij zijn van de taal

zeker op de hoogte. Welnu, in *niet één* artikel — evenmin als in de bijbelvertaling — vinden wij voor het futurum het partikel *go*, maar steeds *sa*. En toch gaat het zeker niet over feiten, aan welker verwezenlijking bij de schrijvers onzekerheid bestaat, maar welker op-handen-zijn zij positief achten. Wij bepalen ons tot enkele voorbeelden. Eerst geven wij de vertaling en dan de oorspronkelijke tekst.

E. Bruma schrijft, dat degenen, die zich verzetten tegen het streven der jongeren de Redimoesoe van 1953 kunnen worden genoemd. (De Redimoesoe, Roodmutsen, waren de soldaten, die tegen de Marrons, weggelopen slaven, werden uitgezonden). En dan volgt: Maar zoals de Redimoesoe niet de Emancipatie hebben kunnen beletten werkelijkheid te worden, evenmin zullen de Redimoesoe van nu de andere Emancipatie kunnen tegenhouden. Dit is toch wel een positieve „cry". Toch lezen wij in de Surinaamse tekst: „So toe din Redimoesoe foe tidei no *sa* man hörie na tra Manspasie foe kon".

In een andere, niet gesigneerde bijdrage wordt lof gebracht aan de heer Koenders, die begonnen is aan de wereld te tonen, dat Suriname zijn eigen cultuur heeft: En hij zal dat blijven doen ook tot de dag komt, dat ons volk die cultuur zal kunnen tonen en in zijn eigen taal zal kunnen spreken. De schrijver wil toch zeker geen twijfel uitdrukken omtrent het doorzettingsvermogen van de heer Koenders. En toch wordt: Hij zal dat blijven doen, in het oorspronkelijke gelezen: „A *sa* tan doe dati toe".

Ch. H. Eersel bespreekt het proefschrift van dr Rens. Na een citaat daaruit vervolgt Eersel: En toch [n.b. „en toch"] zullen wij eens de vraag hebben te beantwoorden: Is Negro-English to be or not to be. Daar is dus geen ontkomen aan. En toch in de Surinaamse tekst: „En tokoe wan dei wi *sa* habi foe piki".

Ten slotte: In het boekje komt één bijdrage voor, die door een niet-Surinamer is geschreven. Het handelt over de alphabetisering van het Surinaamse volk. Wij mogen voor zeker aannemen, dat de schrijver vóór de publicatie zijn artikel aan een of meer informanten heeft voorgelegd; in elk geval heeft het de Redactie gepasseerd. De schrijver zet uiteen, hoe hij zich die alphabetisering voorstelt. Als die zó wordt aangepakt: dan zullen de mensen boeken willen hebben om te lezen, dan zullen zij die boeken ook moeten krijgen. Aan de verlangens voldaan zijnde, zal dus die leeshonger zéker worden gevoeld, het stillen daarvan zal geboden zijn. Maar in de oorspronkelijke tekst: „Dan din sma *sa* wanie boekoe foe lesie, dan din *sa* moesoe kiesie din boekoe disie toe". Dit, terwijl er ook zou hebben kunnen staan: din *go* wani boekoe foe lesie, omdat *go* ook gebruikt wordt, als nadat er aan een voorwaarde voldaan is, iets zeker en spoedig gebeuren zal. Als ik hem zie, zal ik hem vragen, waarom hij dat gedaan heeft. Efoe mi si hem, mi *sa* (mi de *go*) aksi hem, sainde a doe dati. Toch gaf de schrijver de voorkeur aan *sa*. De schrijver is .... J. Voorhoeve.

Wij menen met het vorenstaande onze bezwaren tegen de passage uit het proefschrift en de 10e stelling te hebben gemotiveerd. De „oorspronkelijke waardebepaling" van de schrijver (*sa* futuraal aspect) was juist; de „gevoeliger analyse" heeft hem o.i. tot een conclusie gevoerd, die zeer aanvechtbaar, om niet te zeggen onjuist, is.

BESPREKINGEN

De immigratie der Hindostanen in Suriname, door dr C. J. M. de Klerk C.ss.R.. Urbi et Orbi, Amsterdam, 1953, 247 blz.

Een wegens getalsterkte en economische positie zo belangrijke groep der Surinaamse bevolking als de Hindostanen verdiende ongetwijfeld de diepgaande beschrijving welke deze kundige auteur ons hier in 247 bladzijden aanbiedt. Zelf echter noemt Pater de Klerk zijn boek bescheidenlijk een hoofdzakelijk geschiedkundige schets van de Hindostaanse immigratie in Suriname. Inderdaad bevat het werk een schat van historische gegevens, algemene en speciaal op Suriname betrekking hebbende, maar het geeft zoveel meer, dat tot nadenken stemt over het merkwaardige verschijnsel der Aziatische enclaves in tropisch Amerika, welke te voorschijn zullen treden wanneer eenmaal de Oosterlingen in bepaalde Westindische gewesten een nog grotere meerderheid der bevolking zullen vormen dan thans reeds in Suriname, de Indonesiërs medegerekend, het geval is. Dr de Klerk berekent dat de Hindostanen alleen, door natuurlijke aanwas, binnen enkele decenniën de sterkste Surinaamse bevolkingsgroep zullen gaan vormen. De schrijver knoopt aan deze constatering geen beschouwingen vast, welke dan ook niet anders dan onvruchtbaar zouden kunnen zijn; er is hier sprake van een natuurlijke ontwikkeling welke niet te stuiten valt.

De Aziatisering van Suriname is vooral daarom geen hersenschim, omdat speciaal de Hindostanen — ook Pater de Klerk's studie werpt dienaangaande geen twijfel op — niet de neiging vertonen der uit Afrika stammende inwoners van de Westindische gewesten, om taal, godsdienst en levensgewoonten over te nemen, door de Europeanen, zelf immigranten, maar in een overheersende positie, naar de nieuwe wereld overgebracht.

Aan de andere kant kan de schrijver constateren dat de Surinaamse Hindostanen, thans voor een zo groot deel in het land geboren, steeds vertrouwen getoond hebben in het Nederlandse beleid, loyauteit tegenover hun adoptieve vaderland en eerbied voor het Oranjehuis. Trouwens, wat de Surinaamse politiek betreft, een vorm van autonomie welke de macht in handen zou stellen van de thans nog numeriek sterkste bevolkingsgroep, die der Creolen, zou de Hindostanen niet passen.

Intussen lijkt het wel te pleiten voor de Nederlandse ,,koloniale" politiek, dat de houding der Surinaamse Hindostanen zo geheel anders is dan die hunner stamgenoten in het naburige Brits Guyana, waar zij een dertigtal jaren eerder hun intrede gedaan hebben.

Dat men in Suriname op het gebied der rechtsbedeling, mét de Indonesiërs, in een uitzonderingspositie verkeert, is niet te beschouwen als te zijn in overeenstemming met eigen, algemeen gevoelde en geuite verlangens. De regelingen betreffende de Aziatische huwelijken van 1940, ingevoerd ondanks ernstig verzet van de zijde der Staten, stonden

in de eerste plaats in verband met grootse plannen der Nederlandse Regering voor een massale transmigratie van Java naar Suriname, waarvan echter niets gekomen is. De schrijver stelt alleen tegenover het principiële bezwaar dezer regelingen het voordeel der wettelijke erkenning van de naar eigen gebruiken gesloten Aziatische huwelijken. De brochure van het toenmalige Statenlid C. R. Biswamitre vond ik niet genoemd of geciteerd.

Over criminaliteit en prostitutie onder de Hindostanen schrijft Pater de Klerk alleen voor zover betreft de „koelietijd". Wat het laatste betreft zal onder de tegenwoordige omstandigheden aan het vrouwelijke element wel geen enkele blaam meer opgelegd kunnen worden. Met het eerste echter is het wel enigszins anders gesteld; aan geweldsmisdaden maken de mannen zich nogal eens schuldig.

Het is merkwaardig, dat thans, nu er van heimwee naar het oude stamland en kwellende ontgoocheling geen sprake meer zijn kan, een Hindostaanse vereniging van de tegenwoordige tijd nog in haar statuten de bestrijding van zelfmoord opnam; een betere behandeling der vrouwen in het huwelijk komt ook wel eens onder de doelstellingen voor der vrij talrijke Hindostaanse organisaties. Eveneens bleek er soms ontevredenheid onder het opkomede vrouwelijke geslacht te bestaan met de huwelijkstoestanden, de van de echtgenoten ondervonden bejegening en het vroegtijdig eindigen van het meisjesbestaan; de regeling van 1940 stelt de minimum leeftijd der bruid op dertien jaar.

Dr de Klerk heeft — na zijn proefschrift over *Cultus en ritueel van het Orthodoxe Hindoeisme in Suriname* in 1951 (besproken in *W.I. Gids 33*, p. 235) — de Suriname-literatuur verrijkt met een belangrijke studie, welke tevens dienen kan, zoals het Voorwoord zegt, ter oriëntering van hen, die speciale aspecten van het behandelde onderwerp nader zouden willen bestuderen.

M.

Drie eeuwen grondpolitiek in Suriname. Een historische studie van de achtergrond en de ontwikkeling van de Surinaamse rechten op de grond, door Mr A. J. A. Quintus Bosz. Van Gorcum & Comp. N.V. (Van Gorcum's Juridische Bibliotheek No. 10), Assen, 1954, xiv + 487 blz. (*f* 15.90).

Met recht doet de schrijver in zijn Inleiding uitkomen, dat voor een goed begrip ook verscheidene bijzonderheden dienden ter sprake gebracht te worden uit de algemene geschiedenis van Suriname, voor zover deze rechtstreeks of zijdelings van invloed geweest zijn op de ontwikkeling der rechten op de grond aldaar.

Zo bezitten wij dus thans, naast de oudere studiën (de Blécourt, Bijlsma, Fabius, van Grol e.a.), over onze Westindische grondpolitiek, een wel zeer uitvoerig en gedocumenteerd werk over deze politiek, speciaal met betrekking tot Suriname. Wat er in Suriname verstaan werd en wordt onder eigendom, erfpacht, gebruik of pacht van grond, alsook in hoever deze benamingen niet kloppen met de Nederlandse rechtsvoorstellingen dienaangaande, wordt door Mr Quintus Bosz nu nog eens ook voor de leek duidelijk gemaakt. Ook wordt aandacht besteed aan de

rechten van Indianen en Bosnegers, aan de uitgitte van gronden voor de kleine landbouw, voor de bouw van woningen, voor begraafplaatsen enz., aan mijnbouw, boscultuur en houtkap, ten slotte aan de agrarische belastingen.

De schrijver heeft zich niet bepaald tot het onderzoek van moederlandse en Surinaamse archivaliën en gedrukte bronnen, maar hier en daar ook buitenlandse, met name Engelse gegevens verwerkt. Behalve de kaart van 1667, beschreven in ons tijdschrift (*32*, p. 149–151), vermeldt Bosz er nog een van 1671, aanwezig in dezelfde verzameling te Rhode Island (p. 25, noot 2).

Speurend naar nieuwe feiten of inzichten op algemeen historisch terrein, wordt men o.a. getroffen door de indeling der Surinaamse geschiedenis bij deze schrijver; hij beschouwt, blijkbaar terecht, de periode 1683–1686 als die waarin de kolonie daadwerkelijk onder het beheer der West-Indische Compagnie stond, zodat het bestuur der Sociëteit dus feitelijk eerst in 1686 een aanvang nam (p. 33).

Frater ABBENHUIS (*Volksplanting*, p. 98) zegt dat er reeds vóór het midden der zestiende eeuw Zeeuwse factorijen bestonden aan de Wilde Kust en Mr QUINTUS BOSZ neemt dit over (p. 6), zonder het te bevestigen. Is er hier sprake van een historisch vaststaand feit?

Op blz. 20 noot 5 staat 1676 in plaats van 1667, wat natuurlijk een zetfout is; de scheldnaam Pitselingos (p. 20) hield alleen verband met de activiteit als kaapvaarders der Zeeuwen, speciaal der Vlissingers, in de Europese wateren [1]).

Reeds onder het eerste octrooi der West-Indische Compagnie waren door Kamer Amsterdam concessies uitgegeven voor kolonisatie in Guiana; het bijzondere van het plan van 1675 (p. 22, 23) was hierin gelegen, dat het niet van de Compagnie uitging, maar van de overheid, onder de bepaling van het nieuwe octrooi, waarbij zij zich het recht voorbehouden had koloniën te stichten daar waar de Compagnie niet gevestigd was.

Uiteraard is het overgrote deel van Mr QUINTUS BOSZ' werk gewijd aan de gedetailleerde behandeling van de grondpolitiek in Suriname gedurende de verschillende perioden der geschiedenis van het land.

Van algemeen historisch belang zijn dan weder de bijlagen, zijn de grondbrieven (sedert 1669), erfpachtsbrieven en permissiebrieven. Zij dragen bij tot de kennis van ligging, benaming en eigenaars der plantages en andere gronden in het verleden.

Van personen gesproken: wie was in 1909 gouvernementssecretaris in Suriname, Mr ROLLIN COUQUERQUE of Mr J. TEN BRINK (p. 379)?

Een literatuurlijst, alsmede een Summary in het Engels en een Resumen in het Spaans, zijn aan *Drie eeuwen grondpolitiek in Suriname* toegevoegd.

Dit werk was Mr QUINTUS BOSZ' dissertatie. In een der bij diens promotie verdedigde stellingen zou hij de *Essai Historique* van 1788 een apologetisch pamphlet genoemd hebben, waartegen *Teroenga* van Juni 1954 opgekomen is.

M.

---

[1]) Zie *W. I. Gids 13*, p. 337 e.v.; *17*, p. 97. ALONSO VASQUEZ, *Guerras de Flandres*. Madrid 1879, vertaalt Pitchelingos met Vlamingen.

Voorstudies tot een beschrijving van het Sranan Tongo (Negerengels van Suriname), door Dr J. VOORHOEVE. N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers Maatschappij, Amsterdam, 1953, xii + 108 blz.

In het voorwoord van deze dissertatie van de Amsterdamse Gemeente-universiteit wordt gezegd: „De taalkundige die het Sr. Tg. niet beheerst als zijn moedertaal, moet zijn analyse baseren op betrouwbare teksten". (p. xiii). En op de eerste bladzijde van het proefschrift zelf lezen we al: „Wanneer de beschrijver geen duidelijk beeld heeft van de samenstelling van de taalgemeenschap, doet hij er goed aan de grootste voorzichtigheid in acht te nemen en strenge eisen te stellen aan zijn materiaal".

Beide uitspraken zijn even waar, en de laatste op de eerste toepassende, zou men mogen aannemen, dat de transcripties van de teksten die door M. HERSKOVITS gedurende enkele maanden van 1928 en 1929 fonografisch werden opgenomen, allereerst door dr VOORHOEVE op hun betrouwbaarheid werden onderzocht. Transcriptie achteraf is immers in niet onbelangrijke mate ook interpretatie, en deze hangt weer af van de kennis die men heeft van de taal die onderzocht wordt. Bij HERSKOVITS — wat ook zijn verdiensten zijn mogen — was het noch een diepgaande, noch een gedetailleerde kennis.

Aan een betrouwbaarheidsonderzoek van zijn materiaal heeft dr VOORHOEVE echter niet gedaan. Klakkeloos werden de vele (begrijpelijke) onnauwkeurigheden en onjuiste vertalingen van de al te kort met Suriname in contact gekomen Amerikaanse professor door de Amsterdamse studiosus aanvaard als basis van zijn analyse. Met alle gevolgen van dien. Ook werkte dr VOORHOEVE voor deze studie met één betrekkelijk jeugdige informant die — bij de grote veranderingen die het stads-Sranan Tongo in de laatste tientallen jaren heeft ondergaan — een taalsituatie representeerde, welke nogal verschilt van die door HERSKOVITS vastgelegd.

De resultaten zijn voor de hand liggend. ENTWISTLE heeft er al een prognose van gegeven toen hij kribbig, maar juist, vaststelde: „This is a technique which requires the presence of two parties — a trained linguist and an informant. It is not supposed that the linguist knows the language or that the informant is philologically trained, but the business of the former is to elect from the informant facts and place them in their proper place in the analytical scheme. The resultant grammars have the great convenience of following an almost identical course and being comparable paragraph by paragraph .... But the question arises whether a language looks the same from without as from within. Is an objective analysis entirely reliable? Does it correspond to what the speakers expect their words to effect for them? The investigator is logically trained. The community from which the informant springs may be magically minded. Is it not, then, necessary first to penetrate as far as possible the structure of the society and its current notions, and then to see how these notions clothe themselves in speech? The way of external analysis gives quick results, reliable with reference to the premisses of the research, readily comparable and easily assimilated by the logical mind of a civilized man. It performs important services by making an archive of facts which can be learned about rapidly dissolving savage languages .... There is also more risk of error through accepting false premisses ...." [1]).

[1]) WILLIAM J. ENTWISTLE: *Aspects of language*. London 1953, p. 79.

Dit lange citaat van zo ervaren zijde is van directe toepassing op de slechts 28 bladzijden die de „Resultaten van een proefanalyse van het Sranan Tongo" behelzen. Voor het overige bestaat de dissertatie uit een methodologische critiek op grammatica's en structurele beschrijvingen door voorgangers geleverd, en uit enige „Bijlagen", op detail-kwesties ingaand. Het geheel heeft de onmiskenbare verdienste de recensent (en anderen) tot meer kanttekeningen genoopt te hebben dan enig werk dat tot dusverre over het Surinaams Creools verscheen. Er kan onmogelijk op alles, of zelfs maar een klein deel op deze plaats worden ingegaan. Volstaan wordt met op slechts enkele principiële punten te wijzen.

1. Wil men in Suriname een verschil in taalgebruik tussen de sociale klassen vaststellen, dan is daar niets op tegen, mits men dan ook rekening houdt met het verschillend taalgebruik van geografisch en van ethnisch verschillende groepen. Zoals dit bijv. ook in de Verenigde Staten het geval is, en op stuk van zaken zelfs in Nederland. Of denkt VOORHOEVE voor het Sr. Tg. wèl een soort van „algemeen beschaafd" te kunnen aannemen? Inderdaad moet dus de onderzoeker „goed beseffen welke taalvorm van het Sr. Tg. hij bestudeert", en hij kan de gegevens van de ene taalvorm niet op hun juiste mérites beoordelen, zonder ze te vergelijken met overeenkomstige gegevens uit een of meer andere taalvormen. Een beschrijving van „het" Sr. Tg. is niet goed mogelijk zonder een analyse, en deze weer niet zonder een vergelijking.

Dit herinnert meteen aan de overbekende, maar nog altijd geldige lessen van MEILLET en anderen, dat een synchrone taalbeschrijving, om volledig en doorzichtig te zijn, de aanvulling en achtergrond behoeft van een diachronische. Want alle taal is dynamisch en elke situatie een wordende, uit vroegere stadia voortgekomen en verklaarbaar, door het verleden bepaald en door de actuele omstandigheden gericht. De „historische" achtergrond nu, werd door VOORHOEVE slechts hier en daar, terloops aangeraakt. Hij geeft blijk de taalverhoudingen — zowel de vroegere als de hedendaagse — in het geheel niet te kennen. En wanneer hij van SCHUCHARDT's zorgvuldige studie [2]) beweert dat daarin „zijn aandacht uitsluitend gericht is op de ontwikkeling van het Sr. Tg." dan miskent hij iets fundamenteels in de plaatselijke toestand. De taal die SCHUCHARDT onderzocht heeft, leeft nog bijna onveranderd voort in het binnenland. Maar het is *een grotendeels andere* dan het Sr. Tg. dat VOORHOEVE op het oog heeft; zózeer anders, dat ééntalige gebruikers van de ene — de taal der Saramakkaners — niet in staat zijn die der andere — de „stadsnegers" van Paramaribo en omstreken — te verstaan, en vice versa!

2. Pas wanneer men talen als het Sr. Tg. uit jarenlange zorgvuldige waarneming ter plaatse, in het dagelijks gebruik, heeft leren kennen, kan men de phonetische verklaring (want het is geen andere!) vinden voor het naast elkaar voorkomen van *na*, *a* en *da*, in vele gevallen die VOORHOEVE zulk een puzzle geweest zijn. *Na* en *da* hebben dezelfde articulatiebasis en daaropvolgende mondstand. Een voor Westerse oren onzekere nasalisering maakt dat men (evenals in het Creools van St. Thomas en elders) nu eens *na*, dan weer *da* meent te horen. Knijp er uw neus maar meer of minder bij dicht en gij hebt het „geval". Germaanse oren opteerden veelal voor de transcriptie *da* van de min of meer genasaliseerde

[2]) *Die Sprache der Saramakkaneger in Surinam.* Amsterdam 1914.

alveolaar plus neutrale open klinker. *Na/da* werd vaak *a* (en blééf dit in sommige gevallen) om euphonische redenen. Zo zegt het Sr. Tg. bijv. *altijd*: *Na mi* (ik ben het), maar óók *altijd*: *A no mi* (ik ben het niet). *Na no*.... komt eenvoudig géén Creool over de lippen. Had VOORHOEVE dit opgemerkt, veel ingewikkeld getheoretiseer zou hij zichzelf bespaard hebben.

3. Wat zijn in zulk een taal als het Sr. Tg. ,,afzonderlijke woorden" en wat ,,affixen" — als we tenminste niet willen temen over morphemen, sememen en andere leden van de langzamerhand beruchte emen-familie? Is ,,Lamenousevelos" of ,,Wawouwunou?" niet even echt Nederlands als al het samengetrokkene, ik durf zelfs zeggen technisch ,,geagglutineerde" in het Sr. Tg.? Naar aanleiding van de gevoerde critiek op HALL — die slechts gedeeltelijk hout snijdt — zou men een aantal preliminaire vragen aan de criticus willen stellen, die hij onbeantwoord liet. Zijn er transcendente taalcategorieën, nl. die welke beslist in iedere taal moeten voorkomen? Zo ja, zijn die categorieën duidelijk begrensd of lopen ze (principieel) in elkaar over? Moeten de categorieën niet worden samengesteld of gekozen naar de betekenis-inhoud van de vorm-eenheden? En ten slotte: zijn in het Sr. Tg. niet alle ,,benamingen" enigszins *gerundiaal* (mij is nog geen betere term bekend dan deze niet geheel bevredigende) zodat zij evengoed tot werkwoorden als tot naamwoorden (in onze zin) kunnen dienen? De Africanist is maar al te goed bekend met dit verschijnsel, evenals met de oorspronkelijk ,,collectieve" betekenis van vele benamingen en de betrekkelijke zeldzaamheid van ,,echte" eigenschapswoorden. (De Indogermanist zal hierbij onwillekeurig denken aan de vele femina sg. ontstaan uit meervoudsvormen.) Talloze ,,raadsels" uit het Sr. Tg. zijn voor de Africanist volkomen doorzichtig.

4. Er dient voortdurend rekening gehouden te worden met een eigenaardig suffix dat het Sr. Tg. (en ook het Saramakkaans) kenmerkt en dat ik het (doorgaans harmonische) ,,annexatie-suffix" zou willen noemen. Bij neologismen is het al heel gemakkelijk te onderkennen, hetgeen zijn onverminderde productiviteit bewijst. Bijv. Saramakkaans: *opolani* uit ,,airplane", *masra Hendriksi* ,,mijnheer Hendriks", Sr. Tg. *sondu* uit ,,zonde", *boskopu* uit ,,boodschap", evenals vroeger *noso* uit ,,nose", *neti* uit ,,nicht" (*Schotse* uitspraak van ,,night") etc. [3]).

Om te besluiten, dit: Bij taalbeschrijvingen, vooral als het ,,primitieve" talen betreft, dient, wil men geen misverstanden wekken, te worden aangegeven op welke wijze categorieën die de lezer bekend zijn, kunnen worden uitgedrukt. Voorts, welke ongewone of onbekende, nader te beschrijven categorieën bovendien nog worden uitgedrukt. Pas nadat dit geschied is, kan worden geanalyseerd welke de structuur van een taal is. Hierbij kunnen historische en etymologische bizonderheden in hoge mate verhelderend werken voor de functie en betekenis dezer categorieën in de actualiteit. Ze mogen dan ook niet verwaarloosd worden.

Studie ter plaatse en brede ,,inleving" in het taalmilieu zijn bij dit alles blijkbaar toch onontbeerlijk. Het proefschrift van dr VOORHOEVE bewijst de onjuistheid van zijn stelling (p. 47) dat de taalkundige geen fieldwork

[3]) Aan de invloeden van het Scottish — talloze plantage-eigenaren en opzichters waren in de loop der eeuwen Schotten — is bijv. RENS, in *The historical and social background of Surinam's Negro-english*, Amsterdam 1953, geheel voorbijgegaan!

behoeft te verrichten om het taalkundig gedrag te interpreteren. Met slechts een weinig van het versmade fieldwork had de gepromoveerde de meeste van zijn grotendeels hier onbesproken gebleven vergissingen kunnen vermijden. Intussen mag worden aangenomen, dat hij nog altijd hartelijk welkom is in Suriname. Wij zouden niets liever zien, dan dat het Sr. Tg. eens *grondig* bestudeerd werd door een ernstig vakman.

LOU LICHTVELD

Schaduw over „Chocamata", door S. R. VAN ITERSON. Geïllustreerd door H. GIESEN. (Voor oudere jongens). Uitgeverij Kluitman, Alkmaar (z.j., 1954), 160 blz. (*f* 4,50).

Dit op Curaçao spelend boek lijkt voor jongens van 12–15 jaar, door de uitstekende moraal en de spannende inhoud, zeer geschikte leesstof, al is misschien de dialoog voor de ouderen wat kinderachtig en de ontknoping voor de jongeren wat dramatisch.

De beschrijving van het eiland, zijn inheemse bewoners, zijn planten- en dierenwereld en zijn eigenaardig landschap zijn treffend — doch het is de vraag of lezers van de aangegeven jeugdperiode daar veel interesse en gevoel voor zullen hebben.

De plaats der handeling is de „koenoekoe" — met enkele oude plantages — in ieder geval dus buiten het stadsdistrict, wat het moeilijk maakt te bepalen in welke tijd het verhaal zich afspeelt. Het ontbreken van enige toespeling op Curaçao's moderne ontwikkeling zou doen vermoeden dat Chimi en Hans hun avonturen beleven vóór het tijdperk der petroleum-industrie, doch het is mogelijk dat de schrijfster, door zich tot het landelijke deel van het eiland te bepalen, juist een omgeving heeft willen scheppen waarin die ontwikkeling, met zijn voor- en nadelen, nog geen invloed gehad heeft, althans minder invloed dan in de stedelijke en industriële centra.

De dialoog tussen de beide vriendjes Chimi (zoon van een eenvoudig Curaçaos visserman) en Hans (pas uit Holland gekomen neefje van een plantagebezitter) is door de schrijfster opgezet op een wijze, die doet voorkomen, dat de jongens zich in perfect Nederlands onderhouden en niet alsof zij hun conversatie voor het goed begrip van de lezer heeft vertaald. Het blijft natuurlijk de vraag daarbij, of de vriendjes zich in werkelijkheid niet òf in het Papiamento hebben verstaan, dat Hans als allicht op Curaçao geboren jongen ook wel zal kunnen spreken, òf, zoals kinderen dat kunnen, beide hun eigen taal sprekend elkander zo toch hebben begrepen, hetgeen echter dan de leesbaarheid van het boek in de weg zou hebben gestaan. Intussen doet dat Nederlands enigszins vreemd aan, tegenover de superstitie waarmede de knoekoebewoners in dit boek nog behept zijn. Van enkele Papiamentse woorden had wel een vertaling gegeven mogen worden.

Curaçao en zijn bewoners zijn door Mevrouw VAN ITERSON met liefde en begrip getekend en dit zal menigeen, die haar werk als mogelijk geschenk voor jeugdige familieleden of vriendjes inziet, een vreugdevolle schok van herinnering aan eigen Curaçaose ervaringen geven.

De bandomslag is aardig, de illustraties zijn goed uitgevoerd en natuurgetrouw.

A. C.-M.

Bouwsteentjes

Kanttekening bij het artikel van Lichtveld: Enerlei Creools?

LOU LICHTVELD, in de *W.I.G. 35*, 1954, p. 61, schrijft: „Zo is het in het CS volslagen onmogelijk te vertalen: *Ons plichtsgevoel als burger is onder meer afhankelijk van het waardebesef van ons nationalisme.* Hier wordt de „limiet" door alle in het voorbeeld gebruikte concepten overschreden". Aan de lezer wordt de conclusie overgelaten, dat dus het Surinaams als taal minderwaardig moet zijn aan het Nederlands. Afgezien nog van de vraag of zulk een gevolgtrekking gewettigd is, vormt de uitspraak van LICHTVELD op zichzelf reeds een sportieve uitdaging aan de Surinamers. Is het werkelijk onmogelijk deze zin te vertalen? Ieder die kennis heeft van de vertaalarbeid in het Surinaams zal geneigd zijn dit te betwijfelen. Het zou toch te gek zijn, dat men wel de Bijbel, een Franse roman, Amerikaanse poezie en wetenschappelijke artikelen kan vertalen, maar niet die enkele zin van LICHTVELD.

Ik heb reeds van verschillende kanten verschillende vertalingen van deze zin ontvangen. Ik geef er hier twee: een spontane en een doordachte van dezelfde persoon. E. BRUMA, de schrijver van enkele buitengewoon pregnante novellen in het Surinaams, vertaalde deze zin spontaan in: *Wie priktie lekie Srananman no sa man kiesie pontoe, te wie no sabie san wie nationalismo waartie.*

Zelf was hij over deze vertaling niet tevreden, omdat hij meende, dat een dergelijke zin buiten zijn milieu misschien niet onmiddellijk zou aanspreken. Hij wenste een vertaling, die tot op de markt in Paramaribo begrepen zou worden. Na enig nadenken formuleerde hij het daarom aldus: *Wie no sa man sabie san na wie priktie lekie piekien foe dotie, te wie no sabie toe san na na fetie die wie de fetie gie wie eegie sanie.*

Dit is geen vertaling, zoals wij die gewend zijn van de ene Europese taal in de andere. Het Surinaams kent wel het concept „plichtsgevoel" maar kan het niet op de Europese wijze uitdrukken, *omdat* het geen Europese taal is. Men mag hier geen verdergaande gevolgtrekkingen aan verbinden.

Ik zou anders met evenveel recht mogen stellen: het is volslagen onmogelijk in het Nederlands te vertalen... en dan zou ik maar behoeven in te vullen één der vele zinnen, die mij bij het vertalen van Surinaams proza voor problemen hebben gesteld. Problemen, die intussen ook hier nooit volslagen onoplosbaar bleken, omdat het altijd mogelijk is met behoud van de wezenlijke betekenis en gevoelsinhoud hetzelfde te zeggen in welke andere taal ter wereld ook.

J. VOORHOEVE

Naschrift op de Kanttekening bij: Enerlei Creools?

Wanneer dr VOORHOEVE meent, dat de twee door hem aangehaalde zinnen in het CS inderdaad „vertalingen" zijn van de door mij in het Nederlands opgegeven thema-zin, dan verstaan wij ieder onder vertalen iets geheel anders. Onder „vertalen" versta *ik*: het zo nauwkeurig

mogelijk weergeven van de gedachten-, voorstellings- en gevoelsinhoud in de eigen bewoordingen van een taal, overgebracht uit die van een andere.

Noch de gedachtengang, noch de voorstellingsinhoud, noch de gevoelswaarde van de Ned. zin zijn n.m.m. ook maar bij benadering terug te vinden in die van de informant van dr VOORHOEVE. Dit blijkt al uit het eenvoudig terug-vertalen in het Nederlands — de meest voor de hand liggende contrôle-proef.

De „spontane vertaling" luidt letterlijk in het Nederlands teruggebracht: *„Onze plicht als Surinamers zal niet in orde kunnen komen, totdat wij weten wat ons „nationalismo" waard is.* „Hierbij dient te worden opgemerkt, dat „kisi pontoe" zoveel wil zeggen als „voor elkaar komen" en dat „nationalismo" een on-Surinaamse (d.i. in Suriname *nimmer* gebruikte) ontlening is, aan het Spaans of mogelijk het Esperanto. Met zijn uitgang „ismo" is het ook phonologisch on-creools.

De „overdachte vertaling" luidt letterlijk in het Nederlands teruggebracht: *„Wij zullen niet kunnen weten wat onze plicht is als kinderen van de grond, totdat wij weten wat de strijd is die wij strijden voor onze eigen zaak".*

Dit laatste zegt wel *iets* van wat de inhoud is van mijn opgaaf, maar het *overgrote* deel daarvan is uit de zogenaamde „vertalingen" van VOORHOEVE's informant door geen sterveling te halen. Dit werd bevestigd door uitstekende kenners van het CS, hier in Paramaribo, aan wie ik de beide zinnen van de informant voorlegde, om niet uitsluitend op mijn eigen oordeel af te gaan.

„Nationalisme" is nog heel wat anders dan „de strijd voor onze eigen zaak" en „burger" weer heel wat anders en meer (naar inhoud) dan „kind van de grond" of „landskind". Is „plichtsgevoel" zo-maar hetzelfde als „plicht"? En waar blijft de vertaling van „onder meer"? Alleen door middel van lange omschrijvingen zou men er toe kunnen komen, *enigszins* duidelijk te maken in het CS, wat de korte Nederlandse zin zegt.

(Discussie gesloten. — Red.) LOU LICHTVELD

PINART's *Aperçu sur l'ile d'Aruba*, dat de schrijver van het artikel over de „Rotstekeningen van Curaçao, Aruba en Bonaire" (*W.I. Gids 34*, p. 181 en 206) niet in handen kon krijgen, is door dr JOH. HARTOG in de bibliotheek van de Universiteit van Pennsylvania, te Philadelphia, teruggevonden.

Op de omslag staat — volgens een van de photocopieën welke thans ter beschikking staan:

No. 6 Aperçu sur l'ile d'Aruba ses Habitants ses Antiquités ses Pétroglyphes * par Alphonse Louis Pinart Notes Manuscript Paris — 1890 —

Op de eerste tekstpagina luidt de titel:

Aperçu sur l'ile d'Aruba ses Habitants, ses antiquites et ses Pétroglyphes

Het als handschrift vermenigvuldigde geschrift bestaat uit 8 bladzijden tekst en 8 pagina's tekeningen, welke wij in een vervolg op het artikel over de „Rotstekeningen" hopen te kunnen afdrukken.

H.

De tijd schijnt rijp te zijn voor het uitgeven van *goede Surinaamse tijdschriften.*

,,*De Surinaamse Landbouw*" — een tweemaandelijkse uitgave van het Departement van Landbouw, in samenwerking met de Stichting voor Machinale Landbouw, het Welvaartsfonds en de Vereniging Surinaams Bedrijfsleven; red. secr. ir N. J. VAN SUCHTELEN — heeft in de 312 bladzijden van haar eerste jaargang 1953 haar recht van bestaan dermate bewezen, dat wij ons over het voortbestaan van dit maandblad weinig zorg behoeven te maken.

Bij het laten verschijnen van een tweemaandelijks tijdschrift waarin de vraagstukken van Suriname en zijn buurlanden, alsmede van het Caraïbische gebied, op hoogstaande wijze behandeld zullen worden, liggen de zaken echter wel heel anders dan bij het publiceren van een vakblad als bovengenoemd, dat kan putten uit bronnen waarvan in de naaste toekomst slechts verrijking is te verwachten.

Onrust over het voortbestaan maakt echter plaats voor vertrouwen als wij de 48 bladzijden doorbladeren van het eerste nummer van ,,*Vox Guyanae*", een ,,Tweemaandelijks tijdschrift voor wetenschap en cultuur" onder redactie van LOU LICHTVELD, mr H. POS, dr L. L. E. RENS en W. L. SALM, dat door de onlangs in het leven geroepen ,,Stichting ter bevordering van wetenschappelijke en culturele publicaties" wordt uitgegeven.

Het getuigt stellig van wijs beleid ,,dat bijdragen van politieke strekking zullen worden geweerd ... wijl ... er juist op dit gebied voetangels en klemmen liggen, die het voortbestaan van dit tijdschrift zouden bemoeilijken". Alle publicaties zullen worden voorzien van een samenvatting in de Engelse taal. ,,Van ons al te lang geïsoleerde West-Indische huis moeten immers de deuren en vensters wijd opengezet worden, — hetgeen slechts verfrissend zijn kan voor de bewoners".

,,Moge dan deze Stem van Guyana helder en harmonisch klinken en de ochtendroep zijn bij een nieuwe dageraad".

H.

BEVESTIGING VAN HET STATUUT

Wie op de stralende herfstdag, toen de kalender 15 December 1954 aanwees, in Den Haag was — in of buiten de Ridderzaal — kon getuige zijn van een zeer bijzondere plechtigheid: de bevestiging van de nieuwe rechtsorde, de doop van een nieuwe samenwerking tussen drie landen. Het statuut voor het koninkrijk is bestemd om de belangrijkste te worden in de familie van grondwet en landsregelingen en daardoor zijn de verhoudingen ontegenzeggelijk gewijzigd.

De verzorging van de gemeenschappelijke belangen en de wederkerige bijstand, in iedere familie gebruikelijk, werden uiteraard wel eerder toegepast tussen Nederland en Suriname en de Nederlandse Antillen. Doch nu zijn ze uitdrukkelijk gestipuleerd en dit betekent, dat wij er ons rekenschap van moeten geven in hoeverre zulks rechten en verplichtingen schept — ook voor de West-Indische Gids. Hoe kunnen de gemeenschappelijke belangen in dit tijdschrift anders of beter gediend worden dan tot nu toe, hoe kan de bijstand meer nog dan tot dusverre wederkerig zijn?

Onderlinge bijstand, overleg en samenwerking, in het statuut vermeld, liggen met name ook op het terrein van de culturele betrekkingen waar de West-Indische Gids een wegwijzer wil zijn.

Is deze wel eens gekwalificeerd als een reeks vervolgen op de Encyclopaedie van West-Indië, waarin dus voornamelijk *over* Suriname en de Nederlandse Antillen en het aangrenzend gebied werd geschreven, thans zal meer de nadruk gelegd moeten worden op wat *voor* de drie landen van belang kan zijn om van elkaar te weten. Dus evenzeer op hetgeen Suriname en de Nederlandse Antillen kan interesseren omtrent activiteit in Nederland voor zover deze samenhangt met ontwikkelingen in die landen, en wederkerig op wat zij speciaal aan Nederland te vertellen hebben.

De gids zal daarom, naast de stemmen van Guyana en Antillia, zijn geluid willen laten horen over datgene wat in het gemeenschappelijke koninkrijk is belichaamd.

Wil dit lichaam ook een ziel hebben dan moeten allen, Antillianen, Nederlanders en Surinamers, wien de cultuur ter harte gaat, medewerken om elkaar wegwijs te maken in wat hun bezielt. Dat de West-Indische Gids hiervoor open staat, behoeft nauwelijks betoog.

Plechtige bevestiging van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden in de Ridderzaal te 's-Gravenhage, 15 December 1954. H. M. de Koningin ondertekent de stukken in tegenwoordigheid van de drie delegaties en vele genodigden.

HET STATUUT VOOR HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

door

Mr W. H. van Helsdingen

In de verwachting, dat door de oorlog de wens van de overzeese gebiedsdelen naar groter zelfstandigheid krachtiger tot uiting zou komen, heeft H.M. Koningin Wilhelmina in een radiorede op 7 December 1942 toegezegd dadelijk na de oorlog een conferentie te willen bijeenroepen tot het bespreken van een nieuwe rechtsorde in het Koninkrijk der Nederlanden.

De omstandigheden hebben ertoe geleid, dat het overleg met Indonesië gescheiden is van dat met Suriname en de Nederlandse Antillen.

De wijziging van de staatkundige verhouding met Suriname en de Nederlandse Antillen is in drie etappes verlopen.

In 1948 kwam een ingrijpende herziening van de Surinaamse en Nederlands-Antillaanse staatsregelingen tot stand, waarbij aan de eigen organen dier landen bevoegdheden werden toegekend, zover als binnen het raam van de bestaande grondwet mogelijk was.

Inmiddels werd in datzelfde jaar een conferentie met Suriname en de Nederlandse Antillen gehouden over de toekomstige verhouding tot het moederland en werd de grondwet zodanig herzien, dat veel verder strekkende hervormingen mogelijk werden. Dit werd verwezenlijkt — en daarmede ving de tweede etappe aan — in de interimregelingen van 1950/1951. Suriname en de Nederlandse Antillen verkregen daarbij volledige zelfstandigheid in inwendige aangelegenheden, d.w.z. in alle aangelegenheden met uitzondering van een twaalftal met name genoemde niet-inwendige aangelegenheden. Tevens werden enige nadere voorzieningen getroffen ten aanzien van de gemeenschappelijke, de niet-inwendige, aangelegenheden. De definitieve regeling ter zake,

de nieuwe rechtsorde, vereiste nog een nader intensief overleg, dat langer tijd in beslag zou nemen, dan aanvankelijk te voorzien was. De in 1952 — na opheffing van de conferentie van 1948 — bijeengeroepen conferentie Nederland-Suriname-Nederlandse Antillen werd na ongeveer twee maanden verdaagd en eerst in Januari 1954 hervat. Na besprekingen eerst in de Nederlandse Antillen en vervolgens in Suriname door een kleine commissie uit de conferentie werd ten slotte door de voltallige conferentie op 3 Juni 1954 algehele overeenstemming bereikt over een ontwerp-statuut, dat vervolgens door de vertegenwoordigende lichamen in alle drie landen met een meerderheid van tenminste tweederde van het aantal stemmen is aanvaard en op 15 December 1954 door H.M. de Koningin is bevestigd. Het statuut werd op 29 December plechtig in alle drie landen afgekondigd en trad op diezelfde dag in werking.

Wat is nu de strekking van het statuut?

Uitgaande van de uitdrukkelijke bij herhaling afgelegde verklaring van Suriname en de Nederlandse Antillen, dat zij geen onafhankelijkheid begeren, doch handhaving van een band met het Koningshuis en met Nederland, is een regeling van geheel eigen aard ontworpen, welke door elk der drie landen vrijwillig is aanvaard op grond van de overtuiging, dat daarmede ideële en materiële belangen van hun volken zijn gediend. De plaats van Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen in het koninkrijk wordt nl. bepaald door de grondbeginselen, dat de landen de eigen belangen zelfstandig behartigen en dat zij op voet van gelijkwaardigheid verbonden zijn tot verzorging van de gemeenschappelijke belangen en tot wederkerige bijstand. In de preambule zijn deze grondbeginselen en de vrijwilligheid der aanvaarding tot uitdrukking gebracht. De vrijwilligheid van de aanvaarding is vastgelegd in de regeling betreffende de totstandkoming van het statuut: in Nederland bij wet met tweederde meerderheid; in Suriname en de Nederlandse Antillen bij besluit van het vertegenwoordigend lichaam, eveneens met tweederde meerderheid; was deze meerderheid niet bereikt dan zouden de Staten zijn ontbonden en zou door de nieuwe Staten bij volstrekte meerderheid zijn beslist. De rechtsregeling van het statuut is echter geen eeuwig edict. Het is een vastlegging van de rechtsorde, die thans onder de tegenwoordige omstandigheden als juist en redelijk wordt gezien. De weg moet open zijn om de rechtsorde aan de voortgaande ontwikkeling van de landen aan te passen. Het statuut moet derhalve kunnen worden gewijzigd

en wel op niet te moeilijke wijze. Ook van een wijziging is na verkregen overeenstemming vrijwillige aanvaarding door ieder der landen vereist. Een wijziging moet toch niet aan enig land door de andere kunnen worden opgelegd, noch ook kan één land de gezamenlijk tot stand gebrachte rechtsorde eenzijdig wijzigen.

De zelfstandige behartiging van eigen belangen heeft niet eerst een aanvang genomen bij de tot standkoming van het statuut, zij heeft reeds plaats sinds de interimregeling van 1950 (1951 voor de Nederlandse Antillen). Het statuut brengt daarin geen verandering: het verankert dit grondbeginsel en heeft het aantal der eigen belangen uitgebreid.

Het hoofddoel van het statuut is een regeling te geven omtrent de verzorging van de gemeenschappelijke belangen van de drie landen in het koninkrijk. Dit brengt mee, dat aangegeven moet worden, welke deze belangen zijn, m.a.w. welke aangelegenheden als koninkrijksaangelegenheden zijn te beschouwen, aan welke organen de behartiging van deze aangelegenheden zal worden opgedragen en welk aandeel ieder der landen in deze organen zal hebben. Gedachtig aan de wens van ieder der landen om het terrein der eigen aangelegenheden — welke ieder land immers zelfstandig kan behartigen — zo ruim mogelijk op te vatten, zijn de koninkrijksaangelegenheden in aantal beperkt in het statuut limitatief opgesomd en is bepaald, dat andere onderwerpen slechts in gemeen overleg tot aangelegenheden van het koninkrijk kunnen worden verklaard.

Dit geschiedt bij rijkswet op dezelfde wijze als een wijziging van het statuut tot stand komt, dus na aanvaarding door Suriname en de Nederlandse Antillen bij landsverordening. Van geen der landen kan derhalve de autonomie tegen zijn wil worden ingeperkt. Het ligt voor de hand, dat het koningschap, de handhaving van de onafhankelijkheid en de verdediging van het koninkrijk, de buitenlandse betrekkingen en het Nederlanderschap de voornaamste koninkrijksaangelegenheden zijn.

De behartiging der koninkrijksaangelegenheden geschiedt door de organen van het koninkrijk. In deze organen zijn de landen vertegenwoordigd. Waar mogelijk worden ook plaatselijke organen der landen ingeschakeld. De belangen van het koninkrijk zijn in ieder geval mede een voorwerp van zorg voor de landen.

Het hoogste orgaan is de Koning, de regering voerend van het koninkrijk en van elk der landen. Op grond van de feitelijke onmogelijkheid zijn bevoegdheden in Suriname en de Nederlandse Antillen persoonlijk uit te oefenen benoemt Hij voor elk

dier landen een gouverneur als Zijn vertegenwoordiger. Diens bevoegdheden en verplichtingen als vertegenwoordiger van de regering van het koninkrijk worden geregeld bij rijkswet of algemene maatregel van rijksbestuur.

Het is begrijpelijk, dat de Koning Zijn vertegenwoordiger zelf benoemt. Het is niet nodig, dat de vertegenwoordiger uit Nederland afkomstig is; hij moet Nederlander zijn; alle Surinamers en Antillanen zijn trouwens Nederlanders.

Daar geen enkel land hierin enige verandering wenste, was niet nodig het koningschap en de troonopvolging uitvoerig in het statuut te regelen; volstaan kon worden daarin te verwijzen naar de reeds bestaande bepalingen in de grondwet.

Bij de samenstelling van de overige koninkrijksorganen diende ernstig rekening gehouden te worden met het potentieel van ieder der landen, het vermogen tot verlenen van daadwerkelijke medewerking. Zowel Suriname als de Nederlandse Antillen hebben verzekerd — en de feiten bevestigen dit — dat zij slechts in beperkte mate in staat zijn functionarissen beschikbaar te stellen voor de koninkrijksorganen. De aangewezen oplossing was dan ook de reeds bestaande Nederlandse organen te doen functionneren als koninkrijksorganen en Suriname en de Nederlandse Antillen daarin naar vermogen aandeel te doen hebben. Voor de regeling dier organen kon naar de grondwet worden verwezen.

Zo is bepaald, dat de raad van ministers van het koninkrijk is samengesteld uit de door de Koning benoemde Nederlandse ministers, de door de regering van Suriname benoemde gevolmachtigde minister en de door de regering van de Nederlandse Antillen benoemde gevolmachtigde minister. De gevolmachtigde minister van Suriname en die van de Nederlandse Antillen handelen namens de regering van hun land en nemen ten volle met stemrecht deel aan het overleg in de vergaderingen van de raad van ministers en van de vaste colleges en bijzondere commissies uit de raad over de aangelegenheden van het koninkrijk, welke het betrokken land raken.

De regeringen van Suriname en van de Nederlandse Antillen kunnen zelf aangeven welke aangelegenheden hun land raken en omgekeerd kunnen zij zelve afzien van de deelneming aan het overleg, al betreft het een aangelegenheid, welke hun land raakt. In het statuut zijn zowel van het een als van het andere enige voorbeelden genoemd, opdat daaromtrent geen twijfel bestaat.

Ten aanzien van de beraadslagingen in de raad van ministers van het koninkrijk over onderwerpen, die Suriname en/of de

Nederlandse Antillen raken, kan erop worden gewezen, dat indien de betrokken gevolmachtigde minister in het belang van zijn land zich tegen een voorziening verklaart, deze voor het betrokken land niet kan gelden, tenzij de verbondenheid van het land in het koninkrijk zich daartegen verzet. In het algemeen trouwens wordt als een gevolmachtigd minister ernstig bezwaar heeft tegen het aanvankelijk oordeel van de raad van ministers over enigerlei aangelegenheid het overleg in kleiner comité voortgezet. Hieraan wordt naast de gevolmachtigde minister nog deelgenomen door een tweede gemachtigde van de betrokken regering, en door twee Nederlandse ministers onder leiding van de minister-president van het koninkrijk. De beslissing in dit voortgezet overleg is alsdan doorslaggevend. Deze regeling beoogt bepaaldelijk ieder land ten volle recht te doen wedervaren.

De raad van state van het koninkrijk, een adviserend orgaan, is wederom de bestaande raad van state, versterkt — zo dit door de gebiedsdelen overzee gewenst wordt — met een lid van Suriname en een lid van de Nederlandse Antillen, telkens als aangelegenheden aan de orde zijn, welke het betrokken land raken.

Regelingen omtrent koninkrijksaangelegenheden, welke niet in Suriname of de Nederlandse Antillen verbindend zijn, worden bij gewone wet of algemene maatregel van bestuur door de Nederlandse organen tot stand gebracht.

Regelingen omtrent koninkrijksaangelegenheden welke in Suriname en de Nederlandse Antillen verbindend zijn, worden bij rijkswet of bij algemene maatregel van rijksbestuur tot stand gebracht.

Een ontwerp van rijkswet wordt gelijktijdig gezonden aan de vertegenwoordigende lichamen van de drie landen. De gevolmachtigde minister is bevoegd zelf een voordracht tot een ontwerp van rijkswet te doen.

Als een regeling in Suriname of de Nederlandse Antillen zal gelden kan het vertegenwoordigende lichaam omtrent het ontwerp schriftelijk verslag uitbrengen. De betrokken gevolmachtigde minister kan aan de openbare behandeling in de Tweede Kamer deelnemen en zelfstandig amendementen indienen (voor de leden is ondersteuning door vijf andere leden nodig). Voor de eindstemming kan hij zich tegen het voorstel verklaren en tot uitstel van de stemming noodzaken. Als niettemin het ontwerp in de Tweede Kamer met minder dan 3/5 der stemmen wordt aangenomen, wordt de behandeling geschorst en tot nader overleg in de ministerraad overgegaan, met opnieuw de mogelijkheid tot het voortgezet overleg in kleine kring.

Het betrokken vertegenwoordigend lichaam kan bovendien één of meer bijzondere gedelegeerden naar de Staten-Generaal afvaardigen. Deze gedelegeerden hebben in de vergadering der Staten-Generaal dezelfde bevoegdheden als de gevolmachtigde minister.

Ten aanzien van internationale overeenkomsten heeft de gevolmachtigde minister zelfs de bevoegdheid (overigens aan 20 Tweede Kamerleden toegekend) stilzwijgende goedkeuring door de Staten-Generaal te voorkomen door een behandeling door de Staten-Generaal uit te lokken. Aangezien elk der landen een eigen economische huishouding heeft, zijn met betrekking tot internationale economische en financiële overeenkomsten bijzondere bepalingen getroffen.

Suriname en de Nederlandse Antillen kunnen nl. niet tegen hun wil aan dergelijke overeenkomsten gebonden worden en deze kunnen niet tegen hun wil worden opgezegd; dit laatste tenzij de mogelijkheid tot afzonderlijke opzegging uitgesloten is.

Wenst Suriname of de Nederlandse Antillen, dat een economische of financiële overeenkomst wordt aangegaan, dan zal de regering van het koninkrijk daartoe meewerken, tenzij de verbondenheid van het land in het koninkrijk zich daartegen verzet.

Suriname en de Nederlandse Antillen worden overigens in de voorbereiding en uitwerking van de overeenkomsten, die hen raken en voor hen verbindend zijn, betrokken; zij kunnen desgewenst op de voet van door het koninkrijk aangegane overeenkomsten als lid tot volkenrechtelijke organisaties toetreden.

Ook deze regelingen betreffende de wetgeving beogen bepaaldelijk ieder land ten volle recht te doen wedervaren.

Men zal misschien vragen waarom niet een aantal Surinamers en Nederlands Antillanen als volwaardig lid aan de Kamers der Staten Generaal zijn toegevoegd. Het antwoord daarop luidt: dat was aanvankelijk de opzet. Suriname en de Nederlandse Antillen zouden elk 5 leden voor de thans 100 leden tellende Tweede Kamer en 3 voor de thans 50 leden tellende Eerste Kamer kunnen verkiezen. (Men bedenke dat Suriname en de Nederlandse Antillen elk nog geen 200.000 inwoners hebben en Nederland ruim 10 millioen!) Zij verklaarden echter zoveel voor een dergelijke positie capabele personen niet aan hun land te kunnen onttrekken. Van dat voorstel werd op hun verzoek afgezien. Met de hiervoren aangegeven bevoegdheden van de gevolmachtigde ministers achtten zij de belangen van hun land bij de wetgeving bevredigend gewaarborgd. Men vergete daarbij

niet, dat wetgeving betreffende koninkrijksaangelegenheden slechts sporadisch aan de orde zal komen. Surinaamse en Antillaanse leden van de Kamers zouden daaraan bij lange na geen dagtaak hebben. De wetgeving voor ieder der landen komt geheel in het eigen land tot stand; honderden landsverordeningen en landsbesluiten per jaar. Bovendien is het voornaamste werk in de wetgeving gelegen in de voorbereiding en daarbij wordt de gevolmachtigde minister tijdig betrokken opdat hij als lid van het kabinet zijn invloed kan doen gelden. De Algemene Vertegenwoordigers hebben sinds de interimregeling van 1950, ofschoon slechts met adviserende stem in het kabinet zitting hebbend, te dien aanzien gunstige ervaring gehad. Ofschoon de Nederlandse Antillen sinds die regeling gelegenheid hadden 3 gedelegeerden in beide Kamers der Staten-Generaal aan te wijzen, is daarvan geen gebruik gemaakt. Suriname heeft — ofschoon het zelf de gedachte opperde het instituut van gedelegeerden in het leven te roepen — in een later stadium te kennen gegeven daarop geen prijs te stellen, omdat het de personen niet kon missen.

Ten aanzien van de defensie, welke in feite in hoofdzaak door Nederland wordt verzorgd, geeft het statuut de landswetgever verschillende bevoegdheden o.a. om al dan niet militieplicht in te stellen. Het geeft voorts de waarborg, dat verschillende voorzieningen — b.v. ten aanzien van de staat van oorlog en beleg en ten aanzien van vorderingen — niet kunnen worden getroffen dan met inachtneming van bij rijkswet te stellen algemene regelen.

Gelijk gezegd, bestaat bij ieder der drie landen de wens het terrein der eigen aangelegenheden, welke ieder land zelfstandig kan behartigen, zo ruim mogelijk op te vatten. Het is thans in vergelijking met de interimregeling belangrijk uitgebreid. Anders dan tot dusver zullen Suriname en de Nederlandse Antillen voortaan hun eigen staatsinrichting bij landsverordening vast stellen. Het deelgenootschap in één koninkrijk brengt echter mede, dat de fundamentele menselijke rechten en vrijheden, de hoofdbeginselen van het rechtswezen en die betreffende de bevoegdheden van het uitvoerend gezag en van het vertegenwoordigend lichaam in de drie landen gelijk gelden. Ook het waarborgen van de rechtsstaat in alle drie landen is een aangelegenheid van het koninkrijk. Eenheid ter zake zou bereikt kunnen zijn door de regeling van al deze onderwerpen in het statuut op te nemen. Aanvankelijk is in 1948 in die geest een ontwerp op-

gemaakt, 215 artikelen omvattend. De staatsregeling van ieder der landen zou alsdan belangrijk worden gereduceerd of gebonden zijn aan die artikelen. Immers grondwet en landsregelingen moeten het statuut, dat prevaleert, in acht nemen. Van dat ontwerp is echter afgezien; de terzake bestaande regeling in de grondwet van Nederland en in de landsregelingen van Suriname en van de Nederlandse Antillen is gehandhaafd, met de bepaling, dat ieder land de desbetreffende bepalingen niet eenzijdig mag wijzigen, welke bevoegdheid wel bestaat ten aanzien van de overige bepalingen hunner landsregelingen. Dat Suriname en de Nederlandse Antillen niet alle bepalingen van hun landsregeling en Nederland van zijn grondwet geheel naar eigen inzicht kunnen wijzigen, is dus uitsluitend het gevolg van het feit, dat het statuut uiterst beknopt is gehouden (slechts 61 artikelen). Waren de bepalingen, welke thans in de landsregelingen en in de grondwet zijn gehandhaafd, in het statuut opgenomen, dan zou ieder land evenmin vrij zijn geweest naar eigen inzicht daarin wijziging te brengen.

Terwille van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht zullen de hoogste rechterlijke ambtenaren door de Koning worden benoemd. Dit belet intussen niet, dat landskinderen in deze functies worden benoemd, hetgeen zowel in Suriname als in de Nederlandse Antillen herhaaldelijk geschiedt, zowel bij de zittende als bij de staande magistratuur. Ten aanzien van de procureur-generaal, tot wiens taak onder meer behoort te waken voor de rechtszekerheid en het behoud van de rechtsstaat, is mede een overweging, dat het koninkrijk uit hoofde van de zorg voor de buitenlandse betrekkingen er direct belang bij heeft, dat organisaties van de inlichtingen- en vreemdelingendienst de zekerheid bieden, dat internationale verwikkelingen worden voorkomen.

De benoeming van deze enkele hoge functionnarissen (in de Nederlandse Antillen ook de gezaghebbers der eilandgebieden) door de Koning is niet een overblijfsel van kolonialisme, noch het gevolg van een vooroordeel, dat de bevolking niet voldoende ontwikkeld zou zijn. Neen, het is een poging de moeilijkheden te ondervangen, welke inhaerent zijn aan iedere kleine gemeenschap. Zeker in een kleine gemeenschap is de top van de bevolkingspyramide, welke de graad van ontwikkeling en geschiktheid aangeeft, zeer smal en mitsdien de keuze van candidaten gering. Doch de grootste moeilijkheid is gelegen in het vinden van een geschikte persoon, welke niet alleen aan de eisen van bekwaamheid voldoet, doch bovendien boven de invloeden van politieke

en familieverhoudingen staat. Rechters benoemd door een uit een meerderheidspartij voortgekomen regering, staan alleen reeds daarom bloot aan wantrouwen van de minderheidspartijen. Het is dan ook niet zo, dat Suriname en de Nederlandse Antillen hebben berust in de benoeming van deze functionnarissen door de Kroon, sterker, zij hebben er zelve om gevraagd.

Het deelgenootschap in één koninkrijk brengt eveneens mede, dat landelijke maatregelen, die in strijd zijn met een rijksregeling dan wel met belangen, welker verzorging of waarborging rijksaangelegenheid is, vanwege het koninkrijk ongedaan gemaakt kunnen worden. Voor Suriname en de Nederlandse Antillen kan dit worden geregeld door de mogelijkheid van vernietiging en schorsing door de Koning als hoofd van het koninkrijk. De voordracht tot vernietiging geschiedt door de raad van ministers, waaraan beide landen door hun gevolmachtigde minister deelnemen.

Voor Nederland wordt in dit onderwerp voor zover nodig in de grondwet voorzien.

Ook wanneer vanwege een land niet of niet voldoende voorzien wordt in die zaken, waarin het rechtens gehouden is te voorzien, moet de mogelijkheid bestaan, dat vanwege het koninkrijk positief maatregelen worden genomen om voor de voorziening zorg te dragen. Uiteraard kan voor zulk een maatregel slechts aanleiding bestaan, indien intern redres in het land niet plaats vindt.

Ten aanzien van autonome aangelegenheden is er toch plaats voor onderlinge samenwerking. Juist deze geheel vrijwillige samenwerking kan van grote betekenis zijn. Zij bestaat reeds op velerlei terrein en kan in omvang en intensiviteit toenemen. De toekomst moge hiervan het bewijs leveren.

December 1954.

Summary

The Statute of the Kingdom of the Netherlands

The post-war reorganisation of constitutional relations between the metropolitan Netherlands, Surinam, and the Netherlands Antilles has taken place in three stages. The last of these reached its conclusion on 29 December, 1954, when a definitive statute of the kingdom was declared in effect in the three regions.

Fundamental to the statute are the principles that each of the three regions is to look after its own interests autonomously, and is associated

with the others on the basis of equality for the promotion of common interests and for mutual assistance.

The statute's chief aim is to provide a system for the promotion of those common interests. Such interests — kingdom affairs — are listed explicitly in the statute, this in keeping with the desire of each of the regions to give as wide a scope as possible to the concept of regional affairs.

Kingdom affairs are to be cared for by kingdom organs. Highest of these is the Crown, which appoints a governor as its representative in each of the Caribbean regions. In view of the small number of functionaries available in Surinam and the Antilles, it was agreed that the other organs of the kingdom were to be the existing Netherlands organs, supplemented by representatives of the Caribbean regions. The cabinet of the kingdom is to consist of the Netherlands cabinet plus a minister plenipotentiary each from Surinam and the Antilles. Appointed by and representing his regional government a minister plenipotentiary not only has full voice in the kingdom cabinet, but also is invested with a number of special powers in connection with matters deemed by him to affect his region.

Kingdom affairs affecting Surinam and the Antilles are to be regulated by kingdom laws. A kingdom bill is to be submitted to the representative bodies of the three regions simultaneously, and will as a rule first be considered in the Surinamese and Antilles States. Then it is to be debated in the Dutch Second Chamber, where the two ministers plenipotentiary can participate in deliberations. A majority of three fifths of the Chamber is required for passage: failing this further consultation on the ministerial level will follow.

The ministers plenipotentiary are granted further special powers regarding international agreements, which cannot bind the Caribbean regions against their will, while those economic and financial agreements desired by Surinam or the Antilles are to be concluded by the kingdom.

Maintenance of the fundamental human rights and freedoms and the principles of justice are also matters of kingdom concern. No list of such rights is included in the statute, but passages in the Netherlands constitution or the Surinamese and Antilles constitutional regulations concerning them may not be amended unilaterally.

In order to ensure the independence of the judiciary high-ranking judges and other judicial officials are to be appointed by the Crown. The Crown is also empowered, via the kingdom cabinet, to annul Caribbean regional laws and regulations contrary to a kingdom measure.

A further, highly important, provision for common effort is that of voluntary cooperation, which already exists in a number of fields, and can increase in dimensions and intensity.

CARIBISCHE LETTEREN[1]

DOOR

JOHANNA FELHOEN KRAAL

Kan men spreken van een Caribische litteratuur?

In een overzicht betreffende de Nederlandse Antillen stelt ook COLA DEBROT een dergelijke vraag (2)[2]. Bij hem ligt de nadruk vooral op het adjectief, op de vraag naar het eigen karakter dus. Voor de voorzichtige Hollander echter, die geneigd is te zeggen ,,één zwaluw maakt nog geen zomer", is het misschien niet ondienstig aan de hedendaagse productie in de Caribische gebieden enkele verdere beschouwingen te wijden[3].

Reeds uit de overzichten van SWANZY en MARAN in dit tijdschrift (9, 6) blijkt, dat er een begin is van Engelse en Franse Westindische letteren. En er is veel meer dat de moeite van het vermelden waard lijkt.

Wat zou overigens het criterium moeten zijn voor de bepaling van het bestaan van een Westindische letterkunde?

De hoeveelheid publicaties in verhouding tot het aantal inwoners? Een dergelijk sommetje mag eenvoudig lijken doch is het niet — want noch het geografische gebied noch de inhoud der publicaties als ,,letterkunde" is zuiver te bepalen — en, in elk geval, houdt zo'n getalsuitkomst geen rekening met de imponderabilia, die zoals gewoonlijk van het grootste belang zijn.

Deze betreffen voornamelijk de verhouding van de hoedanigheid ten opzichte van de kansen voor een Westindische schrijver.

---

1) Door eigen beperktheid van talenkennis moet ik mij in dit overzicht beperken tot litteratuur in het Engels, Frans en Nederlands geschreven.

2) De cijfers tussen haakjes verwijzen naar de nummers van de bibliografie hierachter. De sterretjes geven aan dat de publicatie aanwezig is in de Centrale Boekerij van het Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam.

3) Na dit artikel van COLA DEBROT in *Sticusa jaarboek 1953** heb ik over de Nederlandse Antillen niet veel meer te zeggen.

Dan doet zich de vraag voor naar opleidingsmogelijkheden, naar soort van onderwijs, naar taalmoeilijkheden en naar diverse invloeden.

I *Opleidingsmogelijkheden*

Wil men Suriname als voorbeeld nemen van opleidingsmogelijkheden in het Caribische gebied, dan is een verwijzing naar VAN BOHEEMEN's *Onderwijszorgen* [1] reeds voldoende om te laten zien dat zij nog verre van ideaal zijn, ook al is sinds de publicatie van dat artikel een en ander verwezenlijkt van wat toen nog plannen waren. Pas sinds kort is er een middelbare school; er bestaan hogere opleidingen zoals de Medische en de Rechtsschool, doch deze hebben ongetwijfeld nog minder dan onze inrichtingen van hoger onderwijs een universeel karakter en dus niet die vormende invloed, die speciaal naar litteraire productie kan leiden.

Op de Nederlandse Antillen, en vooral op Curaçao, zijn de mogelijkheden iets groter, het onderwijs kent daar al wat langer middelbare scholen [2] en men kan er tegenwoordig ook een (particuliere) klassieke opleiding volgen.

In de Franse overzeese departementen bestaan sinds langere of kortere tijd lycées en een rechtsschool [3]. De Franse middelbare scholen zijn — het is welbekend — veel meer dan de onze gericht op letterkundig onderwijs, passief en actief, en geven dus een betere kans.

De Britse West Indiën kennen op vele eilanden high schools, in Trinidad bovendien het Imperial College of Tropical Agriculture en andere laboratoria cum annexis, voor welke echter uiteraard hetzelfde geldt als voor de Surinaamse Medische en Rechtsschool. Meer hoop voor de letteren geeft het University College in Jamaica met zijn extra-mural departments op andere eilanden (Trinidad, Barbados, Antigua, St. Lucia) en in Brits-Guyana en -Honduras.

Voor Porto Rico en de U.S. Virgin Islands is de universiteit van Porto Rico wel het centrum van middelbaar en hoger onderwijs,

---

[1]) H. VAN BOHEEMEN, Surinaamse onderwijszorgen. *West-Indische Gids* XXXII 1951 p. 65–91*.

[2]) DR J. W. GOSLINGA, Overheidszorg voor onderwijs en volksontwikkeling, in: *Oranje en de zes Caraïbische parelen.* Amsterdam 1948 p. 126–142*.

[3]) Het lycée Schoelcher op Martinique, het lycée Carnot op Guadeloupe en het jonge lycée Félix Eboué in Cayenne; het Institut Vizioz is gevestigd in Fort de France, Martinique.

met haar vele annexen (ook ambachtsscholen) en speciale cursussen.

En dan is er natuurlijk de uitweg naar universiteiten in de Verenigde Staten, Canada (MacGill!), Engeland, Frankrijk en Nederland en naar andere opleidingsmogelijkheden in deze landen. Doch voor hoevelen, of liever, hoe weinigen is deze weg gelegd? [1]

Soort onderwijs

Gaan wij terug naar de lagere en middelbare scholen in West Indië zelf. Wat zijn daar de kansen voor een Westindisch kind om te leren zich spontaan uit te drukken en zijn gedachten zo te formuleren dat een basis voor litteraire uiting kan worden gelegd?

Tot voor kort waren de leerboeken (taal, aardrijkskunde, geschiedenis) dezelfde die in de respectieve „moederlanden" werden gebruikt. VAN BOHEEMEN [2] geeft instructieve voorbeelden van de voor Westindische kinderen volkomen vreemde begrippen, die men hun als vanzelfsprekend trachtte bij te brengen. Ik herinner me op het bord van een Bosnegerschooltje ergens aan de Cottica (in 1948) te hebben zien staan „zeem en lei, een koe in de wei, melk en room" en nog enkele van dergelijke leuzen, waarvan alleen een lei voor *deze* kinderen misschien een realiteit was. En kenden de kinderen in Paramaribo en Willemstad niet beter de Nederlandse provincies met al hun steden en dorpen, rivieren en kanalen, dan de aardrijkskunde van hun eigen land? GRATIANT [3] noemt 'les Gaulois, nos ancêtres' dat voor de Martinikeesjes de basis van hun geschiedenislessen scheen te zijn.

Uit de welbewuste reactie, die men in de Engelse gebieden ziet in de vorm van recente lees- en leerboeken met locale verhalen en geschiedenis (38, 41, 48, 94), mag men concluderen dat ook daar een overmaat van zuiver op Engeland gericht onderwijs heeft geheerst [4].

De kentering is gelukkig ingetreden. Op de Nederlandse Antillen leert men de kinderen meer en meer plaatselijke aardrijkskun-

---

[1]) Men zie de aantallen genoemd in (4) II p. 619.

[2]) Onderwijszorgen, p. 72.

[3]) Zie (16) p. 89.

[4]) HENRIQUES (17) p. 131: Until a few years ago the text-books used in the schools were illustrated by facts and objects which would be familiar to the European child but not to the young Jamaican. It is still claimed with some validity that the average Jamaican child knows more of the history and geography of Britain than he does of his own island.

Vgl. ook CARTER, DIGBY & MURRAY, *History of the West Indian Peoples* book 4, London 1953* als voorbeeld van een modern schoolboek.

de en geschiedenis [1], in Suriname zijn meer op de Amerika's ingestelde geschiedenisboeken verschenen [2] en een eigen aardrijkskundeboek en sinds kort zijn er speciaal voor Surinaamse kleuters geschreven (en geillustreerde!) leesboekjes [3].

Er is echter ook een andere kant aan de kwestie van al of niet toepassing van concordantie: het gevoel dat aan locale toestanden aangepast onderwijs van een minder gehalte zou zijn. "Il est pratiquement impossible d'adapter les programmes aux exigences locales: ce sont les Antillais qui protesteraient le plus violemment contre un 'enseignement de seconde zone' " [4].

Taal-problemen

Wanneer de taal welke het Westindische kind thuis spreekt een andere is dan die waarin het op school onderwijs ontvangt, vormen de moeilijkheden die hieruit voortvloeien een verdere handicap bij de ontwikkeling van litteraire uitingen.

Dit probleem ligt in elk gebied enigszins anders; men kan zelfs de Britse West Indiën niet over één kam scheren, omdat al naar gelang van de geschiedenis dier eilanden het thuis gesproken Creools meer of minder dicht bij het Engels staat.

In het tijdschrift *Kijk-over-al* (144), dat onder de bezielende leiding van A. J. SEYMOUR door de British Guiana Writers' Association wordt uitgegeven, komt een serie artikelen voor *The language we speak* [5], waarin een poging wordt gedaan enkele ver-

---

[1]) B.v. Pater M. D. LATOUR, *Onze Bovenwindse eilanden, St. Maarten, Saba, St. Eustatius.* Willemstad 1951*.

Frater M. WALTERUS, *Nos Tera,* deel I De Nederlandse Antillen (met werkschrift). Curaçao 1952, 2e druk 1953*.

[2]) H. N. DAHLBERG, *Suriname in de aardrijkskunde,* Paramaribo 1954. W. VAN DIJK en C. F. G. GETROUW, *De ontwikkeling van de Surinaamse geschiedenis,* Paramaribo 1951.

Idem, *Overzicht van de nieuwste geschiedenis,* Groningen 1953 Vgl. ook THEOD. A. C. COMVALIUS, *Kort overzicht van de Surinaamsche geschiedenis voor de lagere school,* Paramaribo, 3e druk 1912, 7e druk 1932

[3]) ANNE DE VRIES, *Ons eigen leesboek,* Zeist 1953–1954; 8 deeltjes, waarvan 6 zijn verschenen

[4]) Persoonlijke informatie van professor EUGÈNE REVERT, Directeur de l'Enseignement, Ministère de la France d'Outre Mer, Parijs, Februari 1954.

Zie ook de artikelen 'Onze onderwijzersopleiding', gewijd aan het kweekschool-rapport in het weekblad *Curaçao,* Mei 1954 (nrs. 17–21).

[5]) RICHARD ALLSOPP, *Kijk-over-al* (144) II 9 p. 13, III 11 p. 23, V 16 p. 127, V 17 p. 235. Ook JOHN HARRISON, A note on West Indian dialect words, *ibidem* III 11 p. 33.

schillen b.v. tussen het Engels van B.G. en van Barbados mede op deze wijze te verklaren.

Doch of het nu om de verhouding gaat tussen Engels en het 'patois' van Trinidad of St. Lucia, tussen Nederlands en Papiaments, tussen Frans en het Creools van Martinique of tussen Spaans en Amerikaans, voor elk Westindisch kind dat naar school gaat, begint een periode van meer-taligheid met — wellicht onbewuste — problemen van over- of onder-waardering voor een der talen en met een vertraging in zijn uitdrukkingsmogelijkheden. Een onderwijsspecialist op Curaçao schrijft: "En in deze spanning tussen het eigene, dat als waardeloos wordt verworpen, en het vreemde, dat hem niets zegt, zit het schoolkind, dat aan de ene kant het opgelegde afwijst en aan de andere kant toch moet bezwijken voor de autoriteit van het gebodene en als het al uit dit conflict komt, is het niet ongedeerd. Het is zeer de vraag, of het opmerkelijk gemis aan initiatief, zelfvertrouwen en critische belangstelling in onze maatschappij, of vele van de uitingen, die zonder meer tot 'minderwaardigheidsgevoelens' worden gerekend, niet zijn terug te voeren tot de remmingen, de geestelijke ondervoeding, die hiervan het gevolg zijn."…. "Indien we van kinderen gaan eisen, dat ze over vreemde zaken denken en dan nog in *een onbekende taal, vragen we iets onmogelijks, en we krijgen* woorden in plaats van gedachten als reactie op onze pogingen." [1]

Van Porto Rico heet het: "The Puerto Ricans hesitate between the English word taken from their school texts and the corresponding Spanish word of which they are almost never sure." [2]

Daar komt voor de kinderen die verder onderwijs genieten dan nog een moeilijkheid bij, als zij meer talen moeten leren. De energie die daaraan wordt besteed, zal maar ten dele de uitdrukkingsmogelijkheden in de 'eigen' taal ten goede komen. De Britse Westindiërs hebben hier waarschijnlijk het minste last van, omdat het middelbaar onderwijs hun weinig vreemde talen leert; op de Franse lycées is, als in Frankrijk, altijd een keuze mogelijk (latin-grec, latin-langues (één moderne taal grondig), latin-sciences, sciences-langues). De scholieren in Suriname en op de Nederlandse Antillen krijgen èn Frans èn Duits of Spaans èn Engels te le-

---

[1]) Mej A. C. Winkel. Het taalprobleem in de Curaçaose school, *A.N.P.-Westindische Documentatie Dienst* I 1953 38–42, p. 577, 591, 606, 620, 634*. Citaten uit p. 593 en 620.

[2]) (14) p. 108

ren [1]. Men mag aannemen dat, net als bij ons, het aantal les-uren Nederlands niet groot kan zijn.

Wellicht is het verschil, dat toch wel duidelijk aanwijsbaar is, in de quantiteit van de litteraire productie tussen de Franse, Britse en Nederlandse gebieden mede hierdoor te verklaren.

En dan kunnen wij de kansen voor de 'buiten-schoolse' jeugd om het tot werkelijke geletterdheid te brengen wel op nihil stellen, al schijnen er uitzonderingen te zijn, indien men tenminste een boek als SAMUEL SELVON's *A brighter sun* autobiografisch mag opvatten (85). Dit verhaal van een Trinidadse Hindostaan, op zijn zestiende jaar uitgehuwelijkt aan een hem geheel onbekend meisje zonder dat hij iets anders heeft geleerd dan het hanteren van het kapmes in de rietvelden, geeft een begrijpelijk beeld van de ongeletterde die tot schrijven komt. Met alle bewondering voor een dergelijke enorme prestatie moeten wij echter afwachten of SELVON ook een 'schrijver' wordt, dan wel of zijn boek de bekende eersteling blijft, waarvan het succes berust op de combinatie van een zeker talent en de belangrijkheid van de beschreven ervaring [2]. Het zal van de omstandigheden afhangen, waaronder zulke auteurs (ook b.v. LAMMING (60, 61)) zich verder kunnen ontwikkelen, of zij steunpilaren worden van de Westindische litteratuur.

Invloeden

Hier spelen de invloeden van succes ongetwijfeld een rol: de naam van de uitgever [3], de recensies — ook die in de radio, zoals SWANZY ze voor de B.B.C. pleegt te verzorgen —, de eventuele vertalingen, de bewerking voor toneel of film, zij kunnen even zovele aanmoedigingen zijn om verder te gaan zelfs zonder dat de uitgever, in de hoop op meer winst, aanspoort tot een volgend manuscript.

Maar ook is het de vraag of een beginnend auteur in West Indië zelf voldoende stof vindt voor zijn ontwikkeling. Wij zien velen naar Parijs, naar Londen, naar New York trekken; evenzeer dat,

---

1) Zie noten pag. 193 1) en 2).

2) Vgl. DORA IBBERSON's bespreking in *Caribbean Quarterly* (140) III 1 p. 61 " ... the one book which everyone can write with his own blood ..."

3) "It is heartening to find that in any British colony a native voice can now be heard, particularly a voice of such peculiar sensitivity and charm, emanating from a young man still in his twenties" zegt de uitgever ALLAN WINGATE niet zonder paternalistische naïveteit op de flap van SELVON's *A brighter sun* (85). Het schouderklopje, ongetwijfeld als aanmoediging voor de schrijver bedoeld, zal zeker ook de Britse gevoelens strelen: Wie wir 's dann (zuletzt) so herrlich weit gebracht..

desondanks, de beste boeken die zijn waar de schrijver zich aan een Westindisch onderwerp houdt. MITTELHOLZER b.v. die sinds '48 in Engeland woont en die vele novels op zijn naam heeft (68–74), waagde zich slechts aan één 'Engelse' roman (71). Ook de Franse Westindiërs lijken zich liever tot Caribische verhalen te beperken, met uitzondering van JOSEPH ZOBEL, *La Fête à Paris* (1953) en de ene roman van TARDON, *Christ au Poing* (1950) die in Tahiti speelt. Merkwaardig is wel de preponderantie van Martinique, over Guadeloupe en Frans Guyana, als bakermat van deze verhalen. Daarnaast is er een grote productie uit Haïti. [1]

Inter-Caribische invloeden zijn merkbaar in tijdschriften als *Caribbean Quarterly* (140), *Kijk-over-al* (144) en *Bim* (136), waarin naast correspondentie tussen schrijvers van verschillende gebieden die elkaar soms persoonlijk niet kennen, vertalingen van Franse gedichten en romans voorkomen. En onderlinge kennisneming binnen de Britse West Indiën wordt ongetwijfeld ook aangewakkerd door de B.B.C.-uitzendingen van de locale litteraire productie.

Van Franse zijde organiseert men eveneens programma's, door de zender van Martinique (her-)uitgezonden, waarin Westindische schrijvers, hetzij in Parijs, hetzij ter plaatse aan het woord komen.

Franse Westindische tijdschriften zijn in de letterlijke zin onvindbaar. *Lucioles, revue littéraire martiniquaise* (146), in 1927 opgericht, is in de Bibliothèque Nationale niet aanwezig en evenmin bij een van de redacteuren GILBERT GRATIANT, die sinds de jaren '30 in Parijs woont; een ander tijdschrift noemt GRATIANT 'l'introuvable *Tropiques*' (150) [2]. Van *Légitime Défense* is, in 1932, slechts één aflevering verschenen (145).

In hoeverre van deze publicaties invloed is uitgegaan op de auteurs in Frans West Indië valt dus niet na te gaan.

Wel zijn er Franse tijdschriften, zoals *Les Temps Modernes* (onder redactie van SARTRE), die artikelen en soms een geheel

[1]) Over Haïti bevindt zich een uitvoerige bibliografie (1942–'52) van de hand van MAURICE A. LUBIN, Port au Prince, in het bezit van de schrijfster, die deze gaarne aan belangstellenden ter inzage zal geven. Zie ook CATTS PRESSOIR, ERNST TROUILLOT, HENOCK TROUILLOT, *Historiographie d'Haïti*. Instituto Panamericano de Geografia e Historia 66, Mexico 1953.* Zelfs in een Amerikaanse 'Baedeker' voor West Indië vindt men de uitspraak: "The élite, sophisticated and cultured, keep going a life of the mind remarkable for the size of the country." LAURENCE and SYLVIA MARTIN, *The Standard Guide to Mexico and the Caribbean*. New York 1954 p. 340*

[2]) Zie (16) p. 92

Niet te verwarren met een in Parijs uitgegeven blad *Tropiques* dat voor Franse troepen overzee is bestemd.

nummer (93) aan de Antillen wijden en locale schrijvers het woord geven. Ook is er samenwerking, zo geen invloed, tussen schrijvers uit Frans Afrika en die uit de Antillen en Haïti in het periodiek (eigenlijk een serie monografieën) *Présence Africaine* (147).

Wanneer wij tenslotte, als laatste belangrijke factor bij de beoordeling van Westindische litteratuur en de kansen voor auteurs aldaar, de moederlandse invloeden trachten te analyseren, dan komen wij, via wat over de taalmoeilijkheden is gezegd, bij de culturele tradities van Frankrijk, Engeland en Nederland. Men mag m.i. wel stellen, dat litteraire bedrijvigheid als onderdeel van de cultuur, in Frankrijk en ook in Engeland een relatief grotere plaats inneemt dan bij ons. Onze opvoeding is bepaald niet doordrenkt van de klassieken der Nederlandse letteren, terwijl elk Frans kind al op de lagere school opstellen leert bouwen en stukken litteratuur leert ontleden. En waar zouden wij een analoge uitspraak vinden als die van SEYMOUR "If the literature of the West Indies is to develop into a rich and organic growth, it must marry Shakespeare to the Annancy story, and form a creative union between the two sources of this region's literary heritage .... *the flower of English literature which we have consciously acquired over the past hundred years* and the African, Amerindian and Indian folk tales and oral traditions which have unconsciously nourished our folk imagination for centuries" [1]?

Afgezien van de vraag of alle Westindische litteratoren de anansi-verhalen in ere willen houden, de invloed van de Franse en Engelse litteratuur is onmiskenbaar, terwijl het Nederlandse geestesmerk, dat door de Hollanders die in Suriname en de Nederlandse Antillen werken wordt geimporteerd, weinig litteraire belangstelling dekt.

Het gaat hier niet alleen om wat bewust gebracht wordt in de vorm van onderwijs en bibliotheken, maar om de sfeer die men schept. En het gaat zeer beslist niet om de aanleg van de Westindiërs die in Suriname en de Nederlandse Antillen anders zou zijn dan elders in het Caribische gebied, want het blijkt — zoals ook DEBROT in zijn meergenoemd artikel (2) aantoont — dat er op Curaçao wel degelijk een bepaalde litteraire sfeer heerst. Doch waar deze veelal Spaans en Papiaments als voertaal heeft, heb ik de uitingen daarvan buiten beschouwing gelaten (zie p. 192 n. 1). Het tijdschrift *De Stoep* (149) is er bovendien om te bewijzen, dat ook in het Nederlands door Antillianen en Hollanders op Curaçao — plus een aantal Nederlandse litteratoren buitengaats gedurende

[1]) (144) v 17 p. 221; cursivering van mij

de oorlog — leven in de letterkundige brouwerij is gebracht. En tenslotte: uit de weinige Surinamers en Antillianen die reeds vroeg buitenlandse invloeden konden ondergaan, zijn litteratoren van formaat, als Helman en Debrot, naar voren gekomen.

II

Wanneer wij nu nagaan wat onder de bovengenoemde omstandigheden in concreto door Westindiërs op het gebied der 'bonae litterae' wordt gepresteerd, dan vinden wij — de volgorde is willekeurig — historische, sociologische en taal-studiën, romans (ook historische), gedichten, essays, toneelstukken, school- en kinderboeken, tijdschriften — waarvan reeds enkele terloops genoemd — en bundeling op andere wijze: bloemlezingen, tentoonstellingen.

Geschiedenis wordt op academisch niveau beoefend zowel aan het University College of the West Indies in Jamaica en de University of Puerto Rico, als in publicaties van Eric Williams (35, 36, 37), Arturo Morales Carrion (30), R. van Lier (26).

"The lack of historical sense is one of the first things which strike any writer visiting the West Indies" schrijft een correspondent in *The Times Literary Supplement* in 1952 (12). Dr Eric Williams formuleert het anders: "Two of the major cultural problems of the Caribbean are that each territory knows very little of itself, and is at the same time almost totally ignorant of its neighbours" [1].

Persoonlijk doet Eric Williams al het mogelijke om historisch besef en onderzoek te stimuleren. Hij is voorzitter van de Historical Society of Trinidad and Tobago, die een *Caribbean Historical Review* uitgeeft (139). Dergelijke historische genootschappen bestaan eveneens op Barbados (145), waar ook een historisch museum is, en op Jamaica (142); in Suriname is kortgeleden een historische kring opgericht (secretaris Ph. A. Samson; de kring is de auctor intellectualis geweest van het Emancipatienummer van de *West-Indische Gids* [2]). Wijlen W. M. Hoyer en N. van Meeteren hebben op de Antillen veel gedaan voor bevordering van de geschiedkundige belangstelling (7, 28, 29) [3]. De extramural departments van het University College of the West Indies,

[1]) (13) p. 59

[2]) *West-Indische Gids* XXXIV Juni 1953

[3]) Uitgezonderd in enkele incidentele gevallen wordt in dit artikel over Westindische culturele activiteit geen melding gemaakt van de zeer talrijke historische studiën en andere werken van niet-Westindiërs.

die het midden houden tussen volksuniversiteit en volkshogeschool, beijveren zich eveneens in deze richting [1].

In de historie-beoefening door romanciers vinden wij enkele hoogtepunten van de locale geschiedenis telkens weer als Leitmotiv terug. Bij de Fransen zijn het figuren als BELAIN D'ESNAMBUC (58) de veroveraar van St. Christophe en Martinique, TOUSSAINT LOUVERTURE (90) de bevrijder van St. Domingue (Haïti) en zijn opvolgers DESSALINES en HENRI CHRISTOPHE (132) [2], de voorvechter voor de afschaffing der slavernij SCHOELCHER [3], en niet te vergeten 'les dames des Isles' (59): FRANÇOISE D'AUBIGNÉ, JOSÉPHINE DE BEAUHARNAIS en de legendarische sultane AIMÉE DUBUC DE RIVERY [4], die stof te over verschaffen voor biografieën, vies romancées en historische romans. Maar ook de uitbarsting van de Mont Pelée op Martinique, "un Hiroshima avant la lettre dans lequel disparurent en deux minutes sa capitale et trent mille de ses fils" [5], is begrijpelijkerwijze een drama dat nog na een halve eeuw in de litteratuur weerklank vindt (67, 77, 89). De slaven-opstanden zijn uiteraard eveneens drama's die tot de verbeelding blijven spreken en die, meer of minder getrouw naar het overvloedige historische materiaal, worden afgeschilderd (72, 75, 83).

In Brits Guyana, dat niet alleen in de roepnaam Demerara de herinnering aan de Hollandse kolonie heeft behouden, is het een VAN GROENWEGEL, een STORM VAN 'S GRAVESANDE die van uit de 17de en 18de eeuw nog inspirerend werkt. Een (niet gepubliceerde) scriptie van een Guyanese over gouverneur STORM verwierf een

---

1) ANDREW PEARSE, Outside the Walls, *Caribbean Quarterly* (140) II 4 p. 36–49, waarin een overzicht van de cursussen in Trinidad en Tobago 1949–1952.

idem, Hunting for History, *Kijk-over-al* (144) III 13 p. 210

2) Of ook Bolívar zijn biograaf in de hier besproken gebieden heeft gevonden, is mij niet gebleken. De belangstelling voor zijn persoon schijnt zich tot nu toe voornamelijk te uiten in het bestaan, op vele plaatsen, van een Sociedad Bolivariana en in de oprichting van standbeelden. — En Brion??

3) SCHOELCHER, de Franse WILBERFORCE, was een Lotharinger. Zie over hem een der talrijke werken verschenen bij de herdenking van de Franse afschaffing der slavernij 1848–1948: VICTOR SCHOELCHER, *Esclavage et colonisation.* Textes choisis et annotés par EMILE TERSEN, avant-propos de CH. A. JULIEN, introduction par AIMÉ CÉSAIRE. Colonies et empires, deuxième série: Les classiques de la colonisation. Paris 1948*

4) Zie ook CARIBBEAN QUARTERLY (140) II 4 portret en p. 7.

5) ANDRÉ LEVEUF, Inquiétudes et espoirs de la Martinique. *Le Monde,* mardi 19 janvier 1954 p. 4.

prijs van de Royal Empire Society in Londen. MITTELHOLZER is bezig aan een historische roman in drie delen, waarvan het eerste *Children of Kaywana* in 1952 verscheen (72).

De familie VAN GROENWEGEL, met vele gefingeerde vertakkingen en afstammelingen, neemt in de hierin beschreven anderhalve eeuw een centrale plaats in. De auteur besluit dit gedeelte met een uitvoerig verhaal van de slavenopstand in Berbice 1763. Hij gebruikt zijn figuren om er nogal wilde theorieën aan op te hangen en hij schijnt een voorkeur te hebben voor abnormale karakters en verhoudingen [1]. Het is mogelijk dat hij op gezag van studies als FREYRE's *The Masters and the Slaves*, of onder invloed van misschien nog heden bestaande toestanden in B.G., dergelijke verwordingen door machtswellust en tropenkolder inderdaad ten rechte in de geschiedenis van zijn voorvaderen interpreteert. Hij weet de abnormaliteit zelfs wel plausibel te maken, mede door de suggestie die van de echtheid zijner landschapsbeschrijvingen uitgaat. Reëel zijn ook enkele historische onderzoekingen welke aan deze roman ten grondslag liggen. Achter in het boek geeft MITTELHOLZER een kaart met de forten en plantages en een lijst van de historische personen en feiten uit de geschiedenis van Pomeroon, Essequibo, Demerara en Berbice die hij in zijn intrigues heeft verweven; in het voorwoord legt hij rekenschap af van wat echt is en wat gefantaseerd, van wat hij gezocht heeft en soms niet gevonden in de archieven in het Brits Museum. Jammer is, dat ook hier weer de onbekendheid met Nederlandse bronnen een rol schijnt te spelen: MITTELHOLZER heeft zich kennelijk op RODWAY's en DALTON's *History of British Guiana* (resp. van 1923 en 1855) gebaseerd, hij heeft blijkbaar niet NETSCHER's uitvoerige studie gebruikt, hoewel deze toch ook vertaald is [2]. NETSCHER oefent critiek op sommige foute vertalingen van HARTSINCK's tekst in DALTON's werk, niettemin vinden wij door NETSCHER gesignaleerde anomalieën bij MITTELHOLZER terug. En wie weet,

¹) "Once again Edgar Mittelholzer shocks his readers to attention with the dark and tortuous maze of the human mind and englossed description of life" zegt een review over een van zijn jongste boeken (*The Life and Death of Sylvia* (73)) in *Kijk-over-al* (144) v 17 p. 255. Naar aanleiding van het tweede deel van de trilogie, *The Harrowing of Hubertus* (74) meent *The Times Literary Supplement* 5–3–1954 p. 149: "Mr. Mittelholzer is a talented writer, but it is impossible to take seriously any historical novel composed in such terms."

²) P. M. NETSCHER, *Geschiedenis van de koloniën Essequebo, Demerary en Berbice*. 's Gravenhage 1888*. Translation by W. E. ROTH: *History of the Colonies Essequebo, Demerary and Berbice*. [1910?]

zou hij in het Nederlandse Rijksarchief nog enkele der gewenste details hebben kunnen vinden, als hij deze bron had kunnen raadplegen.

Wij hebben echter nauwelijks het recht zulke Schönheitsfehler in een *roman* te critiseren, waar het slechts enkele historici van naam[1] is gegeven de ingewikkelde geschiedenis van veelomstreden streken uit aller landen bronnen te reconstrueren.

ERIC WILLIAMS (37) geeft ook hierin het goede voorbeeld en bestudeert eveneens Franse en Spaanse archieven voor zijn toekomstige history of the Caribbean.

Voor Porto Rico heeft MORALES CARRION reeds een belangrijke bijdrage in deze richting geleverd door zijn studie over het eiland in de 17de en 18de eeuw te baseren op Spaans, Engels en Amerikaans materiaal (30)[2].

Dat de geschiedenis van West Indië moet worden bestudeerd aan de hand van documenten in vele talen, spreekt voor ons eigenlijk van zelf. Doch de Surinaamse historicus-socioloog bij uitstek, R. VAN LIER, die dus in deze mede als Caribisch voorbeeld mag gelden, is als dichter en prozaschrijver moeilijk bij de Caribische letteren in te delen. In zijn bellettristische werk (62, 120–122) komen slechts enkele aanduidingen voor van zijn jeugd in Suriname en de titel *Praehistorie* is in dit verband misleidend. Waarmee niet beweerd wordt dat RUDIE VAN LIER zonder Suriname denkbaar zou zijn.

Van ALBERT HELMAN's omvangrijke oeuvre aan romans en novellen kan men eerder zeggen dat het specifiek Surinaamse historie bevat. *De Stille Plantage* en *De Laaiende Stilte* (52, 53) spelen niet alleen in dit land; zonder het prototype van de

---

[1]) B.v. C. R. BOXER. Zie o.a. de bespreking van zijn *Salvador de Sá and the Struggle for Brazil and Angola* 1602–1686* in *West-Indische Gids* XXXIV p. 256

[2]) Belangrijk is deze studie, omdat MORALES CARRION hierin voor zijn eiland een uiteenzetting geeft van de situatie vooral in de 18de eeuw, die mutatis mutandis voor het gehele Caribische gebied kan gelden. Zijn betoog nl. — in het kort samengevat — dat de tegenstelling tussen het monopolisme van het moederland en de reële noodzaak van handel met de omliggende gebieden en de tegenstelling tussen de contacten, die uit deze als illegaal gequalificeerde en bestreden handel voortvloeiden, en de concurrentie van de buren die toch de vijanden waren en beoorlogd moesten worden, een tegenstelling in de hand werkten tussen de belangen van de 'walled city' en de rest van het land. En zijn conclusie dat de 'social dichotomy' die mede hiervan het gevolg was nog lang heeft doorgewerkt (p. 43–45, 53, 58, 92–95).

Labadisten-kolonie en de zusters van gouverneur VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJK, zonder APHRA BEHN's *Oroonoko* op de achtergrond zouden deze romans minder diepte hebben. Hoewel LICHTVELD misschien wil onderschrijven wat MITTELHOLZER in het voorwoord van *Children of Kaywana* zegt: ".... I have no doubt that many will probably read this tale as a tale, not caring two hoots about the historical background". Dan blijft de psychologische roman over, in een specifiek Westindische 'setting'.

Dit geldt ook voor de boeken die slavenopstanden en latere arbeidsonlusten tot onderwerp hebben, zoals TARDON (90), SAINVILLE (83) en VICTOR REID (75) die geschreven hebben. Maar bij dezen komt nog meer tot uiting de projectie van de eigen omstandigheden als Westindiër en de strijd om eigen vormen die begint in de protest-houding een uitweg te zoeken [1]. In een later stadium van ontwikkeling wordt de Westindische schrijver schrijver tout court.

Daartussen ligt de phase van een andersoortige projectie van de eigen persoon, de romans die in wezen autobiografieën zijn. SELVON werd reeds genoemd (84, 85), LAMMING's *In the castle of my skin* (60) is daarvan evenzeer een voorbeeld.

Tot beter begrip voor acculturatie-moeilijkheden zijn dergelijke levensbeschrijvingen van groot belang, litterair lijken ze niet van zo grote waarde — vooral als er veel van dit soort komen die hetzelfde procédé volgen. Toch is bij vergelijking met wat een bui-

---

[1]) "...... hoe hij zich aanvankelijk voor alles neger heeft willen voelen, doch nu in steeds sterkere mate het recht opeist om zich van zijn houding van protest, van zijn probleem, te mogen losmaken. Deze behoefte openbaart tegelijk de onvermijdelijk tragische positie van de negerschrijver in Amerika, die immers in een blanke wereld als minderheid nooit aan zijn probleem en de daartoe behorende conflictstof zal kunnen ontkomen." Dr J. W. SCHULTE NORDHOLT, Symposium Stichting Culturele Samenwerking, *Schrijvers en de vrijheid.*

"Prof. dr R. van Lier wees op een mogelijke oplossing in een verdergaande geestelijke emancipatie van de intellectuele neger, waardoor hij door zich vertrouwd te maken met de hoogste vormen van het Westerse geestesleven in de blanke wereld sterker zal komen te staan." *Nieuwe Rotterdamse Courant*, Maandag 8 Februari 1954 p. 5.

Cf. J. W. SCHULTE NORDHOLT, Vrijheid als onzichtbaarheid, *De Gids* CXVII 1954 p. 327–337

Zie ook ELSA GOVEIA: " the ...... ambivalence born of real dependence in conflict with separateness of identity" in haar bespreking van W. L. BURN, *The British West Indies*, *Caribbean Quarterly* (140) II 2, p. 46

Voorts: H. W. SPRINGER, On being a West Indian, idem III 3 p. 181–183

tenstaander van deze problemen maakt [1], het verschil in werkelijke doorleefdheid duidelijk.

Een andere vraag, welke zich misschien bij deze autobiografische romans laat stellen, is die naar de waarde van het gebruikte idioom als materiaal voor eventueel linguistisch onderzoek, wanneer de auteur zijn personen een dialect laat spreken. Madame JOURDAIN, in de inleiding tot haar studie over het Creools van Martinique (18) rekent — terecht — af met het 'petit nègre' dat men vroeger voor couleur locale versleet. Doch dit trucje werd dan ook toegepast door niet-Caribische schrijvers. Thans zou men zich kunnen voorstellen dat hetgeen mensen als SELVON en TARDON hun figuren in de mond leggen wèl enig taalkundig belang heeft. Dit staat echter aan de linguisten ter beoordeling [2] en deze schijnen in het Caribische gebied nog weinig talrijk: Madame JOURDAIN (18, 19), Mademoiselle SYLVAIN (34, 147), LOU LICHTVELD die de taalstudie als side-line beoefent (21, 24, 25), RENS (33), een groep in het University College in Jamaica waarvan echter nog geen publicatie verscheen [3] en enigen in Haïti [4].

Maar waarschijnlijk levert de in een Creoolse taal geschreven bellettrie beter basis-materiaal voor taalstudie op dan de toch altijd min of meer willekeurig gebruikte dialectvormen in romans en verhalen die in het Frans of Engels zijn geschreven, welke neerkomen op kwesties van adaptatie en locale woordenschat.

Nog een andere vraag, welke men bij het lezen van Caribische novels voelt opkomen, is die van het al of niet afwijzen van de Afrikaanse oorsprong. Het is niet alleen de strijdvraag in wetenschappelijke kring over de mate van doorwerken van de uit Afrika door de Negers meegebrachte elementen in de hedendaagse cultuur (levensgewoonten, godsdienst, taal) [5], maar vooral in dit ver-

[1]) Zie b.v. CUNLIFFE OWEN, *The Maroon*, London 1952*, dat op een fictief eiland in het Caribische gebied speelt en quasi psychologisch de conflicten in en tussen verschillende bevolkingsgroepen in roman-vorm opdist.

[2]) Vgl. LICHTVELD (25) p. 70. De ouderen, zoals FOCKE en HALFHIDE blijven hier buiten beschouwing. Om zijn Surinaamse medewerkers wordt hier genoemd: A. DONICIE C.ss.R., *De Creolentaal van Suriname*, Spraakkunst. Met medewerking van W. CAMPAGNE, PH. VAN DAAL, F. LANSDORF, R. SAMSON, R. SLOOTE, Paramaribo 1954.

[3]) Zie *Caribbean Quarterly* (140) II 3 p. 49–51

[4]) Zie de in noot 1 op pag. 198 vermelde bibliografie

[5]) B. v. LICHTVELD versus JOURDAIN, *West-Indische Gids* XXXV 1954 o.a. p. 62–63; HENRIQUES versus HERSKOVITS, *Caribbean Quarterly* II 1 p. 17, II 2 p. 43.

band: hoe reageren de Westindiërs zelf in hun waardering van het verleden? Merkwaardig is een uitspraak van een niet-Westindiër omstreeks 1900:

"He [the Negro] disbelieves the story of having been in the dim past kidnapped in Central Africa and brought to the West Indies in slavery, and he believes in his heart of hearts that the black races are the aborigines of the West Indian Islands, that the white men were the invaders and enslavers, and he argues that they, having brought the bounteous islands nigh to ruin by their rapacity and extravagance, had better clear out and leave the land to the natives". [1]

Wanneer dit inderdaad juist is gezien en dit geloof de basis is van het Westindische nationalisme, dan wordt het begrijpelijk dat sommige schrijvers zich bewust distanciëren van alles wat naar Afrikanisme zweemt. MITTELHOLZER laat een van zijn figuren zeggen:

".... these faddists were trying to dig up everything they could pertaining to negro folklore in the West Indies: the *cumfa* dance, *shango*, the nancy-story. They were glorifying the calypso and encouraging primitive institutions like the steel band. They had purposely blinded themselves to the fact that if the West Indies was to evolve a culture individually West Indian it could only come out of the whole hotchpotch of racial and national elements of which the West Indies was composed; it could not spring only from the negro." [2]

Toch is de groep dergenen die zich bezighouden met wat MITTELHOLZER als een verwerpelijke mode beschouwt, talrijk en welgefundeerd. Het periodiek *Présence Africaine* gêneert zich helemaal niet om in een aflevering aan West Indië gewijd (147) verschijnselen als de voodoo-cultus van Haïti uitvoerig te behandelen en het is niet alleen de Fransman REVERT die over Magie Antillaise schrijft [3], maar even goed de Antilliaan TARDON die zijn verhalen (86) doorspekt met 'Africanismen'. KATHERINE DUNHAM, als sociologe èn als leidster van een bekende Westindische dans-

[1]) Geciteerd door COLIN A. HUGHES in een niet gepubliceerde M.A. (Columbia University) thesis over *The development of self-government in the British West Indies 1900– 1950*, p. 31 uit E. GLEICHEN (ed.), *British America*, London 1900 p. 333.

De geciteerde passage is van Mrs. ERNEST HART.

" ... it is the underlying assumption of West Indian nationalism" voegt COLIN HUGHES hieraan toe.

[2]) MITTELHOLZER, *A morning at the office* (69) p. 242.

[3]) EUGÈNE REVERT, *Magie Antillaise*, Paris 1951*.

groep, schroomt evenmin om de typisch Afrikaanse elementen in de Westindische cultuur te onderstrepen — ook al doet zij dit soms met een ironische 'double-clutch' [1].

Ook de slavernij wordt niet door allen verdoezeld: toneelstukken als BRUMA's *De geboorte van Boni*, door Surinamers in Nederland opgevoerd, en DEREK WALCOTT's *Henri Christophe* getuigen hiervan evengoed als veel van de moderne Westindische poëzie dit doet en de sociologische studies door Westindische deskundigen (15, 17, 26, 33, 36).

Er is echter bij al dit teruggrijpen op vroegere situaties dikwijls een ambivalente houding te onderkennen. Enerzijds het protest, anderzijds de verontschuldiging voor hedendaagse toestanden, soms een verheerlijking van het Afrikaanse zoals ook in Europa bij kunst en kunstbeschouwing dit in bepaalde perioden mode is, soms een centraal stellen van de slavernij met afwijzing van het mogelijke element van Afrikaanse beïnvloeding. (HENRIQUES b.v. die de West Indian family als *sui generis* beschouwt, voortkomend uit de slavernij-verhoudingen [2]).

Het zal echter altijd mede een kwestie van persoonlijke instelling blijven of men de nadruk meer op het ene of het andere element van de erfenis uit het verleden wil leggen. Evenmin zal het mogelijk zijn van bepaalde erfstukken uit te maken langs welke weg zij West Indië hebben bereikt. Wanneer men een van de sprookjes, door Pater DONICIE uit de Neger-engelse verhalenschat opgetekend [3], vrijwel letterlijk tegenkomt in een bundel Griekse verhalen [4], dan kan men zich afvragen of dit via Afrika dan wel via Europa of wel langs beide wegen uit het Oosten is gebracht — tenzij men de voorkeur geeft aan de theorie van de spontane geboorte van gelijksoortige sprookjes over de gehele wereld! Hoe dit zij, belangrijker is, dat zulke legenden — anansitories zo goed als andere — door West Indië als eigen worden beschouwd en dat zij dienst doen als basis voor volkstoneel, waarmee de evenzeer wijd verbreide gewoonte om toepasselijke liedjes te maken op actuele

---

[1]) B. IJZERDRAAT, Katherine Dunham en haar "zwarte kunst", *Orientatie* 30, 1950 p. 49. Zie ook: P. NIGER, Rhapsodie caraïbe de K. Dunham, *Présence Africaine* 6 p. 151

[2]) FERNANDO HENRIQUES, West Indian family organisation. *Caribbean Quarterly* (140) II 1 p. 16–24, speciaal p. 24

[3]) *West-Indische Gids* XXXIII 1952 p. 164 "De gans en het meisje"

[4]) HUBERT PERNOT, *La fille aux roses, et autres contes des pays grecs*, Paris 1953 (Le rameau d'or, d'après Pio, Contes populaires grecs, Copenhague 1879)

gebeurtenissen (pantoen, copla, calypso, cabaret) wordt gecombineerd. In Suriname bestaan van dergelijk volkstoneel recente voorbeelden, die echter naar mijn weten niet zijn geboekstaafd [1].

Meer bekend zijn toneelstukken ad hoc, b.v. *Missie Jana*, geschreven als propaganda voor de eerste verkiezingen in Suriname waarbij vrouwen stemrecht hadden en een stuk over de bloedtransfusiedienst [2]. Iets dergelijks vindt men in Jamaica: eenacters gemaakt voor de campagne 'Food for Family Fitness' [3]. De litteraire waarde van deze stukken zal wel minder groot zijn dan hun sociale belang, doch dit laatste impliceert tenminste een kans voor schrijvers-in-spe. Het toneelspelen wordt ook actief gestimuleerd door instellingen als de extra-mural departments [4] en de Sticusa met cursussen en leiding van amateur-toneel.

Gedichten en essays vindt men voornamelijk in de tijdschriften en dit zijn vooral de in Brits West Indië uitgegeven periodieken: *Bim* (Barbados), *Kijk-over-al* (Brits Guyana), *Caribbean Quarterly* (Trinidad). Het laatste staat onder auspiciën van het University College, dat ook een serie *Caribbean Affairs* (27, 138) uitgeeft. De director van het extra-mural department van het University College in Jamaica, PHILIP M. SHERLOCK, komt geregeld als dichter in deze tijdschriften voor, zo ook A. J. SEYMOUR, editor van *Kijk-over-al*. DEREK WALCOTT, schrijver van het nogal omstreden toneelstuk *Henri Christophe*, heeft als dichter ook eigen bundels uitgegeven (130–132). De oudere voorvechter van de Westindische poëzie, J. E. CLARE MCFARLANE, stelde een bloemlezing van Jamaicase gedichten samen (99). Van WILSON HARRIS, die ook onder het pseudoniem KONA WARUK schrijft, zijn gedichten verschenen in een gestencild Nederlands uitgaafje *Braak* en in *De Kim* (133, 134). Zijn landgenoot uit B.G., JAN CAREW, heeft men eveneens op deze wijze in ons land getracht boven de horizon te brengen (96, 97) *Kijk-over-al* geeft daarvoor waarschijnlijk een betere uitzichtpost.

Belangrijk zijn in de genoemde tijdschriften de critische analy-

---

[1]) Particuliere gegevens van Frater F. M. ABBENHUIS te Paramaribo, aan schrijfster verstrekt.

[2]) *Surinaams Nieuwsbulletin*, Weekoverzicht 5–12 Augustus 1950 nr. 9 p. 4 (onder Cultureel leven)*

[3]) Zie NORMAN CAMERON, Cultural life in Jamaica, *Kijk-over-al* (144) II 7 1948 p. 11

[4]) ANDREW PEARSE, Outside the Walls. *Caribbean Quarterly* II 4 p. 36, speciaal p. 44; PHILIP SHERLOCK, The Extra-Mural Programme, *ibidem* II 3 p. 4

ses, zoals CROSTON's *Notes on the reading of poetry* [1] en PEARSE's *West Indian themes* (8), verder de boekbesprekingen en de litteratuur- en personalia-lijsten (naar onderwerp geclassificeerde in *Kijk-over-al*). Hieruit kan men zien hoeveel groter nog het aantal der gedichten is vergeleken bij andere litteraire uitingen. Men kan er over twisten of dit armoede of rijkdom der letteren betekent, de invloed van het moderne vrije vers is in elk geval onmiskenbaar.

Beschouwingen over Caribische dichters uit niet-Britse gebieden, Cuba, Haïti, Porto Rico — o.a. van ERIC WILLIAMS, als steeds actief [2] — vindt men er naast vertalingen van Frans-Antilliaanse dichters.

Deze Fransen moet men overigens zoeken in de bloemlezingen in Parijs uitgegeven (103, 124) en soms verscholen in publicaties waar men ze niet zou verwachten: HENRI ROUSSEAU NADIR besluit een polemisch geschrift (31) dat men zou kunnen noemen 'een eeuw practijk van SCHOELCHER's ideeën' met een gedicht dat eindigt 'France! ô France! es-tu bien la France' (123); GRATIANT geeft niet alleen zijn *Credo des sang-mêlè, ou je veux chanter la France* in een eigen in Martinique gedrukt bundeltje dat tevens enige Creoolse gedichten bevat (113), maar ook enkele als toegift in een serie lezingen *Les quatre samedis des Antilles* (16), in 1945 gehouden bij een tentoonstelling *Les Antilles heureuses* in Parijs. De bibliografie in de catalogus hiervan (5) is eveneens van belang voor degene die zich interesseert voor de Frans Westindische letteren van oudere en oudste generaties. Daarnaast is *Présence Africaine* (147) een niet te verwaarlozen bron: een speciaal nummer aan Haïti gewijd geeft behalve sociologische en taalstudies een serie Haïtise en Antilliaanse gedichten.

Van de in het Nederlands geschreven of vertaalde gedichten kunnen wij volstaan met te verwijzen naar de namen COLA DEBROT (105–107), HELMAN (113bis), RUDIE VAN LIER (120–122) en de tijdschriften *De Stoep* (149), *Simadan* (148) (beide Curaçao) en *Eldorado* (141). Het boven genoemde overzicht van COLA DEBROT (2) over de talrijke Antilliaanse dichters (en prozaschrijvers) vermeldt meer en deskundiger dan wat een leek hierover bijeen kan garen. Voor Suriname kan nog gewezen worden op een enkel gedichtje voorkomend in het vrouwenblad *Aurora* (13[illegible]).

Ten slotte nog een enkel woord over school- en kinderboeken. Het schijnt vooral op Jamaica te zijn dat Westindische auteurs

[1]) *Caribbean Quarterly* II 1 p. 34
[2]) *Caribbean Quarterly* II 3 p. 14, II 4 p. 8.

zich hebben ingespannen om verhalen en gedichten in voor kinderen geschikte vorm op te dissen en uit te geven in een serie — terecht genaamd — The Pioneer Press (38, 41). In B.G. zijn radioverhalen voor en over kinderen tevens als bundeltje uitgekomen (48). Ook in Martinique vindt men een enkel voorbeeld van uit het Creools vertaalde verhalen (40). Over Curaçao is kortgeleden een jongensboek gepubliceerd van een Curaçaose schrijfster S. R. VAN ITERSON (56) dat bovendien de belangstelling van kinderen in Holland verdient om de authentieke beschrijving van het leven op dit eiland. Voor Suriname is de oogst al evenmin groot en beperkt zich voorlopig tot enige teksten van ANNE DE VRIES — waarvoor Surinamers het materiaal hebben geleverd [1]. Doch er is ook nog weinig gezaaid en al leert men de letters vlug, de letteren hebben langere tijd nodig om te groeien.

De bedoeling van bovenstaand overzicht is dan ook niet om critiek te leveren; het is niet meer dan een aantal vragen die rijzen wanneer de belangstellende leek zich bewust wordt dat er in West Indië op litterair gebied iets groeit en een poging om een — voorlopig niet meer dan documentair — antwoord te geven op wat COLA DEBROT noemt 'de uiteraard niet bijzonder prettige vraag, of er wel zoiets bestaat als een Antilliaanse literatuur' [2]. Dat de *Vox Guyanae* (151) het koor van Caribische stemmen is komen versterken, is een hoopvol teken.

Amsterdam, Augustus 1954.

---

[1]) Zie Rijksdeel in Amerika IV, *Trouw*, Zaterdag 12 Juni 1954; vgl. noot 3 op pag. 195

[2]) *Sticusa jaarboek 1953* p. 166

BIBLIOGRAFIE VAN AUTEURS UIT HET CARIBISCHE GEBIED ENGELS, FRANS, NEDERLANDS [1]

Overzichten [2]

*1 *Current Caribbean Bibliography*: An alphabetical list of publications issued in the Caribbean territories of France, Great Britain, the Netherlands and the United States. Caribbean Commission, Trinidad I 1–2, 3–4 1951; II 1–2, 3–4 1952; III 1–2 1954 (wordt voortgezet)

*2 Cola DEBROT Literatuur in de Nederlandse Antillen *Sticusa jaarboek 1953* p. 150–166

*3 H. GODTHELP Tien jaar "De Stoep" (1940–1950) *West-Indische Gids* XXXII 1951 p. 92–99

*4 Johanna FELHOEN KRAAL Chronique culturelle: Territoires de la Commission des Caraïbes 1945–1952; idem 1953 *Civilisations* II 1952 p. 617–622; III 1953 p. 615–617

*5 Jean LOIZE *Les Antilles Heureuses*: Exposition littéraire, juin-juillet 1945 [Paris 1945]

*6 René MARAN Le mouvement littéraire aux Antilles et à la Guyane *West-Indische Gids* XXXIII 1952 p. 12–22

7 N. VAN MEETEREN Bibliografia de la historia de Curaçao *Revista de Historia de America* XXIX 1950 p. 134–138

*8 Andrew C. PEARSE West Indian Themes *Caribbean Quarterly* II 2 p. 12–23

*9 Henry SWANZY Writing in the British Caribbean *West-Indische Gids* XXXII 1951 p. 217–240

10 A. J. SEYMOUR *Caribbean Literature* [broadcast talks] British Guiana 1950

*11 A. J. SEYMOUR *Window on the Caribbean* [broadcast talks] British Guiana 1952

---

[1]) Bij de samenstelling van deze lijst mocht ik veel hulp ondervinden van Madame N. PERNOT, Parijs, en de heren FRED. BATTEN, Amsterdam, GABRIEL DEBIEN, Cairo, GILBERT GRATIANT, Parijs, JAMES S HOLMES, Amsterdam, A. VAN MARLE, Amsterdam, EUGÈNE REVERT, Parijs, HENRY SWANZY, Londen. Gaarne dank ik hen hier nogmaals voor hun steun, terwijl mijn dank ook uitgaat naar het Kon. Instituut voor de Tropen dat mij in de gelegenheid stelde een deel van dit materiaal in Londen te gaan verzamelen.

De onvolledigheid van de lijst blijft voor mijn verantwoording.

De met een * gemerkte publicaties zijn aanwezig in de Centrale Boekerij van het Kon. Instituut voor de Tropen, Amsterdam.

[2]) De rubriek Overzichten bevat ook niet-Caribische schrijvers; in de overige delen van deze lijst zijn alleen Westindische auteurs opgenomen.

12 West Indian Writers *The Times Literary Supplement* May 23, 1952 p. 348

*13 Eric WILLIAMS A West Indian Book Collection *Caribbean Commission Monthly Information Bulletin* VI 3 1952 p. 59–62, 72

Studiën en essays

historisch, sociologisch, taalkundig

*14 Francisco AYALA The transformation of the Spanish Heritage. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* January 1953 (special number: Puerto Rico: A Study in Democratic Development) p. 104–110

*15 Johan H. E. FERRIER *De Surinaamse samenleving als sociaal-paedagogische opgave* Academisch proefschrift Amsterdam, Groningen 1950 (Ook als Paedagogische Monographieën IV)

*16 Gilbert GRATIANT Martinique, conditionnel Eden *Les quatre samedis des Antilles* Jean LOIZE ed. p. 71–93 [Paris] 1946 (vergelijk no 5)

*17 F. M. HENRIQUES *Family and Colour in Jamaica* London 1953

*18 Elodie JOURDAIN Le verbe en Créole martiniquais *West-Indische Gids* XXXV 1954 p. 39–58

19 Elodie JOURDAIN *Du français aux parlers créoles & Le vocabulaire créole de la Martinique* Dissertatie Sorbonne 1945 Paris (ter perse)

*20 Michel LEIRIS L'Ethnographie devant le Colonialisme *Les Temps Modernes* VI 58 1950 p. 357–374

*21 Lou LICHTVELD Afrikaansche resten in de Creolentaal van Suriname *West-Indische Gids* X 1928 p. 391–402, 507–526, XI 1929 p. 72–84, 251–262

*22 Lou LICHTVELD Een Afrikaansch bijgeloof: snétji-koti *West-Indische Gids*: XII 1930 p. 49–52

*23 Lou LICHTVELD Op zoek naar de Spin *West-Indische Gids* XII 1930 p. 209–230, 305, 324.

*24 Lou LICHTVELD Heterochthone Talen *Ons Koninkrijk in Amerika:* West Indië, 's Gravenhage 1947 p. 78–83

*25. Lou LICHTVELD Enerlei Creools? *West-Indische Gids* XXXV 1954 p. 59–71

*26 R. A. J. VAN LIER *Samenleving in een grensgebied*: Een sociaal-historische studie van de maatschappij in Suriname. Dissertatie Leiden, 's Gravenhage 1949

*27 Dom Basil MATTHEWS *Crisis of the West Indian Family*. Port of Spain, Trinidad 1953 (Published in the series *Caribbean Affairs*)

*28 N. van MEETEREN *Volkskunde van Curaçao* Willemstad, Curaçao 1947

*29 N. van MEETEREN *De oude vestingwerken, forten, batterijen van Curaçao en de capitulatievoorwaarden van 1800 zoals gepubliceerd in de Columbia Centinel van 19 November 1800* Willemstad, Curaçao 1951

*30 Arturo MORALES-CARRIÓN *Puerto Rico and the Non Hispanic Caribbean*: A Study in the Decline of Spanish Exclusivism, Río Piedras, Puerto Rico 1952

*31 Henri Rousseau NADIR *Les Colonisés devant l'Union française* (pour le compte de l'auteur) Paris 1953

*32 Dwarka NATH *A History of Indians in British Guiana* London 1950
*33 L. L. E. RENS *The historical and social background of Surinam's Negro-English* dissertatie Amsterdam, Amsterdam 1953
34 Suzanne SYLVAIN *Le Créole haïtien*: Morphologie et syntaxe. Dissertatie Ecole des Hautes Etudes, Paris, Wetteren, Belgique 1936 (zie ook no. 147)
*35 Eric WILLIAMS *The Negro in the Caribbean* Washington D.C. 1942
36 Eric WILLIAMS *Capitalism and Slavery* Chapel Hill, North Carolina 1944
37 Eric WILLIAMS ed. *Documents on British West Indian History 1807–1833*: Select documents from the Public Office, London, relating to the colonies of Barbados, British Guiana, Jamaica, and Trinidad. Port of Spain, Trinidad 1952

Romans en verhalen

38 Louise BENNETT, Dorothy CLARKE, Una WILSON and others *Anancy stories and dialect verse* Kingston, Jamaica 1950
39 Marie BERTÉ *Sous les Filaos* Fort de France, Martinique 1941
40 Marie BERTÉ *Nouveaux Ouvrages*: Contes populaires martiniquais traduits du Créole. Fort de France, Martinique 1944
41 Clinton BLACK *Tales of Old Jamaica* Kingston, Jamaica 1952
*42 Mayotte CAPÉCIA *Je suis Martiniquaise* Paris 1948
43 Gilbert de CHAMBERTAND *Titine Grosbonda* [Guadeloupe] Collection Ecrits français d'outre mer, Paris —?
44 L. G. DAMAS *Retour de Guyane* Paris 1938
45 L. G. DAMAS *Veillées Noires*: Contes Guyanais, Paris 1944
*46 Cola DEBROT *Mijn Zuster de Negerin* Rotterdam 1935
*47 Cola DEBROT *Bewolkt Bestaan* Amsterdam 1948
*48 Celeste DOLPHIN *Children of Guiana* [Broadcast talks for children] British Guiana 1953
49 Jean GALMOT *Un mort vivait parmis nous* Paris 1949
50 Jean GALMOT *Quelle étrange histoire* Paris 1949
*51 Daniel de GRANDMAISON *Rendez-vous au Macouba*: *Roman de moeurs martiniquaises* Paris 1948
*52 Albert HELMAN *De stille plantage* Roterdam 1931 6de druk 1948
*53 Albert HELMAN *De laaiende stilte* Amsterdam 1952
*54 Albert HELMAN *Mijn aap lacht* Amsterdam 1953
55 A. E. T. HENRY *Bats in the Belfry*: A Collection of humorous Articles and Satires. Jamaica 1944
*56 S. R. van ITERSON [-van der Breggen] *Schaduw over Chocomata* Alkmaar [1953]
57 René JADFARD *Nuits de Cachiri*: Récit Guyanais. Collection Ecrits français d'outre mer, Paris 1946
*57bis E. A. JOHNSON *Life and adventures of Captain E. A. Johnson, Saba, Netherlands Antilles* Willemstad Curaçao 1950 (gestencild)
*58 August JOYAU *Belain d'Esnambuc* Paris 1950
*59 Auguste JOYAU *Dames des Iles du Temps Jadis*: Récits historiques Paris 1948
*60 George LAMMING *In the Castle of my Skin*. London 1953; New

York 1953 (with introduction by Richard WRIGHT) [gedeelte in: *New World Writing*. Fourth Mentor Selection p. 165–177]

61 George LAMMING *The emigrants* London 1954

62 Rudie van LIER *Praehistorie*: proza. 't Verguld Blazoen 's Gravenhage Juli 1946

*63 Roger MAIS *The Hills were joyful together* London 1953

64 Roger MAIS *BrotherMan* London 1954

65[1] Philippe THOBY-MARCELIN et Pierre MARCELIN *La Bête de Musseau* New York 1944 herdrukt 1949

65a Engelse vertaling: *The Beast of the Haitian Hills* New York 1948; London 1950

66 Philippe THOBY-MARCELIN et Pierre MARCELIN *Canapé Vert*. New York 1944 (vertaald in het Engels 1944 en in het Spaans 1947)

67 Philippe THOBY-MARCELIN et Pierre MARCELIN *Le Crayon de Dieu* Paris 1952

67a Engelse vertaling: *The Pencil of God* New York 1950; London 1951

68 Edgar MITTELHÖLZER *Corentyne Thunder* London 1941

*69 Edgar MITTELHÖLZER *A Morning at the Office* London 1950

*70 Edgar MITTELHÖLZER *Shadows move among them* London 1951

70a Nederlandse vertaling: *En welke is onze zonde*. Amsterdam 1953

70b als film: The Climate of Eden

71 Edgar MITTELHÖLZER *The Weather at Middenshot* London 1952

*72 Edgar MITTELHOLZER *Children of Kaywana* London 1952, 3rd impr. 1953 (vertaald in het Deens)

73 Edgar MITTELHOLZER *The Life and Death of Sylvia* London 1953

74 Edgar MITTELHOLZER *The Harrowing of Hubertus* London 1954

75 Victor S. REID *New Day*: A Novel of Jamaica. New York? London? (in herdruk)

76 Clément RICHER *Le dernier voyage du Penbroke* Paris 1940

77 Clément RICHER *Ti-Coyo et son Requin* Paris 1941

77a Engelse vertaling: *Ti-Coyo and his Shark* London 1951; New York 1951

77b Nederlandse vertaling door ALBERT HELMAN: *Ti-Coyo en zijn haai* Amsterdam 1953

78 Clément RICHER *La Croisiére de la Priscilla* Paris 1947

79 Clément RICHER *Len Sly* Paris 1949

80 Clément RICHER *L'Homme de la Caravelle* Paris 1952

81[1] Jacques ROUMAIN *Gouverneur de la Rosée* Paris 1944.

81a Engelse vertaling: *Masters of the Dew* New York 1947

81b Nederlandse vertaling: *Dauwdruppels op Haiti* Amsterdam 1950 (Ook vertaald in het Deens, Duits, Hongaars, Joegoslaafs, Pools en Tsjechisch)

82[1] Edris SAINT-AMAND *Bon Dieu rit* Paris 1952

*83 Léonard SAINVILLE *Dominique, Nègre esclave* Paris 1951

84 Samuel SELVON *The Village Washer* New World Writing, Second Mentor Selection New York 1952 p. 125–130

*85 Samuel SELVON *A Brighter Sun* London 1952

[1]) De auteurs MARCELIN, ROUMAIN en SAINT AMAND (65, 66, 81, 82) zijn afkomstig van Haïti. Zie voorts de bibliografie van Haïti genoemd in noot 1 op p. 198.

*86 Raphaël TARDON *Bleu des Iles*: Récits martiniquais. Paris 1946
87 Raphaël TARDON *Starkenfirst* Paris 1947
*88 Raphaël TARDON *Le Combat de Schoelcher* Paris 1948
*89 Raphaël TARDON *La Caldeira* Paris 1949
*90 Raphaël TARDON *Toussaint Louverture*: Le Napoléon Noir. Paris 1951
91 S. A. G. TAYLOR *The Capture of Jamaica*: A Historical Novel. Kingston, Jamaica 1951
92 André TERRISSE *Lectures Antillaises*: Manuel de lecture, vocabulaire. Fort de France, Martinique 1949
*93 Textes Antillais *Les Temps Modernes* v 52 Paris 1950 p. 1345–1416
94 Claude THOMPSON *These my People* Kingston, Jamaica 1952 (?)
95 Joseph ZOBEL *La Rue Cases Nègres* Paris 1950

Poëzie

96 Jan CAREW Poem *Braak* 7 [1951] p. 165
97 Jan CAREW Negro Poetry en Two Poems *De Kim* 3 [1951] p. 2 en 4–5
98 Martin CARTER Poem *De Kim* 3 [1951] p. 4
99 J. E. CLARE MCFARLANE *A Treasury of Jamaican Poetry* London 1949
100 Frank A. COLLYMORE *Beneath the Casuarinas* Bridgetown, Barbados 1945
101 L. G. DAMAS *Graffiti*: poèmes. Collection P.S. Cahier bimensuel, Paris, — ?
102 L. G. DAMAS *Pigments* Paris 1937
103 L. G. DAMAS *Poètes d'Expression Française 1800–1945*: Panorama établi par L. G. DAMAS. Latitudes françaises, Paris 1947
104 L. G. DAMAS *Poèmes Nègres sur des Airs Africains* Paris 1948
105 Cola DEBROT *Bekentenis in Toledo* Amsterdam 1945
106 Cola DEBROT *Navrante Zomer* Amsterdam 1946
*107 Cola DEBROT *De Afwezigen* Amsterdam 1952
108 Geoffrey DRAYTON *Three Meridians* Toronto 1950–51
109 Dudley FITTS ed. *Antologia de la poesia americana contemporanea, Anthology of contemporary Latin-american poetry* London/Norfolk Conn. 1942, 1947
110 A. N. FORDE *Canes by the Roadside* Georgetown, British Guiana 1951
111 C. E. L. GRANT Poem *De Kim* 3 [1951] p. 4
*112 Gilbert GRATIANT Poème Martiniquais *Les Quatre Samedis des Antilles*, Jean Loize ed. Paris [1945] p. 94–95
*113 Gilbert GRATIANT *Credo des Sang-mêlé* ou Je veux chanter la France (poème en Français) et Fab' Compè Zicaque (en langue créole). Fort de France, Martinique [1950] ?
113bis Albert HELMAN *Ontsporing* Amsterdam 1945
114 Jamaican poets *Poetry for children* Kingston, Jamaica 1950
115 Auguste JOYAU *Les Conques de Cristal:* poèmes. Editions de la Jeune Académie Paris, — ?
116 Auguste JOYAU *L'Empire des Roses* Fort de France, Martinique
*117 A. JOYAU-DORMOY *Chant des Isles* Paris 1953

118 Pierre LAUFFER *Patria*: gedichten. (z.pl. [Curaçao?] z.j.)
*119 Emmanuel-FLAVIA LÉOPOLD *Soleils Caraïbes* Paris 1953
120 Rudie van LIER Praehistorie: gedichten *De Vrije Bladen* XVI 2 1939
120a Rudie van LIER *Praehistorie*: gedichten. Het Zwarte Schaap 's Gravenhage April 1944
121 R. A. J. van LIER In het park: twee gedichten *Criterium* 1945–46 p. 241–242
122 R. A. J. van LIER Twee vissers; Lente in Evanston: twee gedichten *Libertinage* 3 1948 p. 61–62
*123 Henri Rousseau NADIR France! ô France! Es-tu bien la France, in: *Les colonisés devant l'Union française* (31). Paris 1953 p. 183–186
*124 Leopold SÉDAR SENGHOR *Anthologie de la Nouvelle Poésie Nègre et Malgache de langue française* Colonies et Empires, cinquième série: Art et littérature 1 Paris 1948
125 A. J. SEYMOUR *Over Guiana, clouds* Georgetown, British Guiana 1944
126 A. J. SEYMOUR *Sun 's in my blood* Georgetown, British Guiana 1945
*127 K. MacNeill STEWART An Idea of Happiness (Two Gold Coast Poems) *African Affairs* LI 203 1952 p. 155–156
*128 Luc TOURNIER *Doffe Orewoed* Amsterdam, 1948
129 H. A. VAUGHAN *Sandy Lane and other Poems*. Barbados 1945 [?]
*130 Derek WALCOTT *25 Poems*. Bridgetown, Barbados 1949
131 Derek WALCOTT *Poems*. Jamaica, —?
132 Derek WALCOTT *Henry Christophe*: chronicle in seven scenes. Barbados 1950
133 Kona WARUK Three poems. *De Kim* 3 [1951] p. 7
134 Kona WARUK Four poems. *Braak* 7 [1951] p. 168–173

Periodieken

*135 *Aurora*: Het eerste Surinaamse maandblad voor de Vrouw. uitg. Stichting voor liefdadigheidsdoeleinden, Paramaribo I 1 November 1949 [jongste nummer v, 10, Aug. 1954; wordt voortgezet]
136 *Bim* published twice a year. Editors F. A. COLLYMORE and W. THEROLD BARNES, St. Michael, Barbados [De aflevering Juni 1952 was IV 16]
*137 *Caraibisch Venster*: Kwartaalblad voor de Nederlandse Antillen redactie Anton W. VOGELSANG uitg. Hollandsche Boekhandel n.v Willemstad 1952 1, 2, 3; 1953 1, 2–3
*138 *Caribbean Affairs*. General editor Philip SHERLOCK The Extra-Mural Department, University College of the West Indies [De boekjes zijn niet genummerd; sommige delen dragen niet de titel van de serie, vgl. (27); ter illustratie worden hier slechts genoemd:]
— A true and exact History of the Island of Barbados 1647–1650 by Richard Ligon (abridged)
— George CUMPER Social Structure of Jamaica 1949
— George CUMPER Social Structure of the British Caribbean (excluding Jamaica) part I, II, III 1950
*139 *Caribbean Historical Review* edited by Eric WILLIAMS. Historical

Society of Trinidad and Tobago. Port of Spain, Trinidad 1 1950; 2 1952

*140 *Caribbean Quarterly*. Editors Philip SHERLOCK, University College Jamaica; Andrew PEARSE Port of Spain, Trinidad I 1 1949 [jongste aflevering III 3; wordt voortgezet]

*141 *Eldorado*: Maandblad ter behartiging van de belangen van Suriname en de Nederlandse Antillen Redactie Jules de PALM, W. F. H. LARET, R. A. J. van LIER, W. L. SALM; Luis H. DAAL, Cola DEBROT, L. A. G. O. LASHLEY; W. JOSEF. Amsterdam I 1–12 1949; II 3–4 en 7–8 1950

*142 *The Jamaican Historical Review*. Editor H. P. JACOBS. The Jamaica Historical Society. Kingston, Jamaica I 1, 2, 3 1946/1948 II 1, 2 1949

143 *Journal of the Barbados Museum and Historical Society*, Bridgetown, Barbados

*144 *Kyk-over-al* edited by A. J. SEYMOUR. The B. G. Writers' Association. Georgetown, British Guiana I 1 December 1945 [jongste aflevering V 16 1953; wordt voortgezet]

145 *Légitime Défense* Juin 1932 [slechts één nummer verschenen]

146 *Lucioles*: Revue littéraire martiniquaise 1927 — ?

*147 *Présence Africaine*. Directeur-gérant ALIOUNE DIOP. Paris-Dakar 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7; Paris 8–9, 10–11, 12, 13, 14, 15, 16 [1947–1954; wordt voortgezet] in het bijzonder: 12 Haïti: poètes noirs 1951

(148 *Simadán*. Revista literario-cultural Redactie Pierre LAUFFER, Nicolas A. PINA, Raphael MARTINEZ, Andrés GRIMAR, E. R. GOILO, R. DE ROOY. Curaçao I 1 1950 2 1951.)

*149 *De Stoep* :Nederlands periodiek. oprichters F. J. VAN DER MOLEN Luc TOURNIER redactie voorts H. DE WIT (tot 1946), Ola BLINDER, Tip MARUGG, Charles CORSEN. I 1–10 1940–1943; II 1–10 1943–1948; III 1–6 1949

150 *Tropiques* ? Fort de France, Martinique

*151 *Vox Guyanae*. Redactie Lou LICHTVELD, mr H. Pos, dr. L. L. E. RENS, W. L. SALM Paramaribo I 1 1954 [wordt voortgezet]

*152 *De West-Indiër*: Surinaams-Antilliaans blad. Redacteur E. Th. WAALDIJK. Haarlem I 1–20 1952–1953

P.S.

*3bis Janheinz JAHN *Schwarzer Orpheus:* Moderne Dichtung afrikanischer Völker beider Hemisphären. München 1954 (met personalia)

*113 terties Wilson HARRIS *Eternity to Season* British Guiana 1954

*140bis *Cultura* Maandblad van het cultureel centrum Aruba, Redactie J. J. STAM Oranjestad I 1-6 1954 [wordt voortgezet]

SUMMARY

CARIBBEAN LETTERS

Supplementary to previous separate surveys of literature in the French Caribbean, the British West Indies and the Netherlands Antilles (by RENÉ MARAN, HENRY SWANZY and COLA DEBROT respectively) a more general survey of the so-called Caribbean Commission territories is here given.

The author asks the question 'what are the chances for a West Indian to become a literary person?' She examines the opportunities a West Indian child is given in the way of schools and the kind of education provided by them; the difficulties of multi-lingualism and the several influences playing on persons who are actively interested in literature.

Commenting on some of the publications — listed in an appendix — she points out the activities stimulating historical sense and historical research, and mentions some of the historical facts and figures round which Caribbean letters are centred.

Psychological factors in another kind of Caribbean novels, those with a large autobiographical element, are next discussed, and questions are asked as to the possible linguistic importance of dialect forms used in such books and the problem of the recognition-as-such of African elements in West Indian culture.

Poetry, theatrical pieces and periodicals are surveyed, ending with a few words on modern school texts and readers for West Indian children.

The survey is explicitly meant for a Dutch public who may be interested to know what is culturally going on in those parts of the Caribbean where English, French or Dutch is spoken — and written.

GETIJMOLENS IN SURINAME

DOOR

A. TUTEIN NOLTHENIUS

Op de suikerplantages werden vroeger de molens, die het suikerriet maalden, in beweging gebracht door paarden, ossen of muildieren. Daarom sprak men van „beestenmolens". Een paard werkte echter maar twee uur per dag, een os nog minder, buitendien heerste er een grote sterfte onder de dieren, vandaar dat men naar andere mogelijkheden zocht.

Daar de vloed bij doodtij 7-8 voet bedraagt en bij springtij 10-12, bleek het de moeite waard deze energie te gebruiken. In Nederland kende men de getijmolens voor graan; geen wonder dus, dat men deze ging toepassen, temeer daar de plantages langs de rivieren lagen.

Het was voldoende om een kanaal te graven voor het rad. Als reservoir dienden de „trensen" (sloten) die door de plantages liepen. De vloed is zeer ver het land in bemerkbaar, tot bijna 100 km! De molens werkten alleen bij springvloed: vier dagen vóór en vier tot vijf dagen na volle- of nieuwe maan. Het onderslagrad had een diameter van 11–12 m, een breedte van 78 cm. Een optrekbaar schot liet het water toestromen. De slaven moesten het suikerriet tussen de ijzeren cylinders steken; héén tussen het éène paar, terug tussen het andere. Een gevaarlijk werkje, waarbij de kans groot was dat de vingers gegrepen werden en soms een hele arm meegesleurd werd. Daarom lag er altijd een „zeis" (waarmede wel een kapmes bedoeld zal zijn) klaar om eventueel een arm aftehàkken. Soms was er een nooddeur, zodat de molen snel gestopt kon worden.

Na 1805 kwamen er steeds meer door stoom gedreven molens (eerst slechts van 8 pk!). De bouw van een getijmolen kostte *f*. 8000, met kookhuis, destilleerhuis en gereedschap *f*. 65000. Een molen had b.v. 232 negers à *f*. 500. Deze ontvingen voor *f*. 10 „Osnabrugs" linnen, „Vriesbondt" (= Friese geruite doek), tabak en hoeden. Per jaar werd per man voor *f*. 2 medicijn gere-

kend. De ,,directeur'' verdiende *f*. 800–1500, een ,,Molenmaker'' *f*. 250–300 per jaar (maximum *f*. 480).

In 1650 vestigden zich de Engelsen in Suriname en ontstonden er een 60 plantages, voornamelijk met tabak. In 1652 werd er aan de Marowijne suiker geplant ,,under the Dutch'' en in 1654 was er een Nederlandse vestiging aan de Commewijne. In 1667 werd de kolonie door de Zeeuwen veroverd. In 1668 waren er reeds 23 suikerplantages (sommige denkelijk reeds door de Engelsen aangelegd). In 1674 vond de eerste verscheping van suiker naar Amsterdam plaats.

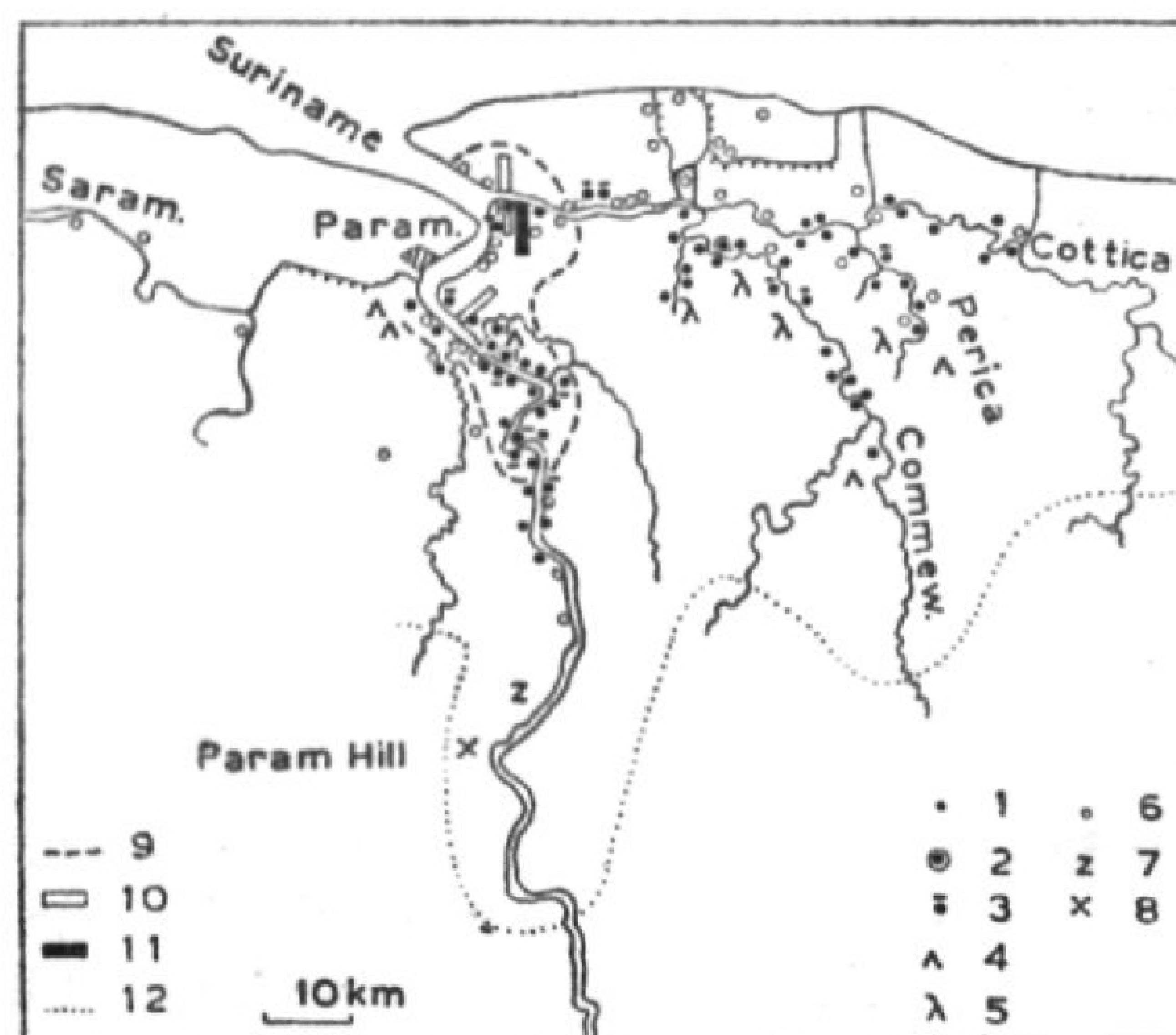

Fig. 1. Overzichtskaartje van Suriname, samengesteld uit verschillende lijsten. Gegevens voornamelijk uit: TEENSTRA, 1835, SYPESTEYN 1854, ZIMMERMAN 1877; de vloedgrens van een kaartje van 1928. — 1 Getij-suikermolen, 2 getij-suikermolen nog in 1883; 3 getij-suikermolen, later door stoom bewogen; 4 beesten-suikermolen; 5 beesten-suikermolen, later door stoom bewogen; 6 stoom-suikermolen; 7 houtzaagmolen?; 8 windmolen; 9 suikerplantages in 1877, 10 in 1917, 11 in 1953; 12 vloedgrens.

In 1828 werd de eerste stoomsuikermolen gebouwd. In 1863 werd de slavenhandel afgeschaft, daardoor verminderde spoedig het aantal plantages. In 1877 waren er nog 23 suikerplantages, alleen langs de benedenloop van de Suriname en de Commewijne (zie de gebroken lijn in fig. 1), in 1917 nog slechts vijf. In 1883 waren er nog slechts twee getijmolens, de Hoop en Breukelerwaard (zie fig 1).

De Hollanders bouwden natuurlijk ook windmolens; er stond er één op de Param Hill, geheel in het zuiden aan de Suriname rivier (vóór 1667 verbrand). Een latere proef (vóór 1786) had

geen succes, de wind bleek te onstandvastig.

Aan de Suriname rivier was één houtzagerij (fig. 1 bij 7). Het is mogelijk dat het zagen machinaal geschiedde en dat dan deze molen ook een getijmolen was. In 1716 was er nog een zaagmolen aan de Coppename; in 1866 werd deze verplaatst.

Tot mijn verbazing werd er nooit enige aandacht aan deze molens als getijmolens geschonken. Ze worden slechts terloops genoemd, meestal als „watermolen".

	suiker-plantages	molens	water-molens	stoom-molens	paarden-molens
1667	40–50	30			
1697	150				
1832	108		70	30	8
1853	89		35	52	2
1860			30		
1877	23				
1917	5				
1953	2				

Van de getijmolens is niets meer over. In 1917 waren er nog resten te zien; nu zijn er alleen nog enkele sluisjes van de plantages Tout lui faut en Maagdenburg. De plattegrond van de plantage Dageraadt (fig. 3) is typerend voor zulk een onderneming. De tekeningen van VALKENBURG (fig. 4–5) geven een molen en een sluisje goed weer.

Ten westen van Suriname kwamen ook getijmolens voor. De vloed is hier eveneens bemerkbaar tot 60–80 km van de kust. Ziehier enkele gegevens: *Rivier Essequebo* (fig. 2). Op het eind van de 16e eeuw waren de Hollanders er gevestigd. In 1654 werd de kolonie overgedragen door de West-Indische Compagnie aan de steden Middelburg, Vlissingen en Vere. In 1781 maakten de Engelsen zich meester van het gehele gebied ten westen van Suriname, doch in 1782 werd het door de Fransen heroverd. Bij de vrede werd het weder Nederlands, om in 1795 opnieuw onder Engels bewind te geraken. Bij de vrede van Amiens werd het nogmaals Nederlands, maar onmiddellijk daarna voorgoed Engels.

In 1664 werkte de eerste suikermolen (paard- of watermolen), eind 17e eeuw waren er vier suikerplantages van de Compagnie en 12–15 particuliere. In 1709 werden de molens door de Fransen verbrand, doch in 1710 werkten er weer vijf. In 1725 waren er 30–35 suikerplantages. in 1749 21 paardenmolens en zes water-

molens. Deze watermolens zijn ongetwijfeld getijmolens geweest, evenals in Suriname.

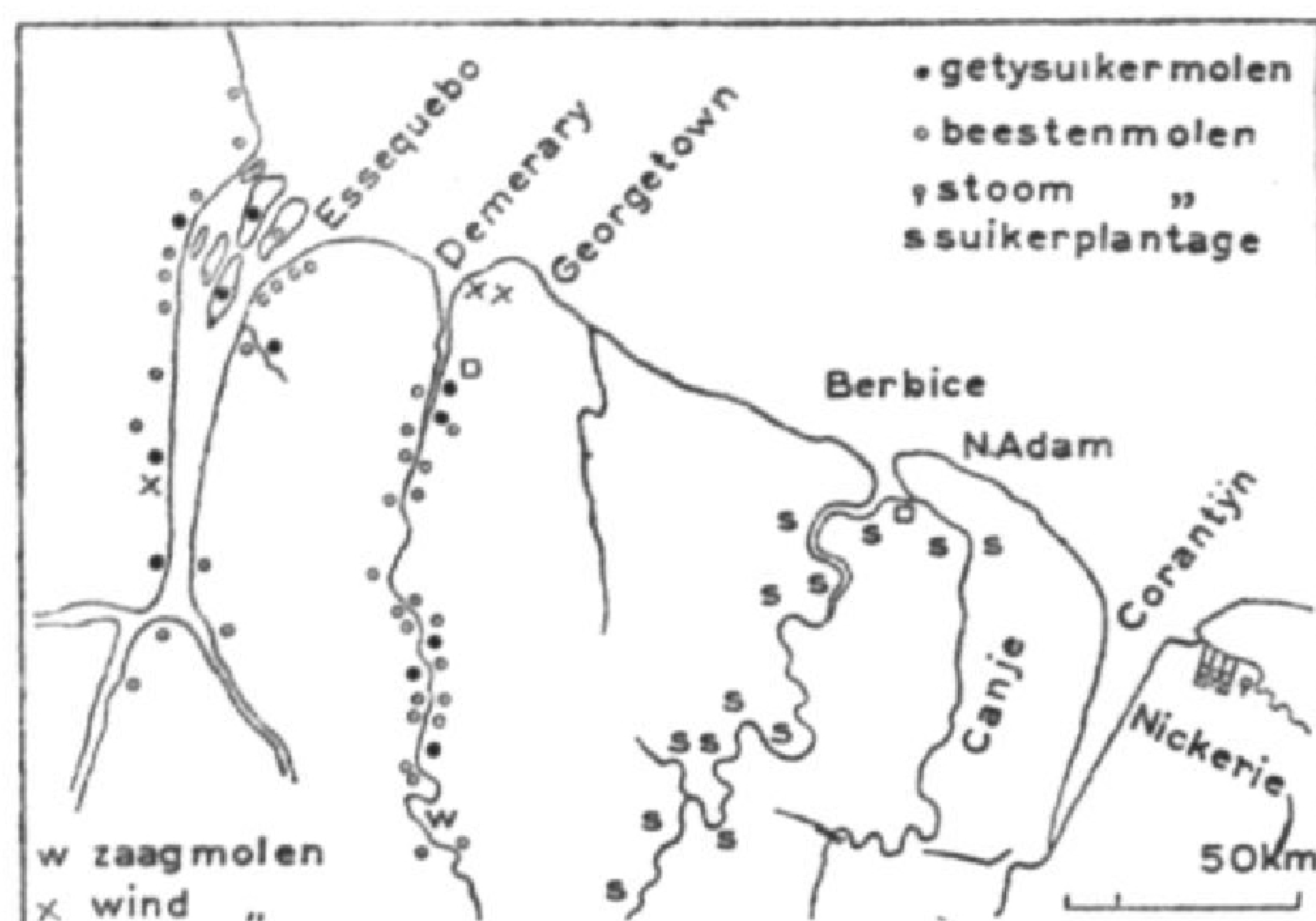

Fig. 2. Overzichtskaartje van Essequebo, Demerary en Berbice, samengesteld o.a. uit: Leiden, 190-21, jr. 1759; 190–35a, jr. 1802; 190–42a; 190–62 jr. 1802. Rijksarchief nr. 1490, 1577; RODWAY 1920; REESSE 1908.

Rivier Demerary (fig. 2). In 1746 werd er de eerste suikerplantage aangelegd. Volgens STORM VAN 'S GRAVESANDE waren er toen, in 1746, reeds gronden voor 18 suikerplantages uitgegeven. In

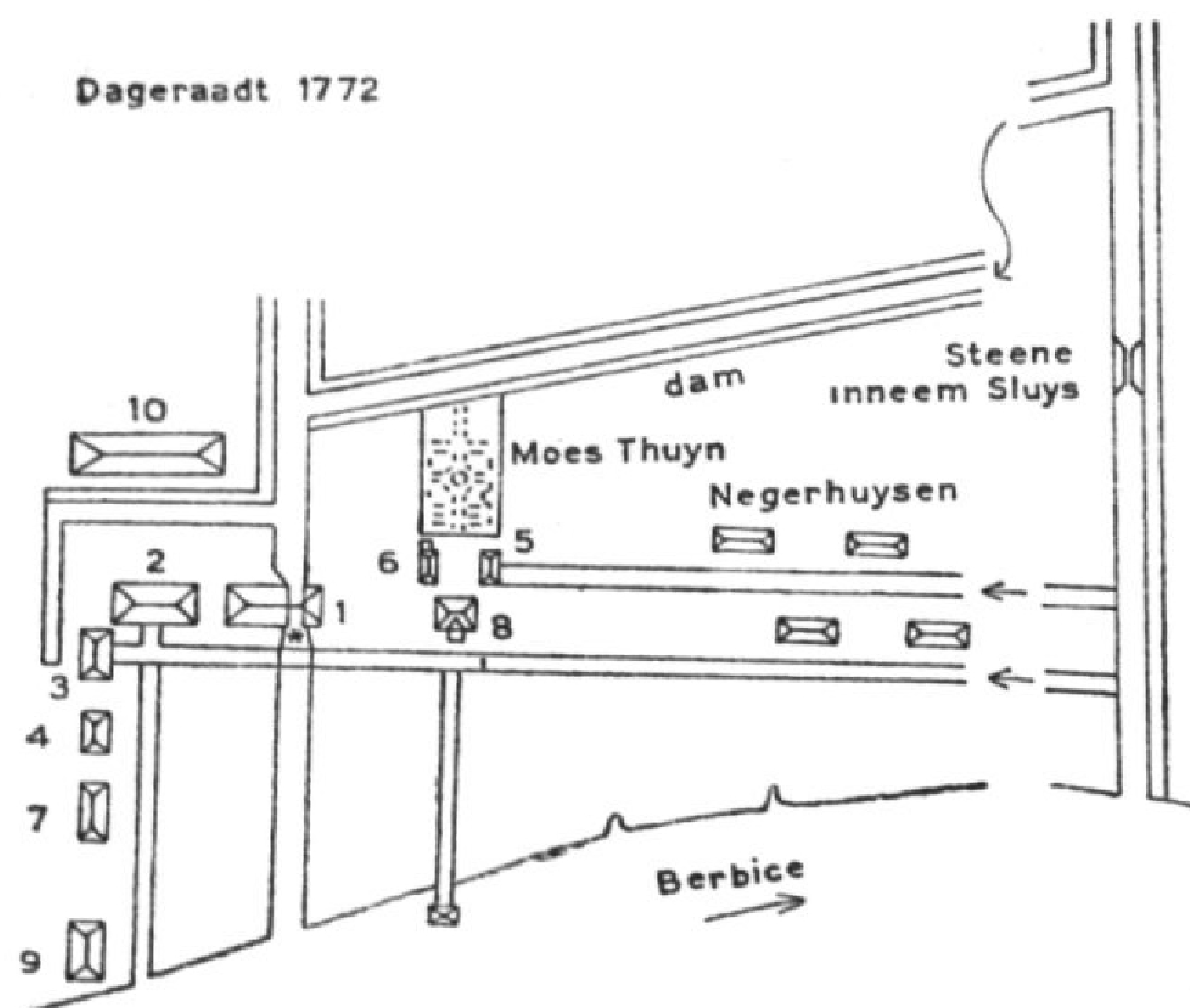

Fig. 3. Kaartje van de suikerplantage, „Dageraadt", 1772. Rijksarchief nr. 1595. — „1 Moolenhuys, 2 Suyker Kookhuys, 3 Kiltum Stookhuys, 4 Chirurgiens Wooning, 5 Bediendenhuys, 6 Combuys en Broodhuys, 7 Negros Hospitaal, 8 Woonhuys, 9 Timmer Loos, 10 Pagau Loos".

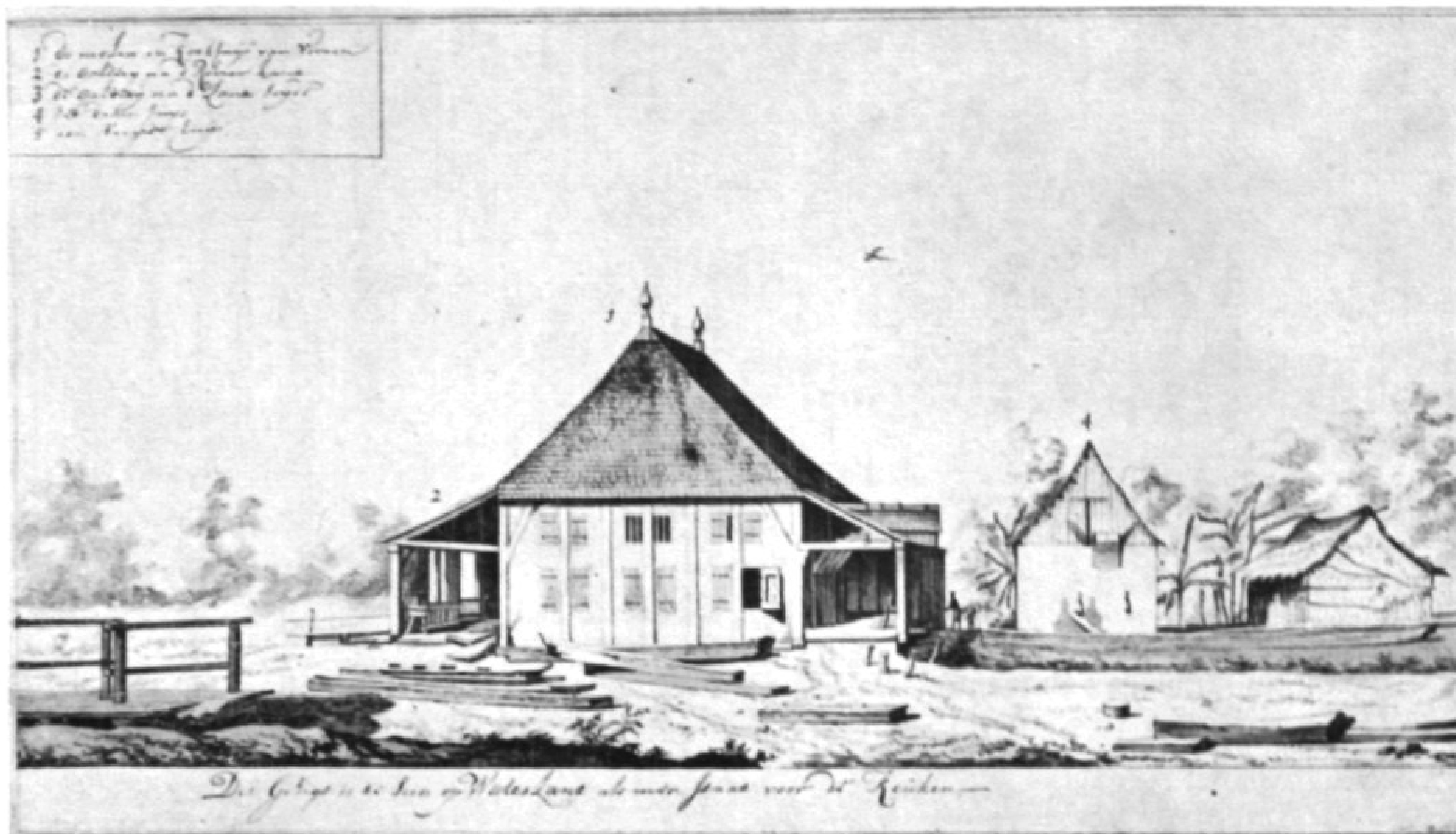

Fig. 4. Tekening door *D. Verburg* (= Valkenburg). Uit het Rijksprentenkabinet. — 1 De molen en Kookhuijs van vooren. 2 de galdreij na d'Rivier kant. 3 de galdreij na d'Lantseijde. 4 het dram huijs. 5 een Neeger huijs."

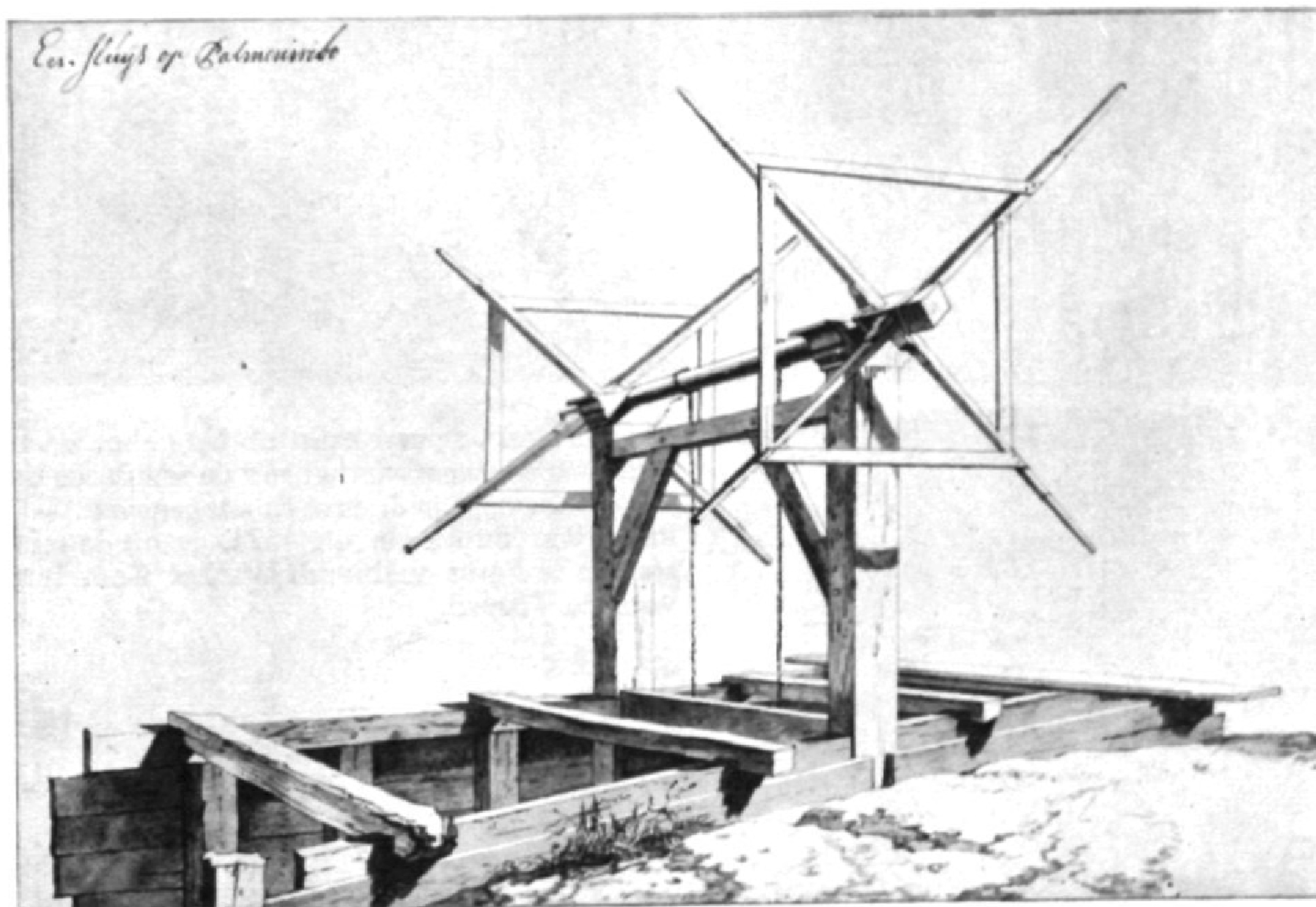

Fig. 5. Tekening door *D. Verburg* (= Valkenburg). Uit het Rijksprentenkabinet. „Een sluijs op Palmeniribo".

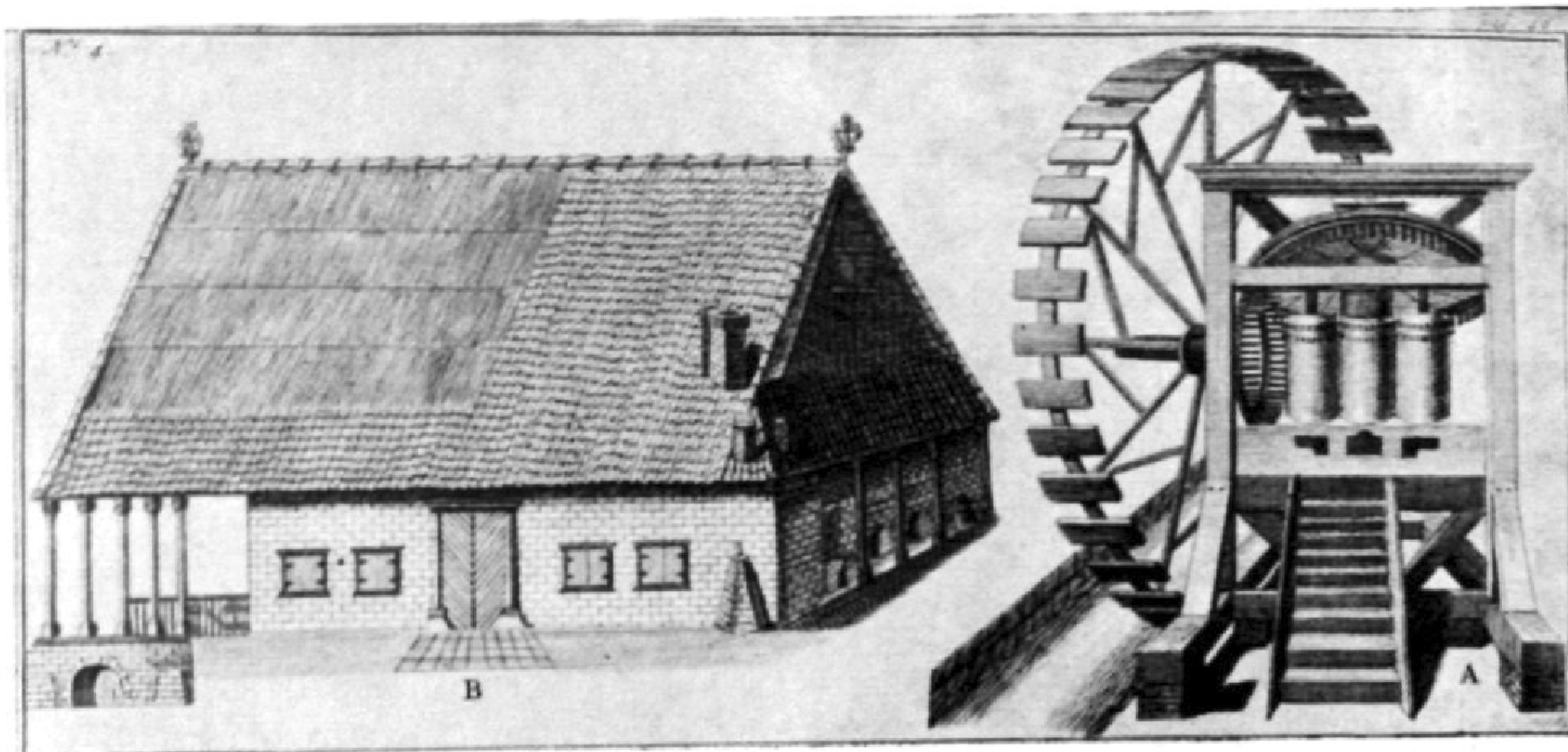

Fig. 6. Suikermolen en kookhuis. (De schoepen van de molen staan verkeerd). — Uit *Pistorius*, 1763.

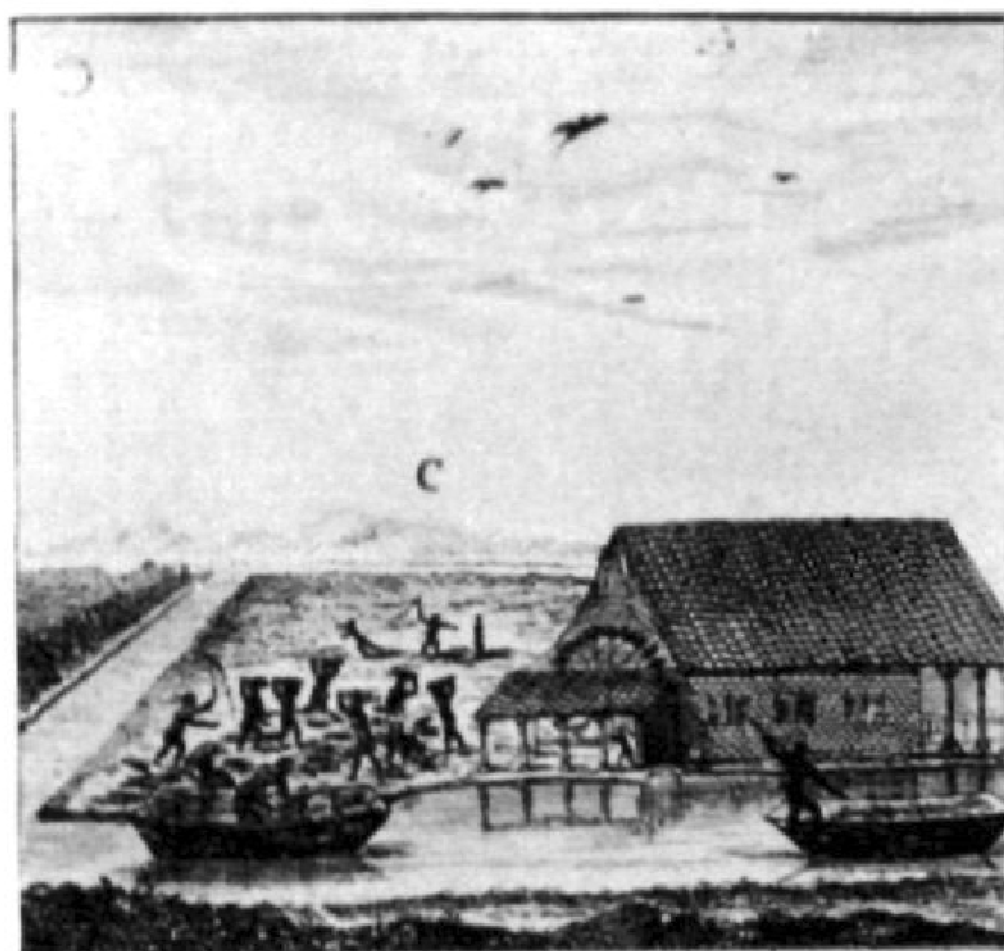

Fig. 7. Suikermolen. — Uit *Pistorius*, 1763.

Fig. 8. Titel van een kaart op het gebouw van een suikermolen, waarvan het rad de windroos draagt. Links daarvan zijn drie rollen aangegeven. — Deze kaart van Suriname, uit 1671, is op de tentoonstelling te Parijs verbrand. Uit het Kon. Instituut voor de Tropen.

Fig. 10. Suiker-watermolen in Brazilië, getekend door *F. Post.* — Uit *Barlaeus*, 1647.

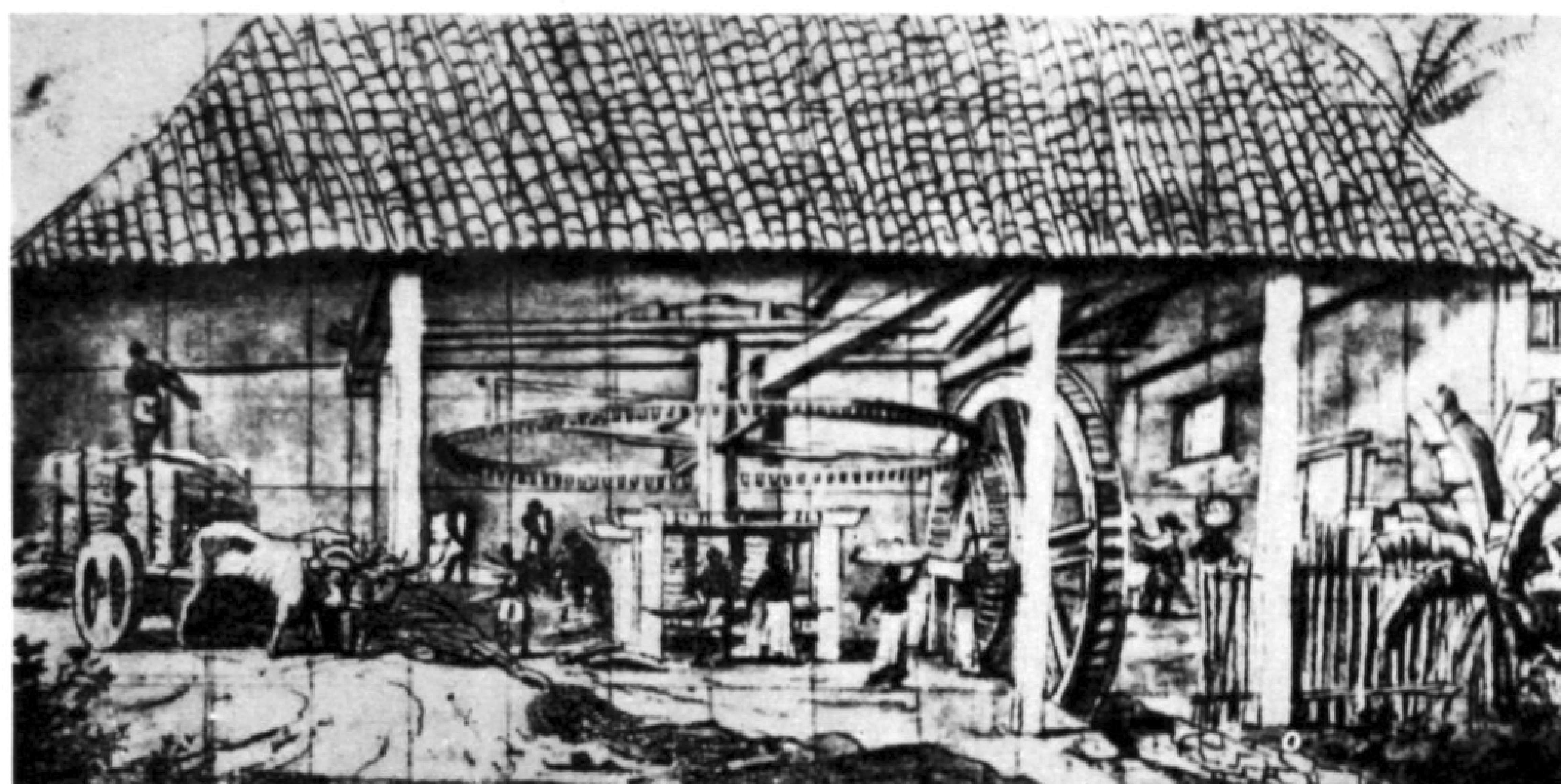

Fig. 11. Suiker-watermolen in Brazilië, getekend door *F. Post.* — Tekening in Brussel, „Ex Colecaõ' De Grez, Bruxelas".

Fig. 12. Suikerwatermolen in Brazilië. Olieverfschilderij van *F. Post*, 1661.

1749 waren er reeds 53, waarvan 2 met paardenmolens en 5 met watermolens. Toen echter STORM VAN 's GRAVESANDE in 1750 met verlof in Nederland vertoefde rapporteerde hij, dat er in Essequibo slechts 19 en in Demerary niet meer dan 3 molenwerken waren „en nog meest slegt van paerden voorzien". Aan de kust stonden twee windmolens.

In 1803 kwam dit gebied aan Engeland.

Rivier Berbice (fig. 2). Er bestond hier reeds in 1624 een handelspost, gesticht door VAN PERE. In 1712 werd deze door de Fransen veroverd. In 1720 waren er 63 plantages van de Compagnie en enkele particuliere. In 1733 waren er 9 suikerplantages. Op de kaart heb ik 13 suikerplantages aangegeven langs de Berbice en Canje, maar ik kon nergens vinden in hoeverre deze watermolens (eventueel getijmolens) gebruikten.

In 1803 kwam dit gebied aan Engeland. In 1831 werden Essequebo, Demerary en Berbice één kolonie: Brits Guyana. De Engelsen hoefden de Nederlandse molens niet als voorbeeld te nemen want langs de Engelse kust stonden heel wat getijmolens; tot heden een vijfenzeventig, waarvan er nog tien in werking zijn.

In de tegenwoordige Franse kolonie *Cayenne* waren in 1730, volgens een kaart van LABAT, 19 suikerplantages en 8 verlaten plantages. Deze zijn meestal gelegen aan riviertjes, maar toch vermoed ik dat hier geen getijmolens voorkwamen, daar het getij slechts 1,40 m bedraagt. Buitendien staat op de bovengenoemde kaart één „watermolen"; Hieruit kan men dus de gevolgtrekking maken dat er verder geen watermolens waren, dus alles beestenmolens.

Op de kaart van BARLAEUS, in zijn werk over *Brazilië* (fig. 9) van 1647, staan een groot aantal watermolens en beestenmolens. Watermolens zijn er 5, watermolens „met kerk" 44, beestenmolens met en zonder „kerk" 101. Is hier soms bedoeld „met kookhuis" en is dit door een tekenaar in kerk veranderd? Vervolgens is dan kerk in „Ecclesia" vertaald. — Deze watermolens zullen geen getijmolens geweest zijn, ze liggen te ver van de kust. De eerste molen is van 1533; in 1620 waren er 166. De schilder FRANS POST vergezelde MAURITS naar Brazilië en maakte een groot aantal schilderijen waarop dikwijls watermolens zijn afgebeeld. Duidelijk is te zien, dat deze bovenslag-raderen hadden, dus zeker geen getijmolens waren.

Verder zuidelijk aan de baai van *Todos Santos* (fig. 9) staan er op de kaart in hetzelfde werk van BARLAEUS van 1647 een 35

suikermolens. Het getij bedraagt hier 1,80 m, maar niets is over getijmolens bekend.

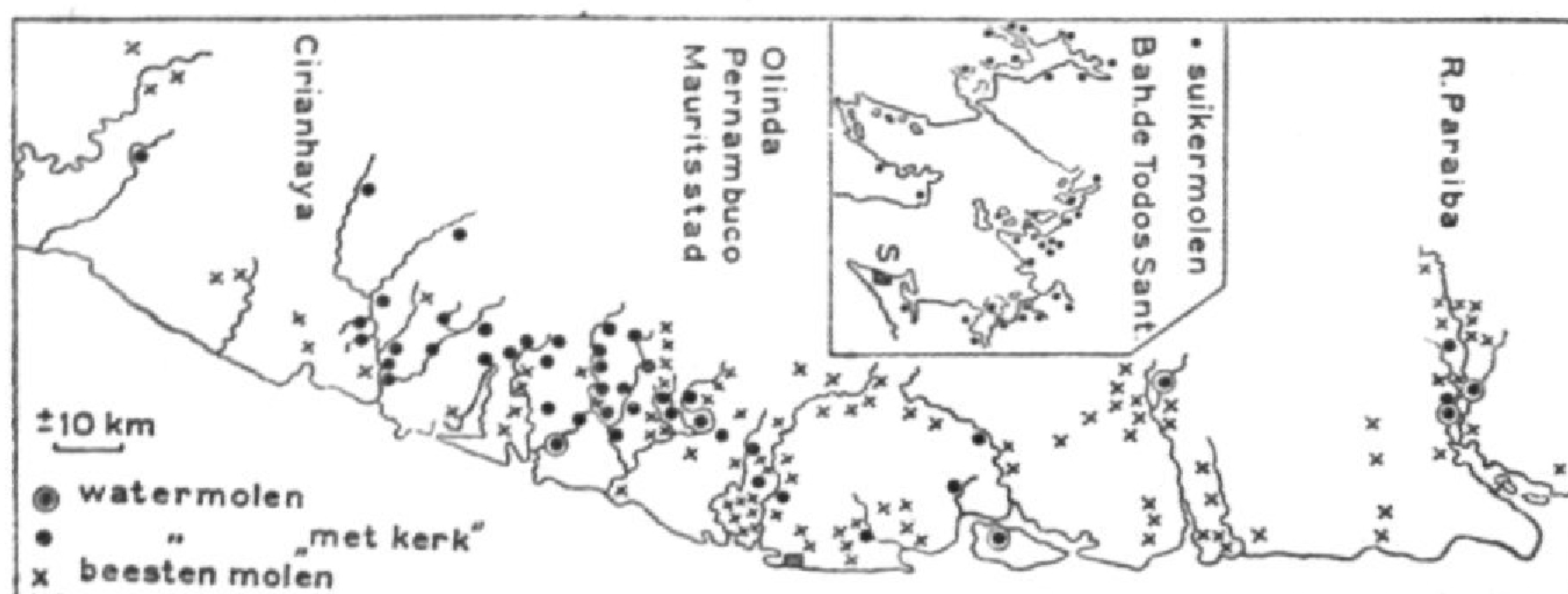

Fig. 9. Kaartje van de molens langs de kust van Brazilië. Op de originele kaart zijn, iets noordelijker, nog 2 watermolens met kerk en nog 2 beestenmolens te vinden. — Uit BARLAEUS, 1647.

Octrooien verleend in Suriname.

1677 JAN JACOBSEN. Voor een zaagmolen.

1677 ABRAHAM CHRISTIAENS. Voor 9 jaar. „tot het alleen maken en stellen van wint en watermolens mitsgaders handmolens in de Colonie van Suriname om met hetselve te kunnen malen het riet waerinne het suycker wast". (door de Staten van Zeeland)

1693 JEAN PIERHATTIEF. Een Frans timmerman. Voor 20 jaar (door gouverneur VAN SCHARPHUIZEN) voor een molen „met een en 't selfe rat door ebbe en vloet te doen malen".

1767 ANGERSTEIN. Timmerman. Voor molens om de koffiebes van de ruwe bast te ontdoen (onbekend of dit een watermolen was).

BELANGRIJKSTE LITERATUUR

1718 J. D. (H. L.) HERLEIN: *Beschryvinge van de Volksplantinge Zuriname.* (p. 68, afb. 86).

1763 T. PISTORIUS: *Korte en zakelyke beschryvinge van de Colonie van Zuriname.* (p. 46; afb. pl. 3 en 4).

1786, 1788 A. BLOM: *Landbouw in Suriname.* (p. 43, 55, 61, 120).

1835 M. D. TEENSTRA: *De landbouw in de Kolonie Suriname.* 2 dln. (p. 213, 216–222, 224).

1854 C. A. VAN SYPESTEYN: *Beschrijving van Suriname.* (p. 207).

1861 J. WOLBERS: *Geschiedenis van Suriname.*

1908 J. J. REESSE: *Geschiedenis van de Amsterdamsche suikerhandel.* (p. 207, 214–220; afb.).

1916 *Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië* (1914–1917); Waterwerk, p. 739.

1920 J. A. J. DE VILLIERS: *Storm van 'sGravesande, zijn werk en zijn leven.* (p. 97, 121).

1949 F. OUDSCHANS DENTZ: *Geschiedkundige tijdtafel van Suriname* (octrooien).

1954 A. TUTEIN NOLTHENIUS: Getijmolens in Nederland. *Tijdschr. K Ned. Aardr. Gen.* Juli 1954 p. 186–199, 15 fig.
Kaarten in: Universiteitsbibliotheek Leiden; Instituut voor Taal-Land- en Volkenkunde, 's Gravenhage; Rijksarchief, 'sGravenhage (c. 300 détailkaarten van plantages, enkele met gebouwen: nr 1927 (la Paix), 1593 (W. Soeburg, aan rivier Berbice), 1595 (Dageraadt); 574 supplem. (ideale suikerplantage)).

SUMMARY

Tidal mills in Surinam

Since mills turned by oxen or horses proved uneconomical in Surinam, while the tide varied enough that it could be made a source of power even far up the rivers along which the plantations were laid out, tidal mills were for some time made use of there.

Only a millrace was needed, the "trenches" in the fields being used as reservoirs. The scoop-wheel was as large as 11 to 12 meters in diameter, and was 78 centimeters wide. The water was run into the millrace through a raising door. The tidal mills could be used only during spring tide, four or five days before and after full moon and new moon. For crushing sugar the slaves had to run the cane between two moving cylinders: a dangerous job.

Historical data regarding tidal mills in Surinam are scarce; in most cases mention is made only of water mills. Figures are given on the number of mills specified according to the power used: water, steam (since 1828), horses. Also for Demerara, Berbice, and Essequebo and for French Guiana in the seventeenth and eighteenth centuries data are traced on the maps available in the archives.

BESPREKINGEN

Gekweekte en nuttige planten van de Nederlandse Antillen, door FR. M. ARNOLDO (A. N. BROEDERS). Uitgaven van de „Natuurwetenschappelijke Werkgroep Nederlandse Antillen". Curaçao, No. 3. In de handel gebracht door Boekhandel Salas, Curaçao, en Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage. Juni 1954, viii + 149 pp., 63 platen buiten de tekst (*f* 12,— N.Crt.).

Een hartelijke gelukwens voor Schrijver en Uitgever is als begin van deze bespreking zeker niet misplaatst! Thans ligt een fraai boek, waarnaar we met gespannen verwachting hebben uitgekeken, voor ons. Totaal 413 soorten worden besproken en het merendeel is afgebeeld op de 63 fotopagina's achterin.

Deze foto's — om eens met het eind te beginnen — 225 in getal (!) zijn in één woord subliem en recensent betreurt het daarom alleen dat niet alle besproken planten afgebeeld staan. Stuk voor stuk zijn het kunstwerkjes, een slechte foto is niet aan te wijzen en ook de reproductie is buitengewoon fraai.

De tekst is al niet minder. Van iedere soort wordt een, in het algemeen zeer goede, (gelukkig) korte beschrijving gegeven; daarna volgen enige gegevens over het land van herkomst, het gebruik en enkele korte cultuuraanwijzingen. Vooral het laatste maakt de waarde van het boek veel groter: het is nu niet alleen een naslagwerk om achter de naam van een bepaalde plant te komen. Ten slotte volgen dan de namen van de eilanden waar de soort wild, verwilderd of gekweekt wordt aangetroffen. De rangschikking is alfabetisch en de soorten worden besproken onder hun wetenschappelijke naam (waarbij ook de familie genoemd wordt). Achter de volksnamen, die in dezelfde alfabetische reeks zijn opgenomen, vindt men verwijzingen naar de beschrijving.

Van de besproken planten komen er ongeveer 230 ook in Suriname wild of gekweekt voor. Het is daarom een goede gedachte om (tussen haakjes) de in Suriname gebruikelijke naam op te nemen. Jammer is het echter dat dit in lang niet alle gevallen gebeurd is. Om nog enige, overigens zeer onbelangrijke critiek te laten horen: niet overal is het land van herkomst vermeld en een enkele wetenschappelijke naam is verouderd. No. 70 is zonder twijfel *Bryophyllum daigremontianum*, daarentegen is No. 26, te oordelen naar de beschrijving, niet *Angelonia angustifolia*, doch *A. salicariaefolia*. Hoewel een Dahlia voor een Nederlander een gewone plant is, zou een beschrijving van het blad, enz. toch wel op zijn plaats geweest zijn. Voorts zijn de platte groene organen van *Epiphyllum* geen bladeren, doch stengels.

Deze critiek is, zoals gezegd, van zeer ondergeschikt belang en ver-

mindert in geen enkel opzicht de grote waarde van het boek. Het zal door talloze plantenliefhebbers op de Antillen met vrucht gebruikt worden, en voor hen, die deze eilanden slechts van een kort bezoek kennen, zal het bekijken van de foto's een aangename herinnering betekenen. Ieder, die iets voor de Antillen voelt, moet dit boek eigenlijk bezitten. Recensent sluit zich gaarne aan bij de slotzin van het voorwoord van een medewerker, dat het boek spoedig een tweede uitgave met nòg meer en nòg betere foto's (hoewel dit laatste vrijwel onmogelijk is!) moge beleven.

P. A. FLORSCHÜTZ

Wat in het wild groeit en bloeit op Curaçao, Aruba en Bonaire. Zakflora, door FR. M. ARNOLDO (A. N. BROEDERS). Uitgaven „Natuurwetenschappelijke Werkgroep Nederlandse Antillen", Curaçao, No. 4. Boekhandel Salas, Curaçao, en Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage. Oct. 1954, viii + 170 pp., 68 platen buiten de tekst (*f* 8,— N.Crt).

Zeer kort na het verschijnen van de *Gekweekte en nuttige planten van de Nederlandse Antillen* is er thans reeds een zakflora voor de wilde planten van de Benedenwindse Eilanden door frater ARNOLDO.

In het voorwoord zegt de schrijver nadrukkelijk dat deze flora geen wetenschappelijke pretenties heeft. Ondanks dat is dit boekje zeer nuttig en zal het ook door vakmensen met veel genoegen gebruikt worden. Het werkt dan ook buitengewoon prettig. Recensent heeft enkele, hem onbekende planten van deze eilanden zonder moeite ermee gedetermineerd, waarbij men dan nog rekening moet houden met het feit dat het hier gedroogd materiaal betrof, terwijl deze flora voor het grootste deel op veldkenmerken gebaseerd is. Dat is juist voor het gebruik op de eilanden — en daarvoor is deze zakflora toch in de eerste plaats geschreven — zeer waardevol. Uit alles blijkt de zeer grote kennis van de schrijver wat betreft veldkenmerken van de planten. Vrijwel alle besproken soorten zijn dan ook door hem zelf verzameld.

De hoofdindeling is gebaseerd op de levensvorm van de plant (bomen, heesters of kruiden) en waar nodig is een soort twee maal opgenomen, indien hij in beide vormen kan voorkomen. De gebruikte kenmerken zijn zéér eenvoudig en maken het boekje geschikt voor een brede kring mensen, vooral ook voor scholieren. Cyperaceae en Gramineae zijn niet opgenomen, de varens daarentegen wel. De planten zijn niet volgens familie gerangschikt; wel staat bij iedere soort de familie vermeld. Het boekje is één doorlopende tabel en de beschrijvingen vindt men dus ook in deze tabel.

Voorin vinden we een uitvoerige omschrijving van de gebruikte termen met een aantal duidelijke tekeningen. Dit deel en de handleiding voor het gebruik zijn van de hand van B. DE JONG. Hier en daar worden ten overvloede termen nogmaals omschreven in de tabel. Voorts vindt men de eilanden, waar de plant voorkomt aangegeven en bij zeldzamere soorten ook een nadere aanduiding van de vindplaats.

Achterin zijn 156 foto's opgenomen, die de zekerheid omtrent de gevonden naam natuurlijk aanzienlijk kunnen vergroten. Ook hier zijn

de foto's weer van een uitstekende kwaliteit, al is helaas de reproductie iets minder verzorgd dan die in de *Gekweekte planten.*

Aanmerkingen zijn er niet veel te maken. De waarde, vooral voor schoolgebruik, zou m.i. nog groter zijn geworden indien korte familiediagnosen zouden zijn opgenomen in een apart hoofdstuk. Er zijn zeer weinig drukfouten (299 b: „hoofdbloempjes" in plaats van „bloemhoofdjes") en het geheel maakt een goed verzorgde indruk. Ook het formaat is handig.

Het gebruik van deze zakflora in de praktijk zal zonder twijfel doen blijken dat frater ARNOLDO hiermede een waardevolle bijdrage tot de kennis van de flora van de Benedenwindse eilanden geleverd heeft; op den duur zal dit boekje even onmisbaar blijken te zijn als „Heukels" voor Nederland.

P. A. FLORSCHÜTZ

De Nederlandse Antillen: land/volk/cultuur; The Netherlands Antilles: country/people/culture, door J. VAN DE WALLE. Uitg. Het Wereldvenster, Baarn 1954, 204 blz., 50 foto's en tekeningen, overzichtskaart. *Nf* 22.50.

Met vaart en verve tekent VAN DE WALLE een beeld van de hedendaagse Antillen, op een niet alledaagse manier. Mag men van andere overzichten soms zeggen: er staat alles in, niets is vergeten maar de ziel ontbreekt, hier is het juist andersom. *Deze* Antillen sprankelen van leven; de visie van de auteur flitst heen en weer en, als een knap cameraman, weet hij de overgangen plausibel, de close-ups gelijkend te maken. Zijn goede recht om bepaalde facetten van het Caribische bedrijf meer te belichten, sommige personen langer in de schijnwerper te houden, behoeven we niet te omstrijden en de stijl — die niet altijd grammaticale analyse gedoogt — en wat drukfouten nemen we graag op de koop toe.

Of de vertaler het makkelijk heeft gehad... ? De Engelse versie van de tekst — in dezelfde band — laat zich in elk geval prettig lezen en lijkt, voorzover een Hollander dit kan beoordelen, een betrouwbare weergave van des schrijvers bedoelingen. Deze worden nog verduidelijkt door de illustraties, mooie foto's niet alleen, van landschappen, mensen, huizen, stadsgezichten, maar ook reproducties van schilderijen, houtsneden, tekeningen. Het is goed dat deze laatste hierdoor toegankelijk worden gemaakt voor een grotere kring dan alleen degenen, die de schaarse tentoonstellingen van Antilliaanse beeldende kunst konden bezoeken.

De muziek echter speelt, terecht, de boventoon in het hoofdstuk over de culturele vernieuwing en VAN DE WALLE's uitgebreide kennis hiervan en zijn liefde ervoor is even meeslepend als de tumba. Ook van de letterkunde, de architectuur komt het gemengde karakter van cultuur 'qui prend son bien où on le trouve' in de beschrijving tot uiting. Zakelijke gegevens — de Sticusa die een lang gekoesterde wens voor inventarisatie van het oude (land)huizen-bezit verwezenlijkte — worden afgewisseld met anecdotes, die juist psychologisch zo belangrijk zijn.

Het begrip voor de Antilliaanse samenleving dat VAN DE WALLE ons in zijn boek tracht bij te brengen — al is het dan netjes geclasseerd in

zes hoofdstukken — ligt immers voornamelijk in zijn ,petite histoire', in zijn schildering van allerlei schilderachtige details, in de accenten die hij anders legt dan in deftige gedenkboeken en ambtelijke verslagen.

Wie, bij voorbeeld, in de mening verkeert dat de oorlog het Caribische gebied nauwelijks heeft beroerd, behalve misschien in politieke zin, kan in het hoofdstuk ,De tweede wereldoorlog' over de duikboten lezen en de verduistering, over de onmogelijkheid van Europees verlof en de staking der zeelieden, en vele andere kleine dingen des levens die samen de richting van die politieke veranderingen hebben bepaald.

De buitenstaander, Hollands of Engels lezend, zal zeker door dit boek een dieper inzicht in Caribiana kunnen krijgen. Voor de auteur zal het intussen belangrijker zijn wat de Antillianen zelf er van zeggen.

J.F.K.

Aruba, zoals het was, zoals het werd, van de tijd der Indianen tot op heden, door JOH. HARTOG. Gebroeders de Wit, Aruba, Dec. 1953, xvi + 480 blz., 8 tekstfiguren, 113 foto's buiten de tekst.

Het is een merkwaardige gewaarwording een omvangrijk werk in handen te krijgen over een eiland dat tot dusver slechts min of meer terloops is behandeld geworden als deel van het gebiedsdeel Curaçao: een weinig belangrijk deel vóórdat de olie-industrie er zich vestigde, een uitermate belangrijk deel daarnà.

Het royaal uitgegeven boek werd in verscheidene periodieken reeds uitvoerig besproken (o.a. in de *Amigoe* van 21 Apr. 1954, de *Beurs* van 15 Juni en *Curaçao* van 1 Mei), en wij kunnen hier slechts instemmen met de woorden van waardering welke de recensenten aan deze uitgave hebben gewijd.

Het zou niet juist zijn — aangezien het hier gaat over een klein eiland, waar locale voorvallen van gering belang soms een grotere betekenis hebben dan wereldgebeurtenissen — den schrijver een zekere wijdlopigheid, met een zich verliezen in kleinigheden, als fout aan te rekenen; dit alles behoort bij het karakter van het boek dat hij ons heeft willen geven. Ware dr HARTOG niet door het bezit van een onmiskenbare journalistieke vaardigheid in staat geweest de uitvoerige samenvatting van het ontzaggelijke bronnenmateriaal, waarop deze eerste proeve ener geschiedenis van Aruba berust, aan een grotere kring van lezers op smakelijke wijze voor te zetten, dan zou dit boek nimmer geschreven zijn geworden — en dan zou ons hiermede een bron van informatie zijn onthouden, waaruit historici en allen die in Aruba belang stellen nog lange tijd dankbaar zullen kunnen putten.

Toch trof het ons — bij dit in het middelpunt stellen van de gebeurtenissen van plaatselijk belang — dat het bezoek van prof. RUTTEN met zijn studenten, in Juli 1930, slechts terloops wordt vermeld (p. 347), zonder dat er op wordt gewezen, dat deze geologische kaartering aanleiding was tot een tot de huidige dag voortdurende algemeen natuurwetenschappelijke bestudering van het eiland door academici, bouwende op het pionierswerk van prof. MARTIN, in wiens gezelschap, in 1885, zich de entomoloog. J. R. N. NEERVOORT VAN DE POLL bevond, die

de foto maakte welke thans als fig. 11 nog eens wordt gereproduceerd (vgl. p. 205).

Niet minder dan vijf-en-twintig bladzijden wijdt dr HARTOG aan Aruba's praehistorie. Het is een knappe compilatie van zijn vele artikelen over dit onderwerp in de *Beurs- en Nieuwsberichten* (o.a. van 13 Dec. 1950, 16 Jan. en 7 Juni 1951 en 24 Apr. 1952), welke ons doet vergeten dat er over de tijd der Indianen op Aruba nog maar zo bitter weinig bekend is.

Sprekende over de opgravingen van pastoor VAN KOOLWIJK (p. 2) wordt verwezen naar een collectie in het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden, waarvan de inventaris, zoals voorkomende in de *Staatscourant* van 16 Sept. 1885, op blz. 459–461 (evenals in de *Beurs 5362*, 1951, p. 6) letterlijk is afgedrukt. Het is echter duidelijk dat deze lijst van ethnografische voorwerpen niets met archeologie heeft uit te staan. Zij slaat op de tweede en grootste van de vier collecties van ethnografisch materiaal van VAN KOOLWIJK, welke in 1883 (Serie 371), 1885 (Serie 472), 1886 (Serie 544) en 1887 (Serie 635) het museum binnenkwamen. Diens archeologische vondsten vormen een onderdeel van de grote Serie 1403, waarin al het buiten-Europese archeologische materiaal is samengebracht dat het Rijksmuseum voor Volkenkunde in 1904 heeft ontvangen van het Rijksmuseum van Oudheden. Volgens het inventarisboek betreft het hier schenkingen van Aruba van 1881 (nrs. 1–144), 1882 (nrs 145–316), 1883 (nrs 317–538, w.o. een maalsteen en grafurnen), 1884 (nrs 539–637, met grafurnen), 1885 (nrs 639–655, 667–708) en 1886 (nrs 709–762).

Al moge de inhoud van dit boek — dat voortreffelijk wordt ingeleid door enkele woorden van N. VAN MEETEREN (overleden 11 Apr. 1953) — al niet bijzonder geschikt zijn om de liefde van de Arubanen tot Nederland aan te wakkeren, een belangrijke nevenfunctie zou het werk kunnen hebben door het felle streven van Aruba in de laatste jaren voor nuchtere Nederlanders beter begrijpelijk te maken. Voor dit laatste zal het echter wellicht nodig zijn, dat er een kortere en meer zakelijke historie van dit merkwaardige eiland geschreven wordt, teneinde het Verhaal van Aruba tot een grotere schare van belangstellenden buiten de Antillen te kunnen laten spreken. P.W.H.

In de ban van de Duivelsklip, door S. R. VAN ITERSON. Geïllustreerd door H. Giesen (voor oudere jongens). Uitgeverij Kluitman Alkmaar, z.j. [1954] 160 blz. geb. *f* 4.50.

Van de schrijfster van het — in de W.I.G. 35, 1954, p. 177 — besproken jongensboek *Schaduw over 'Chocamata'* is een tweede boek verschenen dat eveneens op Curaçao speelt.

In de ban van de Duivelsklip is weer een detectiveverhaal dat, als het vorige, op een verlaten plantage speelt. Drie jongens gaan daar kamperen, ondanks het verbod van de eigenaar — een oom van een der jongens — die, wegens allerlei vroegere griezelige verschijningen in verband met een verloren geraakt testament, de plantage de rug heeft toegekeerd en niet wil dat iemand van de familie er nog ooit een voet zal zetten.

De jongens beleven veel vreemde avonturen, maar ze slagen er in het raadselachtige samenspel van verschillende mensen — de oude opzichter, de handlanger van de doodgewaande broer en deze zelf — te ontwarren en tot een dramatische ontknoping bij te dragen.

Wie, evenals mevrouw van Iterson, Curaçao goed kent, zal vele plekjes die zij beschrijft rondom de Duivelsklip en Lagoen blanco met vreugde herkennen. Toch heeft dit boek minder dan Chocamata de couleur locale die Hollandse jongens ongemerkt iets van Curaçao leert. Er komen wel aardige details in voor, zoals het vangen van kreeften in de baai bij nacht en de krab op het strandje die alles in zijn hol sleept, en de cactussen — cacteeën staat er steeds — spelen een voorname rol in de landschapsbeschrijving; maar aan de vaart van het verhaal is in dit boek meer opgeofferd dan in *Schaduw over ,Chocamata'* dat op zo'n bijzonder aardige manier volksgebruiken en volksgeloof heeft weten in te vlechten. Intussen zal ook de Duivelsklip vele Nederlandse en Antilliaanse kinderen in zijn ban kunnen houden.

Het is te hopen, dat mevrouw van Iterson zich door de eisen, welke Hollandse uitgevers aan kinderboeken menen te moeten stellen, bij een derde boek niet zal laten dwingen om nog meer van Curaçao prijs te geven. Dat er meer boeken zullen volgen van een schrijfster, die werkelijk iets te vertellen heeft, mogen we zeker verwachten.

J.F.K.

BOUWSTEENTJES

In *Aruba, zoals het was, zoals het werd* (1953) geeft JOH. HARTOG bijzonderheden over een negentig-tal *periodieke publicaties op Aruba* waarvan in 1953 de volgende verschenen. (Datum van eerste publicatie tussen haakjes).

Pan Aruban, weekblad voor employé's van de Lago Oil and Transport Company Ltd.; Engels. (Juni 1929).

El Regulador, politiek geschrift op ongeregelde tijden; Nederlands en Papiament. (17 Oct. 1936)

Safety Newsletter (vroeger *Lago Safety*), maandblad voor personeel van de Lago; Eng. (1938)

The Arrow, weekblad van de Aruba Rotary Club; gestencild, Eng. (28 Nov. 1939)

Aruba Esso News, drie-wekelijkse uitgave voor personeel van de Lago; Eng. Pap. (Dec. 1940)

Tivoli Gazet (vroeger *Boletin ATC*), ongeregeld verschijnend weekblad van de Aruba Tivoli Club; Ned. Eng. Spaans Pap. (21 Aug. 1940)

Sportblad Caribe, weekblad van de Sportclub Caribe; Ned. Eng. (28 Mrt 1941)

Noticiero del Club RCA, kwartaalblad van de Racing Club Aruba; gest. (Apr. 1942)

The Tresleboard, maandblad van de maçonnieke Loge El Sol Naciente, „Valley of Oranjestad"; gest., Eng. (1945)

Sparta, orgaan van de sportvereniging Sparta; gest. (3 Mei 1946)

Arubaanse Courant, dagblad ontstaan uit het dagblad *Aruba Post*. (1946)

De Poort, maandblad van de leerlingen van de Julianaschool. (1946)

The Roar, ten minste twee maal per maand verschijnend orgaan van de Lion's Club Aruba; gest., Eng. (1947)

Una, onregelmatig verschijnend orgaan van de Union Nacional Arubano (Una-I); gest. (1947)

The Local, weekblad op Sportgebied met Lago-mededelingen; vroeger gest., Eng. (1 Mei 1948)

La Salle, maandblad van alle clubs onder leiding der Frères; gest. (Mrt 1949)

Chuchubi, advertentie-dagblad met tekst; gest., hoofdzakelijk Pap. (6 Febr. 1950)

Branding, twee maal per maand verschijnend orgaan van de Gereformeerde Kring te Oranjestad; gest. (Oct. 1950)

Una, veertiendaags blad van de Union Nacional Arubano — II (Una-II); gest. (Mrt 1951)

De Echo, maandblad van de Vereniging van Handelaren op Aruba; Eng. (Juni 1951)

The News (soms genaamd *Omnibus Rebus*), weekblad; gest., Eng. (Sept. 1951)

St. Thomas, om de drie maanden verschijnend orgaan van de R.K. Onderwijzersbond op Aruba; gest. (Mrt 1951)

Savoneta Post, mariene-radio-nieuws in ochtend- en avond-editie van het Kamp Sabaneta; getypt. (Mrt 1951)

The Trio, twee-wekelijks bulletin van de Netherland Windward Islands' Welfare Association te Sint Nicolaas; gest., Eng. (Sept. 1951)

Plant Representatives Bulletin, weekblad van Lago-werknemers; gest., Eng. (Mrt 1952)

Aruba's Boekennieuws, ongeregeld verschijnend orgaan van de Aruba Boekhandel. (Apr. 1952)

Verona News, ongeregeld verschijnend orgaan van de Afdeling Aruba van de Vereniging voor Experimenteel Radio-onderzoek op de Ned. Antillen. (26 Apr. 1952)

Aruba Juniors, maandblad van de gelijknamige voetbalclub. (1 Juni 1952)

Bulletin of the International Seaman's Club, orgaan van het R.K. Zeemanshuis te Sint Nicolaas; zestalig. (1 Juni 1952)

De Schakel, ongeregeld verschijnend orgaan van het politiepersoneel; gest. (13 Juni 1952)

Gemeentebrief, ongeregeld verschijnende mededelingen voor de Protestantse Gemeente; gest. (Sept. 1952)

El Venezolano, weekblad van het Venezolaanse Consulaat; gest., Sp. (11 Sept. 1952)

Ahoy, maandblad van de Aruba Boating Club; gest. (17 Oct. 1952)

Lago Student News, driemaandelijks orgaan van de leerlingen van de Beroepsschool op de Lago. (22 Dec. 1952)

Arubiana, algemeen weekblad; Ned. Pap. Eng. (15 Mrt 1953)

Voilà, ongeregeld verschijnend reclameblad van de firma Neme; Eng. (Mrt 1953)

Cultura, maandblad van het Cultureel Centrum Aruba. (Aug. 1953)

Mededelingenblad voor Landbouw en Veeteelt op Aruba, op ongezette tijden verschijnend blad van de Veterinaire Dienst; afzonderlijk in Ned., Eng. en Pap. (1 Sept. 1953)

Van de volgende periodieken, sinds 1947 op Aruba uitgegeven, wordt door HARTOG aangenomen dat zij opgehouden hebben te bestaan.

De Vlam, maandblad voor de Verkenners; gest. (1947) — *Maandblad voor de Handel van Aruba*, orgaan van de Vereniging van Handelaren op Aruba; Eng. Ned. Sp. (1947–1951) — *De Roepstem*, maandblad van de Protestantse Gemeente. (1947–1952) — *The Voice of the Windward Islands*, veertiendaags orgaan van de Neth. Windward Islands' Welfare Ass.; gest., Eng. (1947–1948) — *H.B.U.O.C.-Nieuws*, orgaan van de Hollandsche Bank-Unie Ontspannings Club; gest. (1948) — *Torpedo*, weekblad tegen de Arubaanse Volkspartij. (1948–1949) — *El Eco*, maandblad van de Aruba Tropical Country Club; gest. (1949) — *Cancionero Popular*, advertentieblad met tekst. (1949) — *Aruba Times*, eerst weekblad, later driemaal per week verschijnend; eerst gest., later ook Sp. Sectie. (1950) — *Union*. (1950) — *Aruba News*. (1951) — *Debat*. (1951) — *The Star*, weekblad. (1951) — *Chaparin*, weekblad van de Publicidad Chaparin; gest., Pap. Eng. Sp. (1950–51) — *Antillana*, maandorgaan van gelijknamige sportvereniging; gest. (1952) — *Spar*, sportweekblad, later opgenomen in *Arubiana*. (1952–1953)

W. H.

Aruba en de Separación: een aanvulling

Van dr JOHAN HARTOG, Aruba, werden naar aanleiding van het artikel van mr W. H. VAN HELSDINGEN in de W.I.G. 35, 1954, p. 113–133 de volgende aanvulling en opmerkingen d.do. 28 December 1954 ontvangen, die de redactie, met instemming van de auteur, gaarne ter kennis van de lezers brengt.

„Op blz. 113 zegt mr VAN HELSDINGEN, dat voor zover hem bekend de wens van Aruba tot afscheiding van Curaçao met behoud van de rechtstreekse band met Nederland voor het eerst in 1947 tot uiting is gekomen.

Dit nu is onjuist. Reeds in 1931 heeft de toen op Aruba bestaande Raad van Policie zich in een rekest tot Hare Majesteit de Koningin gewend om afscheiding van Curaçao te erlangen. In de Raad van Policie was kort tevoren gekozen een nog altijd op Aruba werkende arts, dokter A. F. DUSSENBROEK. Deze DUSSENBROEK is de eerste geweest, die de „losser van Curaçao-beweging" heeft gelanceerd. En wel op officiële wijze doordat hij de Raad voornoemd rekest deed zenden. Op het rekest werd, naar Dokter DUSSENBROEK mij mededeelt, nimmer antwoord ontvangen.

In de voetnoot op blz. 118 verwart de schrijver twee personen, die beiden KWARTSZ heten en in feite broers zijn. Mr. VAN HELSDINGEN zegt nl., dat „de gezaghebber van Aruba, de heer KWARTSZ" op 5 September 1947 aan de Staten schreef en bedankte als lid van dat college.

Nu is de gezaghebber van Aruba, d.i. mr L. C. KWARTSZ, nimmer lid van de Staten geweest. De gezaghebber mr KWARTSZ schreef 2 September 1947 een brief aan de Raad van Policie op Aruba (waarvan hij q.q. voorzitter was), welke op blz. 288 van de Notulen staat en waarop J. H. A. EMAN („HENNY") reageerde met zijn tirade over de politieke weegschaal.

Op 5 September 1947 schreef F. J. Q. KWARTSZ, een broer van gezaghebber KWARTSZ en lid van de Staten, een brief waaruit mr. VAN HELSDINGEN de zinsnede van de „funeste gevolgen" aanhaalt en die op blz. 294 van de Notulen voorkomt. Deze FRITS KWARTSZ bedankt daar als Statenlid.

Het gaat dus over twee heren KWARTSZ (L. C. en F. J. Q.), twee brieven (2 en 5 September 1947) en twee colleges (de Raad van Policie en de Staten).

Ten slotte vermeldt mr. VAN HELSDINGEN op blz. 121, dat het rapport-VAN POELJE door alle acht Arubaanse leden, „waaronder E. H. G. EMAN", is ondertekend. . . . .

Een E. H. G. EMAN bestaat niet. In de commissie zaten J. H. A. EMAN (d.i. HENNY) en C. H. G. EMAN (d.i. CASEY, inmiddels overleden en bekend door zijn aloë-fabriek). Vermoedelijk bedoelt de heer VAN HELSDINGEN de eerste, omdat CASEY nimmer een naar voren tredend politicus is geweest."

Joodse kleurlingen in Suriname

Onder de Joden in Suriname heeft in de loop der eeuwen veel vermenging met inboorlingen plaats gehad, zodat een groot aantal van Suriname's inwoners van Joodse afkomst zijn. Zij dragen de namen van eertijds machtige en trotse Portugese geslachten, zoals DA COSTA, DA SILVA, DE LA FUENTE, HENRIQUES, LOUZADA, MESQUITA, NASSY, enz.

Een aantal van deze *Joodse kleurlingen in Suriname* richtten in 1779, met behulp van enige Portugese en Hoogduitse Joden een genootschap of „siva" op, geheten „Darhe Jessarim".

In dat jaar kondigden de regenten van de Portugees Joodse Natie op de Joden-Savanne en in het gebedenhuis in Paramaribo een publicatie af tot oproeping van alle mulatten en kleurling-joden die onder de naam van congregant in hun kerk wilden bijeenkomen. Hun werd verzocht bij de mederegent DAVID NASSY hun namen te tekenen.

De kleurling-joden der siva hadden hun godshuis op het plein aan het einde der Dominéstraat, waar deze door de Zwartenhovenbrugstraat wordt doorsneden. Christenen, Portugese en Hoogduitse Joden waren bij de opbouw behulpzaam geweest. Dit plein kreeg de naam van Sivaplein, en draagt die naam nog steeds.

Deze Joodse „couleurlingen" richtten op 2 Sept. 1793 een memorie aan het bestuur der kolonie om vergunning te verkrijgen hun godsdienst uit te oefenen.

Het instituut der joodse kleurlingen heeft niet stand gehouden. De kerk op het Sivaplein werd in 1800 afgebroken en het genootschap verviel. TEENSTRA (De landbouw in de Kolonie Suriname, 1835) rekent tot de bevolking in 1830, verdeeld naar de godsdiensten, 1186 Joden, w.o. 49 kleurlingen en 1 zwarte. Kleurlingen behoren thans niet meer tot een der beide Joodse kerkgenootschappen in Suriname; zij hebben zich aangesloten bij de Rooms-Katholieke en Protestantse kerkgenootschappen.

FRED. OUDSCHANS DENTZ

BIBLIOGRAFIE

SEPARATE PUBLICATIONS

(21)

Continued from *W. I. Gids 34*, 1953, p. 259–270. – In this incomplete bibliography an English translation of the title is often added to those items which are of more than local interest. – Publications not seen by the author of this list are indicated with an asterisk: *

Algemene inlichtingen over Suriname. 3e uitgave. K. Inst. Tropen Amsterdam, Nov. 1953, 36 pp. mimeogr.

Almanaque de Curaçao para el año de 1954. Compilación de W. M. HOYER XXXVa Edición. (Curaçao), Dec. 1953, 94 pp., portrait.

Continued, after the death of his father, July 30th 1953, by H. E. HOYER.

Antillano. Periodico di Sociedad Centro Antillano. No. 1, November 1953. (Curaçao), 16 pp.

Aruba, Netherlands Antilles. The Aruba Tourist Bureau, Oranjestad, (Jan. 1954), folder, 32 phot., partly coloured, map.

AUDRETSCH, F. C. D': *Recente waterboringen in Suriname*. Meded. Geol. Mijnbouwk. Dienst Suriname 10, 1953, p. 237–248, 2 figg. From *Geol. Mijnb. (n.s.) 15*.

Recent waterborings in Surinam.

BELTMAN, BERNARD J.: *Shadows on aerial photographs*. Publ. Centr. Bureau Luchtkaart. Sur. 10, 1952, p. 831–832, 2 figg. From *Photogramm. Engineering*.

BLEYS, C.: Over steenbanken bij het Brokopondo-eiland. Enkele aantekeningen over Surinaamse ferrietkappen en hun waterafvoer. Meded. Geol. Mijnbouwk. Dienst Suriname 9, 1953. p. 194–202, 175–179, ill. From *Geol. Mijnb. (n.s.) 15*.

Some notes on rock bars near Brokopondo-island. Some remarks on the Surinam ferrite deposits.

BOESEMAN, M.: *The Dermaptera in the Museums at Leiden and Amsterdam*. Zool. Verhandel. Leiden 21, 1954, 122 pp.

A few specimens from the West Indies.

Bonaire, the Netherlands West Indies. Island of the flamingo's. The Bonaire Tourist Commission, Kralendijk, N.W.I., 1954, folder, 8 phot., map.

Bovenwinden-Rapport van het Voorlichtingsinstituut voor het Welvaartsplan Nederlandse Antillen. *Deel II:* Richtlijnen voor de economische en sociale ontwikkeling der Bovenwindse Eilanden. Amsterdam, Sept. 1953, v + 76 + (14) pp. mimeogr., 4 maps excl. By KRUIJER, VEENENBOS & WESTERMANN.

Bovenwinden-Rapport samengesteld door G. J. KRUIJER, J. S. VEENENBOS & J. H. WESTERMANN. Voorlichtingsinstituut voor het Welvaartsplan Nederlandse Antillen, Amsterdam, dd. Dec. 1953.

Algemene inleiding en overzicht, p. 5–19 mimeogr., 4 printed maps excl.

Deel I. Gegevens en cijfers over de Bovenwindse Eilanden uit verleden en heden. (By G. J. KRUIJER).

I. De Bovenwindse Eilanden geografisch. 27 pp. printed, 32 figg.

II. A soil and land capability survey ... by J. S. VEENENBOS will be published by the Foundation for Scientific Research of Surinam and the Netherlands Antilles, Nr 11.

III. De bestaansmiddelen. Hun historische en toekomstige ontwikkeling. 100 & 20 pp. mimeogr.

IV. De mensen, hun sociale en culturele leven. — Enquête onder de arbeiders- en boerenbevolking van de Bovenwindse Eilanden, 1951. Statistische gegevens, 20 pp. mimeogr. — De Bovenwindse Eilanden sociografisch. 24 pp. printed, 15 figg. — Saint Martin and Saint Eustatius Negroes, as compared with those of Saint Thomas. From *W. I. Gids 34*, 1953, p. 225–237. — Kerk en religie op de Bovenwindse Eilanden der Nederlandse Antillen. From *W. I. Gids 34*, 1953, p. 138–251. — Sociologische fundamenten van het onderwijs. 18 pp. mimeogr. — Enquête onder de Bovenwinders op Curaçao en Aruba (Juli–Augustus 1951). 17 pp. mimeogr.

V. Bijlagen. — Notities over de bestaansmiddelen op de buureilanden van St Maarten, St Eustatius en Saba. 25 pp. mimeogr. — 'Social Welfare Work' in Brits West-Indië en het Maatschappelijk Werk in Suriname's Tienjarenplan. From *W. I. Gids 33*, 1952, p. 199–212. — De 4-H Clubs van Jamaica. From *W. I. Gids 33*, 1952, p. 213–221.

Deel II. Richtlijnen voor de economische en sociale ontwikkeling der Bovenwindse Eilanden. (separately publ. in Sept. 1953) 76 pp. mimeogr. — Bijlage. Plan Veenenbos. Technische uitvoering en begrote kosten. 7 pp. mimeogr.

Bovenwindse Eilanden. Nederlandse Onderwijs Film Instructieboekje No. 533. Sept. 1951, 11 pp., map.

BUISKOOL, J. A. E.: *De staatsinstellingen van Suriname, in de hoofdzaken mede vergeleken met die van Nederland en de Nederlandse Antillen.* 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1954 (May), xii + 659 pp.

Catalogus No. 1 der Openbare Leeszaal en Boekerij van Aruba. Catalog di Sala di Lectura y Biblioteca di Aruba. Catalogue of the Public Library and Reading Room of Aruba. (Aruba, 195.), 264 pp.

Contents: Dutch novels; English and American novels; Papiamento; Spanish; German; French; Italian; Frisian; Poems; scholarly books and classified works; Section for music.

Eerste Supplement op Catalogus No. 1. Aruba Drukkerij, (Aruba, 1954), 184 pp.

New sections: Neth. Antilles (p. 67); Surinam (p. 83); Caribbean (p. 88); Latin America (p. 91–94).

COHEN A. & EIJK, J. J. VAN DER: *Klassificatie en ontstaan van savannen in Suriname.* Publ. Centr. Bureau Luchtkaart. Sur. 11, 1953, p.202-214, 10 phot. and map excl. (Summary) From *Geol. Mijnb. 15.*

Classification and origin of Surinam savannahs.

Commodity Bulletin. Bulletin du Commerce. Car. Comm. Port-of-Spain, Trinidad.

No. 2 *Caribbean external trade in salt. Years 1935–1951,* 1953, x + 77 pp. mimeogr.

No. 3. *Caribbean production and external trade in cement. Years 1935–1951,* 1953, xii + 33 pp. mimeogr.

Cooperatives in the Caribbean. Caribb. Comm. Centr. Secr. Port-of-Spain, 1954, 133 pp. mimeogr.

De Benedenwindse Eilanden I. Curaçao. Nederlandse Onderwijs Film Instructieboekje No. 537. Nov. 1952, 12 pp.

De Benedenwindse Eilanden II. Aruba. Ned. Onderwijs Film Instr. 539. Aug. 1953, 8 pp.

De Benedenwindse Eilanden III. Bonaire. Ned. Onderwijs Film Instr. 540, Dec. 1953, 8 pp.

De Curaçaosche Bank. Verslag over het jaar 1950. Opgemaakt en vastgesteld op 21 Februari 1951. (Curaçao, 1953), 42 pp., 4 tabb. excl.

De Curaçaosche Bank. Verslag over het jaar 1951. Opgemaakt en vastgesteld op 17 Maart 1952. (Curaçao, 1954), 42 pp. 4 tabb. excl.

De inkomstenverdeling in 1950. Income distribution 1950. Suriname in Cijfers (Surinam in Figures) No. 1, March 1954, 15 pp., 5 graphs. C. Kersten & Co. N.V., Paramaribo, Surinam. Algemeen Bureau voor de Statistiek.

Development of Vocational Education in the Caribbean, including Documentation prepared for the Fifth Session of the West Indian Conference, November 24 to December 3, 1952. Caribb. Comm. C. Secr., Port-of-Spain, Trinidad, 1953, vi + 107 pp. offset.

Mrs. V. O. ALCALA: Survey of existing facilities for vocational training in the Caribbean, p. 5–60 (N. Ant. and Sur. p. 40). Statistical data p. 87–102.

DONICIE C. ss. R., A.: *De creolentaal van Suriname, Spraakkunst* Met medewerking van W. CAMPAGNE, PH. VAN DAAL, F. LANSDORF, R. SAMSON, R. SLOOTE. Radhakiskun & Co N.V., Paramaribo, 1954, 152 + 11 pp.

Drogen en opslag van ruwe rijst. Contactgroep Opvoering Productiviteit, 's-Gravenhage, (1953), 118 pp. (Summary).

The drying and storage of unprocessed rice. A report on the results of a survey by J. A. VAN BEUKERING & H. A. LENIGER in the rice-producing states of the U.S.A. The investigation was undertaken on account of difficulties in Surinam.

En nu ... naar school. Een boekje voor de ouders in Suriname. Aangeboden door de Stichting voor Culturele Samenwerking; samengesteld in overleg met het Departement van Onderwijs en Volksontwikkeling te Paramaribo. Printed in Holland by Jacob van Campen nv. 1954, 32pp., 12 phot.

Erkelens, Paul: *Dushi Corsow. Tien taferelen van Curaçao.* Hollandsche Boekhandel N.V., Willemstad, Curaçao: printed at ,,De Curaçaosche Courant N.V."; (1953), 10 drawings, text Neth., Pap., Engl. 4 pp.

Eswin Orgaan 21, Dec. 1953, iv + 52 pp., 8 figg.
Neth. Antilles p. 10–22; Surinam p. 25–41.
Eswin Orgaan 22, Febr. 1954, iv + 46 pp., 16 figg.
Neth. Antilles p. 6–12; Surinam p. 34–44.
Eswin Orgaan 23, Aug. 1954, iv + 43 pp., 9 figg., map excl.
Neth. Antilles p. 8–15; Surinam p. 17–41.
Eswin. Verslag over het jaar 1953. (1954), 17 pp.
Eswin Orgaan 24, Oct. 1954, 61 pp., 8 figg.
Neth. Antilles p. 18–36; Surinam p. 37–57.

Eijk, J. J. van der: *De landschappen van Noord Suriname.* Publ. Centr. Bur. Luchtkaart. Sur. 15, 1954, 22 pp., table excl. (Summary) Printed at ,,Eldorado", Paramaribo.
The landscapes of northern Surinam.

Eijk, J. J. van der & Hendriks, H. A. J.: *Soil and land classification in the old coastal plain of Surinam.* Publ. Centr. Bureau Luchtkaart. Sur. 14, 1953, p. 278–298, 2 figg., map excl. From *Neth. J. agr. Sci. 1.*

Flora of Suriname (Netherlands Guyana), edited by A. Pulle. Vol. *I.* part. *2.* (p. 1–92). Araceae — Pontederiaceae — Batidaceae. Meded. Kon. Inst. Tropen Amsterdam 30.
Contributions by Jonker, Jonker & Jonker-Verhoef and Jonker-Verhoef.

Grevenbroek, Ben van: *Papieren huizen. Een Curaçaose episode uit een gewoon mensenleven.* De Boekerij, Baarn, (1953), 208 pp.

Gulf and Caribbean Fisheries Institute. Fifth Annual Session Miami Beach November, 1952. Proceedings of the —. Univ. Miami Marine Lab., 1953, 174 pp., figg.
With a contribution by van Gelderen on N. Ant. fisheries.

Hartog, Joh.: *Aruba, zoals het was, zoals het werd, van de tijd der Indianen tot op heden.* Gebroeders De Wit, Aruba, Dec. 1953, xvi + 480 pp., (8) figg., 113 phot. excl.
Ten geleide (L. C. Kwartsz). Woord vooraf (N. van Meeteren). Aruba's praehistorie. De Spaanse tijd (p. 26–39). Onder de West-indische Compagnie. Een tijd van verwarring (p. 90–118). Politiek en economie in de negentiende eeuw. Een tijdperk van rust (p. 174–258). Kerk en cultuur in de vorige eeuw.
Aruba's welvaart (p. 305–321). Aruba's ontplooiing. Aruba in de politieke strijd (p. 409–426). Aantekeningen en bronvermelding. Aanhangsel.

HEINSDIJK, D.: *Begroeiing en luchtfotografie in Suriname*. Publ. Centr. Bureau Luchtkaart. Sur. 12, 1953, 19 pp., 2 maps excl. (Portfolio with) 12 large maps.

HEINSDIJK, D.: *Bosbouwkundige foto-interpretatie*. Publ. Centr. Bureau Luchtkaart. Sur. 13, 1953, 19 pp., 2 tabb. excl. (Printed at „Eldorado", Paramaribo).

The interpretation of aerial photographs from the point of view of forestry.

Hollandsche Bank-Unie N.V. Jaarverslag over het negen en dertigste boekjaar 1952–1953. H.B.U. 39. (Amsterdam, 1953), 235 pp., ill.

Netherl. Antilles p. 85–103, 2 phot., 6 drawings.

Hollandsche Bank-Unie N.V. Jaarverslag over het veertigste boekjaar 1953–1954. (Amsterdam, 1954), H.B.U. 40, 243 pp.

Netherl. Antilles p. 86–105, 4 phot.

Honderd jaren Vrijhandel in Suriname. 1848–1 Mei–1948. De Kamer van Koophandel en Fabrieken, Paramaribo, 1948, 68 pp.

Contributions by PH. A. SAMSON (editor) p. 4, J. C. DE MIRANDA Jr p. 12, W. R. MENKMAN p. 19, R. A. FERRIER p. 40, C. H. H. JONGBAW p. 52, S. J. BAUKEMA p. 57, C. R. BISWAMITRE p. 59.

Inlichtingen en onderzoekingen van de Afdeling Tropische Producten in 1953. Meded. K. Inst. Tropen 106 (Trop. Prod. 40), 1954, 8 pp., 7 figg.

Information and research in 1953 of the Trop. Products Dept., R. Trop. Inst. Amsterdam, by F. A. VAN BAREN, A. T. J. BIANCHI, H. B. DESSENS, L. G. E. KALSHOVEN, C. M. L. SMULDERS and W. SPOON.

ITERSON, S. R. VAN: *Schaduw over „Chocamata"*. Geïllustreerd door H. GIESEN (voor oudere jongens). Uitgeverij Kluitman, Alkmaar, (1953), 160 pp.

ITERSON, S. R. VAN: *In de ban van de Duivelsklip*. Geïllustreerd door H. GIESEN (voor oudere jongens). Uitgeverij Kluitman, Alkmaar, (1954), 160 pp., 4 plates.

Jaarboek van de Geologisch Mijnbouwkundige Dienst van Suriname 1952 (October 1953). (Paramaribo), iv + 59 pp., 2 graphs & 5 maps excl.

I. Algemeen Jaaroverzicht. II. Jaarverslag (p. 4). III. Mijnwezen (p. 19). IV. Berichten (p. 35). — Contributions by F. C. D'AUDRETSCH (p. 49–53), C. BLEYS & F. C. D'AUDRETSCH (p. 35–48), G. DOEVE (p. 56–59) and C. VAN KOOTEN (p. 54–55). Edited by H. SCHOLS.

Jaarboek van Geologisch Mijnbouwkundige Dienst van Suriname. 1953. Elfde Jaargang Deel 1 en 2. Paramaribo, 1954, iv + 40 pp., 2 graphs excl.

I. Algemeen overzicht. II. Jaarverslag (p. 6). Edited by H. SCHOLS.

Kamer van Koophandel en Fabrieken. Paramaribo/Suriname. Jaarverslag 1952. dd. Dec. 1953 (1954), 68 pp., 3 tables excl.

Koninklijk Instituut voor de Tropen. Amsterdam. Drie en veertigste Jaarverslag 1953. Amsterdam, (1954), 71 pp., fig., 3 plates excl.

KRUIJER, G. J. & VEENENBOS, J. S. & WESTERMANN, J. H.: *Bovenwinden-Rapport.* Vol. I & II. See that title.

KRUIJER, G. J. & VEENENBOS, J. S. & WESTERMANN, J. H.: *Richtlijnen voor de economische en sociale ontwikkeling der Bovenwindse Eilanden.* Deel II van het Bovenwinden-Rapport van het Voorlichtingsinstituut voor het Welvaartsplan Nederlandse Antillen. Amsterdam, Sept. 1953, v + 76 + (14) pp. mimeogr., 4 maps excl.

Maandblad voor de Handel en Nijverheid van Curaçao. 9e Jaargang, Nos. 1 en 2. Juli/Aug. 1954, 48 pp., ill.

Curaçaose Vereniging voor Handel en Nijverheid 1944–1954.

Manspasie ienie Sranan. 1863 90 Järie 1953. Wan poebliekasie foe „Wie Eegie Sanie", (Amsterdam, 1953), 31 pp.

Emancipation in Surinam. Booklet in Sranan Tongo (Surinam Negro - English) with contributions by E. BRUMA, CH. H. E(ersel), E. A. GESSEL, W. LIONARONS, J. SEDNEY, O. SEWRAJSINGH, J. VOORHOEVE and W. DE VRIES.

MOHR, E. C. J. & BAREN, F. A. VAN: *Tropical soils. A critical study of soil genesis as related to climate, rock and vegetation.* N.V. Uitgeverij W. van Hoeve, The Hague, 1954, 498 pp., 103 figg., 4 col. plates excl.

Netherlands Antilles only superficially mentioned on p. 31, 36, 246.

MUNCK, V. B. DE: *Voorlopige geologische resultaten van de Medisch-Wetenschappelijke Expeditie naar de Zuidgrens van Suriname in 1952.* Meded. Geol. Mijnbouwk. Dienst Suriname 8, 1953, p. 152–162, 7 figg. From *Geol. Mijnb. (n.s.) 15.*

Preliminary geological results of the medical-scientific expedition to the southern frontier of Surinam, 1952.

Onderwijsdag over Biologie 1954. Vereniging voor Onderwijzend Personeel op Aruba „Sint Thomas" 2 Juni 1954. Aruba, 16 pp.

QUINTUS BOSZ, A. J. A.: *Drie eeuwen grondpolitiek in Suriname. Een historische studie van de achtergrond en de ontwikkeling van de Surinaamse rechten op de grond.* Van Gorcum & Comp. N.V., Assen, 1954, xiv + 487 pp. (Summary, Resumen).

Three centuries of land policy in Surinam. — Results of an inquiry into the background and the development of land tenure in Surinam. Attention has been paid to legal, political, social and economic factors, which have exercised their influence on the nature of land tenure.

RINGMA, S. H.: *Combinatieplan Surinamerivier. Hydrologische Nota No. 5. Eindverslag afvoerjaar 1952.* Stichting Planbureau Suriname, Paramaribo, Jan. 1953. iv + 62 pp. mimeogr. *Bijlagen,* 25 annexes, maps, tables in portfolio.

Algemeen overzicht. Hydrologie Suriname-Rivier m.b.t. het Brokopondoplan. Hydrologie Tapanahony boven mond Tossokreek.

Schakels 70, 1954, 22 pp. mimeogr. Uitgave Rijksvoorlichtingsdienst, Some forms of government in the Caribbean.

Radio speeches by A. Jonkers, S. Nijdam and Th. J. v. d. Peyl.

Schakels 80, 1954, 25 pp. mimeogr., De transatlantische Rijksdelen en omgeving.

Radio speeches by W. J. van Balen, A. Jonkers and H. Riemens.

Schakels 82, 1954, 18 pp. mimeogr., Suriname-Cultureel.

Radio speeches by J. J. v. d. Laan, W. H. Lionarons and H. Pos.

Schols, H. & Cohen, A.: *De ontwikkeling van de geologische kaart van Suriname*. Meded. Geol. Mijnbouwk. Dienst Suriname 7, 1953, p. 142–151, 2 figg., large map excl. From *Geol. Mijnb.* (*n.s.*) *15*.

Progress in the geological map of Surinam.

Spoon, W.: *Citroengras-olie of lemongrass-olie uit Suriname*. Bericht. Trop. Prod. K. Inst. Tropen 244, 1954, 8 pp., fig. (Summary) From *Sur. landb. 2*.

Lemongrass oil from Surinam.

Statistische Mededelingen. Publicatie van het Departement Sociale- en Economische Zaken der Nederlandse Antillen. 1e Jaargang, No. 1–12, July 1953 — June 1954. (Curaçao), about 16 pp. mimeogr. each, abt 21 × 32 cm.

Statistic information on the Neth. Antilles; monthly.

Statistiek van de meteorologische waarnemingen in de Nederlandse Antillen over 1953. Publicatie van het Departement Sociale- en Economische Zaken (Curaçao, 1954), 16 pp. mimeogr.

Stichting voor Culturele Samenwerking (Sticusa) Amsterdam, *Jaarverslag 1953*, Amsterdam (1954), 67 pp., 7 figg.

Surinam p. 34–40; Neth. Antilles p. 41–44, fig.

Idem. *Sticusa Jaarboek 1954*, Amsterdam (1954) 151 pp.

Articles, short stories and poems; introduction by R. H. Pos, general representative of Surinam in the Netherlands.

Stichting voor Reclassering en Kinderbescherming op Curaçao, Vijfde Jaarverslag van de —. Curaçao dd. Maart 1952, 16 pp.

Studies on the fauna of Curaçao and other Caribbean Islands, edited by P. Wagenaar Hummelinck, volume *V*. Publ. Found. Sci. Research Surinam Neth. Antilles 10; Martinus Nijhoff, The Hague, 1954, viii + 129 pp., 29 figg., 7 plates excl.

Contributions by Marcuzzi, van der Kuyp and Stock.

Surinaams verslag 1950. (2 vol.) I. Tekst van het verslag van Bestuur en Staat van Suriname over het jaar 1949; 100 pp. II. Statistisch jaaroverzicht van Suriname over het jaar 1949. *Surinam report 1950*. Statistical annual of Surinam for the year 1949; 174 pp. Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf, 's-Gravenhage, 1954.

Surinam, a land of many resources. Aluminum ore, beryllium, gold, diamonds, rice, timber, cattle, citrus, coffee, cocoa, coconuts, bananas.

Lithographed booklet of 32 pages, with many photogr. and coloured illustrations, prepared by the Surinam Planning Office and issued under supervision of the Minister of Finance. Design: L. Hulsbos. Lithographed by N. V. Varenkamp & Co, Paramaribo.

The Netherlands Windward Islands in the Caribbean. The Netherlands West Indies Tourist Committee, New York, 1953 (?), folder, 9 phot., 2 maps.

Three centuries of Jewish life in Curaçao. Oldest synagogue in the New World. Pictures, facts, figures. Edited by Rabbi Is. JESSURUN CARDOZO. Drukkerij Curaçaosche Courant, Curaçao, dd. 1953, 40 pp., 12 full page ill. Jewish Relief Committee of Curaçao.

TJON SIE FAT, HOWARD CYRIL: *Onderzoek naar de Sociaal-hygiënische toestand op de Bovenwindse Eilanden der Nederlandse Antillen.* N.V. Uitgeverij Argus, Amsterdam, 1954, (Diss. Leiden), xvi + 176 pp., 32 graphs, map. excl. (Summary) (Résumé).

A review of the social-hygienic conditions in the Netherlands Windward Islands: St. Maarten, St. Eustatius, Saba.

TOURNIER, LUC. (Chr. J. H. Engels): *Conversatie voor de prauw.* Illustr. by CHARLES EYK. „gezet door drukkerij de curaçaose courant als de stoep uitgave curaçao, n.a. 1954", (54) pp. excl. cover, 3 plates (31 pp. text, poetry).

VÉLEZ, ISMAEL & VAN OVERBEEK, JOHANNES: *Plantas indeseables en los cultivos tropicales.* Manual ilustrado para el agricultor (basado en material de Puerto Rico). Texto por Ismael Vélez, fotografías por Johannes van Overbeek. Obra premiada por la Sociedad Americana de Ciencias Agrícolas, capítulo de Puerto Rico. Editorial Universitaria, Río Piedras ,P.R., 1950, 497 pp., profusely illustrated.

Not dealing with Netherlands West Indies.

Vereniging Bedrijfscontact Nederland-Suriname. Verslag van de Vereniging Bedrijfscontact Nederland-Suriname *over het vierde verenigingsjaar van 1 Januari t/m 31 December 1953.* 's-Gravenhage, 30 Juni 1954, 9 + 4 pp. mimeogr.

Vereniging Surinaams Bedrijfsleven. Verslag over het vierde Verenigingsjaar 1953. Paramaribo, (1954), 43 pp.

VOORHOEVE, J.: *Voorstudies tot een beschrijving van het Sranan Tongo (Negerengels van Suriname).* N.V. Noord-Hollandsche Uitg. Mij, Amsterdam (diss. Amsterdam), 1953, xii + 108 pp. (Summary, Resumé).

Preliminary studies of Sranan Tongo (Surinam Negro English).

VOOUS, K. H. & HILLENIUS, D.: *Gids voor de tentoonstelling West-Indische dieren.* Zoölogisch Museum Amsterdam, Juni 1954, 12 pp., 4 phot.

Surinam p. 5–6; Neth. Antilles p. 7–12.

WEIJDEN, W. J. M. VAN DER: *Rapport over mogelijkheden tot vervaardiging van keramische producten op Curaçao, uitgaande van ter plaatse aanwezige grondstoffen.* Voorlichtingsinstituut Welvaartsplan Nederl. Antillen i.l. Amsterdam, Mei 1954, 26 pp. mimeogr., 2 graphs excl.

WINTER, JOHANNA MARIA VAN: *Suriname, een slavenkolonie in de vorige eeuw.* Historische Encyclopaedie van S. Pregers No. 45, 1 Juli 1945, 16 pp., 2 afb. (Boekdr. Roelants, Schiedam).

W. H.

